

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

« ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ »

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: «ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ»

«Η διαχρονική συμβολή του Ταμείου Συνοχής στη Πολιτική Συνοχής της
Ευρωπαϊκής Ένωσης»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαρία Καρούζου

A.M. : 7122m005

2024

Τριμελής Επιτροπή

Λάμπρος Μπαμπαλιούτας, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Πολυξένη Παπαδάκη, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Αιμιλία Παπάζογλου- Μητροπούλου, τ. Λέκτορας Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Μαρία Καρούζου, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Αφιερώνεται στους
μικρούς υπερήρωες-μαχητές μου και
στον εργοταξιάρχη της ζωής μου...*

Συντομογραφίες

ΑΕΕ: Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

ΓΠΟΠ: Γενικοί Προσανατολισμοί Οικονομικών Πολιτικών

ΔΕΔ-Μ: Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών

ΔΣΕ: Διευκόλυνση «Συνδέοντας την Ευρώπη»

ΕΔΕΤ: Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία

ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

ΕΓΤΠΕ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΠ: Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

ΕΚΑΕ/EURATOM: Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας

ΕΚΑΧ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΜΣ: Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΠ: Επιχειρησιακά Προγράμματα

ΕΣΑ: Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης

ΕΣΠΑ: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

ΕΤΕ(π): Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων

ΕΤΘΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας

ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΚΓΠ: Κοινή Γεωργική Πολιτική

ΚΕΠΠΑ: Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας

ΚΠΣ: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

ΜΜΕ: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

ΜΟΠ: Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

ONE: Οικονομική και Νομισματική Ένωση

ΠΑΝ: Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων

ΠΑΠ: Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο

ΠΣ: Πολιτική Συνοχής

ΣΑΚΧ; Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου

ΣΕΕ: Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΣΕΣ: Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΤΣ: Ταμείο Συνοχής

ΦΠΑ: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

ECU: European Currency Unit

EMS: European Monetary System

ESM: European Stability Mechanism

ESPON: European Spatial Planning Observatory Network

FEI: Financial Engineering Instruments

IPA: Instrument for Pre- Accession

ISPA: Instrument for Structural Policy for Pre -Accession

NUTS: Nomenclature of Territorial Units for Statistics

OMC: Open Method Coordination

SAPARD: Support for Pre-Accession Period for Agricultural and Rural Development

Ευχαριστίες

Επιθυμώ να καταθέσω τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Μπαμπαλιούτα Λάμπρο για την ευκαιρία που μου έδωσε να πραγματευθώ μέσω της συγκεκριμένης εργασίας το αδιάκοπα επίκαιρο θέμα της Πολιτικής Συνοχής και των πόρων της για την θεμελιώδη κατανόηση της «μεγάλης εικόνας» της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακες-Πλαίσια-Χάρτες

Πίνακας 1. Ποσοστιαία κατανομή των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού τα έτη 1975-1986 (σ.30).

Πίνακας 2. Χρονολογική εξέλιξη των ποσοστών επιδότησης του ΕΤΠΑ ανά κράτος μέλος (1975-1984) (σ.32).

Πίνακας 3. Η διαμόρφωση των ανώτατων και κατώτατων ορίων επιδότησης με τον αναθεωρημένο Κανονισμό του ΕΤΠΑ (1984)(σ.38).

Χάρτης 1. Η γεωγραφική κατανομή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (σ.42).

Πίνακας 4. Κατανομή πόρων Διαρθρωτικών Ταμείων επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού 1988-1992 (σ.53).

Πλαίσιο 1. Κανονισμοί λειτουργίας της μεταρρύθμισης 1989-1993 (σ.55).

Πλαίσιο 2. Στόχοι Παρέμβασης 1989-1993 και αντιστοιχία διαρθρωτικών Ταμείων (σ.56).

Χάρτης 2. Διαρθρωτικά Ταμεία 1989-1993: Επιλέξιμες περιοχές (σ.58).

Πίνακας 5. Κατανομή των Διαρθρωτικών Ταμείων ανά Στόχο περιόδου 1989-93 (σ.65).

Πίνακας 6. Οι αναλήψεις υποχρεώσεων των τριών διαρθρωτικών ταμείων επί % του ΑΕΠ ανά χώρα και για τις περιφέρειες του στόχου 1 (1986-1993)(σ.66).

Πίνακας 7. Επίδραση των Διαρθρωτικών Ταμείων στην Οικονομική Ανάπτυξη 1989-1993 των «Χωρών Συνοχής» (Προ του Ταμείου Συνοχής)(σ.67).

Πλαίσιο 3. Στόχοι Παρέμβασης 1994-1999 και αντιστοιχία διαρθρωτικών Ταμείων (Διαφορές με περίοδο 1989-1993)(σ.71)

Πλαίσιο 4. Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων της μεταρρύθμισης 1994-1999 (σ.74).

Πίνακας 8. Κατανομή πόρων Διαρθρωτικών Ταμείων επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού 1993-1999 (σ.75).

Χάρτης 3. Διαρθρωτικά Ταμεία 1994-1999: Επιλέξιμες περιοχές (σ.76).

Πίνακας 9. Κατανομή των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων ανά Στόχο 1994-1999 (σ.79).

Πλαίσιο 5. Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων της μεταρρύθμισης 2000-2006 (σ.88).

Πλαίσιο 6. Στόχοι Παρέμβασης 2000-2006 και αντιστοιχία διαρθρωτικών Ταμείων (Διαφορές με περίοδο 1994-1999) (σ.90)

Χάρτης 4. Διαρθρωτικά Ταμεία 2000-2006: Επιλέξιμες περιοχές (σ.92)

Πίνακας 10. Διαρθρωτικά Ταμεία και Ταμείο Συνοχής (σ.100).

Πίνακας 11. Έγκριση Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005).Κατηγορία: Έξοδα (σ.101).

Πλαίσιο 7. Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Προενταξιακού Μέσου της μεταρρύθμισης 2007-2013 (σ.102).

Πλαίσιο 8. Στόχοι Παρέμβασης 2007-2013 και αντιστοιχία διαρθρωτικών Ταμείων (σ.103).

Χάρτης 5. Διαρθρωτικά Ταμεία 2007-2013: Επιλέξιμες περιοχές (σ.105).

Πλαίσιο 9. Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων 2014-2020 (σ.115)

Πλαίσιο 10. Στόχοι Πολιτικής Συνοχής 2014-2020 (σ.116).

Πίνακας 12. Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2014-2020. Έγκριση Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σ.117).

Χάρτης 6. Επιλέξιμες περιοχές χρηματοδότησης Πολιτικής Συνοχής 2014-2020 (σ.121).

Πλαίσιο 11. Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων 2021-2027 (σ.124).

Πλαίσιο 12. Στόχοι Πολιτικής 2021-2027 (σ.125).

Πίνακας 13. Ποσά χρηματοδότησης Πολιτικής Συνοχής 2021-2027 (σ.127).

Χάρτης 7. Επιλέξιμες περιοχές χρηματοδότησης Πολιτικής Συνοχής 2021-2027 (σ.128).

Πίνακας 14. Κατανομή ανά Ταμείο 1989-2020 (σ.138).

Πίνακας 15. Επιχορήγηση ΕΕ για Πολιτική Συνοχής ανά Ταμείο και Στόχο (2007-2013) (σ.139).

Πίνακας 16. 2014-2020: Προϋπολογισμός Πολιτικής Συνοχής ανά Ταμείο (σ.140).

Πίνακας 17. Ταμείο Συνοχής 2021-2027. Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός περιόδου (σ.145).

Πίνακας 18. Χρηματοδότηση Ταμείου Συνοχής 1993-1999 (σ.146).

Πίνακας 19. Σχετικό μερίδιο του Ταμείου Συνοχής στα νέα κράτη μέλη για την περίοδο 2004-2006 (σ.147)

Πίνακας 20. Κατανομή πόρων Ταμείου Συνοχής 2014-2020 (σ.150)

Εισαγωγή	14
----------	----

Κεφάλαιο 1^ο: Από την Περιφερειακή Πολιτική στη Πολιτική Συνοχής Πολιτική & Θεσμική Εξέλιξη

1.1. Τα πρώτα χρόνια ίδρυσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1957-1974)	19
1.2. Μορφοποίηση θεσμών και πολιτικών (1975-1987)	
1.2.1. Ίδρυση Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και πρώτη περίοδος λειτουργίας του	27
1.2.2. Εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και Αναθεωρήσεις του Κανονισμού του ΕΤΠΑ. Προς την ιδέα της Πολιτικής Συνοχής	32
1.2.3. Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ)	39

Κεφάλαιο 2^ο: Γένεση και Διαμόρφωση της Πολιτικής Συνοχής.

Τα πρώτα χρόνια (1988-1999)	
2.1. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ) και η γένεση της Πολιτικής Συνοχής	45
2.2. Η μεταρρύθμιση του 1988. Δομική ολοκλήρωση της Πολιτικής Συνοχής «Α' Πακέτο Delors»	50
2.3. Πολιτικές διεργασίες και θεσμικό περιβάλλον. Αποτίμηση περιόδου 1989-1993	59
2.4. Ανάπτυξη της Πολιτικής Συνοχής (1994-1999)	
2.4.1. Συνθήκη του Μάαστριχτ	67
2.4.2. Αναμόρφωση των Διαρθρωτικών Ταμείων & Ίδρυση του Ταμείου Συνοχής ως ενοποιητικά στοιχεία επίτευξης της ΟΝΕ	70
2.4.3. Συνθήκη του Άμστερνταμ- Ενδοκοινοτικές ανακατατάξεις και νέα αναθεώρηση των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής	80
2.4.4. Αποτίμηση περιόδου 1994-1999	83

Κεφάλαιο 3^ο: Η Πολιτική Συνοχής στον 21^ο Αιώνα.

Διεύρυνση-Μεταρρύθμιση-Προσαρμογή σε νέους στόχους της ΕΕ	
1.3. Προγραμματική περίοδος 2000-2006. Αναζήτηση Αποτελεσματικότητας λόγω διεύρυνσης	86
1.3.1. Η Στρατηγική της Λισαβόνας. Αναπροσαρμογή των στόχων της Πολιτικής Συνοχής	93
1.3.2. Συνθήκη της Νίκαιας και η μεγάλη διεύρυνση προς τις χώρες της ΚΑΕ, Κύπρος και Μάλτα	95
1.3.3. Αποτίμηση προγραμματικής περιόδου 2000-2006	97
3.2. Προγραμματική περίοδος 2007-2013. Συντονισμός της διευρυμένης ΕΕ με	

την επέκταση των στόχων της	99
3.2.1. Η ΕΕ των 27 κρατών μελών και η Συνθήκη της Λισαβόνας	107
3.2.2. Προς την «Ευρώπη 2020». Η ΕΕ στη δίνη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Ένταξη της Κροατίας	109
3.2.3. Αποτίμηση προγραμματικής περιόδου 2007-2013	112
3.3. Προγραμματική περίοδος 2014-2020.	
Εφαρμογή της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», η δυσάρεστη εξέλιξη του Brexit και η παγκόσμια υγειονομική κρίση του COVID-19	114
3.3.1. Η επίδραση στη Πολιτική Συνοχής της αποχώρησης της Βρετανίας από την ΕΕ και της κρίσης του COVID-19	119
3.3.2. Διαπιστώσεις περί της προγραμματικής περιόδου 2014-2020	122
3.4. Προγραμματική Περίοδος 2021-2027. Η ΕΕ μετά την Πανδημία	123

Κεφάλαιο 4ο: Ταμείο Συνοχής

Ίδρυση-Λειτουργία-Επίδραση στην εφαρμογή της Πολιτικής Συνοχής	
1.4. Διαμόρφωση συνθηκών σε διακυβερνητικό επίπεδο περί ίδρυσης ενός νέου Ταμείου εν όψει της ONE	129
1.5.Θεσμικό πλαίσιο και επενδυτικές δραστηριότητες του Ταμείου Συνοχής (1993-έως σήμερα)	131
1.6. Προϋπολογισμός και κατανομή πόρων του Ταμείου Συνοχής (1993-έως σήμερα)	137
1.7. Τομείς χρηματοδότησης Ταμείου Συνοχής	
1.7.1. Δίκτυα Υποδομών Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)	141
1.7.2. Περιβάλλον	145
1.8. Πολιτικό πλαίσιο λειτουργίας του Ταμείου Συνοχής και εμπόδια στην αυτονομία του	150

Κεφάλαιο 5ο: Πολιτική Συνοχής και Ταμείο Συνοχής Συμπερασματικές Διατυπώσεις

Βιβλιογραφικές Αναφορές	167
Παράρτημα	198

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την ιστορική πορεία της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως αυτή εξελίσσεται, μεταμορφώνεται και προσαρμόζεται στις διαρκώς μεταβαλλόμενες προκλήσεις που παρουσιάζονται εντός και εκτός του ευρωπαϊκού οικοδομήματος προκειμένου να εξυπηρετήσει τον βασικό σκοπό της: καμία περιοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης να μείνει σε αναπτυξιακό τέλμα. Για να μπορέσει να πετύχει το στόχο της, της δόθηκαν τα κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία: τα Επενδυτικά και Διαρθρωτικά Ευρωπαϊκά Ταμεία(ΕΔΕΤ). Μέσω των πόρων τους επιδιώκεται η μείωση των ανισοτήτων που αφορούν την ανάπτυξη των περιφερειών καθώς και η επίτευξη της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής τους συνοχής.

Η ανάλυση επικεντρώνεται σε ένα εξ αυτών των Ταμείων, το Ταμείο Συνοχής το οποίο αν και συστήθηκε ως αντιστάθμισμα για την συμμετοχή συγκεκριμένων κρατών μελών στο μεγαλόπνοο εγχείρημα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και δυναμική που δεν προσομοίαζαν στα υπόλοιπα Διαρθρωτικά Ταμεία ενώ και σε ερευνητικό επίπεδο δεν προκάλεσε το ενδιαφέρον των ερευνητών, παρόλα αυτά η λειτουργία του και οι πόροι του αποτέλεσαν εφελκυστικό σύγκλισης και ανάπτυξης των δικαιούχων χωρών με τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Μέχρι και σήμερα η επενδυτική δραστηριότητα των πόρων του σε μεγάλα ευρωπαϊκά έργα ιδιαίτερης οικονομικής αναπτυξιακής και περιβαλλοντικής αξίας απέδειξε και συνεχίζει να αποδεικνύει στους ευρωπαίους πολίτες την πρόσδεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως θεσμού στην επίτευξη του οράματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Λέξεις-Κλειδιά: Ευρωπαϊκή Ένωση, Πολιτική Συνοχής, Επενδυτικά και Διαρθρωτικά Ευρωπαϊκά Ταμεία, Ταμείο Συνοχής, Χρηματοδοτικές Περίοδοι.

Abstract

The current thesis refers to the historical course of the European Union Cohesion Policy coming across through development, transformation and adaptation of the ongoing challenges inwards and outwards the European settlement. No deadlock development to any region of the European Union is the basic aim to be fulfilled, thus the appropriate tools were provided through the European Structural and Investment Funds (ESIF). Through those funds the EU is seeking on a reduction of inequality between prefectures and the accomplishment of social, economic and territorial cohesion.

The analysis is focused on the Cohesion Fund (CF) as a counterweight on the participation of specific member-countries to the endeavor of European Monetary Union(EMU) no other preceded in dynamics and characteristics regarding other Structural Funds. In the contrary as a Fund it wasn't as attracting as all others on a research level despite the fact that its main feature and resources where a starting point of cohesion and development in advance of the recipient countries versus the rest state members. Until today the investment activity of the Fund resources in massive European constructional plants of remarkable economic development and environmental value proved and accelerates the bonding of the European Union as an institution to the achievement of the European Integration vision and mission to the European citizens.

Keywords: European Union, Cohesion Policy, European Structural and Investment Funds, Cohesion Fund, Funding periods.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας συνδέεται με τη μετάβαση των επιμέρους δημοκρατιών των μελών της σε μία δημοκρατία ευρωπαϊκή, εντός της οποίας οι πολίτες των διακριτών κρατικών οντοτήτων πορεύονται και προς μία δημοκρατικά νομιμοποιημένη ενοποίηση και οραματίζονται και ένα κοινό μέλλον¹. Το θεωρητικό υπόβαθρο της ανάλυσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης² επηρεάστηκε στο πέρας των χρόνων από τις πρακτικές ανάγκες που επέβαλλαν οι διεθνείς και ευρωπαϊκές πολιτικές και οικονομικές συνθήκες³ με αποτέλεσμα ανάλογα με την χρονική περίοδο να υπερισχύει άλλοτε η θεωρία του Νεολειτουργισμού⁴ και άλλοτε η θεωρία του Διακυβερνητισμού⁵ ενώ τα νεότερα χρόνια εμφανίστηκαν θεωρίες που εστιάζουν ιδιαίτερος στο οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως είναι ο Νεοθεσμισμός⁶, ο

¹ Μέσω της ΕΕ μετουσιώνεται η αξίωση για προσαρμογή των ευρωπαϊκών πολλαπλών δομών σε μία αντίληψη ολότητας λόγω και της μετάβασής της «..από τις δημοκρατίες στη δημοκρατία» βλ. *Μ.Ι.Τσινισιζέλης/Δ.Ν.Χρυσόχου*, «Θεωρίες της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης: Αναγνώσεις μιας «πολλαπλότητας», στο Ν. Μαραβέγιας (Επιμ.): «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2016, σελ. 79.

² Με τον όρο «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση» υποδηλώνεται η εθελούσια συμμετοχή κρατών μέσω της υπογραφής των ευρωπαϊκών συνθηκών σε μια ενοποιητική διαδικασία με συνεπακόλουθο την δημιουργία, εξέλιξη και ανάπτυξη οργανικών δεσμών μεταξύ τους. βλ. *Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε.», Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014,σ.4. Πάραυτα, η ένταση της πορείας προς την ολοκλήρωση αλλά και τα στάδια αυτής συνεχίζουν να προσδιορίζονται από τα κράτη μέλη. βλ.*Δ.Ι.Παπαγιάννης*, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», 5^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016,σ.122.

³ *Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, ό.π.,σ.8.

⁴ Βασίζεται στην ιδέα ότι τα εθνικά κράτη λόγω της συμμετοχής τους σε μια οργάνωση διεθνούς χαρακτήρα εξασθενεί η ισχύς τους λόγω της πολλαπλασιαστικής ενέργειας (spillover effect), δηλ. η οικονομική ολοκλήρωση οδηγεί σε αλληλεγγύη μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών και σε ανάγκη εγκατάστασης νέων υπερεθνικών θεσμών και παράλληλα επιτυγχάνεται και υπερεθνική θεσμική νομιμοποίηση. Πιο αναλυτικά βλ. *Ν.Σ.Μούσης*, «Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήση, 16^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα, 2018, σ.6.

⁵ Αποτελεί εμπειρική θεωρητική προσέγγιση και σχετίζεται με τον περιορισμό του ρόλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη λειτουργία των Ε.Κ., την αύξηση της επιρροής των Συνόδων Αρχηγών Κρατών/κυβερνήσεων, τη διάδοση της πρακτικής των ομάδων εργασίας, την αυξημένη επιρροή της Προεδρίας, τη διατήρηση της αδιαφάνειας και του δημοκρατικού ελλείμματος κλπ. Πιο αναλυτικά βλ. *Μ.Τσινισιζέλης*, «Θεωρία της Διεθνούς Πολιτικής Ενοποίησης», στο Ν. Μαραβέγιας/Μ.Τσινισιζέλης (Επιμ.): «Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές», Εκδόσεις Θεμέλιο, 2^η ανατύπωση, 1999, σ.25.

⁶ Ο Νεοθεσμισμός αναγνωρίζει ως ιδιαίτερο σημαντικό το ρόλο των άτυπων θεσμικών δομών ως αποτέλεσμα αλληλεξάρτησης, κινητικότητας, συνεργασιών και διαπλοκών μεταξύ των κεντρικών ευρωπαϊκών και των κρατικών θεσμών με τελικό στόχο τη διαμόρφωση της κατάλληλης κατάστασης κατά την ανάπτυξη πολιτικών και την σχετική πραγματοποίηση συναλλαγών, βλ. *Π. Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, «Το ευρωπαϊκό φαινόμενο. Ιστορία, θεσμοί, πολιτικές», Εκδόσεις Τζιόλα, 3^η έκδοση, 2021, σ.387.

Εξευρωπαϊσμός⁷ και η Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση⁸, στο πως το συγκεκριμένο οικοδόμημα λειτουργεί μέσω των διαδικασιών του, των θεσμών και των οργάνων του καθώς και τον αντίκτυπο της επίδρασής του στο εθνικό (εσωτερικό) επίπεδο των κρατών-μελών.

Η Πολιτική Συνοχής κατέχει εξέχουσα θέση στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης⁹ εντός του μοναδικού διεθνώς αυτόνομου πολιτικού «μορφώματος»¹⁰ της θεσμικής οντότητας που αποκαλείται σήμερα Ευρωπαϊκή Ένωση¹¹. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ως ένα «πείραμα εν εξελίξει»¹² εξ αρχής ως διαδικασία περιέλαβε τον προβληματισμό για την χωρική διάσταση της οικονομικής ανάπτυξης¹³. Μέσω των επιπλέον σαράντα χρόνων ύπαρξης της Πολιτικής Συνοχής¹⁴, ως το διαμορφωθέν

⁷ Ως θεωρία βασίζεται και αυτή σε εμπειρική-συγκριτική μελέτη σχετικά με τις συνέπειες των μεθόδων διακυβέρνησης των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πως αυτές αφομοιώνονται από τις εθνικές δομές των κρατών μελών στο πλαίσιο της εσωτερικής τους διακυβέρνησης. Η πίεση προς υιοθέτηση προς τα κράτη μέλη παγιωμένων πρακτικών της Ε.Ε οδηγούν τελικά στην αναδιάρθρωση και προσαρμογή των εσωτερικών θεσμών σε όλα τα επίπεδα και σε συσχετισμό με τον βαθμό αποδοχής τους, βλ. *Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, ό.π., σ.9.

⁸ Μέσω της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης περιγράφεται η διάχυση της θεσμικής διαδικασίας διαμόρφωσης πολιτικών σε πολλούς διαφορετικούς χωρικούς δρώντες λόγω είτε της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με την οποία μεταφέρθηκε η εξουσία των αποφάσεων για διάφορες πολιτικές από τα εθνικά κράτη στα ευρωπαϊκά όργανα είτε παράλληλα με την ενίσχυση των περιφερειακών δρώντων μεταφέρθηκε η εξουσία των αποφάσεων από το εθνικό επίπεδο στο υποεθνικό επίπεδο διακυβέρνησης. Ειδικότερα για την Ευρωπαϊκή Ένωση αντιστοιχεί ο Τύπος Ι Διακυβέρνησης. Πιο αναλυτικά βλ. *L.Hooghe/G.Marks*, “Multi-level Governance and European Integration”, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lanham, Boulder, New York, Oxford, 2001, p.xi & *L.Hooghe/G.Marks*, “Types of Multi-Level Governance”, *European Integration online Papers (EIoP)*, 12 October 2001, Vol.5, No.11, pp.4-9.

⁹ *M. Brunazzo*, “The history and evolution of Cohesion Policy”, in *S. Piattoni/L.Polverari*, “*Handbook on Cohesion Policy in the EU*”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK-Northampton, MA, USA, 2016, p.33. Αναφορικά με την λέξη «ολοκλήρωση» αποτελεί την εγγύτερη μετάφραση ως προς την όρο «integration» (βλ. *Δ.Ι. Παπαγιάννης* ό.π., σ.34) ενώ χρησιμοποιείται και ο όρος «ενοποίηση» προς χάριν επεξηγήσης θεωρητικών υποδειγμάτων βλ. *Μ.Τσινιζέλης*, ό.π., σ.25.

¹⁰ *Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, ό.π., σ.1.

¹¹ Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ ο όρος «Ευρωπαϊκή Ένωση» αντικατέστησε τον όρο «Ευρωπαϊκές Κοινότητες» (βλ. *ibid*, σελ.1). Η επιλογή του όρου «Κοινότητα» για τις ΕΟΚ, ΕΚΑΧ & ΕΚΑΕ επιλέχθηκε όχι τυχαία διότι ως οργανισμοί δεν στόχευαν απλά σε μια διακρατική συνεργασία αλλά στην επίτευξη μιας εγγύτερης συνένωσης, της «ολοκλήρωσης», η οποία αποτέλεσε χαρακτηριστικό γεγονός της πορείας τους, βλ. *Δ.Ι.Παπαγιάννης*, ό.π., σελ.51.

¹² *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*, «Ευρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωσης και Πολιτικές Αλληλεγγύης», Αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Κριτική, 2010, σ.263.

¹³ *Γ.Ανδρέου*, «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής», στο Ν. Μαραβέγιας (Επιμ.): «*Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές*», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2016, σελ. 336.

¹⁴ Για κάποιους συγγραφείς η Πολιτική Συνοχής ταυτίζεται με την περιφερειακή πολιτική (π.χ. βλ. *Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης*, «Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα», Εκδόσεις Κριτική, 2^η έκδοση, 2016, σ.481) και τοποθετούν την γέννησή της στην ημερομηνία ίδρυσης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (βλ. *S. Piattoni/L.Polverari*, “Introduction”, in *S. Piattoni/L.Polverari*, “*Handbook on Cohesion Policy in the EU*”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK-Northampton, MA, USA, 2016, p.1) ενώ άλλοι την θεωρούν νεότερη χρονολογικά πολιτική λαμβάνοντας ως σημείο εκκίνησης

πλαίσιο της χωρικής οικονομικής ανάπτυξης και το οποίο περιλαμβάνει μία τεράστια σφαίρα δραστηριοτήτων¹⁵ επιδιώχθηκε η εδραίωση ενός κοινού σκοπού μεταξύ των περιφερειών της Ευρώπης για την δημιουργία ολοένα και περισσότερο συγκλινόντων διοικητικών, οικονομικών και κοινωνικών προτύπων με απώτερο στόχο μία Κοινοτική ταυτότητα και ένα πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών-μελών¹⁶.

Η εξέλιξη της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης οδήγησε στον προσδιορισμό της πολιτικής συνοχής¹⁷ και τελικά στην ίδρυση του Ταμείου Συνοχής ως ένα από τα χρηματοδοτικά μέσα υλοποίησής της. Η διαφορά του με τα υπόλοιπα χρηματοδοτικά μέσα έγκειται στο ότι αφορά κράτη-μέλη που το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ) είναι χαμηλότερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου¹⁸ και παρέχει στήριξη σε προγράμματα με τελικό στόχο την οικονομική και κατά ακολουθία κοινωνική προσαρμογή των κρατών-μελών στη Νομισματική Ένωση¹⁹. Για πρώτη φορά μέσω ενός Ταμείου γίνεται προσπάθεια για επίτευξη δημοσιονομικής ευθυγράμμισης κρατών²⁰ εντός του χωροταξικού σχεδίου της πολιτικής συνοχής²¹ υπό την επίδραση ενός φεντεραλιστικού οικονομικού μοντέλου²² ενισχύοντας την εδραίωση του ιστορικά μοναδικού νομισματικού συστήματος χρήσης κοινού νομίσματος από μια

την ρητή αναφορά του όρου συνοχή στα κανονιστικά κείμενα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων/Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ., Γ.Ανδρέου, «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής», στο Ν. Μαραβέγιας (Επιμ.): «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2016, σ. 333.

¹⁵ L. Buonanno/N.Nugent, “Explaining the EU’s Policy Portfolio: Applying a Federal Integration Approach to EU Cohesion Policy”, College of Europe, *Bruges Political Research Papers*, No 20, December 2011, p.3, ανακτήθηκε από <https://www.coleurope.eu/study/european-political-and-governance-studies/research-publications/bruges-political-research#archive> (ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023).

¹⁶ S. Piattoni/L.Polverari,ό.π. p.1.

¹⁷ Ν.Μαραβέγιας/Γ.Ανδρέου, «Τα Διαρθρωτικά Ταμεία» στο Κ.Στεφάνου (επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές. Οικονομική Ολοκλήρωση και Πολιτικές. Το ρυθμιστικό πλαίσιο» (Τόμος Γ’), Ι.Σίδερης, Αθήνα, 2006, σ.346.

¹⁸ Α.Κρητικός, «Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εξέλιξή της στις μεγάλες στιγμές της ευρωπαϊκής ενοποίησης», Εκδόσεις Επίμετρο, Αθήνα, 2021, σ.115.

¹⁹ Μ.Καμχής, «Η Ενοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου 1986-2006. Ένα σχεδιαστικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2007, σελ.83.

²⁰ Π.Δ. Δάγτογλου, «Βασικά στοιχεία της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Μια κριτική ανάλυση», (συμπλήρωμα του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου), Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1993, σελ.37.

²¹ Κάθε πολιτική εντός του ευρωπαϊκού οικοδομήματος αποτελεί ένα χωροταξικό σχέδιο και ακολουθεί διαφορετικές διαδικασίες προγραμματισμού και υλοποίησης δημιουργώντας ένα πολύπλοκο περιβάλλον δράσεων και ενεργειών όπου οι στόχοι επίτευξης προσαρμόζονται στη διαδικασία και όχι το αντίστροφο. Επομένως, μέσω των ευρωπαϊκών πολιτικών που είτε διαμορφώνουν τον ευρωπαϊκό χώρο είτε έχουν επιπτώσεις σε αυτόν στοχεύουν στην ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου(βλ. Μ.Καμχής, ό.π. σελ.69).

²² T.Padoa-Schioppa et al., “Efficiency, Stability and Equity. A Strategy for the Evolution of the Economic System of the European Union”, Report, Commission of the European Communities, April 1987, p.v, ανακτήθηκε από <https://penguincompaniontoeu.com/wp-content/uploads/2012/10/Padoa-Schioppa-Report-first-part-1987.pdf> (ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023).

ομάδα ανεξάρτητων κυριαρχικά κρατών υπό την επίβλεψη μιας ανεξάρτητης κεντρικής τράπεζας (ONE)²³.

Η μέχρι σήμερα ερευνητική δραστηριότητα που αφορά την Πολιτική Συνοχής τόσο ως προς την διαπίστωση των χαρακτηριστικών και της λειτουργίας της ανάλογα με το θεωρητικό υπόβαθρο, όσο και ως προς τη χρησιμότητά της είτε εν συνόλω είτε σε όρους ανάλυσης ανά χρηματοδοτικό μέσο²⁴ σχετίζεται με το γεγονός ότι αποτελεί όχι μόνο μία από τις κύριες χρηματοδοτικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁵ αλλά και μία από τις πιο φιλόδοξες πολιτικά ως προς τους στόχους της²⁶ ενώ παράλληλα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της δραστηριοποιείται ένας τεράστιος αριθμός θεσμικών και μη θεσμικών δρώντων σε υποεθνικό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο²⁷.

Τα Επενδυτικά και Διαρθρωτικά Ταμεία μαζί με το Ταμείο Συνοχής διαμόρφωσαν την Πολιτική Συνοχής²⁸ διότι μέσω αυτών πραγματοποιείται ο αναδιανεμητικός της ρόλος και ιδιαίτερα για τις χώρες μέλη που υφίστανται ιδιαίτερη

²³ Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) αποτελεί ένα δημιούργημα *sui generis* χωρίς ιστορικό προηγούμενο διεθνώς. Πρόκειται για ένα μόρφωμα του οποίου οι συστημικές ασυμμετρίες του πλαισίου λειτουργίας του αποτέλεσαν και αποτελούν πεδίο συνεχών και έντονων συζητήσεων και αντιπαραθέσεων ειδικά μετά το ξέσπασμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η βασική ερώτηση που αναδύεται κάθε φορά στη διαλεκτική αφορά την επιβίωση του νομίσματος χωρίς να προσδιορίζεται από το κράτος-έθνος («...currency without a nation-state»), (βλ. *T.Padoa-Schioppa Group*, “Completing the Euro. A road map towards fiscal union in Europe”, Report, Notre Europe-Jacques Delors Institute, June 2012, p.23 ανακτήθηκε από https://europe-solidarity.eu/documents/ES_CompletingTheEuro_Report_June2012_01.pdf (ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023).

²⁴ Οι μελέτες αξιολόγησης και αποτίμησης (*ex ante- ex post*) της πολιτικής συνοχής διαχωρίζονται με βάση το είδος των παραμέτρων που λαμβάνονται υπόψη στη προσπάθεια αποτίμησης και επεξήγησης των συνεπειών της εν λόγω πολιτικής στον οικονομικό τομέα γενικά, (βλ. *Χ.Χρυσομαλλίδης*, «Αποτίμηση των επιπτώσεων της πολιτικής συνοχής της ΕΕ στην ευρωπαϊκή και στην ελληνική οικονομία: επισκόπηση εμπειρικών μελετών», *Αειχώρος: Κείμενα Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Ανάπτυξης*, τεύχος 34, 2022, σ.9, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.aei.2022.1254>, ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023).

²⁵ *Ibid.*, σ.7.

²⁶ *P.Graziano/L.Polverari* “The social impact of EU cohesion policy”, in *B.Vanhercke, D. Ghailani and S. Spasova with P. Pochet* (eds.), “*Social policy in the European Union 1999-2019: the long and winding road*”, Brussels, European Trade Union Institute (ETUI) and European Social Observatory (OSE), 2020, Chapter 8, p.168, ανακτήθηκε από <https://www.etui.org/sites/default/files/2020-12/20%20Social%20policy%20European%20Union%201999-2019%20WEB%20version.pdf> ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023.

²⁷ *S. Piattoni/L.Polverari*, ό.π. p.1.

²⁸ *S.Borrás*, “EU multi-level governance patterns and the cohesion fund”, *European Planning Studies*, 1998, Vol.6, No. 2, p.212, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/09654319808720455>, (ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023).

δημοσιονομική πίεση εντός της Νομισματικής Ένωσης²⁹. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση της διαχρονικής συνεισφοράς του Ταμείου Συνοχής στη Πολιτική Συνοχής, το οποίο κατά παρέκκλιση από το μοτίβο των υπολοίπων Ταμείων διαθέτει μία κρατοκεντρική ταυτότητα³⁰ ενώ στο πέρασμα των χρόνων και παρά την συνεχή αλλαγή και διαφοροποίηση των στόχων της Πολιτικής Συνοχής οι πόροι του παραμένουν αφιερωμένοι στο στόχο της οικονομικής σύγκλισης των δικαιούχων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης³¹. Η παρουσίαση της αμοτεροβαρούς σχέσης που προαναφέρθηκε βασίζεται σε βιβλιογραφικές και ηλεκτρονικές πηγές (ηλεκτρονικά περιοδικά, ηλεκτρονικά βιβλία, εκθέσεις κλπ.) οι οποίες καλύπτουν χρονολογικά όλη τη πορεία δημιουργίας, εδραίωσης και διαμόρφωσης και της υπό εξέταση πολιτικής και του Ταμείου Συνοχής.

²⁹ Ε.Δρακάκη, «Η Ελληνική Εμπειρία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής: Τριάντα Χρόνια μετά», *Εξαμηνιαία Έκδοση Επιστημών του Χώρου, Γεωγραφίες*, Χειμώνας 2019, Τεύχος 34, σ.63, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/geographies/issue/view/1923> , (ημερομηνία ανάκτησης 21/09/2023).

³⁰ Οι εθνικές αρχές έχουν την τελική και αποκλειστική ευθύνη της εκτέλεσης των προγραμμάτων. Σε αυτή τη περίπτωση λήφθηκε υπόψη το πρότυπο δημοσιονομικής διαχείρισης ομοσπονδιακού κράτους π.χ. ο θεσμός της *finanzausgleich* που ισχύει στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Βασικού Νόμου (*Grundgesetz*) όπου αναφέρεται ότι το κάθε κυβερνητικό επίπεδο είναι υπεύθυνο για την χρηματοδότηση των ιδίων εξόδων του με λίγες εξαιρέσεις που δίνει ο Βασικός Νόμος για συμμετοχή της Ομοσπονδίας στη χρηματοδότηση αναγκών των επιμέρους κρατιδίων (*Länder*), (βλ. Π.Δ. Δάγτογλου, ό.π. σελ.37) και πιο αναλυτικά για τον θεσμό της *finanzausgleich* (βλ. *Federal Ministry of Finance*, “Financial relations between the Federation and Länder on the basis of Constitutional financial provisions”, 2022, p.10, ανακτήθηκε από https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Press_Room/Publications/Brochures/financial-realations-federation-2022.html , (ημερομηνία ανάκτησης 21/09/2023).

³¹ C. Krieger-Boden, “What direction Should EU Cohesion Policy should take?”, *CESifo Forum*, ISSN 2190-717X, ifo Institut-Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, Vol.19, Iss.1, p. 13, ανακτήθηκε από <https://hdl.handle.net/10419/181196> , (ημερομηνία ανάκτησης 21/09/2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Από την Περιφερειακή Πολιτική στη Πολιτική Συνοχής Πολιτική και Θεσμική Εξέλιξη

1.1. Τα πρώτα χρόνια ίδρυσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1950-1974)

Η ίδρυση αρχικά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)³² και στη συνέχεια της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ)³³ και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας(ΕΚΑΕ/ΕΥΡΑΤΟΜ)³⁴ εκ των οποίων προέκυψε η σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση, οφείλονται από τη μία στη διεθνή συγκυρία κρίσης που προέκυψε με τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου σε μια Ευρώπη κατεστραμμένη οικονομικά και κοινωνικά και διαιρεμένη λόγω της ίδρυσης του «σιδηρού

³² Στις 18 Απριλίου 1951 υπογράφηκε στο Παρίσι η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) από έξι(6) ευρωπαϊκά κράτη: τη Γαλλία, την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, το Βέλγιο, τις Κάτω-Χώρες, το Λουξεμβούργο και την Ιταλία. Το προφίλ της βασιζόταν στο όραμα μιας κοινότητας με υπερεθνικό χαρακτήρα με απώτερο στόχο την εδραίωση της γαλλογερμανικής συμφιλίωσης και της από κοινού διαχείρισης των απαραίτητων για την εξοπλιστική βιομηχανία πόρων: του άνθρακα και του χάλυβα (βλ. (βλ. *J.L.Quermone*, «Το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Από τις οικονομικές Κοινότητες στην πολιτική Ένωση», 5^η γαλλική έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2005, σσ. 25-26) . Τέθηκε σε ισχύ το 1952 , είχε διάρκεια 50 έτη και έληξε το 2002 (23/07/2002). Κατόπιν, όλοι οι κανόνες που αφορούσαν τους τομείς του άνθρακα και του χάλυβα ενσωματώθηκαν στη Συνθήκη της Ρώμης για την ίδρυση των ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (βλ., «Συνθήκη για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, Συνθήκη ΕΚΑΧ», *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Περίληψεις Νομοθεσίας ΕΕ και κείμενο Συνθήκης, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0022> , (ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023).

³³ Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) υπογράφηκε στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου 1957 μαζί με την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) από τα έξι ιδρυτικά μέλη της ΕΚΑΧ και τέθηκαν σε ισχύ από 01.01.1958. Η Συνθήκη της ΕΟΚ αποτέλεσε συνθήκη-πλαίσιο με αρχική προϋπόθεση την ύπαρξη τελωνειακής ένωσης η οποία με τη λήξη της μεταβατικής δωδεκαετούς περιόδου θα ίσχυε μια κοινή αγορά εντός της οποίας θα κινούνταν ελεύθερα όλοι οι συντελεστές της παραγωγικής διαδικασίας: αγαθά, υπηρεσίες, πρόσωπα και κεφάλαια (βλ. *Δ.Ι.Παπαγιάννης*, σελ.50 & *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σελ.48 & «Συνθήκη Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας», *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κείμενο Συνθήκης, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11957E/TXT> , (ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023).

³⁴ Η έτερη Συνθήκη που υπογράφηκε στη Ρώμη μαζί με τη Συνθήκη για την ΕΟΚ και από τα ίδια μέλη ήταν η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ/ΕΥΡΑΤΟΜ) με σκοπό την ανάπτυξη ευρωπαϊκής πυρηνικής τεχνολογίας και εξασφάλισης εφοδιασμού που σχετιζόταν με την απεξάρτηση από τις ΗΠΑ για την προμήθεια ουρανίου, την διατήρηση υπό ευρωπαϊκό έλεγχο της γερμανικής ατομικής τεχνολογίας και τη μείωση της εξάρτησης της ευρωπαϊκών κρατών από τις πετρελαιοπαραγωγικές χώρες (είχε προηγηθεί η κρίση του Σουέζ το 1956). Η συγκεκριμένη Συνθήκη ισχύει και σήμερα ως προς τα αντικείμενά της και ως μέλη της λογίζονται τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*,ό.π., σσ. 37-38 & *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σσ. 48-49 & «Συνθήκη Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας», *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κείμενο Συνθήκης, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016A/TXT> , (ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023).

παραπετάσματος» και της εμφάνισης της σοβιετικής απειλής³⁵ και από την άλλη στην εξεύρεση τεχνοκρατικής λύσης για εγκαθίδρυση της ειρήνης στην Ευρώπη μέσω της επανένταξης της (δυτικής) Γερμανίας στην πολιτική σκηνή της Ευρώπης με φόντο το στόχο της ευρωπαϊκής ενοποίησης³⁶.

Ήδη από την εποχή ίδρυσης της ΕΚΑΧ είχε γίνει αντιληπτή η ανάγκη για αντιμετώπιση των υπαρχόντων περιφερειακών ανισοτήτων που θα εντεινόνταν λόγω της επιδιωκόμενης οικονομικής ανάκαμψης. Η ανάγκη ύπαρξης μιας ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής διαπιστώθηκε τόσο στη διάσκεψη της Μεσσίνας³⁷ όσο και στη γνωστή έκθεση Σπάακ³⁸ ενώ τα συμβαλλόμενα μέλη στο προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας επιβεβαίωσαν τη πρόθεσή τους να «...μειώσουν τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων

³⁵ J.L.Quermonne, ό.π., σ.24.

³⁶ Ο Γάλλος Υπουργός Εξωτερικών Robert Schuman ανέλαβε την ευθύνη για το καινοτόμο σχέδιο δημιουργίας μιας υπερεθνικής Κοινότητας ,την μετέπειτα ΕΚΑΧ , το οποίο είχε επεξεργαστεί ο ανώτατος σύμβουλος της γαλλικής κυβέρνησης Jean Monnet και οι συνεργάτες του. Η ευθύνη αυτή εκφράστηκε μέσα από την ιστορική του διακήρυξη (Schuman Declaration) στις 9 Μαΐου 1950, η οποία αποτέλεσε το θεμέλιο της ιστορίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και σήμερα θεωρείται μαζί με τον Jean Monnet ως οι αρχιτέκτονες του ευρωπαϊκού οικοδομήματος(βλ. *Η Λιαιργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σσ. 38-39 & J.L.Quermonne, ό.π., σσ. 25-26 καθώς και *Ευρωπαϊκή Ένωση*, «Διακήρυξη Σουμάν- Μάιος 1950», Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κείμενο διακήρυξης, ανακτήθηκε από https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_el), (ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023).

³⁷ Η συνέλευση της ΕΚΑΧ προέβη σε ψήφισμα το οποίο καλούσε τις κυβερνήσεις των έξι κρατών μελών σε διακυβερνητική διάσκεψη με σκοπό την δημιουργία σχεδίων συνθηκών για επαύξηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας. Η συγκεκριμένη διάσκεψη για τον προαναφερθέν σκοπό έλαβε χώρα στη Μεσσίνα της Ιταλίας το χρονικό διάστημα 01-03 Ιουνίου 1955. Η συμβολή της στη διαμόρφωση της πολιτικής συνοχής είναι ότι προέκυψαν προτάσεις, οι οποίες αν και δεν περιλήφθηκαν με την αρχική τους μορφή στη συνθήκη της Ρώμης, πάραυτα αποτέλεσαν τις βάσεις για τη Δημιουργία του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων ενώ παράλληλα έθεσε τις βάσεις των συζητήσεων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων και στην επόμενη συνθήκη (βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ. 22-23 & *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*,ό.π., σσ. 36-37 και *Centre Virtuel de la Connaissance sur l' Europe (cvce.eu)*, “The Messina Conference”, Αρχείο ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης, Τελευταία ενημέρωση 2016, ανακτήθηκε από <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/41ec71a6-2eb5-43c7-97e2-75ca5547217e>), (ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023).

³⁸ Η Έκθεση Σπάακ (Spaak report) συντάχθηκε από την Διακυβερνητική Επιτροπή η οποία είχε την αρμοδιότητα να διατυπώσει σχετικές κατευθυντήριες οδηγίες για την συγκρότηση της μελλοντικής Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας(ΕΚΑΕ) και έλαβε το όνομα του προέδρου της Διακυβερνητικής Επιτροπής, του Βέλγου Υπουργού Εξωτερικών Paul-Henri Spaak. Δημοσιεύτηκε στις 21 Απριλίου 1956 και όσον αφορά την διαμόρφωση της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής εισήγαγε τη σαφή εφαρμογή της και πρότεινε την δημιουργία ενός Ταμείου Αναπτυξιακών Επενδύσεων(βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σ.23 και *Centre Virtuel de la Connaissance sur l' Europe (cvce.eu)*, “Report of the Heads of Delegation to the Foreign Ministers-Brussels 21 April 1956”, Αρχείο ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης, Τελευταία ενημέρωση 2017, ανακτήθηκε από https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/22ee1520-b285-4dd4-b69d-a8d807fb4669/Resources#4dd69921-433b-4bc0-acce-808f72fec9ae_en&overlay), (ημερομηνία ανάκτησης 15/10/2023).

περιοχών και την καθυστέρηση των λιγότερο ευνοημένων»³⁹. Η συγκεκριμένη πρόθεση δεν μετατράπηκε σε ρητή καταστατική υποχρέωση και το ζήτημα της περιφερειακής ανάπτυξης αντιμετωπίστηκε έμμεσα στις προβλέψεις των διατάξεων της Συνθήκης σχετικά με τομεακές πολιτικές που αφορούσαν την γεωργία, τις μεταφορές και την κρατική ενίσχυση⁴⁰. Παρά τον διακηρυκτικό χαρακτήρα των προθέσεων εντούτοις οι αναφορές των σχετικών άρθρων της Συνθήκης περί ιδρύσεως τριών χρηματοδοτικών και επενδυτικών εργαλείων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων διαμόρφωσαν τις βάσεις ένταξης της Πολιτικής Συνοχής με τη σημερινή έννοια του όρου στους στόχους της Κοινότητας⁴¹. Τα τρία εργαλεία που εντάχθηκαν στη Συνθήκη της Ρώμης ήταν: α) Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων(ΕΤΕ)⁴², β) το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο(ΕΚΤ)⁴³ και γ) το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων(ΕΓΤΠΕ)⁴⁴.

Σε εκείνο το χρονικό πλαίσιο τα επιχειρήματα κατά της δημιουργίας μιας Πολιτικής Συνοχής αναπτύσσονται ακολούθως⁴⁵:

³⁹ Σύμφωνα με το Προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα: “..IN DEM BESTREBEN, ihre Volkswirtschaften zu einigen und deren harmonische Entwicklung zu fördernweniger begünstigter Gebiete verringern...” «Συνθήκη Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας», *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κείμενο Συνθήκης, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11957E/TXT> , (ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023).

⁴⁰ G.P.Manzella/C.Mendez, “The turning points of EU Cohesion policy”, Working Paper Report to Barca Report, European Commission, Brussels, 2009, p.5, ανακτήθηκε από <https://strathprints.strath.ac.uk/38743/> , (ημερομηνία ανάκτησης 15/10/2023).

⁴¹ Α.Κρητικός, ό.π. σ.25.

⁴² Σύμφωνα με τα άρθρα 3, 129 και 130 της Συνθήκης της Ρώμης για την ΕΟΚ δημιουργήθηκε η «Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων» με μετόχους τα κράτη μέλη και με σκοπό την παροχή δανείων και την προσφορά εγγυήσεων για την επιδότηση αναπτυξιακών προγραμμάτων σε περιφέρειες σε διαδικασία ανάπτυξης και αναδιάρθρωσης(βλ. Μ. Brunazzo , ό.π. p.18 & Α.Κρητικός, ό.π. σ.25).

⁴³ Υπό τις επιταγές του άρθρου 3 συστήθηκε με το άρθρο 123 της Συνθήκης της Ρώμης για την ΕΟΚ το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο με αιώτερο στόχο την διαμόρφωση και την βελτίωση της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού μέσω εκπαιδευτικών και επαναπροώθησης στην αγορά πρωτοβουλιών υπέρ του εργατικού δυναμικού των βιομηχανικών περιοχών σε παρακμή(βλ. Μ. Brunazzo , ό.π. p.18). Ιδρύθηκε το 1960 με τον Κανονισμό 09/60 και αποτελεί το μοναδικό διαρθρωτικό ταμείο κοινωνικής πολιτικής (Α.Κρητικός, ό.π. σ.28-29).

⁴⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 40 της προαναφερόμενης Συνθήκης δημιουργήθηκε το 1962 το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων όπου ο τομέας των Εγγυήσεων έχει ως αντικείμενο την εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής όσον αφορά τις τιμές και τις αγορές των γεωργικών προϊόντων ενώ ο τομέας του Προσανατολισμού αποτελεί αμιγώς διαρθρωτικό Ταμείο το οποίο παρέχει υποστήριξη σε υποανάπτυκτες αγροτικές περιοχές και (βλ. Μ. Brunazzo , ό.π. p.18 & Α.Κρητικός, ό.π. σ. 29-30).

⁴⁵ G.P.Manzella/C.Mendez, ό.π., p.6.

- ήταν ισχυρή η αισιόδοξη πεποίθηση μεταξύ των κρατών μελών ότι το διασυνοριακό εμπόριο θα οδηγούσε προοδευτικά σε μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων στο εσωτερικό της Κοινότητας,
- ως πολιτική σχετιζόταν με τον τρόπο λειτουργίας των επιμέρους κρατικών μηχανισμών αλλά και με τον τρόπο συνεργασίας του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα και επομένως υπήρχε μια πολιτική ευαισθησία ως προς τους τομείς δραστηριότητάς της
- η ανάπτυξή της ως εσωτερική πολιτική των κρατών μελών βρισκόταν ακόμη σε εμβρυϊκό επίπεδο και
- η θεωρητική οικονομική σκέψη της εποχής⁴⁶ εξήρε τη δυνατότητα της Διεθνούς Τράπεζας να ενεργοποιήσει την αναπτυξιακή δυναμική υπανάπτυκτων τομέων και δραστηριοτήτων⁴⁷.

Οι περιφερειακές ανισότητες και η αντιμετώπισή τους μέσω μιας νομικά κατοχυρωμένης πολιτικής εντός των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων παρέμεινε μια ιδέα για περίπου 20 χρόνια⁴⁸ λόγω της αδιαφορίας των κρατών μελών για τους λόγους που προαναφέρθηκαν σε συνδυασμό με την προσπάθεια αποφυγής να μετατραπεί η πολιτική αυτή σε εργαλείο ανάμιξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών μελών⁴⁹. Πάραυτα, εντός της δεκαετίας του 1960 η Επιτροπή προέβη σε διάφορες κινήσεις (ετήσιες εκθέσεις, συνέδρια, προτάσεις) έχοντας ως σύμμαχο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Αν και σε πολιτικό επίπεδο εκδηλώθηκε αυτή τη περίοδο η πρώτη κρίση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα⁵⁰ η Επιτροπή λόγω της επιμονής της κατάφερε

⁴⁶ Η Διεθνής Τράπεζα είχε μόλις ιδρυθεί το 1944 και σε αυτή ακριβώς την περίοδο (μέσα δεκαετίας 1950) υπήρχε μεγάλη αισιοδοξία για την δυνατότητα των Δημοσίων Τραπεζών Επενδύσεων να υποστηρίξουν την οικονομική ανάπτυξη μετά τον πόλεμο. Σύμφωνα με την δεσπίζουσα τότε οικονομική θεώρηση η έλλειψη επαρκούς οικονομικού κεφαλαίου αποτελούσε ένα από τα σοβαρά εμπόδια για την γενιά με τη δυναμική των βιομηχανικών επενδύσεων και των υποδομών επενδύσεων και ως εκ τούτου αποτελούσε εμπόδιο και για την ανάπτυξη (βλ. *G.P.Manzella/C.Mendez*, ό.π., p.6) και πιο αναλυτικά περί της οικονομικής θεωρίας βλ. *W. W. Rostow*, “The Stages of Economic Growth”, *The Economic History Review*, Vol.12, Iss.1, 1959, pp.1–16, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1111/j.1468-0289.1959.tb01829.x> ,(ημερομηνία ανάκτησης 15/10/2023).

⁴⁷ *M. Brunazzo* , ό.π. pp.17-18.

⁴⁸ *Ibid*, p.18.

⁴⁹ *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ. 30-31.

⁵⁰ Στο κείμενο της Συνθήκης της Ρώμης υπήρχε πρόβλεψη για λήψη αποφάσεων κατά ειδική πλειοψηφία μετά το πέρας συγκεκριμένης μεταβατικής περιόδου. Η λήξη της περιόδου αυτής σε συνδυασμό με την

να δημιουργήσει τη Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής(DG XVI) το 1968 ως θεσμικό εργαλείο υπέρ μιας πολιτικής με ασαφή ορισμό και η οποία ανταποκρινόταν μόνο στο 3% του προϋπολογισμού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων⁵¹. Επιπλέον, στο τέλος της δεκαετίας κατέθεσε υπόμνημα σχετικά με την περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας με πρόταση απόφασης προς το Συμβούλιο με τα ακόλουθα προτεινόμενα μέτρα και εργαλεία⁵²:

- Ίδρυση ενός Περιφερειακού Αναπτυξιακού Ταμείου για την επιδότηση και παροχή εγγυήσεων δανείων με αντικείμενο προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης
- Προετοιμασία σχεδίων περιφερειακής ανάπτυξης με συνεργασία των κρατών μελών και της Επιτροπής
- Δημιουργία μιας μόνιμης επιτροπής περιφερειακής ανάπτυξης
- Εγκαθίδρυση μιας εταιρείας αναπτυξιακού χαρακτήρα η οποία θα λειτουργεί ως πληροφοριακό κέντρο του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα των κρατών μελών
- Εισάγεται για πρώτη φορά μια απλοποιημένη τυποποίηση των περιφερειών της Κοινότητας σε βιομηχανοποιημένες, σε ημιβιομηχανοποιημένες και σε κυρίως αγροτικές για να είναι δυνατή η προσέγγιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν⁵³.

τολμηρή συμπεριφορά του πρώτου Προέδρου της Επιτροπής Walter Hallstein-πρότεινε το σύστημα «ιδίων πόρων» της Κοινότητας, το οποίο ενίσχυε την εξουσία της Επιτροπής στη διαχείρισή τους ενώ παράλληλα η αυτονομία του προϋπολογισμού της Κοινότητας ενίσχυε τον κοινοβουλευτικό έλεγχο και επομένως τις εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου-προσέκρουσαν στην ισχυρή προσωπικότητα του στρατηγού Charles De Gaulle, ο οποίος ως Πρόεδρος της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας το 1965 επί έξι μήνες ακολούθησε την πολιτική της «κενής έδρας». Το αποτέλεσμα ήταν η παράλυση των δραστηριοτήτων της Κοινότητας ενώ δημιουργήθηκε και αβεβαιότητα για το μέλλον της. Η συγκεκριμένη κρίση έληξε με τον λεγόμενο «Συμβιβασμό του Λουξεμβούργου» που υπογράφηκε στο τέλος του Ιανουαρίου του 1966. Επί της ουσίας πρόκειται για μια συμφωνία περί της ασυμφωνίας και της αποφυγής της λήψης αποφάσεων με πλειοψηφία, μια διαδικασία που θα ακολουθηθεί είκοσι χρόνια μετά (βλ. *J.L.Quermonne*, ό.π., σ. 31 & *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*, ό.π., σσ. 45-48).

⁵¹ *M. Brunazzo*, ό.π. p.18.

⁵² *G.P.Manzella/C.Mendez*, ό.π., p.7.

⁵³ *Commission of the European Communities*, “A regional policy for the Community”, COM(69) 950 final, 15 October 1969, σ.14, ανακτήθηκε από <http://aei.pitt.edu/id/eprint/5325>, (ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023) Με το συγκεκριμένο κείμενο επισημάνθηκε η στρατηγική διάσταση μιας Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής.

Μια σειρά από εξωτερικά και εσωτερικά γεγονότα που σχετίζονταν με το τρίπτυχο εμβάθυνση, διεύρυνση και ολοκλήρωση⁵⁴ της ευρωπαϊκής Κοινότητας επηρέασαν τελικά την είσοδο της Πολιτικής Συνοχής στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα εξής γεγονότα: όσον αφορά στο εσωτερικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, την Συνθήκη Συγχώνευσης των Οργάνων των Τριών Κοινοτήτων⁵⁵, την Διάσκεψη Κορυφής της Χάγης⁵⁶, την έκθεση Werner⁵⁷, την πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας⁵⁸ ενώ σε εξωτερικό επίπεδο ξέσπασε η

⁵⁴ βλ. Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, ό.π. σ. 74.

⁵⁵ Στις 8 Απριλίου 1965 τα έξι κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Συνθηκών (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, ΕΚΑΕ) υπέγραψαν στις Βρυξέλλες Συνθήκη Συγχώνευσης των εκτελεστικών οργάνων τους (βλ. Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σ.461 & J.L.Quermone, ό.π., σ. 31).

⁵⁶ Στις 1-2 Δεκεμβρίου 1969 έλαβε χώρα στη Χάγη της Ολλανδίας η Διάσκεψη Κορυφής η οποία είχε ως θέμα το τρίπτυχο: α)ολοκλήρωση της Κοινής Αγοράς που αφορούσε κυρίως την διευθέτηση των διαφωνιών σχετικά με την Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) ενώ παράλληλα τέθηκαν οι βάσεις του συστήματος των «ιδίων πόρων» , β) εμβάθυνση που αφορούσε κυρίως το θέμα της οικονομικής και νομισματικής ένωσης και γ) διεύρυνση που αφορούσε την αποδοχή της εισόδου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα των τεσσάρων χωρών, Δανίας, Ηνωμένου Βασιλείου, Ιρλανδίας και Νορβηγίας(βλ. Ο.Γιώτη-Παπαδάκη,ό.π., σ.48 & E.R.Danescu, “ Le sommet de La Haye (1er- 2 décembre 1969): achèvement, élargissement, approfondissement”, Centre Virtuel de la Connaissance sur l’ Europe (cvce.eu), translation, Αρχείο ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης, Τελευταία ενημέρωση 2016, ανακτήθηκε από https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/d1cfaf4d-8b5c-4334-ac1d-0438f4a0d617/01b8a864-db8b-422c-915e-a47d5e86593e/Resources#f64c8548-d19a-4322-af70-709cb5c1e426_en&overlay , (ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023).

⁵⁷Για τον σκοπό της οικονομικής και νομισματικής ένωσης ανατέθηκε σε επιτροπή εμπειρογνομόνων με επικεφαλής τον πρωθυπουργό και υπουργό Οικονομικών του Λουξεμβούργου Pierre Werner η εκπόνηση σχετικής έκθεσης για τις απαιτούμενες ενέργειες σχετικά με την προαναφερόμενη ένωση. Συντάχθηκε με την συνεργασία των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών της ΕΟΚ και κατατέθηκε στο Συμβούλιο των Υπουργών και στην Επιτροπή στις 8 Οκτωβρίου 1970 όπου γίνεται ρητή αναφορά ότι οποιαδήποτε διαδικασία περί της οικονομικής και νομισματικής ένωσης πρέπει μέσω της πολιτικής της Κοινότητας να μειώσει τις κοινωνικές και περιφερειακές ανισότητες και να εγγυηθεί την προστασία του περιβάλλοντος (βλ. Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, ό.π. σ.78 & Commission of the European Communities, “Report to the Council and the Commission on the realization by stages of Economic and Monetary Union in the Community-Werner Report(definitive text)”, *Bulletin of the European Communities*, Vol.3, No.11, November 1970, p.9, ανακτήθηκε από <http://aei.pitt.edu/64720/1/BUL224.pdf> & https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication6142_en.pdf ,(ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023).

⁵⁸ Από 1 Ιανουαρίου 1973 τα έξι μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έγιναν εννέα με τη προσχώρηση της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Οι χώρες που είχαν υποβάλλει αίτηση για προσχώρηση αρχικά ήταν τέσσερις συμπεριλαμβανομένης της Νορβηγίας, όμως το δημοψήφισμα περί προσχώρησης στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες ήταν αρχικά τέσσερις συμπεριλαμβανομένης της Νορβηγίας και είχε υπογραφεί και η σχετική Συνθήκη ένταξης στις 22 Ιανουαρίου 1972 στις Βρυξέλλες με προϋπόθεση την επικύρωση της ένταξης από τα εθνικά κοινοβούλια. Στη Νορβηγία το σχετικό δημοψήφισμα ήταν αρνητικό και κατόπιν δεν εγκρίθηκε η ένταξη της χώρας στις ΕΚ και από το κοινοβούλιο. Εδώ να αναφέρουμε την ιδιαίτερα επεισοδιακή ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο είχε κάνει αίτηση ένταξης το 1961 και το 1967 και προσέκρουε στην άρνηση της Γαλλίας (κυρίως του εκπροσώπου της στρατηγού De Gaulle). Στη διάσκεψη της Χάγης πλέον , το 1969 όπου η Γαλλία εκπροσωπείται από τον διάδοχο του στρατηγού De Gaulle, George Pompidou, έγινε αποδεκτή η έναρξη των διαπραγματεύσεων με τις υποψήφιες χώρες μέλη εντός του πρώτου εξαμήνου του 1970 (βλ., Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου,

διεθνής νομισματική κρίση⁵⁹ και η διεθνής πετρελαϊκή κρίση⁶⁰. Σε αυτό το δυναμικό και παράλληλα ασταθές εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον κατέστη σαφές μέσω σχετικού ψηφίσματος των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων στη διάσκεψη κορυφής του Παρισιού τον Οκτώβριο του 1972 ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα οφείλει να δώσει ύψιστη προτεραιότητα στην αντιμετώπιση διαρθρωτικών και περιφερειακών ανισορροπιών, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν τροχοπέδη στην Ευρωπαϊκή και Νομισματική Ένωση⁶¹. Πέραν της θεσμικής αναγνώρισης, η είσοδος του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας⁶² στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε πολιτικό επίπεδο ενίσχυσε την συμμαχία των κρατών μελών που τάσσονταν υπέρ της εδραίωσης μιας κοινής περιφερειακής πολιτικής⁶³.

Στη προαναφερόμενη Διάσκεψη συμμετείχαν και τα επικείμενα νέα μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Δανία, Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο) επηρεάζοντας καθοριστικά τις εξελίξεις που θα ακολουθήσουν. Από τη συγκεκριμένη Διάσκεψη προέκυψε η αρμοδιότητα της Επιτροπής για την σύνταξης έκθεσης ανάλυσης των περιφερειακών προβλημάτων που θα προκύψουν από την διεύρυνση καθώς και τις σχετικές προτάσεις αντιμετώπισής τους. Περαιτέρω, ζητήθηκε από τους θεσμούς της

ό.π. σσ.87-90, *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*,ό.π., σσ.48-49, *J.L.Quermonne*, ό.π., σσ. 36-37 & *Α.Π.Μπαμπαιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, ό.π., σ.19).

⁵⁹ Διεθνής νομισματική κρίση λόγω της υποτίμησης του δολαρίου που εκδηλώθηκε την άνοιξη του 1971 με αποτέλεσμα την τελική κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods (μετατροπή του δολαρίου σε χρυσό) τον Φεβρουάριο του 1973 που συνοδεύτηκε από νέα υποτίμηση του δολαρίου έναντι του χρυσού (βλ. *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σ.76).

⁶⁰ Τον Οκτώβριο του 1973 ξέσπασε ο αραβοϊσραηλινός πόλεμος με αποτέλεσμα οι αραβικές πετρελαιοπαραγωγές χώρες να διακόψουν την παροχή πετρελαίου προς τις ΗΠΑ και την Ευρώπη και να εκτοξευθεί η τιμή του αργού πετρελαίου σε πενταπλάσια επίπεδα. Το γεγονός αυτό οδήγησε στη πυροδότηση μεγάλης οικονομικής κρίσης με επιπτώσεις στον πληθωρισμό και την ανεργία και προκαλώντας δημοσιονομικά ελλείμματα και πτωχεύσεις. Θα ακολουθήσει και δεύτερη πετρελαϊκή κρίση το 1979 με την πτώση του Σάχη στο Ιράν και την σχετική θρησκευτική επανάσταση (βλ. *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σ.76 & *L. Graefe*, “Oil shock of 1978-79”, Essay, Federal Reserve History, 22 November 2013, ανακτήθηκε από <https://www.federalreservehistory.org/essays/oil-shock-of-1978-79> ,(ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023).

⁶¹ *Commission of the European Communities*, “The First Summit Conference of the Enlarged Community”, *Bulletin of the European Communities* , Vol.5, 10/1972, p.18, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c53e91b-28e4-11ed-8fa0-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-297816005> (ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023).

⁶² Η οικονομία της Ιρλανδίας την εποχή της ένταξης της αντιμετώπιζε σοβαρά αναπτυξιακά προβλήματα ενώ η Μεγάλη Βρετανία διέθετε μακρά παράδοση σε παρεμβάσεις ενεργούς περιφερειακής πολιτικής. Υπό αυτό το πρίσμα δημιουργήθηκε συμμαχία μεταξύ της Ιταλίας, της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας για την επανεκκίνηση των συζητήσεων σχετικά με την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων (βλ. *G.P.Manzella/C.Mendez*, ό.π., p.8).

⁶³ *M. Brunazzo* , ό.π. p.19.

Κοινότητας η δημιουργία ενός Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης το οποίο θα λειτουργεί με χρηματοδότηση από τους ίδιους πόρους της Κοινότητας⁶⁴ και σε συντονισμό με τις εθνικές πολιτικές. Ως σκοπός παρέμβασής του ορίζεται η διόρθωση περιφερειακών ανισοτήτων σχετιζόμενων με την υποαπασχόληση, την γεωργία και τις αρνητικές συνέπειες της εκβιομηχάνισης σε αντιστοιχία με τη διεύρυνση⁶⁵.

Παρά την υιοθέτηση της αξιωματικής έκθεσης Thomson (1973) από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την έκδοση σχετικού ψηφίσματος καθυστέρησε η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης κατά δύο χρόνια και επί της ουσίας οι εξωτερικές διεθνείς συνθήκες (πετρελαϊκή κρίση) και η διεύρυνση επέβαλλαν τελικά την επίσπευση της ίδρυσής του⁶⁶. Η συγκεκριμένη έκθεση⁶⁷ προτάσσει ως αιτίες αναγκαιότητας μιας ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής οικονομικούς, ηθικούς και περιβαλλοντικούς λόγους⁶⁸ ενώ παράλληλα για πρώτη φορά παρουσιάζεται η συγκεκριμένη πολιτική ως αυτοτελής στόχος της ΕΟΚ και όχι ως αντισταθμιστικό

⁶⁴ Αρχικά ως μέσο χρηματοδοτικής κάλυψης των δαπανών της λειτουργίας των Κοινοτήτων αποτελούσαν οι εισφορές των Κρατών μελών στον προϋπολογισμό και το ύψος καθοριζόταν με αποφάσεις του Συμβουλίου. Στη δεκαετία του 1970 και με την έναρξη λειτουργίας της Κοινής Αγοράς προέκυψε η πρόταση της Επιτροπής για εισαγωγή των αντισταθμιστικών εισφορών και των τελωνειακών δασμών επί των αγροτικών προϊόντων κατευθείαν στον κοινοτικό προϋπολογισμό για να είναι δυνατή και η χρηματοδότηση των διαφόρων πολιτικών της Κοινότητας. Έτσι με την Συνθήκη του Λουξεμβούργου στις 22 Απριλίου 1970 και με τον Κανονισμό του Συμβουλίου των Υπουργών που είχε ψηφιστεί στις 21 Απριλίου 1970 ξεκίνησε να ισχύει το νέο σύστημα χρηματοδότησης με μεταβατική περίοδο. Σήμερα ισχύουν τέσσερις πηγές ιδίων εσόδων: α) οι δασμοί βάσει του κοινού δασμολογίου και βάσει συναλλαγών με τρίτα κράτη, β) ποσοστό επί του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), γ) συνεισφορές των κρατών μελών σε ποσοστό επί του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (ΑΕΕ) και δ) από 01/01/2021 εισφορά επί των μη ανακυκλωμένων απορριμμάτων πλαστικών συσκευασιών (βλ. . Δ.Ι. Παπαγιάννης, σσ. 177-180, Π. Λιταργκόβας/Χρ. Παπαγεωργίου, ό.π. σσ. 74-75 & Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Προϋπολογισμός της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027 και NextGenerationEU: Έσοδα: Ίδιοι Πόροι», Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ενημέρωση, ανακτήθηκε από https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/revenue/own-resources_el, (ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023).

⁶⁵ Commission of the European Communities, "The First Summit Conference of the Enlarged Community", *Bulletin of the European Communities*, Vol. 5, 10/1972, p. 19, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c53e91b-28e4-11ed-8fa0-01aa75ed71a1/language-en>, (ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023).

⁶⁶ Ν. Μαραβέγιας, «Περιφερειακή Πολιτική και Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή», στο Γ. Δημόπουλος/Ν. Μπάλτα/Ι. Χασσίδ, «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές. Οικονομική Ολοκλήρωση και Πολιτικές. Θεωρία και Εφαρμογές», Τόμος Β', Εκδόσεις Ι. Σίδερης, 2007, σ. 452.

⁶⁷ Η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο : «Report on the Regional Problems in the Enlarged Community» είναι γνωστή ως έκθεση Thomson από το όνομα του Βρετανού Επιτρόπου για την Περιφερειακή Πολιτική George Thomson βλ. (M. Brunazzo, ό.π. p. 19).

⁶⁸ Commission of the European Communities, "Report on the regional problems in the enlarged community", COM(73), 550 final, Brussels, 3 May 1973, p. 4, ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/5888/>, (ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023).

μέσο άλλων εξελίξεων (π.χ. διεύρυνση)⁶⁹. Σε τεχνοκρατικό επίπεδο η έκθεση περιλαμβάνει τη μορφοποίηση της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής αναπτύσσοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά των αντίστοιχων εθνικών πολιτικών καθώς και τον τρόπο λειτουργίας και τις αρχές που διέπουν την δραστηριότητα του υπό ίδρυση Ταμείου. Εισάγονται η αρχή της προσθετικότητας, η αρχή της συγκέντρωσης των πόρων στις περιοχές που τελούν σε υψηλό βαθμό ανάγκης και η αρχή του συντονισμού των διαφόρων πολιτικών⁷⁰.

1.2. Μορφοποίηση θεσμών και πολιτικών (1975-1987)

1.2.1. Ίδρυση Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και πρώτη περίοδος λειτουργίας.

Τον Μάρτιο του 1975 επικυρώθηκε από το Συμβούλιο ο ιδρυτικός Κανονισμός λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης⁷¹ (ΕΤΠΑ) αποτελώντας το τρίτο χρηματοδοτικό εργαλείο κατά σειρά για την επίτευξη των στόχων της πολιτικής συνοχής σε συνέχεια των δύο προηγούμενων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων(ΕΤΕ). Οι στόχοι του συγκεκριμένου Ταμείου είναι η παροχή εγγυήσεων για την εφαρμογή επενδύσεων και την προώθηση της καινοτομίας σε οικονομικές δραστηριότητες καθώς και η ανάπτυξη των υποδομών στις υποδεικνυόμενες βάσει κατάταξης προβληματικές περιοχές της Κοινότητας. Επιλέξιμες προς επενδυτική αναπτυξιακή βοήθεια ενέργειες αποτελούν αυτές οι οποίες ήδη είχαν επιλεγεί σε εθνικό επίπεδο για την παροχή βοήθειας και επομένως η ευρωπαϊκή επιχορήγηση θα λειτουργούσε ως συμπληρωματικό μέσο της εθνικής παροχής βοήθειας⁷² (ορισμός της αρχής της προσθετικότητας)⁷³. Όπως προαναφέρθηκε αν και το Ταμείο λειτουργούσε με βάση την

⁶⁹ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 36.

⁷⁰ Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σ.493

⁷¹ Regulation (EEC) No 724/75 of the Council of 18 March 1975 establishing a European Regional Development Fund, *Official Journal of the European Communities*, Vol.18, No L 73, 21 March 1975. English Edition, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1975:073:FULL> , ημερομηνία ανάκτησης 05/11/2023.

⁷² Θα χρηματοδοτούνταν έργα από το Ταμείο μέχρι το ύψος του 50% του προϋπολογισμού τους (βλ. Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σ.493).

⁷³ W.Molle, “The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy”, Ashgate Publishing, Aldershot England-Burlington USA, 2006, pp. 301-302.

επιλογή περιοχών σύμφωνα με αντικειμενικούς ευρωπαϊκούς δείκτες ή αντικειμενικά κριτήρια, ωστόσο τα κράτη μέλη διατηρούσαν το προνόμιο των επιλέξιμων προς επιχορήγηση περιοχών σύμφωνα και με το εθνικό σχέδιο περιφερειακής ανάπτυξης⁷⁴. Αυτό που διαπιστώθηκε στις διαπραγματεύσεις προ της συστάσεως του Ταμείου αλλά και αργότερα κατά τη λειτουργία του ήταν το βαθύ χάσμα των αντιλήψεων περί χρηματοδότησης και περιφερειακής πολιτικής των κρατών μελών, π.χ., η Γερμανία ως καθαρός χορηγός αντιτασσόταν στη δημιουργία ενός μεγάλου ταμείου ενώ αντίθετα η Ιρλανδία και η Ιταλία τάσσονταν υπέρ της ιδέας ενός πιο συνεκτικού και ανεπτυγμένου ταμείου⁷⁵.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του κανονισμού: «... το Ταμείο έχει ως σκοπό του να διορθώσει τις περιφερειακές ανισορροπίες στο εσωτερικό της Κοινότητας ειδικά αυτές που προκύπτουν από την υπεροχή της αγροτικής παραγωγής, της βιομηχανικής αλλαγής και της διαρθρωτικής υποαπασχόλησης..»(Art.1 Reg.724/75)⁷⁶. Τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου Ταμείου σε τεχνικό επίπεδο ήταν ότι, τα έργα που χρηματοδοτούνταν αφορούσαν κυρίως τις υποδομές και τη βιομηχανία, η Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής κατείχε ενεργό ρόλο στη διαδικασία ένταξης προγραμμάτων χρηματοδότησης ενώ ένα νέο όργανο, η Επιτροπή Περιφερειακής Ανάπτυξης με μέλη εκπροσώπους των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είχε αναλάβει το συντονισμό των ενεργειών συνεργασίας των εθνικών πολιτικών και της κοινοτικής πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης⁷⁷.

Πάραυτα, η λειτουργία του νέου Ταμείου χαρακτηριζόταν από τις ακόλουθες αδυναμίες⁷⁸:

- Ο προϋπολογισμός του ήταν μικρός⁷⁹ διότι αποτελούσε μόνο το 5% ποσοστιαία του κοινοτικού προϋπολογισμού (βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1) ενώ ετησίως ήταν μικρότερος από τα δάνεια που παρείχε η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων⁸⁰,

⁷⁴ Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σ.493.

⁷⁵ M. Brunazzo , ό.π. p.19.

⁷⁶, Regulation (EEC) No 724/75 of the Council of 18 March 1975 ό.π., p.4.

⁷⁷ Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σ.493.

⁷⁸ Π.Λιαργκόβας/Γ.Ανδρέου, «Η νέα πολιτική συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2007, σσ. 26-27.

⁷⁹ Το ποσοστό αυτό αντιστοιχούσε σε κάτι ελάχιστο παραπάνω από το μισό του φιλόδοξου ποσού προϋπολογισμού που είχε προταθεί στην έκθεση Thomson σε συνδυασμό με την επιβολή του «ελάχιστου

- Το εύρος των χρηματοδοτούμενων ενεργειών ήταν τεράστιο,
- Τα κράτη μέλη απαξίωσαν την αρχή της προσθετικότητας παρά το γεγονός, όπως προειπώθηκε, ότι οι χρηματοδοτήσεις του ΕΤΠΑ θα ήταν συμπληρωματικές των εθνικών,
- τα κονδύλια του ταμείου είχαν διαμορφωθεί σε επίπεδο εθνικών ποσοστώσεων⁸¹ και επομένως δεν υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών μελών για την δέσμευση των πόρων. Ως εκ τούτου, αδρανοποιήθηκε η όποια διαδικασία ανάληψης καινοτόμων ενεργειών εφόσον η υποχρέωση των κρατών μελών περιορίστηκε στην υποβολή του απαραίτητου αριθμού αιτήσεων για την κάλυψη του ποσού που αντιστοιχούσε στην εθνική ποσόστωση⁸² και
- ήταν εξαιρετικά περιορισμένο το πεδίο δράσης της Επιτροπής διότι τα κράτη μέλη ήταν αποκλειστικά υπεύθυνα για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων ενώ είχαν αποκλειστεί εξ αρχής από όλη τη διαδικασία οι τοπικές και περιφερειακές αρχές. Εν κατακλείδι το Ταμείο απέδιδε πόρους που σε εκείνο το χρονικό πλαίσιο εξυπηρετούσαν περισσότερο τις δημοσιονομικές ανάγκες των κρατών μελών με κύρια προϋπόθεση την κοινοτική κανονικότητα της δαπάνης και όχι την σκοπιμότητα αυτής⁸³.

κοινού παρονομαστή» προώθησης των εθνικών συμφερόντων των κρατών μελών ήτοι την επιχορήγηση εθνικά επιλεγμένων περιοχών με κριτήρια εφαρμογής των εθνικών περιφερειακών πολιτικών με το σύστημα των εθνικών ποσοστώσεων (βλ. P. McAleavey, “The politics of European regional development policy: Additionality in the Scottish Coalfields”, *Regional Politics and Policy*, Vol.3, Iss.2,1993, p.92 ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/13597569308420873> ,(ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023).

⁸⁰ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 41.

⁸¹ Η διαδικασία διαμόρφωσης των εθνικών ποσοστώσεων (αλλιώς quotas στην ευρωπαϊκή ορολογία) και οι αποφάσεις που πάρθηκαν δεν στηρίχθηκαν σε επιβεβαιωμένα στατιστικά στοιχεία ή στην αξιοπιστία και αντικειμενικότητα των προγραμμάτων προς επιδότηση. Αν και λήφθηκαν υπόψη γενικά δημογραφικά, οικονομικά και αναπτυξιακά εθνικά δεδομένα πάραυτα το ύψος των ποσοστώσεων ήταν αποτέλεσμα του συσχετισμού των πολιτικών δυνάμεων της εποχής, της ανυπαρξίας κοινοτικών κριτηρίων για την επιλογή των περιφερειών και επομένως επικράτησης εθνικών αποκλειστικά κριτηρίων και η ανάγκη επίτευξης ομοφωνίας για την έγκριση του κανονισμού του Ταμείου (βλ. Α.Κρητικός, ό.π. σ. 42).

⁸² Γ.Ανδρέου, «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής», στο Ν.Μαραβέγιας (επιμ), «Ευρωπαϊκή Ένωση. Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές», Εκδόσεις Κριτική, 2016, σ.338.

⁸³ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 41.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1:

Ποσοστιαία κατανομή των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης
επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού τα έτη 1975-1986:

OVERALL FUND

ALLOCATION 1975-1986

Year	Amount (Mio ECU)	Annual increase %	Share of total Community budget (%)
1975	257.6	-	4.8
1976	394.3	53.1	5.6
1977	378.5	-4.0	4.9
1978	581.0	53.5	4.6
1979	945.0	62.7	6.1
1980	1 165.0	23.3	6.7
1981	1 540.0	32.2	7.3
1982	1 759.5	14.3	7.6
1983	2 010.0	14.2	7.6
1984	2 140.0	6.5	7.3
1985	2 289.9	7.0	7.5
1986	3 098.0	35.3	8.8

Πηγή: European Commission, “ERDF in figures 1986/1975-1986”, Publications Office, 1987 ,p.6
ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/02712c13-d2a4-478f-bacb-25887037c225/language-en/format-PDF/source-search> , ημερομηνία ανάκτησης 10/11/2023.

Παρά τις δομικές αδυναμίες του νεότευκτου ταμείου παρατηρήθηκαν οι εξής θετικές διαπιστώσεις⁸⁴:

- «οι καθαροί χρηματοδότες» του κοινοτικού προϋπολογισμού επικροτούσαν τον συντονισμό των εθνικών περιφερειακών πολιτικών διότι με αυτόν τον τρόπο περιορίζονταν οι απαιτήσεις χρηματοδότησης ενώ παράλληλα η ύπαρξη του

⁸⁴ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 43.

Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) επιβεβαίωνε την πορεία προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση(ΟΝΕ),

- τα ωφελούμενα κράτη μέλη μπορούσαν να ενισχύσουν τις μειονεκτούσες περιφέρειές τους χωρίς αυτό να συνεπάγεται και αύξηση των υποχρεώσεών τους ενώ ταυτόχρονα οι επιχορηγήσεις του Ταμείου αποτελούσαν ενίσχυση των προϋπολογισμών τους,
- το ποσό ειδικά για την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο αντιστοιχούσε στο 40% και στο 28% του προϋπολογισμού του Ταμείου⁸⁵ αντίστοιχα (βλ. ΠΙΝΑΚΑΣ 2) αντανakλώντας τον χαρακτήρα της αποζημίωσης υπό τη μορφή διορθωτικών ενεργειών υπέρ της συνεισφοράς του Ηνωμένου Βασιλείου⁸⁶ στον κοινοτικό προϋπολογισμό ενώ η Ιταλία είχε οξυμένα περιφερειακά προβλήματα λόγω της οικονομικής και πετρελαϊκής κρίσης ειδικά στο νότο⁸⁷ και
- ο περιορισμένος χαρακτήρας αντιμετώπισης των ευρωπαϊκών περιφερειακών ανισοτήτων του Ταμείου δεν μπορεί να αναιρέσει την αδύναμη μεν δεδομένη δε διαμόρφωση του βασικού μηχανισμού εξέλιξης μιας ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής με μελλοντικές προεκτάσεις προς την τυποποίηση και θεσμοθέτησή της εντός του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

⁸⁵ Η Γαλλία επίσης ελάμβανε μεγάλο ποσοστό της τάξεως του 15% και η Ιρλανδία 6%, (βλ. Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σ.493). Πιο αναλυτικά τα ποσοστά για κάθε χώρα για την περίοδο 1974-1977 στο άρθρο 2 του σχετικού κανονισμού, (βλ. Regulation (EEC) No 724/75 of the Council of 18 March 1975, ό.π., p.4).

⁸⁶ Πρόκειται για την αρχή της λεγόμενης «βρετανικής επιστροφής» δηλ. η μεγαλύτερη του μέσου όρου συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στα έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού σε αντίθεση με τις χαμηλότερες επί του μέσου όρου απολαβές του από τις δαπάνες του κοινοτικού προϋπολογισμού, οι οποίες προέρχονταν κατά κύριο λόγο από την κοινή αγροτική πολιτική δημιουργούσε ένα επίπεδο ανισορροπίας σε ένα κράτος με επίπεδο ευημερίας τότε χαμηλότερο του μέσου κοινοτικού με αποτέλεσμα την διαμόρφωση αντισταθμιστικών αποδόσεων μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (βλ. *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)*, «Οι Πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό και η Ελληνική Οικονομία», Μελέτη κατ'ανάθεση από την Τράπεζα της Ελλάδος, Διευθ. Α.Μητσός, Τελική Έκθεση: Δεκέμβριος 2013-Μάρτιος 2014, Απρίλιος 2014, σ.57, ανακτήθηκε από <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2012/10/ELIAMEP-vivlio-teliko-g.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023).

⁸⁷ Το πρόβλημα του ιταλικού νότου(mezzogiorno) είχε ήδη αναγνωριστεί από τη Συνθήκη της Ρώμης με ειδικό ενσωματωμένο πρωτόκολλο ενώ παράλληλα αποτέλεσε και τον κύριο αποδέκτη των κοινοτικών ενισχύσεων από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων(ΕΤΕ). Ανεξάρτητα από την απουσία πολιτικής κυρίως θέλησης και διάθεσης για την διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής αντιμετώπισης των περιφερειακών ανισοτήτων κατά την πρώτη εικοσαετία λειτουργίας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων η συγκεκριμένη περιοχή της Ιταλίας αποτέλεσε αντικείμενο ειδικών ρυθμίσεων (βλ. Γ.Ανδρέου ,2016, σ.337).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2:

Χρονολογική εξέλιξη των ποσοστών επιδότησης του ΕΤΠΑ ανά κράτος μέλος
(1975-1984):

Κράτος - μέλος	1975	1979	1981-1984
Βέλγιο	1,5	1,39	1,11
Δανία	1,3	1,20	1,06
Γερμανία	6,4	6,00	4,65
Ελλάδα (μετά το '81)	-	-	13,00
Γαλλία	15,0	16,86	13,64
Ιρλανδία	6,0	6,46	5,94
Ιταλία	40,0	39,39	35,49
Λουξεμβούργο	0,1	0,09	0,07
Ολλανδία	1,7	1,58	1,24
Ην. Βασίλειο	28,0	27,03	23,80

Πηγή: Drevet J.-F.(2008), *Historie de la Politique Régionale de l' Union Européenne* , λήφθηκε από:
Α.Κρητικός, ό.π. σ. 42.

1.2.2 Εξέλιξη της Κοινότητας και του θεσμικού πλαισίου της πολιτικής συνοχής. Πρώτες αναθεωρήσεις Κανονισμού Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Κατά τα έτη 1975-1977 μέσω δύο εκθέσεων των Tindemans⁸⁸ και McDougall⁸⁹ προτάθηκε εκ νέου η διαμόρφωση μιας ισχυρότερης Κοινοτικής Περιφερειακής

⁸⁸ Η συγκεκριμένη έκθεση συντάχθηκε υπό την επίβλεψη του Βέλγου φεντεραλιστή Πρωθυπουργού Leo Tindemans σχετικά με το εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δόθηκε στη δημοσιότητα στις 29 Δεκεμβρίου 1975. Γίνεται αναφορά για την ανάπτυξη της κοινωνικής και περιφερειακής πολιτικής και συγκεκριμένα αναφέρει ότι για να είναι δυνατή η οικονομική και νομισματική ενοποίηση είναι απαραίτητη η διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής με διαδικασίες που θα περιλαμβάνουν την κατάργηση των ποσοστώσεων και την επέμβαση της Κοινότητας μέσω του προϋπολογισμού της για τη χρηματοδότηση σχεδίων με στόχο την μεταφορά πόρων από τις πλούσιες στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας και την αναζωογόνηση της οικονομικής δραστηριότητας σε αυτές τις περιοχές (βλ. *Commission of the European Communities*, “European Union. Report by Mr Leo Tindemans to the European Council”, *Bulletin of the European Communities* , Supplement 1/1976, pp.24-28, ανακτήθηκε

Πολιτικής με αύξηση των πόρων της μέσω της ανάπτυξης ενός αναδιανεμητικού κοινοτικού προϋπολογισμού, παρουσιάζοντας τις εν λόγω ενέργειες καταλυτικές για την εδραίωση ενός ποιοτικού επιπέδου διαβίωσης στο σύνολο της Κοινότητας και για την επίτευξη του στόχου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Παρά το γεγονός ότι δεν υιοθετήθηκαν οι προτάσεις των συγκεκριμένων εκθέσεων, εντούτοις συνέβαλαν στην διαμόρφωση και τελικά στην αποδοχή ενός πιο ουσιαστικού ρόλου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁹⁰ μέσω της Επιτροπής της στα θέματα των περιφερειακών ανισοτήτων της για την προστασία της εύρυθμης λειτουργίας της Κοινής Αγοράς⁹¹.

Οι αδυναμίες λειτουργίας του νέου Ταμείου εντοπίστηκαν εντός της τριετούς δοκιμαστικής λειτουργίας του και με αφορμή την απαίτηση προς το Συμβούλιο

από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/86474a24-ccae-462b-8de4-00aacde62c65> , (ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023). Η συγκεκριμένη έκθεση δεν έτυχε αποδοχής από το Συμβούλιο για πολιτικούς λόγους διότι έθιγε τομείς με ισχυρό προφίλ εθνικής κυριαρχίας (ασφάλεια, εξωτερική πολιτική κλπ) ενώ απογοήτευσε και τους φεντεραλιστές σε μια περίοδο μεγάλης οικονομικής κρίσης με τεράστιο αριθμό ανέργων στην Ευρώπη (βλ. *Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe (cvce.eu)*, “The Tindemans Report” , Information, τελευταία ενημέρωση 2016, ανακτήθηκε από https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/63f5fca7-54ec-4792-8723-1e626324f9e3/Resources#03f0d181-4838-4a86-a1b5-f143bb34cbd0_en&overlay , (ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023).

⁸⁹Η συγκεκριμένη Έκθεση συντάχθηκε από ένα γκρουπ ανεξάρτητων οικονομολόγων με επικεφαλής τον Sir Donald McDougall τότε Διευθύνοντα Οικονομικό Σύμβουλο της Βρετανικής Βιομηχανικής Ένωσης και με τη συμμετοχή ειδικών συμβούλων της Αυστραλίας και της Αμερικής. Ο Αμερικανός Σύμβουλος ήταν ο διακεκριμένος καθηγητής Wallace Oates υπέρμαχος του «δημοσιονομικού φεντεραλισμού». Επομένως η Έκθεση εξήρε τη σημασία της δημιουργίας ενός κοινοτικού προϋπολογισμού αντίστοιχου ενός ομοσπονδιακού (μεγάλη συμμετοχή των κρατών μελών σε ποσοστό του ΑΕΠ) και της δημιουργίας ενός ομοσπονδιακού συστήματος νομισματικής ένωσης το οποίο θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τις ασυμμετρίες και τις ανομοιογένειες σε περιφερειακό επίπεδο που θα προέκυπταν από εξωτερικές πιέσεις του διεθνούς νομισματικού συστήματος. Πιο αναλυτικά (βλ. *Commission of the European Communities*, “Report of the Study Group on the role of public finance in European integration”, vol.1, General Report, Brussels, April 1977, pp.59-64, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/archives/emu_history/documentation/chapter8/19770401en73macdougallrepvol1.pdf , (ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023) & *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΙΛΑΜΕΠ)*, Απρίλιος 2014, ό.π. σ.53 & W.E.Oates, “An Essay on Fiscal Federalism”, in M.Baimbridge/P.Whyman (ed.), “Fiscal Federalism and European Economic Integration”, Routledge, Taylor & Francis Group, London-New York, 2004, pp.19-20, ανακτήθηκε από http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/FEDERALISM%20Fiscal%20federalism%20and%20European%20Economic%20integration.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023).

⁹⁰ *Α.Κρητικός*, ό.π. σ. 47.

⁹¹ *G.P.Manzella/C.Mendez*, ό.π., p.11. Επίσης στη Πέμπτη Ετήσια Έκθεση(1979) του ΕΤΠΑ η οποία εκδόθηκε στις 29 Ιουλίου 1980 αναφέρεται ότι η οικονομική κατάσταση για το 1980 δεν αναμένεται βελτιωμένη σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια και μάλιστα ότι το χάσμα μεταξύ των πλουσίων και των πιο φτωχών περιφερειών της Ευρώπης διευρύνθηκε και υπό αυτό το πρίσμα θα πρέπει να εξεταστούν οι βασικές γραμμές και συνθήκες για το πως θα λειτουργήσει μελλοντικά η χρηματοδότηση του συγκεκριμένου Ταμείου (βλ. *Commission of the European Communities*, “European Regional Development Fund. Fifth Annual Report (1979)”, COM(80)460, 29 July 1980, Brussels-Luxembourg, pp.4-5 , ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/5147/1/5147.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023).

για επανεξέταση του ιδρυτικού κανονισμού του, η Επιτροπή κατέθεσε προτάσεις εντός του έτους 1978 για την αναθεώρησή του. Μέσω των προτάσεων της Επιτροπής επιβεβαιώθηκε η διαπίστωση ότι η χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ αποτελούσε καθαρή δημοσιονομική βοήθεια προς τα κράτη μέλη αποδέκτες χωρίς να προκύπτει προστιθέμενη κοινοτική αξία⁹². Παράλληλα, εκείνη την περίοδο αναμενόταν και η ένταξη της Ελλάδας⁹³ ως δέκατο μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, γεγονός που θα οδηγούσε σε χωρική επέκταση αλλά και ποσοτική αύξηση του πεδίου δράσης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης⁹⁴. Το 1979 εκδόθηκε ο αναθεωρημένος Κανονισμός του Ταμείου⁹⁵ ο οποίος από προϋπολογιστικής σκοπιάς εξασφάλισε μια αύξηση κατά 50% ετησίως αν και παρέμεινε σε σχετικά χαμηλά επίπεδα συγκριτικά στο σύνολο του κοινοτικού προϋπολογισμού (βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1). Η πιο σημαντική αλλαγή της συγκεκριμένης αναθεώρησης ήταν ποιοτικής φύσεως διότι εισήχθη ένας τομέας εκτός ποσοτώσεων (non quota section) για την επιχορήγηση προγραμμάτων⁹⁶ που αφορούσαν είτε ενέργειες με σκοπό τον περιορισμό των αρνητικών περιφερειακών επιπτώσεων από την εφαρμογή των μέτρων των κοινοτικών πολιτικών ή εκ των οποίων προσδίδεται μια περιφερειακή διάσταση, είτε ενέργειες για την άμεση αντιμετώπιση ιδιαίτερα δυσμενών συνεπειών σχετιζόμενων με την απώλεια

⁹² Προστιθέμενη αξία είναι το σύνολο του πλεονάζοντος οφέλους σε όρους θετικών αποδόσεων ως αποτέλεσμα κοινοτικής χρηματοδότησης ενός σχεδίου, πέρα και πάνω από το επίπεδο των αποδόσεων που προέκυψαν από άλλες πηγές χρηματοδότησης (βλ. *European Parliament. Directorate General for Internal Policies. Policy Department B: Structural and Cohesion Policies. "An analysis of the Added Value of European Structural Funding", Study, June 2009, p.9, ανακτήθηκε από [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2009/419107/IPOL-REGI_ET\(2009\)419107_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2009/419107/IPOL-REGI_ET(2009)419107_EN.pdf), (ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023).*

⁹³ Η Ελλάδα υπέβαλλε αίτημα ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στις 12 Ιουνίου 1975 με απώτερο στόχο την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, την ενίσχυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και την αποκατάσταση της πολιτικής εικόνας της σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Συγκριτικά ως κράτος σε σύγκριση με τα υπόλοιπα μέλη της Κοινότητας υστερούσε σε οικονομικές δομές ενώ και τα γεωργικά της προϊόντα ανταγωνίζονταν τα αντίστοιχα της Ιταλίας και της Γαλλίας, τα οποία ήταν ήδη πλεονάζοντα. Τέλος είχε ήδη ολοκληρωθεί η τουρκική εισβολή στη Κύπρο και υπήρχε έντονο εχθρικό κλίμα ενώ παράλληλα η Τουρκία βρισκόταν σε καθεστώς σύνδεσης με την ΕΟΚ από το 1963. Ως εκ τούτου, οι συνθήκες δεν ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκές για την Ελλάδα εκείνη την χρονική περίοδο και τελικά η Συνθήκη ένταξης της Ελλάδος υπογράφηκε και επικυρώθηκε το 1979 με έναρξη ισχύος την 1^η Ιανουαρίου 1981 (βλ. *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, ό.π. σσ.102-104*).

⁹⁴ *Α.Κρητικός, ό.π. σ. 48*.

⁹⁵ Κανονισμός (ΕΟΚ) 214/79 του Συμβουλίου της 6^{ης} Φεβρουαρίου 1979 περί τροποποιήσεως του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθμ.724/75 περί δημιουργίας Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Ειδική Έκδοση 1980, 14 Περιφερειακή Πολιτική, Τόμος 01, 31 Δεκεμβρίου 1980, σσ.10-16, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=DD:14:001:TOC:EL>, ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023.

⁹⁶ *G.P.Manzella/C.Mendez, ό.π., p.11*.

θέσεων εργασίας και την δημιουργία των κατάλληλων υποδομών αντιμετώπισης του φαινομένου⁹⁷. Στον συγκεκριμένο τομέα αποδόθηκε το 5% του προϋπολογισμού του Ταμείου ενώ παράλληλα η Επιτροπή ορίστηκε ως υπεύθυνη για τη συγγραφή ετήσιων εκθέσεων εφαρμογής, οικονομικής διαχείρισης και ελέγχου δαπανών του Ταμείου σύμφωνα με τον κανονισμό.

Η συγκεκριμένη αναθεώρηση χαρακτηρίζεται από στασιμότητα ως προς τα ποσοτικά χαρακτηριστικά της όμως μέσω των ποιοτικών χαρακτηριστικών της ειδικά με την εφαρμογή του τομέα εκτός ποσόστωσης ενδυναμώθηκε ο στρατηγικός ρόλος της Επιτροπής αναλόγως μειούμενης της παρέμβασης των κρατών-μελών στον περιφερειακό σχεδιασμό, ενισχύοντας παράλληλα την θεσμοθέτηση ενός κοινοτικού επιπέδου διαμόρφωσης και λειτουργίας της περιφερειακής πολιτικής και λειτουργώντας προσαυξητικά ως προς την προστιθέμενη κοινοτική αξία⁹⁸.

Το πολιτικό κλίμα που διαμορφώθηκε μετά τον «συμβιβασμό του Λουξεμβούργου» και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980 είναι γνωστό ως περίοδος της «Ευρωσκλήρωσης»⁹⁹ κατά την οποία όπως διαφαίνεται και από τα προαναφερόμενα υπήρχε πρόοδος, όσον αφορά την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και τη διαμόρφωση κοινών πολιτικών για την αντιμετώπιση κοινών ευρωπαϊκών προβλημάτων όπως οι ανισορροπίες του περιφερειακού χώρου λόγω της διαδικασίας της Κοινής Αγοράς, όμως όλες οι προσπάθειες χαρακτηρίζονται από συντηρητισμό, έντονες

⁹⁷ Κανονισμός (ΕΟΚ) 214/79 του Συμβουλίου της 6^{ης} Φεβρουαρίου 1979, ό.π., άρθρα 2 & 13.

⁹⁸ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 48.

⁹⁹ Η έννοια της Ευρωσκλήρωσης διατυπώθηκε από τον Γερμανό οικονομολόγο Herbert Giersch για να υποδηλώσει σε οικονομικούς όρους δύο χαρακτηριστικά των ευρωπαϊκών οικονομιών και πιο συγκεκριμένα των μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: 1) την ακαμψία των παραγωγικών συντελεστών της βιομηχανίας που δέχθηκαν κρατική βοήθεια και επιχορηγήσεις για να αντιμετωπίσουν τις μεταβολές του οικονομικού και βιομηχανικού περιβάλλοντος, όμως επί της ουσίας αυτές μετατράπηκαν σε μόνιμη επιχορήγηση εξάρτησης προκαλώντας ακαμψία γενικής εξέλιξης του βιομηχανικού τομέα και 2) την ακαμψία που παρατηρήθηκε στον εξέλιξη των παραγωγικών πόρων στις χώρες και στις περιοχές που υστερούσαν σε ανάπτυξη διότι λόγω των επιχορηγήσεων και της κρατικής βοήθειας παρατηρήθηκε και αντίστοιχη στασιμότητα της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και αύξηση των ποσοστών ανεργίας (βλ. H. Giersch, "Eurosclerosis", Kieler Diskussionsbeiträge, No 112, Institut für Weltwirtschaft (ifW), Kiel, 1985, p.4, ανακτήθηκε από <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/48070/1/025296167.pdf>, (ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023)). Σε πολιτικούς όρους η έννοια της Ευρωσκλήρωσης αναφέρεται στη περίοδο από την 1^η ευρωπαϊκή κρίση που προκλήθηκε από τον Στρατηγό De Gaulle με την πολιτική της «άδειας καρέκλας» έως την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986. Η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίστηκε από στασιμότητα στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού οικοδομήματος και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με έντονη την εφαρμογή της θεωρίας της διακυβερνητικής συνεργασίας (βλ. A. Awesti, "The Myth of Eurosclerosis: European Integration in the 1970s", L'Europe en formation, vol.3, automne-hiver 2009, p.39, ανακτήθηκε από <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2009-3-page-39.htm>, (ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023)).

διαπραγματεύσεις, συνεχείς διαβουλεύσεις και εν τέλει καθυστερημένη ή μη αντιμετώπιση των θεσμικών και τεχνοκρατικών δυσλειτουργιών. Ιδιαίτερα σημαντικές ήταν οι διαφωνίες περί της δημοσιονομικής πολιτικής¹⁰⁰ όπου είχαν ήδη διαφανεί η ανεπαρκής τροφοδοσία του κοινοτικού προϋπολογισμού μέσω των «ιδίων πόρων», η ανάγκη για σοβαρή οικονομική αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω των διαρθρωτικών Ταμείων, η ασυλόγιστη και ανέλεγκτη αύξηση των πληρωμών στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ) και το συνεχιζόμενο «βρετανικό πρόβλημα»¹⁰¹.

Η αναζήτηση των απαραίτητων θεσμικών και κανονιστικών μεταβολών για την αντιμετώπιση των προαναφερόμενων προβλημάτων οδήγησε στη διατύπωση προτάσεων¹⁰² εκ μέρους της Επιτροπής για την υιοθέτηση μιας συνολικής στρατηγικής με ολιστική προσέγγιση προς όλες τις πτυχές δράσης της Κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων προτάσεων για την αναμόρφωση και της περιφερειακής πολιτικής¹⁰³ με στόχο την υιοθέτηση νέων τρόπων δράσης της Κοινότητας για την

¹⁰⁰ Γ.Ανδρέου, 2016, ό.π. σ.338.

¹⁰¹ Το «βρετανικό πρόβλημα» αφορούσε τους όρους ένταξης του Ηνωμένου Βασιλείου στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και ειδικά τη δυσαναλογία μεταξύ της συνεισφοράς της χώρας στο κοινοτικό προϋπολογισμό και της επιστροφής των χρημάτων ιδίως μέσω της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Το συγκεκριμένο θέμα διευθετήθηκε προσωρινά με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης όμως επανήλθε με ιδιαίτερη ένταση επί της κυβερνήσεως της Margaret Thatcher το 1979 με τη γνωστή φράση της: «I want my money back» (βλ. *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΙΔΕΠ)*, Απρίλιος 2014, ό.π. σσ.56-57). Το αποτέλεσμα ήταν ο συμβιβασμός στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Fontainebleau στο οποίο έγινε αποδεκτή η παροχή αποζημίωσης στο Ηνωμένο Βασίλειο σε ποσοστό 66% της διαφοράς των εισφορών και των επιστροφών της, το οποίο τροποποιήθηκε προς τα κάτω με τη μεγάλη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2005 (βλ. *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σσ.107-108).

¹⁰² Το Συμβούλιο έδωσε Εντολή στις 30 Μαΐου 1980 στην Επιτροπή να επεξεργαστεί τις κοινοτικές πολιτικές και ιδίως να καταθέσει προτάσεις για τη καλύτερη διαχείριση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής καθώς και προτάσεις για την βελτίωση της διάθεσης των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού (βλ. *Commission of the European Communities*, “The Commission Mandate of 30 May 1980”, SEC(80)1883, Item 11 on the Agenda for 584th Meeting of the Commission, 10 December 1980, pp.1-3, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/56451e4c-cf34-11e9-b4bf-01aa75ed71a1/language-en>, (ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023).

¹⁰³ Την εντολή της 30^{ης} Μαΐου 1980 ακολούθησε νέα μελέτη της Επιτροπής η οποία δημοσιεύτηκε το 1982 και εκ νέου αναφέρθηκε στην σπουδαιότητα της περιφερειακής πολιτικής και της καταπολέμησης των ανισοτήτων των περιφερειών με τελικό στόχο την οικονομική σύγκλιση των κρατών-μελών της Κοινότητας καθώς και στα λειτουργικά προβλήματα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (βλ. *Commission of the European Communities*, “A new impetus for the common policies. Follow up to the mandate of 30 May 1980”, *Bulletin of the European Communities*, Supplement 04/81, 1982, pp.57-61, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bb15ed01-1d9b-44e9-8141-dbf723438797/language-en/format-PDF/source-300102600>, (ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023).

επίτευξη του στόχου της ευρωπαϊκής ενοποίησης¹⁰⁴. Η συγκεκριμένη στρατηγική παρουσίαζε τα εξής καινοτόμα στοιχεία¹⁰⁵:

- την αξιοποίηση της θεωρητικής αντίληψης της ενδογενούς ανάπτυξης σύμφωνα με την οποία για την εφαρμογή αναπτυξιακών περιφερειακών προγραμμάτων απαιτείται η ανάπτυξη και εκμετάλλευση των τοπικών κοινωνικό-οικονομικών δεξιοτήτων και δυνατοτήτων,
- τις αρχές του προγραμματισμού και του συντονισμού των παρεμβάσεων σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο μακροχρόνιας εμβέλειας αντί περιορισμένου στόχου και σκοπού προς επίτευξη του μέγιστου βαθμού αποτελεσματικότητάς τους και
- την λεγόμενη «οριζόντια προσέγγιση» δηλαδή την αναγνώριση των προβλημάτων και την αντιμετώπισή τους με βάση τη γεωγραφική θέση εντοπισμού τους και όχι με βάση τον τομέα της οικονομικής δραστηριότητας στον οποίο εμφανίζονται¹⁰⁶.

Την ίδια χρονική περίοδο η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα(ΕΟΚ) οδήγησε σε τροποποίηση των ποσοστώσεων των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης για να συμπεριληφθεί στην απολαβή των επιδοτήσεων του εν λόγω Ταμείου για το οικονομικό έτος 1981. Η συγκεκριμένη αναθεώρηση του Κανονισμού¹⁰⁷ περιλάμβανε και την διατύπωση για επανεξέταση επί του συνόλου του εντός του ίδιου έτους, μια διαδικασία η οποία υπό την επήρεια του φαινομένου της «Ευρωσκλήρωσης» ολοκληρώθηκε σχεδόν τρία χρόνια αργότερα.

¹⁰⁴ Π.Λιαργκόβας/Γ.Ανδρέου, 2007, ό.π., σ.27.

¹⁰⁵ Πιο αναλυτικά για την διαμόρφωση της συγκεκριμένης στρατηγικής που ανέπτυξε η Επιτροπή βλ. M.E. Smyrl, “When (and How) Do the Commission’s Preferences Matter?”, *Journal of Common Market Studies*, vol.36, Iss.1, March 1998, pp.87-88, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00098> , (ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023).

¹⁰⁶ Γ.Ανδρέου/Ν.Μαραβέγιας, «Η Διαρθρωτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο Ν.Μαραβέγιας/Μ.Τσινιτσιζέλης, «Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση. Οργάνωση και Πολιτικές. 50 χρόνια», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 2007, σ.587.

¹⁰⁷ Με τον Κανονισμό 3325/80 του Συμβουλίου τροποποιήθηκε ο ιδρυτικός Κανονισμός 724/75 του ΕΤΠΑ ως προς το άρθρο 2 παρ.3 περ.α) σχετικά με τις ποσοστώσεις όπου συμπεριλήφθηκε η Ελλάδα με ποσοστό 13% και τροποποιήθηκε και το άρθρο 22 της επανεξέτασης του Κανονισμού (βλ. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3325/80 του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 1980 περί τροποποίησης του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 724/75 «περί δημιουργίας Εύρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης», *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* L 349, σ.33, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:31980R3325> , (ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023).

Στις 19 Ιουνίου 1984¹⁰⁸ ψηφίστηκε ο νέος αναθεωρημένος Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης¹⁰⁹, ο οποίος εισήγαγε αρκετές αλλαγές ως προς τον τρόπο λειτουργίας του αλλά και ως προς τη διαφοροποίηση της προοπτικής του, η οποία απέκτησε πιο έντονο «κοινοτικό» χαρακτήρα¹¹⁰. Αρχικά μεταβλήθηκε ο τρόπος κατανομής των πόρων του ταμείου, εγκαταλείφθηκε το σύστημα των ποσοστώσεων και διαμορφώθηκε ένα σύστημα ανώτατων και κατώτατων ορίων (ψαλίδων) εντός των οποίων θα κινείτο η επιδότηση για κάθε κράτος μέλος (βλ. ΠΙΝΑΚΑ 3). Περαιτέρω ενισχύθηκε και ο ρόλος της Κοινότητας αποκτώντας μεγαλύτερη αυτονομία ως προς την επιλογή των κατάλληλων προς επιδότηση προγραμμάτων, ενώ παράλληλα της δόθηκε και η δυνατότητα διαπραγμάτευσης με έκαστο κράτος μέλος για την επιδότηση Εθνικών Προγραμμάτων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος. Τέλος, διευρύνθηκε και το πεδίο επιδότησης διαρθρωτικών προγραμμάτων¹¹¹. Η συγκεκριμένη θεσμική μεταβολή του Ταμείου δυστυχώς θα ήταν περιορισμένης διάρκειας και εμβέλειας λόγω των επικείμενων αλλαγών στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες(διεύρυνση)¹¹².

¹⁰⁸ Οι διασκέψεις της Στουτγάρδης(Ιούνιος 1983) και του Fontainebleau(25-26 Ιουνίου 1984) αποτέλεσαν την έναρξη της χρονικής περιόδου για την εδραίωση της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με μια σειρά ιστορικών γεγονότων εξέλιξης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε Ευρωπαϊκή Ένωση(διεύρυνση και εμβάθυνση). Ειδικά στη διάσκεψη του Fontainebleau το 1984 υπό τη γαλλική προεδρία αποφασίστηκε η αύξηση των ιδίων πόρων του προϋπολογισμού της Κοινότητας, δόθηκε η «αποζημίωση» (rebate) στη Βρετανία όπως προαναφέρθηκε και μειώθηκαν και οι πόροι της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ. 56-57) ενώ πριν λίγες ημέρες είχε προηγηθεί η αναθεώρηση του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

¹⁰⁹ Βάσει του άρθρου 22 του Κανονισμού 3325/80 αντικαταστάθηκε ο ιδρυτικός Κανονισμός 724/75 με τον νέο Κανονισμό λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης 1787/84. Ενδεικτικά αναφέρονται ως προς τις αλλαγές που προέκυψαν με το νέο Κανονισμό τα άρθρα 4,5,7,10,15 (βλ. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1787/84 του Συμβουλίου της 19ης Ιουνίου 1984 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 169, 28 Ιουνίου 1984, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31984R1787> , (ημερομηνία ανάκτησης 06/12/2023).

¹¹⁰ *G.P.Manzella/C.Mendez*, ό.π., p.12.

¹¹¹ *M. Brunazzo* , ό.π. p.20.

¹¹² *Μ.Καυχής*,ό.π., σ.79.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Η διαμόρφωση των ανώτατων και κατώτατων ορίων επιδότησης με τον αναθεωρημένο Κανονισμό του ΕΤΠΑ (1984)

Κράτος μέλος	(επί τοις %)	
	Κατώτερο όριο	Ανώτερο όριο
Βέλγιο	0,90	1,20
Δανία	0,51	0,67
Γερμανία	3,76	4,81
Ελλάδα	12,35	15,74
Γαλλία	11,05	14,74
Ιρλανδία	5,64	6,83
Ιταλία	31,94	42,59
Λουξεμβούργο	0,06	0,08
Κάτω Χώρες	1,00	1,34
Ηνωμένο Βασίλειο	21,42	28,56

Πηγή: Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 1787/84 στις 19 Ιουνίου 1984 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, ό.π., άρθρο 4, σ.3.

1.2.3. Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα(ΜΟΠ)

Η ένταξη της Ελλάδας το 1981 στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και η επερχόμενη μεσογειακή διεύρυνση προς την Ισπανία και την Πορτογαλία το 1986¹¹³ δημιούργησαν νέα χωρικά, πολιτιστικά και οικονομικά δεδομένα και αναδιαμόρφωση του

¹¹³ Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Ισπανία και την Πορτογαλία ήταν πολύπλοκες και δύσκολες διότι πέραν των οικονομικών ανισορροπιών και την αλλαγή οικονομικού κέντρου βάρους που θα δημιουργούσε η είσοδος τους στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες υπήρχε και ο φόβος ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων θα προκαλούσε κύμα μετανάστευσης προς τις γειτονικές χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, (βλ. *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σ.106). Όμως και η Ισπανία και η Πορτογαλία, όπως και η Ελλάδα μετά την πτώση του δικτατοριών τους είχαν ανάγκη την διασφάλιση του δημοκρατικού τους πολιτεύματος που θα εδραιωνόταν με τη συμμετοχή τους στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Περαιτέρω, για γεωπολιτικούς λόγους εξαιτίας της παραδοσιακής σύνδεσης των δύο χωρών με χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Αφρικής θα υπήρχε προνομιακή πρόσβαση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε αυτές τις περιοχές εφόσον θα εντάσσονταν ως μέλη της Κοινότητας. Τέλος, η Πορτογαλία αποτελούσε μεγάλη

ενδιαφέροντος του ευρωπαϊκού οικοδομήματος προς τα Νότια και τη Μεσόγειο¹¹⁴. Η διεύρυνση προς την Ιβηρική Χερσόνησο είχε τις εξής επιδράσεις στο εσωτερικό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: Από τη μία ήταν οι χώρες του Βορρά, που ως πιο πλούσιες επιδίωκαν την διεύρυνση προς τα Νότια διότι προσέβλεπαν στο άνοιγμα νέων αγορών για τα προϊόντα τους λόγω συγκριτικού πλεονεκτήματος και επομένως σε ανάπτυξη των οικονομικών τους δραστηριοτήτων¹¹⁵, ενώ από την άλλη πλευρά οι χώρες του Νότου όπως η Ιταλία, η Ελλάδα και η Γαλλία ως προς τις νότιες περιοχές της οι οποίες δραστηριοποιούνταν σε παρεμφερείς παραγωγικούς τομείς με τις χώρες προς ένταξη και επομένως η είσοδός τους στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες θα τροποποιούσε την ένταση του ανταγωνισμού στα προϊόντα τους, προέβλεπαν οικονομικές αξιώσεις¹¹⁶ για την συναίνεσή τους για την ένταξη των νέων μελών σε συνδυασμό με την ανάγκη προσαρμογής στο εγχέριμα της ενιαίας αγοράς¹¹⁷.

Ως αποτέλεσμα δύσκολων διαπραγματεύσεων¹¹⁸ εγκρίνεται ο Κανονισμός για τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα (ΜΟΠ) από το Συμβούλιο στη Σύνοδο

αλιευτική δύναμη με αποτέλεσμα η ένταξη της να προκαλούσε επαναπροσδιορισμό της αλιευτικής πολιτικής και πιο έντονο ανταγωνισμό με τα παλαιά μέλη της Κοινότητας (βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ. 74-75). Εν τέλει, η ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας υπογράφηκε με τη σχετική Συνθήκη αντιστοίχως σε Μαδρίτη και Λισσαβόνα στις 12 Ιουνίου 1985 και επίσημη ημερομηνία έναρξης ισχύος την 1^η Ιανουαρίου 1986 (βλ. *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σ.106).

¹¹⁴ *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σ.108.

¹¹⁵ *Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης* ό.π. σ.494.

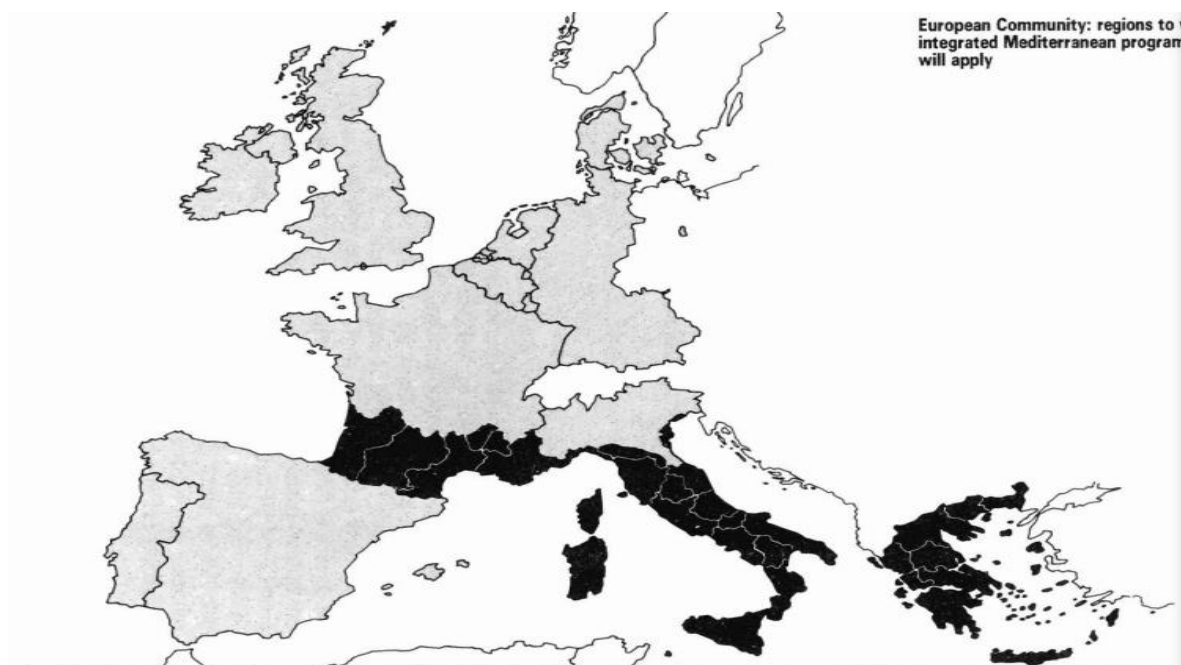
¹¹⁶ Ιδιαίτερα η Ελλάδα είχε προβάλλει οικονομικές αξιώσεις, οι οποίες περιλαμβάνονταν στο «μνημόνιο» που είχε καταθέσει το Μάρτιο του 1982 στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή η κυβέρνηση Παπανδρέου δεδομένης και της μελλοντικής ένταξης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Με το εν λόγω Μνημόνιο τα αιτήματα της ελληνικής κυβέρνησης χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες: 1) αναδιαμόρφωση των όρων ένταξης και 2) οικονομική αναδιανομή (βλ. *Μ.Ε. Smyrl*, 1998, ό.π.,ρ.83). Πιο αναλυτικά, τέθηκαν οι στόχοι της αναγνώρισης των θεσμικών και διαρθρωτικών αδυναμιών και ανισοτήτων της ελληνικής οικονομίας, της ανάγκης αύξησης της κοινοτικής χρηματοδότησης κυρίως για μεγάλα έργα υποδομών και της βραχυχρόνιας απόκλισης των όρων ανταγωνισμού (βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σ. 55). Εν μέρει έγιναν αποδεκτά τα αιτήματα της ελληνικής κυβέρνησης τον Μάρτιο του 1983 (βλ. *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Η Ελλάδα μέσα στην Κοινότητα. Εκτιμήσεις και προτάσεις», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, COM(83)134 τελικό, Βρυξέλλες 29 Μαρτίου 1983, σσ. 4-11, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51983DC0134&qid=1704001430421> , (ημερομηνία ανάκτησης, 06/12/2023) όμως επί της ουσίας η κύρια απάντηση στις ελληνικές απαιτήσεις δόθηκε μέσω των Μ.Ο.Π.

¹¹⁷ *Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, ό.π., σ.159.

¹¹⁸ Μεταξύ των ετών 1982 και 1984 όλες οι προσπάθειες της ελληνικής πλευράς και της Επιτροπής για την έγκριση των υποβληθέντων προτάσεων για τα Μ.Ο.Π απέτυχαν λόγω της γενικότερης δυσκαμψίας εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το θέμα της βρετανικής αποζημίωσης και τα σοβαρά προβλήματα εκτέλεσης του κοινοτικού προϋπολογισμού. Στα παραπάνω προστίθεται και η δυσλειτουργικότητα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης η οποία συνοδευόταν από την έντονη κριτική εκ μέρους των Υπουργείων Οικονομικών της Βρετανίας και της Γερμανίας για την χρηστικότητα του. Η συγκεκριμένη στασιμότητα είχε σαν αποτέλεσμα στη Σύνοδο Κορυφής του Δουβλίνου τον Δεκέμβριο του 1984 να

ΧΑΡΤΗΣ 1

Η γεωγραφική κατανομή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων

Πηγή: European Commission, DG X-Information, Communication, Culture and Audiovisual Media, “The Integrated Mediterranean Programmes”, European File 1/1986, January 1986, p.7, ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/14712/1/EUR-FILE-1-86.pdf>, (ημερομηνία ανάκτησης 06/12/2023)

Η διάρκεια των Μ.Ο.Π ορίστηκε ως επταετής(1985-1992) με αφετηρία το έτος 1985. Η συγκεκριμένη έναρξη ήταν σημαντική γιατί ψηφίστηκε συμπληρωματική χρηματοδότηση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού του έτους 1985 για την εφαρμογή των Μ.Ο.Π στην Ελλάδα¹²⁰ με ποσό χρηματοδότησης επιπλέον 120 εκατομμύρια ECU¹²¹. Η

¹²⁰ Π.Β.Ρουμελιώτης, «Η ενοποίηση της ΕΟΚ. Προβλήματα και Προοπτικές», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1987, σ.62.

¹²¹ Το ECU (European Currency Unit) αποτελούσε την ενιαία νομισματική μονάδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων μέχρι την αντικατάστασή του την 1^η Ιανουαρίου 1999 από το Ευρώ σε αναλογία 1:1. Το ECU

χρηματοδότηση των ΜΟΠ θα ανερχόταν για αυτήν την επταετία σε 6,6 δις ECU εκ των οποίων τα 4,1 δις θα επιμερίζονταν σε 2,5 δις ως πρόσθετοι πόροι των τριών υπαρχόντων διαρθρωτικών Ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ και ΕΓΤΠΕ) και 1,6 δις ως συμπληρωματικό κονδύλι του κοινοτικού προϋπολογισμού (ειδική γραμμή 551)¹²². Τα υπόλοιπα 2,5 δις θα παρέχονταν μέσω δανείων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και από τους πόρους του Νέου Κοινοτικού Μέσου (New Community Instrument)¹²³.

Η σημασία των ΜΟΠ έγκειται στην υιοθέτηση και εφαρμογή νέου τρόπου χρηματοδότησης των προγραμμάτων¹²⁴ με την εισαγωγή των ακόλουθων νέων αρχών:

- χρηματοδότηση έργων ενταγμένων σε ολοκληρωμένα περιφερειακά προγράμματα των οποίων ο σχεδιασμός και η υλοποίηση εντάσσεται στη σφαίρα ευθύνης των υπό χρηματοδότηση περιφερειακών αρχών,
- Η ανάπτυξη των σχετικών σχεδίων χρηματοδότησης θα ακολουθεί το υπόδειγμα της ενδογενούς ανάπτυξης(εμπλοκή και χρήση όλων των τοπικών διαθέσιμων πόρων),

το οποίο εφαρμόστηκε στις 13 Μαρτίου 1979 σε αντικατάσταση της Ευρωπαϊκής Λογιστικής Μονάδας (European Unit of Account) αποτελείτο από ένα σύνολο νομισματικών ισοτιμιών των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και λειτούργησε ως η βασική νομισματική μονάδα μέτρησης αξίας ή/και κόστους αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αποτελώντας τη βάση του ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος(European Monetary System-EMS). Επίσης χρησιμοποιήθηκε και στην ιδιωτική αγορά χρήματος για νομισματικές συναλλαγές καθώς επίσης και για την απόδοση ονομαστικής αξίας σε χρηματοδοτικά εργαλεία όπως τα ομόλογα. Σε αντίθεση με το Ευρώ λειτούργησε μόνο ως ηλεκτρονική τιμή νομισματικής μονάδας και δεν εκδόθηκε ποτέ σε χαρτονομίσματα και κέρματα (βλ. Eurostat, “Glossary: European Currency Unit (ECU)”, Publications, Collections: “Statistics Explained”, Επίσημη ιστοσελίδα της Eurostat, τελευταία ενημέρωση 2016, ανακτήθηκε από [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:European_currency_unit_\(ECU\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:European_currency_unit_(ECU)), (ημερομηνία ανάκτησης 06/12/2023).

¹²² Ν.Μαραβέγιας, «Η Περιφερειακή Πολιτική», στο Ν.Μαραβέγιας/Μ.Τσινισιζέλης, «Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές Εξελίξεις», Εκδόσεις Θεμέλιο, 2^η ανατύπωση 1999, σ.423.

¹²³ Γ.Ανδρέου/Ν.Μαραβέγιας, 2007, ό.π., σ. 588.

¹²⁴ Πριν από την εφαρμογή των ΜΟΠ η Επιτροπή αποφάσισε την εφαρμογή πιλοτικών προγραμμάτων (Pilot projects)(η ελληνική απόδοση του όρου ήταν «πρότυπες προπαρασκευαστικές ενέργειες των ΜΟΠ»), σε συγκεκριμένες γεωγραφικά περιοχές των χωρών που θα εντάσσονταν στα ΜΟΠ. Στην Ελλάδα επιλέχθηκαν οι περιοχές του Νομού Ευρυτανίας, των Πρεσπών, της Λήμνου, τμήμα της Λέσβου και 5 κοινότητες του Νομού Ιωαννίνων στη περιοχή του Ζαγορίου ενώ εφαρμόστηκε και ένα τομεακό πιλοτικό πρόγραμμα που αφορούσε τον τομέα της αλιείας (βλ. Π. Β.Ρουμελιώτης, ό.π., σ.60). Σκοπός ήταν να αναδειχθούν τα πιθανά προβλήματα που θα προέκυπταν κατά την εφαρμογή των ΜΟΠ και να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά και για το μέλλον η ληφθείσα εμπειρία(βλ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 65).

- Θα υπάρχει συντονισμένη χρηματοδοτική διαμόρφωση των προγραμμάτων λαμβάνοντας υπόψη τους πόρους όλων των Ταμείων και όχι ανά κλάδο ενδιαφέροντος.

Επίσης, το ύψος των επιχορηγήσεων θα είναι απόρροια της ταύτισης των περιφερειακών αναπτυξιακών στόχων με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μέσω της κινητοποίησης των τοπικών και περιφερειακών φορέων¹²⁵. Τέλος, το ποσοστό επιχορήγησης των επιλεγμένων για χρηματοδότηση από τα ΜΟΠ σχεδίων αγγίζει το 70% του συνολικού κόστους με δυνατότητα εξαιρετικής περίπτωσης για μεγαλύτερη επιδότηση και η προκαταβολή έναρξης εφαρμογής μπορεί να φτάσει το 50% της χρηματοδότησης¹²⁶.

Η Πολιτική Συνοχής για την δεκαετία του 1980 διαμορφώθηκε ως εξής: από ένα μοντέλο διακυβερνητικής συνεργασίας όπου υπερίσχυε η εθνικά διαμορφωμένη πολιτική των Κρατών μελών και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περιοριζόταν απλώς στη παροχή της χρηματοδότησης χωρίς να διαθέτει εξουσία για περαιτέρω διερεύνηση της χρηματοδότησης ή σχετικές προτάσεις περί αυτής, εξελίχθηκε σε ένα μοντέλο με υψηλότερο επίπεδο συνεταιριστικής συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων εθνικών, περιφερειακών, τοπικών και κοινοτικών φορέων, πιο συνδεδεμένο με τους αντίστοιχους στόχους της Κοινότητας και με πιο καινοτόμα επιλογή μεθόδων χρηματοδότησης αλλά και θεσμικού πλαισίου όπου η αρμοδιότητα εκπροσώπησης της Κοινότητας δόθηκε στην Επιτροπή, καθώς και πειραματικών επιλογών και προσανατολισμού τουλάχιστον για ένα τμήμα του προϋπολογισμού της Πολιτικής Συνοχής¹²⁷. Τέλος, η λογική της ολοκληρωμένης προσέγγισης που εγκαινιάστηκε με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα αποτέλεσε τη βάση αναθεώρησης της λειτουργίας των διαρθρωτικών Ταμείων το 1988¹²⁸, θέτοντας τα θεμέλια μιας νέας εποχής για τη Πολιτική Συνοχής.

¹²⁵ Ν.Μαραβέγιας, ό.π., 2007, σ.454.

¹²⁶ Π. Β.Πουμελιώτης, ό.π., σ.63.

¹²⁷ G.P.Manzella/C.Mendez, ό.π., p.12.

¹²⁸ M.E. Smyrl, 1998, ό.π.,p. 95.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Γένεση και Διαμόρφωση της Πολιτικής Συνοχής.

Τα πρώτα χρόνια(1988-1999)

2.1. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και η γένεση της Πολιτικής Συνοχής.

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1985¹²⁹ και ενώ είχε ήδη αναλάβει ο Jacques Delors από τις αρχές του έτους τα ηνία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενεργοποιήθηκαν οι μηχανισμοί¹³⁰ για την αναθεώρηση των Συνθηκών της Ρώμης¹³¹. Η διαδικασία αυτή

¹²⁹ Εκείνο το χρονικό διάστημα κατέθεσε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το επονομαζόμενο «Λευκό Βιβλίο» το οποίο περιέχει όλες τις απαραίτητες λεπτομέρειες του προγράμματος αλλά και το σχετικό χρονοδιάγραμμα για την ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς. Πιο αναλυτικά βλ. *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Η ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς», «Λευκό Βιβλίο» που υποβάλλει η Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Μιλάνο 28-29 Ιουνίου 1985), COM(85) 310 τελικό, Βρυξέλλες 14 Ιουνίου 1985, σσ. 4-6^α, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51985DC0310&qid=1704145034999>, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023. Οι «Λευκές Βίβλοι» είναι έγγραφα της Επιτροπής με τα οποία προτείνονται διάφορες δράσεις επί συγκεκριμένων τομέων ενδιαφέροντος ενώ αρκετές φορές αποτελούν συνέχεια των «Πράσινων Βιβλίων» που αυτές με την σειρά τους έχουν ως κύριο στόχο την έναρξη των διαβουλεύσεων των ενδιαφερομένων μερών σε επίπεδο ΕΕ. Πιο αναλυτικά βλ. *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Περιλήψεις Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας, Λεξικό περιλήψεων, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/white-paper.html>, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.

¹³⁰ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με την διάσκεψη του Fontainebleau έδωσε εντολή για την σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων να καταθέσει Έκθεση με προτάσεις για την βελτίωση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας σε όλους τους τομείς των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων συμπεριλαμβανομένου και του πολιτικού τομέα. Η συγκεκριμένη επιτροπή είχε επικεφαλής τον εκπρόσωπο του Πρωθυπουργού της Ιρλανδίας Mr. James Dooge εκ του οποίου προέκυψε και το όνομα της έκθεσης ως Dooge Report. Πιο αναλυτικά βλ. *Ad hoc Committee for Institutional Affairs*, “Report to the European Council, (Brussels, 29-30 March 1985), Brussels- Luxembourg 1985, ανακτήθηκε από http://aei.pitt.edu/997/1/Dooge_final_report.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023), ενώ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε προχωρήσει στη κατάθεση σχεδίου για αναθεώρηση των Συνθηκών και την δημιουργία Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση το οποίο είχε ήδη κάνει αποδεκτό από τις 14 Φεβρουαρίου 1984. Πιο αναλυτικά βλ. *European Parliament*, “Draft Treaty establishing the European Union”, Brussels, February 1984, art.58 ,p. 34-35 (Περιφερειακή Πολιτική), ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/52f9545f-202d-40c6-96a6-5a896a46ad70>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

Το συγκεκριμένο σχέδιο Συνθήκης έμεινε γνωστό ως «Σχέδιο Spinelli» από το όνομα του Ιταλού πολιτικού Altiero Spinelli, φεντεραλιστής και εκ των εμπνευστών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το «Σχέδιο» του αν και δεν έτυχε της ίδιας αποδοχής από τα εθνικά κοινοβούλια όπως από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρόλα αυτά αποτέλεσε τη βάση διαμόρφωσης της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και αργότερα της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Πιο αναλυτικά βλ. *European Commission*, “Altiero Spinelli: an unrelenting federalist”, Ενημέρωση, Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021, ανακτήθηκε από https://european-union.europa.eu/system/files/2021-07/eu-pioneers-altiero-spinelli_en.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

¹³¹ Ν.Μαραβέγιας/Γ.Ανδρέου, 2006,ό.π., σ.346.

οδήγησε στην υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ)¹³² με την οποία αποφασίστηκε η προοδευτική εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς¹³³ στη Κοινότητα μέχρι το τέλος του έτους 1992 με μέτρα που θα εκδίδονταν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Συνολικά η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη αποτελείτο από 8 κείμενα εντός των οποίων περιλαμβάνονται τροποποιήσεις διατάξεων και των υπόλοιπων Συνθηκών (ΕΚΑΧ, ΕΚΑΕ) καθώς και διατάξεις σχετικά με το επίπεδο ευρωπαϊκής συνεργασίας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής¹³⁴, ενώ αναγνωρίζεται η κοινοτική αρμοδιότητα επί θεμάτων περιβάλλοντος, τεχνολογίας και έρευνας και κυρίως της περιφερειακής πολιτικής¹³⁵. Ειδικότερα προστέθηκε ο Τίτλος V «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ και πιο αναλυτικά στο άρθρο 130Α αναφέρεται ότι:

«Για να προαχθεί η αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της Κοινότητας, η Κοινότητα αναπτύσσει και εξακολουθεί τη δράση της με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής της συνοχής.

Η Κοινότητα αποσκοπεί ιδιαίτερα στη μείωση του χάσματος μεταξύ των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών.»

Περαιτέρω με το άρθρο 130Β η κοινοτική μεσολάβηση και συμμετοχή στην ανάκαμψη των υστερημένων περιοχών θα επιδιώκεται μέσω της συντονισμένης δράσης όλων των διαθέσιμων πόρων όλων των Ταμείων και χρηματοδοτικών μέσων παράλληλα με τον συντονισμό των εθνικών οικονομικών πολιτικών για την επίτευξη του στόχου της Κοινής Αγοράς πάντα με γνώμονα την επίτευξη της συνοχής τού άρθρου 130Α ενώ στο άρθρο 130Δ αναγνωρίζεται η ανάγκη για αναθεώρηση του θεσμικού και οργανωτικού πλαισίου των Διαρθρωτικών Ταμείων βάσει των νέων δεδομένων προκειμένου για την βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους και την ενίσχυση του συντονισμού τους με τα χρηματοδοτικά μέσα (Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη).

¹³² «Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη», *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 169, 29 Ιουνίου 1987, σσ. 1-28, ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.1987.169.01.0001.01.ELL&toc=OJ%3AL%3A1987%3A169%3ATOOC, (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023) .

¹³³ Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, ό.π., Άρθρο 13, παρ.2 «...η εσωτερική αγορά περιλαμβάνει έναν χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας συνθήκης.» σελ 7

¹³⁴ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 80.

¹³⁵ Δ.Ι.Παπαγιάννης, ό.π., σ.58.

Η εισαγωγή του τίτλου περί Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής αποτέλεσε επιτυχία των προτάσεων της Επιτροπής οι οποίες προέκυψαν αναθεωρημένες κατόπιν διαπραγματεύσεων μεταξύ των χωρών του Βορρά που επωμίζονταν το βάρος της χρηματοδότησης της συνοχής και υποστήριζαν την σύγκλιση των εθνικών οικονομικών πολιτικών και των χωρών του Νότου και της Ιρλανδίας που θα απολάμβαναν τα οφέλη της έννοιας της συνοχής μέσω της αναδιανομής των κοινοτικών πόρων¹³⁶. Εν κατακλείδι, η προηγηθείσα έγκριση των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών Προγραμμάτων και η υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης ολοκλήρωσαν την διαδικασία μιας αναθεώρησης, η οποία είχε επισημανθεί από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Jacques Delors στο σχετικό Πρόγραμμα της Επιτροπής για το έτος 1985¹³⁷ σχετικά με την πρόθεση της Επιτροπής να επιταχύνει την αναμόρφωση του ρόλου των διαρθρωτικών Ταμείων ως διανεμητικών μηχανισμών και την εδραίωσή τους σαν εργαλεία υποστήριξης και διαρθρωτικής αλλαγής των υποανάπτυκτων περιφερειών της Κοινότητας¹³⁸.

Η αναφορά της έννοιας της Συνοχής στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη περιλαμβάνει τους εξής περιορισμούς:

- ως έννοια συνδέθηκε αποκλειστικά με το ζήτημα της αντιμετώπισης των περιφερειακών ανισοτήτων που καταδεικνύουν την έλλειψη σύγκλισης της οικονομικής ανάπτυξης των κρατών-μελών¹³⁹,
- παρουσιάστηκε ως αντιστάθμισμα της εφαρμογής της Κοινής Αγοράς η οποία θα οδηγούσε σε ένταση του εσωτερικού ανταγωνισμού των κρατών μελών της Κοινότητας και επομένως ήταν επιτακτική η ανάγκη λήψης διαρθρωτικών μέτρων για την ανάπτυξη και βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού και των υποδομών με τελικό αποτέλεσμα την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των εθνικών οικονομιών¹⁴⁰ και

¹³⁶ Γ.Ανδρέου/Ν.Μαραβέγιας, 2007, ό.π.,σ.588.

¹³⁷ *Commission of the European Communities*, “Programme of the Commission for 1985”, *Bulletin off the European Communities*, Supplement 4/85, Strasbourg 12 March 1985, pp. 13-16 ανακτήθηκε από http://aei.pitt.edu/7630/1/31735055261907_1.pdf , (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

¹³⁸ M. Brunazzo , ό.π. p.21.

¹³⁹ Α.Κρητικός, ό.π. σσ. 81-82.

¹⁴⁰ Ν.Μαραβέγιας, ό.π., 2007, σ.457.

- δεν παρατίθεται η έννοια της Συνοχής με σαφή ορισμό δημιουργώντας ένα τεράστιο ερμηνευτικό κενό ως προς τους στόχους και τις αρχές της¹⁴¹.

Την εννοιολογική ασάφεια της Συνοχής εκμεταλλεύθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το επόμενο χρονικό διάστημα καταθέτοντας σύνολο προτάσεων σχετικά με την αναμόρφωση της δημοσιονομικής λειτουργίας της Κοινότητας σύμφωνα με τις επιταγές της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, το οποίο ιστορικά καθιερώθηκε με την ονομασία «πακέτο Delors» . Το συγκεκριμένο σχέδιο περιλάμβανε ρεαλιστικές και ξεκάθαρες επιλογές για την εύρυθμη και χωρίς κραδασμούς και κρίσεις δημοσιονομική αποτελεσματικότητα της Κοινότητας μέσω:

- της ανάπτυξης ενός βιώσιμου συστήματος ιδίων πόρων προς το συμφέρον όλων των εταίρων,
- της επίτευξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέσω της αναπτυξιακής υποστήριξης της διαρθρωτικής πολιτικής προς όφελος των λιγότερο εύπορων κρατών μελών,
- τη συγκράτηση και τον εξορθολογισμό των δαπανών για την Κοινή Γεωργική Πολιτική που επηρέαζε κυρίως τους καθαρούς συνεισφέροντες στον κοινοτικό Προϋπολογισμό¹⁴² και
- τη βελτίωση της λειτουργίας των θεσμικών οργάνων της ίδιας της Κοινότητας για να μπορεί να προσαρμόζεται και να εξελίσσεται προς όφελος του ίδιου του οικοδομήματος¹⁴³.

Ειδικότερα, όσον αφορά τα διαρθρωτικά Ταμεία οι προτάσεις της για ρηξικέλευθη μεταρρύθμιση βασίζονται στις εξής διαπιστώσεις:

¹⁴¹ Γ.Ανδρέου/Ν.Μαραβέγιας, 2007, ό.π.,σ.589.

¹⁴² των ιδίων ,σ. 589.

¹⁴³ Χαρακτηριστικά ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors στην εκφώνηση του λόγου του ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 18 Φεβρουαρίου 1987 ανέφερε ότι προκειμένου να καταστεί η λειτουργία των τριών οργάνων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και Ευρωπαϊκή Επιτροπή) πιο αποδοτική απαιτείται βελτίωση της διαδικασίας αποφάσεων του Συμβουλίου, μεγαλύτερη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη νομοθετική διαδικασία και ισχυροποίηση των εκτελεστικών εξουσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Πιο αναλυτικά βλ. *Commission of the European Communities*, "The Single Act: A new frontier for Europe. Communication from the Commission to the Council COM(87) 100. Programme of the Commission for 1987", *Bulletin of the European Communities*, Supplement 1/87, Brussels, 1987, p.33, ανακτήθηκε από <http://aei.pitt.edu/8592/1/8592.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

- παρά την διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία ήδη κάλυπτε ένα χρονικό εύρος τριών δεκαετιών(1958-1986) τα ζητήματα που σχετίζονται με τους τομείς της απασχόλησης, της γεωργίας και της διόγκωσης των περιφερειακών ανισορροπιών λόγω και της τελευταίας διεύρυνσης(Ισπανία-Πορτογαλία) παρουσιάζονταν τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο οξυμένα σε μεγάλο βαθμό και
- παρά την εμπειρία του παρελθόντος και την υιοθέτηση νέων μεθόδων απαιτείται ριζική αλλαγή για να λειτουργήσει αποτελεσματικά ο κοινοτικός μηχανισμός και να περιορίσει τις αρνητικές πολιτικές επιπτώσεις της παροχής πόρων με περιορισμένο όφελος¹⁴⁴.

Οι διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν σχετικά με την λειτουργική αναμόρφωση των διαρθρωτικών Ταμείων ήταν ιδιαίτερα πολύπλοκες και ως επί το πλείστον οι όποιες αντιδράσεις αφορούσαν τα ποσά διανομής των Ταμείων και όχι την διαμόρφωση της νέας πολιτικής. Εν τέλει, οι διαπραγματεύσεις τερματίστηκαν εντός του έτους 1988 με την εξασφάλιση της ήδη διαμορφωμένης αποζημίωσης της Βρετανίας από τον κοινοτικό προϋπολογισμό και την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της Γερμανίας, σε συνδυασμό με την επιτακτική υποστήριξη του εγχειρήματος της Ενιαίας Αγοράς εκ μέρους των εύρωστων κρατών μελών που θα δημιουργούσε νέες ευκαιρίες επέκτασης των οικονομικών τους δραστηριοτήτων¹⁴⁵. Πήραν δε την μορφή της αναθεώρησης των Διαρθρωτικών Ταμείων ως ανταλλαγή (trade-off) δικαιότερης και αποδοτικότερης κατανομής πόρων προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες της Κοινότητας¹⁴⁶.

¹⁴⁴ *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Η Μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων ως στοιχείο της ώθησης για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας», Έγγραφο εργασίας της Επιτροπής, SEC(86) 2186 τελικό, Βρυξέλλες 9 Ιανουαρίου 1987, Παράρτημα II, σ. 2 ελληνική έκδοση, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7d6c8730-cb99-11e9-992f-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

¹⁴⁵ *M. Brunazzo*, ό.π. p.21.

¹⁴⁶ *Α.Μητσός*, «Πολιτική Συνοχής: Σκεπτικό, κίνητρα, αρχές και στόχοι», Κείμενα Πολιτικής, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής, Αρ. 32/2020, Ιούνιος 2020, σ.4, ανακτήθηκε από <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2020/06/Policy-paper-32-%CE%91%CF%87%CE%B9%CE%BB%CE%BB%CE%AD%CE%B1%CF%82-%CE%9C%CE%B7%CF%84%CF%83%CF%8C%CF%82.pdf>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

2.2. Η Μεταρρύθμιση του 1988: Ολοκλήρωση της διαμόρφωσης της Πολιτικής Συνοχής- «Α' Πακέτο Delors».

Στη κοινή συνέντευξη Τύπου της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Επιτροπής με το πέρας των συναντήσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 11-13 Φεβρουαρίου 1988 στις Βρυξέλλες διατυπώθηκαν τα εξής από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Jacques Delors για τα αποτελέσματα της διάσκεψης κορυφής: «Πριν από ένα χρόνο, στις 15 Φεβρουαρίου 1987, η Επιτροπή υιοθέτησε ένα περιεκτικό πακέτο που θα οδηγούσε στην επιτυχία της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης. Σήμερα, 13 Φεβρουαρίου 1988, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το συγκεκριμένο πακέτο αφήνοντας άθικτα τη φιλοσοφία του, τη συνοχή του και τα μέσα εφαρμογής του»¹⁴⁷. Τα προρρηθέντα αφορούν την έγκριση του επονομαζόμενου «πακέτου Delors» με το οποίο εγκαινιάστηκε το σύστημα πολυετούς προγραμματισμού του κοινοτικού προϋπολογισμού¹⁴⁸ και ολοκληρώθηκε μέσω της λειτουργικής μεταρρύθμισης των διαρθρωτικών ταμείων η μορφοποίηση της Πολιτικής Συνοχής.

Η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση επικεντρώθηκε στο συντονισμό της δράσης των Τριών Ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ και ΕΓΤΠΕ- Τμήμα Προσανατολισμού) και των χρηματοδοτικών μέσων της Κοινότητας στηριζόμενη στην αντίληψη ότι η έννοια της Συνοχής ξεπερνά την απλή ανακατανομή των πόρων της Κοινότητας¹⁴⁹ και η επίτευξη

¹⁴⁷ European Council, “Brussels European Council. 11-13 February 1988”, *Bulletin of the European Communities*, No 2/1988 , MEMO 17/88, Brussels, 13 February 1988, p.27, ανακτήθηκε από http://aei.pitt.edu/1426/1/Brussels_Feb_1988.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

¹⁴⁸ Το συγκεκριμένο σύστημα σήμερα αποκαλείται «Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ)», βλ. Γ.Ανδρέου , ό.π., 2016, σ.340.

¹⁴⁹ Η Πολιτική Συνοχής είχε παρουσιαστεί από τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors ως μία πολιτική η οποία θα εμφυσούσε την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών μέσω της επίτευξης της αλληλεγγύης μεταξύ των περιφερειών και των διαφόρων περιοχών όπως εκδηλώνονται μέσα από τα ιδιαίτερα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά τους και καλύπτοντας παράλληλα μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων τους στόχους και των άλλων πολιτικών. Η θέση ισχύος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη διατύπωση των σχετικών αποφάσεων για την κατανομή των πόρων της Πολιτικής Συνοχής σε συνδυασμό με τους απαιτούμενους προς κάλυψη στόχους απέδωσε στη συγκεκριμένη πολιτική και τον χαρακτηρισμό της «συνοδευτικής» (flanking policy) πολιτικής. Πιο αναλυτικά βλ. M. Jouen, “The Single Market and Cohesion Policy Dyad: Battered by the crisis and Globalisation”, Policy Paper, 108, 28 April 2014, Notre Europe- Jacques Delors Institute, ανακτήθηκε από <https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/singlemarketandcohesionpolicy-jouen-ne-jdi-apr14-1.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023) & Α.Μητσός (σε συνεργασία με Δ.Κατσίκας): « Από την ακινησία στο άλμα προς τη δημοσιονομική Ένωση: Στόχοι, Λειτουργία, Όρια και Φιλοδοξία του Προϋπολογισμού της ΕΕ» , Μελέτη, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)-Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, Ιανουάριος 2021, σσ. 239-240, ανακτήθηκε από https://www.bankofgreece.gr/Publications/%CE%91%CF%87_%CE%9C%CE%B7%CF%84%CF%83%C

της συνολικής αρμονικής ανάπτυξης της βασίζεται σε ενέργειες μακροοικονομικής κλίμακας μέσω της διαμόρφωσης ενός πλαισίου συνεργασίας μεταξύ των πολιτικών της και των πολιτικών των κρατών μελών¹⁵⁰. Με βάση την αντίληψη αυτή μετατράπηκε η περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας (μετέπειτα Ευρωπαϊκής Ένωσης) σε πραγματική ευρωπαϊκή πολιτική και δεν παρέμεινε μια απλή υποστηρικτική πολιτική των αντίστοιχων εθνικών πολιτικών μετουσιώνοντας εν τούτοις πράγματι την γαλλική επιρροή του όρου «διευθέτηση του χώρου» όπου οι έννοιες της ανάπτυξης και του χώρου λειτουργούν ενωτικά και συμπληρωματικά¹⁵¹. Ταυτόχρονα συντελέστηκε και αλλαγή ορολογίας από «Περιφερειακή Πολιτική» σε «Πολιτική Συνοχής», η οποία διαθέτει συγκριτικά διευρυμένο περιεχόμενο και πιο έντονο πολιτικά χαρακτήρα¹⁵².

Περαιτέρω, η αποδοχή της πρότασης για διπλασιασμό των πόρων των Ταμείων μέχρι το έτος 1992 θα μετατρέψει την Πολιτική Συνοχής σε ένα ισχυρό εργαλείο διάχυσης της ευημερίας¹⁵³ που θα προκαλέσει η Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά και ως ένα «ορατό χέρι» της θα διασφαλίσει την ισορροπημένη και βιώσιμη σύγκλιση όλων των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας¹⁵⁴. Πράγματι, ενώ το έτος 1988 οι πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων αντιστοιχούσαν στο 15,6% του συνολικού Κοινοτικού

[F%8C%CF%82_%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7.pdf](#) ,
(ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

¹⁵⁰ Οι μακροοικονομικές και οι διαρθρωτικές κοινοτικές πολιτικές καθώς και οι αντίστοιχες εθνικές θα πρέπει να ακολουθήσουν τις αρχές της συνεκτικότητας και της συμπληρωματικότητας. Πιο αναλυτικά, βλ. *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, ό.π., SEC(86) 2186 τελικό , Βρυξέλλες 9 Ιανουαρίου 1987, Παράρτημα II, σσ.1-1^α ελληνικής έκδοσης.

¹⁵¹ *Μ.Καμχής*, ό.π., σ.80.

¹⁵² *Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης* ό.π. σ.496.

¹⁵³ Ο λόρδος J.Plumb , πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 1988 στη σχετική δήλωσή του στο πλαίσιο της διάσκεψης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις Βρυξέλλες στις 11 Φεβρουαρίου 1988 , στο σημείο IV χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η Κοινωνική, Περιφερειακή και οι υπόλοιπες πολιτικές των Κοινοτήτων είναι οι Σταχτοπούτες του κοινοτικού προϋπολογισμού. Προκειμένου να έχει η Ενιαία Αγορά τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και να υπάρξει διάχυση της ευημερίας σε όλη την επικράτεια των Κοινοτήτων είναι απαραίτητο να ενδυναμωθούν τα διαρθρωτικά ταμεία και να διπλασιαστούν οι πόροι τους. Πιο αναλυτικά βλ. *European Council*, “Brussels European Council. 11-13 February 1988”, *Bulletin of the European Communities*, No 2/1988 , MEMO 17/88, Brussels, 13 February 1988, p.31, ανακτήθηκε από http://aei.pitt.edu/1426/1/Brussels_Feb_1988.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023).

¹⁵⁴ *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Περιφερειακή Πολιτική, «Πολιτική Συνοχής της ΕΕ 1988-2008. Επένδυση στο μέλλον της Ευρώπης.», *Inforegio Panorama*, αριθ.26. Ιούνιος 2008,σσ. 2-3 ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5cfc6d57-8430-432a-8dc3-e33919c6b969>, ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.

Προϋπολογισμού (6.42 δις ευρώ) το έτος 1992 αντιστοιχούσαν στο 31,4% του συνολικού Κοινοτικού Προϋπολογισμού (18.4 δις ευρώ)¹⁵⁵(βλ. ΠΙΝΑΚΑ 4).

Στη σχετική βιβλιογραφία¹⁵⁶ η προαναφερόμενη μεταρρύθμιση μέσω του «πακέτου Delors» αποτέλεσε για εκείνη την εποχή καινοτομία και επαναστατική αλλαγή στο τρόπο και την αντίληψη διαχείρισης των περιφερειακών ανισοτήτων της Κοινότητας μέσω της Πολιτικής Συνοχής και οι βασικοί άξονες και τα χαρακτηριστικά λειτουργίας της παρέμειναν με ελάχιστες τροποποιήσεις αναλλοίωτα και στις επόμενες μεταρρυθμίσεις.

¹⁵⁵M.Mrak/S.Richter/T.Szemlér, “Cohesion Policy as a Function of the EU Budget. A perspective from CEE Member States, Research Report 400, Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche, May 2015, p.15, ανακτήθηκε από <https://wiiw.ac.at/cohesion-policy-as-a-function-of-the-eu-budget-a-perspective-from-the-ceemember-states-dlp-3625.pdf>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023).

¹⁵⁶Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σ.495, Α.Κρητικός, ό.π. σ.89, Π.Λιαγκόβας/Γ.Ανδρέου,2007, ό.π.,σ.29, G.P.Manzella/C.Mendez, ό.π., p.15, I.Bache & R. Jones, “ Has Eu regional policy empowered the regions? A study of Spain and the United Kingdom”, *Regional and Federal Studies*, Vol. 10, Iss.3, 2000, p.1, ανακτήθηκε από <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13597560008421129>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023) & D.Bailey /L. de Propris, “ The 1988 reform of the European structural funds: entitlement or empowerment?” *Journal of European public policy*, Vol.9, Iss.3, 2002, p.409, ανακτήθηκε από <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501760210139696>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Κατανομή πόρων Διαρθρωτικών Ταμείων επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού:

1988-1992

Heading	Financial year				
	1988	1989	1990	1991	1992
General budget					
EAGGF Guarantee Section	26395,2	24401,4	25604,6	31103,2	31254,5
Structural Funds, of which:	6419,3	7945,1	9591,4	13971	18378,3
EAGGF	1140,9	1349	1825,3	2085,4	2857,9
ERDF	2979,8	3920	4554,1	6306,8	8564,8
EDF	2298,6	2676,1	3212	4030	4321,1
Cohesion Fund					
Research	1129,5	1517,5	1790,3	1706,3	1903,2
External action	768,1	1044,3	1430,6	2209,6	2140,6
Administration	1906,1	2069,8	2332,9	2618,7	2877,6
Repayments and other	4403,6	3779	3313,1	1901,8	1935,9
General budget - Total	41021,7	40757,1	44062,9	53510,6	58490,2
EDF	1196,3	1297,1	1256,5	1191,3	1941,7
ECSC	277,2	229,9	288,6	314,3	412,2
Grand total	42495,2	42284,1	45608,0	55016,2	60844,1

Πηγή: European Commission, Directorate-General for Budget, *The Community budget – The facts in figures 2000*, Publications Office of the European Union, 2000, σσ. 30-31, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/38e3bb0a-8a26-48a1-83a1-2bb7f08151c9/language-en/format-PDF/source-301625299>, ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.

Η μεταρρύθμιση επί της οργάνωσης και της λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων διαμορφώθηκε με την έκδοση πέντε(5) νέων κανονισμών (βλ. Πλαίσιο 1) επί των οποίων βασίστηκε η υλοποίηση του Α' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Α' ΚΠΣ)¹⁵⁷ πενταετούς διάρκειας (1989-1993) με ημερομηνία έναρξης την 1^η Ιανουαρίου 1989 και εισήχθησαν τέσσερις (4) βασικές αρχές λειτουργίας τους:

¹⁵⁷ Τα καταρτισθέντα σε εθνικό επίπεδο σχέδια ανάπτυξης υποβάλλονταν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα για έγκριση διαμορφώνοντας τη διαδικασία λειτουργίας του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Τα εν λόγω αναπτυξιακά σχέδια κατανέμονταν σε δύο κατηγορίες: α) Τομεακά και β) Περιφερειακά. Πιο αναλυτικά για τον τρόπο λειτουργίας και την δομή του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης βλ., *Ευρωπαϊκή Επιτροπή (H.Christophersen): «Οδηγός για τη μεταρρύθμιση των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων»*, Έγγραφο, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1989, ελληνική έκδοση, σσ.30-31, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/80ad8eda-9206-4a51-9814-be85d4da4886>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023).

- Συγκέντρωση: Η κατανομή των πόρων των Ευρωπαϊκών Ταμείων απευθύνεται σε περιορισμένο αριθμό Στόχων που αφορούν συγκεκριμένα θέματα παρέμβασης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες
- Προσθετικότητα: Τα κοινοτικά κονδύλια είναι συμπληρωματικά (και όχι υποκατάστατα) των εθνικών χρηματοδοτήσεων των σχετικών προγραμμάτων¹⁵⁸
- Προγραμματισμός: Η χρηματοδότηση αφορά αυστηρά πολυετή προγράμματα ανάπτυξης και όχι μεμονωμένων επενδυτικών σχεδίων και τα οποία διαθέτουν τα στοιχεία της ανάλυσης, του στρατηγικού σχεδιασμού και της αποτίμησης.
- Εταιρική σχέση: Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των επιλεχθέντων προγραμμάτων θα βασίζεται στη συνεχή διαβούλευση μεταξύ των αρμοδίων οργάνων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των αντίστοιχα θεσμοθετημένων οργάνων σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο με στόχο την επίτευξη των ζητούμενων προγραμματικών αποτελεσμάτων¹⁵⁹.

Περαιτέρω, σύμφωνα με την αρχή της συγκέντρωσης διαμορφώθηκαν πέντε(5) Στόχοι Προτεραιότητας, των οποίων η αριθμητική κατανομή διαμορφώθηκε:

- Α) γεωγραφικά (**Στόχοι 1, 2 και 5β**) και αφορούν τις περιφέρειες που μειονεκτούν περισσότερο συγκριτικά με τις υπόλοιπες και
- Β) θεματικά (**Στόχοι 3,4 και 5α**) ανάλογα με τον τομέα δραστηριότητας που χρήζει παρέμβασης και αφορούν το σύνολο της Επικράτειας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων¹⁶⁰ (βλ. Πλαίσιο 2).

Τέλος , για στατιστικούς λόγους ο περιφερειακός χώρος όλων των κρατών-μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατατάχθηκε σε επίπεδα περιφερειοποίησης με βάση την «Ονοματολογία των εδαφικών στατιστικών μονάδων» ή αλλιώς NUTS (“Nomenclature of Territorial Units for Statistics”) και υποδιαιρέθηκε σε τρία γεωγραφικά επίπεδα, τα οποία διακρίνονται ανάλογα με το μέγεθός τους σε NUTS I, NUTS II και NUTS III όπου

¹⁵⁸ Η συγκεκριμένη αρχή δεν πρέπει να συγχέεται με την αρχή της συγχρηματοδότησης σύμφωνα με την οποία η κοινοτική χρηματοδότηση αφορά ποσοστό συμμετοχής στο κόστος ενός έργου, το οποίο διαμορφώνεται αναλόγως το αντικείμενο. Βλ. *Γ.Ανδρέου* , ό.π., 2016, σ.341.

¹⁵⁹ *Μ. Λύκος*: «Η ανάπτυξη των ελληνικών περιφερειών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», στο Ν.Μαραβέγιας /Θ.Σακελλαρόπουλος (επιμ.): «Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση : Η ιστορία μιας πολυκύμαντης σχέσης. 1962-2018» , Εκδόσεις Διόνικος , Αθήνα 2018, Κεφάλαιο 7,σσ. 198-199.

¹⁶⁰ *Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης* ό.π. σ.497.

το επίπεδο I είναι το μεγαλύτερο και ακολουθούν αντιστοίχως τα υπόλοιπα¹⁶¹ ενώ οι περιοχές που υπάγονται σε χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία έχουν καθοριστεί στο επίπεδο NUTS 2 .

ΠΛΑΙΣΙΟ 1

Κανονισμοί λειτουργίας της μεταρρύθμισης 1989-1993

- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 της 24^{ης} Ιουνίου 1988¹⁶² σχετικά με τις αρμοδιότητες των Διαρθρωτικών Ταμείων, την αποτελεσματικότητά τους και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων τους όχι μόνο μεταξύ των ιδίων αλλά και με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα λοιπά υφιστάμενα χρηματοδοτικά εργαλεία.
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 4253/88 της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1988¹⁶³ αναφορικά με την παράθεση διατάξεων για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με τον μεταξύ των Ταμείων συντονισμό των δραστηριοτήτων τους καθώς και όλων των Ταμείων με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα λοιπά χρηματοδοτικά εργαλεία
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 4254/88 της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1988 σχετικά με διατάξεις εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 4255/88 της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1988 αναφορικά με διατάξεις εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 4256/88 της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1988 αναφορικά με διατάξεις εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων- Τμήμα Προσανατολισμού.

Πηγή: M. Brunazzo , ό.π. p.22.

¹⁶¹Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σσ.497-498 & Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος, ό.π., σ.173. Για το σύστημα των NUTS (Ιστορία, δεδομένα, χάρτες, νομοθεσία κλπ.) βλ., αναλυτικά: Eurostat, “NUTS-Nomenclature of Territorial Units for Statistics-Overview”, Data, Metadata, Classifications, Επίσημη Ιστοσελίδα της Eurostat, ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024).

¹⁶²Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 185, 15 Ιουλίου 1988, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31988R2052&qid=1705312347295>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023).

¹⁶³Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 374, 31 Δεκεμβρίου 1988, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1988:374:TOC>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023). Στο συγκεκριμένο τεύχος περιλαμβάνονται και συνδέσεις για τους κανονισμούς 4254/88, 4255/88 & 4256/88.

ΠΛΑΙΣΙΟ 2

Στόχοι Παρέμβασης 1989-1993 και αντιστοιχία διαρθρωτικών Ταμείων

Στόχοι Προτεραιότητας	Αιτία Παρέμβασης	Προέλευση χρηματοδότησης
Στόχος 1	Ανάπτυξη και προσαρμογή των υστερούντων Περιφερειών(το κατά κεφαλή ΑΕΠ μικρότερο ή ίσο του 75% του μέσου κοινοτικού κατά κεφαλή ΑΕΠ (αναπροσαρμογής λίστας ανά πενταετία)	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων- Τμήμα Προσανατολισμου Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (Το 80% των Πόρων του ΕΤΠΑ αφορά τις εν λόγω Περιφέρειες)
Στόχος 2	Μετατροπή(αναπτυξιακή ώθηση) περιφερειών, παραμεθόριων περιφερειών ή τμήματα περιφερειών (περιοχές απασχόλησης και αστικές κοινότητες) υπό καθεστώς σοβαρής βιομηχανικής παρακμής(κριτήρια επιλογής: μέσος όρος ανεργίας και βιομηχανικής απασχόλησης μεγαλύτεροι από τους αντίστοιχους μέσους κοινοτικούς, παρακμή βιομηχανικής απασχόλησης - αναθεώρηση καταλόγου ανά τρία χρόνια)	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
Στόχος 3	Περιορισμός της μακροχρόνιας ανεργίας (αφορά άτομα άνω των 25 ετών και με ιστορικό ανεργίας μεγαλύτερο των 12	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα Ευρωπαϊκή Τράπεζα

	μηνών)	Επενδύσεων
Στόχος 4	Επαγγελματική απορρόφηση νέων κάτω των 25 ετών	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ανθρακα και Χάλυβα Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
Στόχος 5α	1 ^η πτυχή αναθεώρησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής: Υιοθέτηση παραγωγικών, μεταποιητικών και εμπορικών δομών στην γεωργία και δασοκαλλιέργεια	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού
Στόχος 5β	2 ^η πτυχή αναθεώρησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής: Ανάπτυξη υπανάπτυκτων αγροτικών περιοχών με χαρακτηριστικά: α) συγκριτικά υψηλό επίπεδο αγροτικής απασχόλησης, β) χαμηλό γεωργικό εισόδημα, γ) συγκριτική κοινωνικο-οικονομική υστέρηση περιοχής	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων

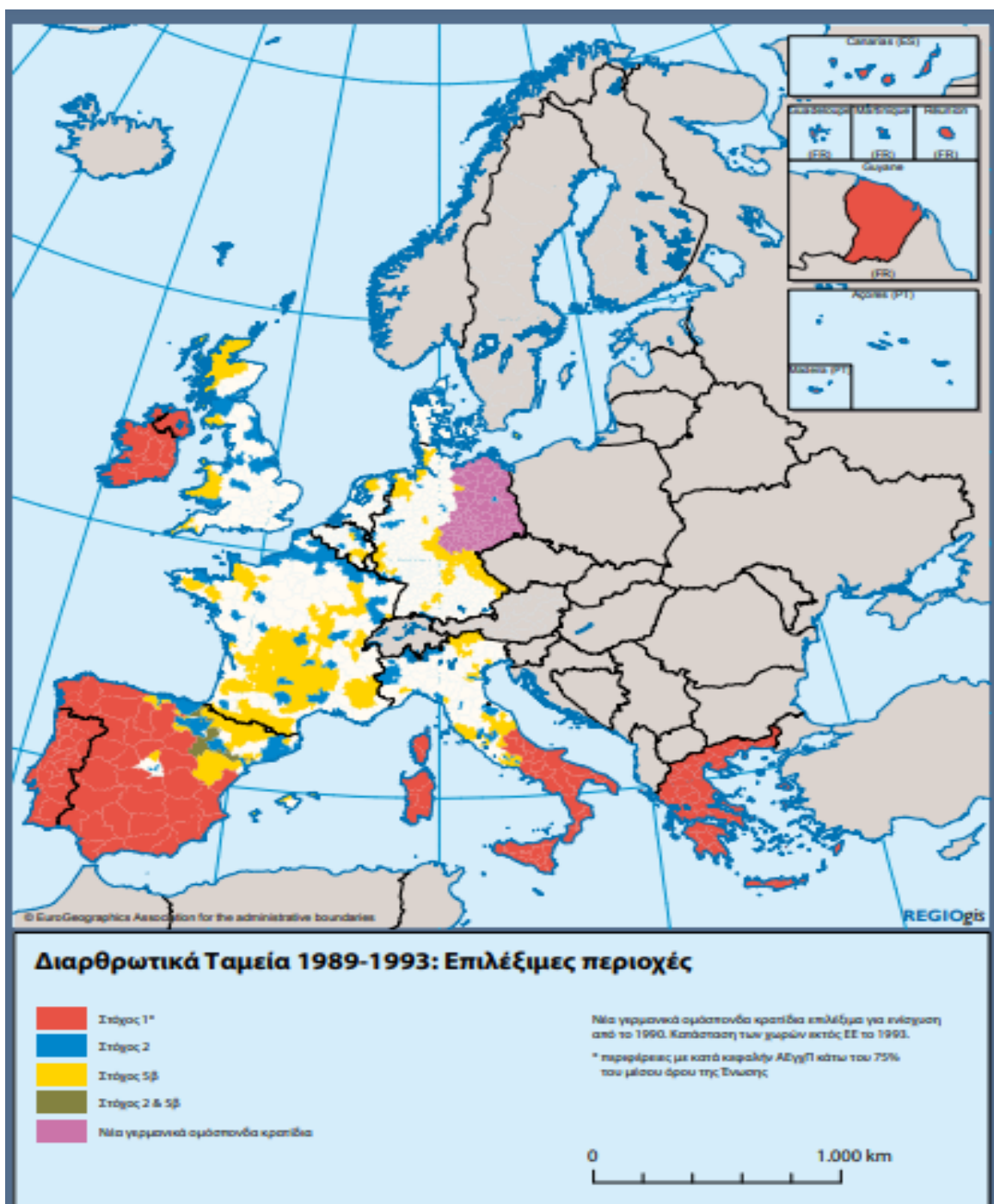
Πηγή: Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (H.Christophersen), ό.π., σ.14.

Τα κριτήρια που τέθησαν για την επιλογή των περιφερειών προς επιδότηση είχε ως αποτέλεσμα για την συγκεκριμένη περίοδο χρηματοδότησης (1989-1993) να ενταχθούν στον Στόχο 1 το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Ισπανία κατά το μεγαλύτερο μέρος της, όλη το νότιο τμήμα της Ιταλίας καθώς και τα υπερπόντια τμήματα της Γαλλίας. Επομένως, η απορρόφηση των κονδυλίων του Στόχου 1 αφορούσε το 70% του συνολικού ποσού επιχορήγησης των Διαρθρωτικών Ταμείων και απευθυνόταν στο 21.7% του συνολικού πληθυσμού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ενώ σε γενικό επίπεδο η γεωγραφική κατανομή των Στόχων ευνοούσε το 43% των κατοίκων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων¹⁶⁴(ΧΑΡΤΗΣ 2) .

¹⁶⁴ M. Brunazzo , ό.π. pp.22-23.

ΧΑΡΤΗΣ 2

Διαρθρωτικά Ταμεία 1989-1993: Επιλέξιμες περιοχές

Πηγή: *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, *Inforegio Panorama*, No 26, June 2008, p.3, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5cfc6d57-8430-432a-8dc3-e33919c6b969>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023).

2.3. Πολιτικές και Θεσμικές εξελίξεις- Αποτίμηση περιόδου 1989-1993

Η έγκριση του «πακέτου Delors»¹⁶⁵ ως διαδικασίας για την εφαρμογή των επιταγών της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης ως προς την επίτευξη του στόχου της Ευρωπαϊκής Ενιαίας Αγοράς μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1992 καθώς και η παράλληλη αναμόρφωση των χρηματοδοτικών μέσων της αντισταθμιστικής διαρθρωτικής παρέμβασης προς όφελος του προαναφερόμενου στόχου επιβεβαιώθηκε ως ορθή επιλογή μέσω δύο πολύ σημαντικών εκθέσεων:

A) της περίφημης έκθεσης Πάντοα-Σκίοπα (Padoa-Schioppa)

B) της αναλυτικής έκθεσης Τσεκίνι (Cecchini)

Η πρώτη Έκθεση συντάχθηκε και ολοκληρώθηκε το 1987 από μία ομάδα εμπειρογνομόνων με επικεφαλής τον οικονομολόγο Tomasso Padoa- Schioppa σχετικά με την στρατηγική ανάπτυξης ενός ενιαίου οικονομικού συστήματος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο πλαίσιο του στόχου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης¹⁶⁶. Επιγραμματικά η έκθεση παράθεσε με αναλυτικό τρόπο τους κινδύνους να εφαρμοστεί η Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά χωρίς την πρόβλεψη της παράλληλης εξέλιξης ενός συστήματος μακρο-οικονομικής σταθερότητας και αναδιανεμητικής εισοδηματικής πολιτικής μέσω της αναδιάρθρωσης του κοινοτικού προϋπολογισμού και του δανειοδοτικού συστήματος. Υποστηρίζοντας την περιορισμένη κινητικότητα των Ευρωπαίων κατοίκων και δεδομένων των αναταράξεων που θα προκύψουν στα εσωτερικά οικονομικά συστήματα των κρατών μελών λόγω της εφαρμογής της Κοινής Αγοράς¹⁶⁷ απαιτείται η εφαρμογή εκ

¹⁶⁵ Ο ίδιος ο Jacques Delors δήλωσε ότι: «.....θα προωθηθεί η εφαρμογή δράσεων που στοχεύουν στην οικονομική και κοινωνική συνοχή και κατ' επέκταση στην ανάπτυξη καθυστερημένων περιοχών, σε βαθμό αντίστοιχο προς εκείνο του φημισμένου σχεδίου Marshall μετά τον πόλεμο.», στο P.Cecchini , «Η Πρόκληση του 1992, Ευρώπη Χωρίς Σύννορα», Έκθεση σχετικά με το ερευνητικό πρόγραμμα «Το κόστος της μη Ευρώπης» που χρηματοδότησε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Πρόλογος Jacques Delors , Αθήνα, Εκδόσεις Καλοφωλιά, 1988, σελ. 13.

¹⁶⁶ T.Padoa-Schioppa et al., ό.π., p.iii-iv.

¹⁶⁷ Η εδραίωση της αντίληψης για ανάγκη αντιστάθμισης των αρνητικών παράπλευρων επιπτώσεων της εφαρμογής της Ενιαίας Αγοράς για τα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη και τις περιφέρειες βρήκε έρεισμα στη θεωρητική προσέγγιση με την ονομασία «Νέα Οικονομική Γεωγραφία» βλ. Α.Μητσός, Ιούνιος 2020, ό.π.,σ.8. Σύμφωνα με την συγκεκριμένη θεωρία οι πλούσιες περιφέρειες τείνουν να βρίσκονται σε κοντινή απόσταση και να διαμορφώνουν το πυρήνα της οικονομικής δραστηριότητας ενώ οι φτωχές περιφέρειες τείνουν και γεωγραφικά να είναι απομακρυσμένες και περιφερειακές, Επομένως δημιουργείται μια χωρική, γεωγραφική κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας. Βλ. R.Baldwin/ Ch.Wyplosz, «Τα οικονομικά της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», Εκδόσεις Τζιόλα, Αθήνα , 2017, Κεφ. 10, σελ 352-353 & Χ.Χρυσομαλλίδης, 2022, σ.8.

μέρους της Κοινότητας των κατάλληλων πολιτικών για την απορρόφηση και των περιορισμό των αποκλίσεων που θα προκύψουν σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο μεταξύ της ανάπτυξης των περιφερειών και την διανομή του οφέλους της Κοινής Αγοράς σε όλες τις περιφέρειες και τους τοπικούς πληθυσμούς¹⁶⁸.

Η δεύτερη έκθεση προέκυψε ως ανάθεση της Επιτροπής πάλι σε μια ομάδα εμπειρογνομόνων με επικεφαλής τον Paolo Cecchini, ανώτερο στέλεχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για να εξετασθούν αναλυτικά οι προγραμματικές προβλέψεις περί των επιπτώσεων της Ενιαίας Αγοράς όπως διατυπώθηκαν στη Λευκή Βίβλο του 1985¹⁶⁹. Η συγκεκριμένη Έκθεση ολοκληρώθηκε εντός του 1988 και έμεινε γνωστή με το όνομα «το κόστος της μη Ευρώπης» επιβεβαιώνοντας στην τεράστια έκτασή της (6.000 σελίδες) ότι η Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά θα προκαλέσει την αναγέννηση της βιομηχανικής παραγωγής και του τριτογενούς τομέα και θα προσφέρει διαχρονική ευημερία στους κατοίκους των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας¹⁷⁰. Η συγκεκριμένη Έκθεση ήταν συμπληρωματική της προηγούμενης αναφερθείσας Έκθεσης και παρά το γεγονός ότι το αντικείμενό της αφορούσε κυρίως τα προσδοκώμενα αποτελέσματα της Ενιαίας Αγοράς εντούτοις εντός των κειμένων της γίνεται μνεία για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιφερειών σε παρακμή ή σε καθεστώς υπανάπτυξης. Επομένως, κατά την περίοδο της θεσμικής μεταρρύθμισης των διαρθρωτικών ταμείων επιβεβαιώνεται και μέσω της ερευνητικής δραστηριότητας της Επιτροπής η αναγκαιότητα της εφαρμογής μιας πολιτικής προωθητικής της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Στις 27 και 28 Ιουνίου 1988 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Αννόβερο έγινε υπενθύμιση ότι η εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης θα οδηγήσει την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στη σταδιακή πραγματοποίηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Περαιτέρω ορίστηκε ότι στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που θα λάμβανε χώρα στη Μαδρίτη τον Ιούνιο του 1989 θα εξετάζονταν η λειτουργική και

¹⁶⁸ M. Jouen, ό.π., 28 April 2014, σσ. 3-4.

¹⁶⁹ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 85.

¹⁷⁰ Commission of the European Communities, “Research on the cost of “non-Europe”, Basic Findings, Vol.1” , Basic Studies, Executive Summaries, Εισαγωγικό Σημείωμα, 1988, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2fc6c602-fc35-48b8-9e8b-d2429d6f453f> , (ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023).

θεσμική διαδικασία πραγματοποίησης του στόχου της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Υπό αυτό το πρίσμα δόθηκε εντολή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπό την προεδρία του Jacques Delors να προετοιμάσει σχετική Έκθεση που θα περιλαμβάνει τα προαπαιτούμενα στάδια ολοκλήρωσης του προαναφερόμενου στόχου. Η πρώτη προσπάθεια προς την κατεύθυνση της Νομισματικής Ένωσης έγινε τη δεκαετία του 1970 με την Έκθεση Werner, η οποία όμως δεν έγινε αποδεκτή εκείνη τη χρονική περίοδο¹⁷¹. Με την έκθεση Delors προτάθηκε η εφαρμογή της Νομισματικής και Οικονομικής Ένωσης σε τρία στάδια, εγκρίθηκε επισήμως στη διάσκεψη της Ρώμης το 1990¹⁷² και περιλήφθηκε ως διαδικασία υιοθέτησης του ευρώ στη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992. Η συγκεκριμένη Έκθεση επισημαίνει εκ νέου την ανάγκη για υποστήριξη των υπανάπτυκτων περιφερειών για την ομαλή μετάβαση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση μέσω του διπλασιασμού των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων¹⁷³.

Επομένως, εντός των ετών 1987-1989 προέκυψαν τρεις Εκθέσεις ιδιαίτερης σημασίας για την θεσμική και ιστορική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με οικονομικό αντικείμενο εμπεριέχοντας όμως ως απαραίτητο στοιχείο της όποιας εξελικτικής διαδικασίας την αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος μέσω της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής υπό την αναδιανεμητική βάση του κοινοτικού προϋπολογισμού. Το συγκεκριμένο ζητούμενο επιτεύχθηκε μέσω της θεσμικής και λειτουργικής αναμόρφωσης των Διαρθρωτικών Ταμείων και του διπλασιασμού των πόρων τους¹⁷⁴ ενισχύοντας περαιτέρω και την ύπαρξή τους.

¹⁷¹ L.Maynou/ M.Saez/A.Kyriacou & J.Bacaria, “ The Impact of structural and cohesion funds on eurozone convergence 1990-2010 “, *Regional Studies*, Vol.50, No.7, 2016 , p.1129, ανακτήθηκε από <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00343404.2014.965137> , (ημερομηνία ανάκτησης 17/12/2023) ,DOI: 10.1080/00343404.2014.965137.

¹⁷² H. Enderlein/E.Rubio, “25 years after the Delors Report: Which Lessons for Economic and Monetary Union”, Policy Paper, 109, 30 April 2014, Notre Europe- Jacques Delors Institute, p.5, ανακτήθηκε από <https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/25yearsdelorsreport-enderlein-rubio-ne-jdi-apr14-1.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 17/12/2023).

¹⁷³ *Committee for the Study of Economic and Monetary Union*, “Report on economic and monetary Union in the European Community”, presented 17 April 1989, paragraph 51, ανακτήθηκε από <http://aei.pitt.edu/1007/> & από https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication6161_en.pdf , (ημερομηνία ανάκτησης 17/12/2023) .

¹⁷⁴ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 106.

Η πτώση του τείχους του Βερολίνου στο τέλος της δεκαετίας του 1980 (9 Νοεμβρίου 1989) σηματοδότησε την απαρχή μιας νέας πολιτικής εποχής και την αναδιαμόρφωση του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Χώρου λόγω της επανένωσης της Γερμανίας. Το σύνολο της Ανατολικής Γερμανίας το οποίο βάσει του Συντάγματος της Δυτικής Γερμανίας αποτελούσε γερμανικό έδαφος αποτελείτο από πέντε Länder και για τα οποία υπήρχε σαφής δέσμευση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου τον Απρίλιο του 1990 για παροχή ενισχύσεων μέσω των διαρθρωτικών Ταμείων¹⁷⁵. Το σημαντικό για την Πολιτική Συνοχής εν προκειμένω είναι ότι η επανένωση της Γερμανίας, την συγκεκριμένη χρονική περίοδο ενίσχυσε την ύπαρξή της διότι εντάχθηκε το σύνολο της πρώην Ανατολικής Γερμανίας στην χρηματοδότηση των διαρθρωτικών Ταμείων μέσω της κατάταξής τους στις περιφέρειες του στόχου 1. Με αυτόν τον τρόπο, το συγκεκριμένο κράτος -μέλος το οποίο εντάσσεται στους καθαρούς «συνεισφέροντες» του κοινοτικού προϋπολογισμού και με όχι πάντα θετική διάθεση απέναντι στη περιφερειακή πολιτική συμπεριλήφθηκε στην ομάδα των επωφελούμενων κρατών-μελών εξομαλύνοντας τις αντιδράσεις του¹⁷⁶.

Με το νέο θεσμικό πλαίσιο των διαρθρωτικών Ταμείων καθιερώθηκαν προς ενίσχυση του ρόλου της Επιτροπής οι λεγόμενες κοινοτικές πρωτοβουλίες. Σύμφωνα με τον Κανονισμό 4254/88¹⁷⁷ δίνεται η δυνατότητα στην ίδια την Επιτροπή να προτείνει προγράμματα περιφερειακής σημασίας προκειμένου για την αντιμετώπιση ή επίλυση προβλημάτων που σχετίζονται είτε με την πραγματοποίηση άλλων πολιτικών της Κοινότητας, είτε με την κοινωνικό-οικονομική κατάσταση των περιφερειών και γενικότερα να συμβάλλει στη διαχείριση προβλημάτων περιφερειακής φύσεως μεμονωμένου ή πολλαπλού χαρακτήρα σε επίπεδο περιφερειών ή πολιτικών. Από τις συγκεκριμένες διατάξεις προέκυψε πλήθος κοινοτικών πρωτοβουλιών, οι οποίες είναι ενεργές μέχρι και σήμερα όπως το INTERREG (αφορά την διασυνοριακή συνεργασία μετά την κατάργηση των συνόρων δεδομένης της εφαρμογής της Ενιαίας Ευρωπαϊκής

¹⁷⁵Ειδική συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με την επανένωση της Γερμανίας και την διαδικασία προσαρμογής στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Βλ. *European Council*, “Special Meeting of the European Council”, *Bulletin of the European Communities*, No. 4/1990, Dublin 28 April 1990, pp. 7-8, ανακτήθηκε από http://aei.pitt.edu/1397/1/Dublin_april_1990.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 17/12/2023).

¹⁷⁶ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 107

¹⁷⁷Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 374, 31 Δεκεμβρίου 1988, Κανονισμός 4254/88, ό.π., άρθρο 3, «Περιφερειακά λειτουργικά προγράμματα»

Αγοράς) και το LEADER (Ανάπτυξη του αγροτικού τομέα μέσω της ολοκληρωμένης προσέγγισης)¹⁷⁸.

Από τα προαναφερόμενα προέκυψαν οι εξής θετικές αποτιμήσεις της συγκεκριμένης περιόδου(Πίνακας 5) που αφορούν και την πολιτική συνοχής και κατ' επέκταση και την ίδια την Ευρωπαϊκή Κοινότητα:

- Υπήρξε θετικός αντίκτυπός ως προς το εύρος αρμοδιοτήτων της Επιτροπής, την ενίσχυση του ρόλου της λόγω της μεταβίβασης εξουσιών και εν τέλει και της δομής της , η οποία προσέλαβε πιο «κοινοτικό» χαρακτήρα. Η νέα δομή της Επιτροπής οδήγησε και στην εσωτερική αναδιοργάνωση των αρμοδίων υπηρεσιών(Γενικών Διευθύνσεων) προκειμένου να προσαρμοστούν στα δεδομένα που επέβαλλε το νέο θεσμικό πλαίσιο σχετικά με την κατηγοριοποίηση των περιφερειών¹⁷⁹.
- Η αποτίμηση της χρηματοδότησης της συγκεκριμένης περιόδου, ιδιαίτερα για τις «χώρες συνοχής» (Πίνακας 7) , όρος ο οποίος θα αναλυθεί παρακάτω, υπήρξε σημαντική. Ο συνολικός προϋπολογισμός των Ταμείων ήταν 69 δις ECU (Πίνακας 5) τα οποία αντιπροσώπευαν το 25% του κοινοτικού προϋπολογισμού εκ των οποίων το 64% αντιστοιχούσε στις περιφέρειες του Στόχου 1 των οποίων ο πληθυσμός των 86,2 εκατομμυρίων (μαζί με τα γερμανικά Länder) αποτελούσε το 25% του συνολικού πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Πίνακας 6). Οι χώρες με το μεγαλύτερο ποσό χρηματοδότησης ήταν η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα¹⁸⁰.
- Η ηθική αντίληψη της αναδιανομής των πόρων¹⁸¹ από τις πλούσιες προς τις φτωχές χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας συνδυάστηκε με την θεωρία της

¹⁷⁸ Οι υπόλοιπες κοινοτικές πρωτοβουλίες της συγκεκριμένης περιόδου (1989-1993) ήταν:Rechar, Envireg, Regis, Regen, Euroform, Now, Horizon, Stride, Prisma και Telematique.Πιο αναλυτικά βλ. *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*,ό.π., σσ. 225-226 & *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ. 98-103

¹⁷⁹ *Α.Κρητικός*, ό.π. σ. 104

¹⁸⁰ *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, *Inforegio Panorama*, No 26, June 2008, p.14, ελληνική έκδοση

¹⁸¹ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Jérôme Vignon πρώην διευθυντής του Τομέα «Κοινωνική Προστασία και Κοινωνική Συμπερίληψη» της Γενικής Διεύθυνσης Απασχόλησης, Κοινωνικές Υποθέσεις και Ίσες Ευκαιρίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και πρώην μέλος του συμβουλίου του προέδρου της Επιτροπής Jacques Delors : «It was the balance of dignity, dignity between unequally wealthy and unequally mighty Member States and regions and it considered that nobody should be dependent on assistance», *ibid.*, p.32

οικονομικής σύγκλισης όπου η Πολιτική Συνοχής θα λειτουργούσε ως αντίβαρο των ασύμμετρων οικονομικών κλυδωνισμών στις εθνικές οικονομίες μετά την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Ενιαίας Αγοράς και ως σημείο αναφοράς για τον προοδευτικό περιορισμό του κόστους της εφαρμογής της Νομισματικής Ένωσης μέσω της εγκατάλειψης των εθνικών νομισματικών πρακτικών και της ευχέρειας διαμόρφωσης εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής¹⁸².

- Η αρχή της εταιρικής σχέσης έδωσε την δυνατότητα για πρώτη φορά να συμμετέχουν στην διαδικασία της διαμόρφωσης των ευρωπαϊκών πολιτικών διαφορετικά επίπεδα θεσμικών δρώντων ενώ ταυτόχρονα διαμορφώθηκε ένα πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ θεσμών του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα. Η συγκεκριμένη τακτική εισήγαγε την υιοθέτηση της από τη βάση-προς τα πάνω (bottom-up) προσέγγισης ως προς τον σχεδιασμό, την διαχείριση και την εφαρμογή της Πολιτικής Συνοχής¹⁸³.

Παρά τις θετικές συνέπειες της αναμόρφωσης των Διαρθρωτικών Ταμείων είναι ευρέως παραδεκτό ότι η διαχείριση των διαρθρωτικών παρεμβάσεων μέσω του πολυετούς προγραμματισμού ήταν δυσχερής¹⁸⁴ δεδομένου ότι εισήχθησαν για πρώτη φορά διαδικασίες για την διαχείριση, την εφαρμογή και τον έλεγχο των πόρων των Ταμείων, σε συνδυασμό με την είσοδο νέων δρώντων με διαφορετικές κουλτούρες στη διαδικασία επικοινωνίας με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως προς τα χρηματοδοτικά εργαλεία και τις πολιτικές¹⁸⁵.

Τέλος, το επίπεδο της αξιοποίησης των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό και από το επίπεδο ικανότητας, οργάνωσης και ετοιμότητας των εθνικών, υποεθνικών και περιφερειακών παραγόντων για να συμμετέχουν στη διαδικασία κατανομής των πόρων εκμεταλλευόμενοι την αρχή της εταιρικής σχέσης. Υπό αυτό το πρίσμα οι κοινές απαιτήσεις εφαρμογής της Πολιτικής Συνοχής από τα κράτη μέλη που υπάγονταν στη χρηματοδότηση των Ταμείων δεν οδήγησαν στη σύγκλιση των ποικίλων περιφερειακών

¹⁸² L. Maynou et.al, ό.π., 2016, p.1129.

¹⁸³ D. Bailey & L. de Propris, ό.π., 2002, p.408.

¹⁸⁴ Α. Κρητικός, ό.π. σ. 104.

¹⁸⁵ European Commission, Directorate General for Regional and Urban Policy, *Inforegio Panorama*, No 26, June 2008, p.13, ελληνική έκδοση.

συσχετισμών δυνάμεων και επομένως σε κοινά αποτελέσματα επιτυχίας αλλά αντιθέτως οδήγησαν σε διαφορετικό επίπεδο εφαρμογής των χρηματοδοτικών προγραμμάτων και κατά συνέπεια απορρόφησης πόρων ανάλογα με την υπάρχουσα ισορροπία μεταξύ των υποεθνικών δρώντων¹⁸⁶.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Κατανομή των Διαρθρωτικών Ταμείων ανά Στόχο περιόδου 1989-93

1989-93 (ECU mn)								
Χώρα	Στόχος 1	Στόχος 2	Στόχος 3 & 4	Στόχος 5α γεωργία	Στόχος 5α αλιεία	Στόχος 5β	Σύνολο	C.I.*
B	-	214	344	134	15	33	740	124
DK	-	25	171	91	94	21	402	28
DK	2955	581	1054	878	36	511	6015	416
GR	7528	-	-	-	-	-	7528	712
E	10171	1506	837	229	92	265	13100	1129
F	957	1225	1442	1274	135	874	5907	566
IRL	4460	-	-	-	-	-	4460	295
IRL	8504	387	903	493	106	360	10753	667
L	-	12	11	29	-	3	55	22
NL	-	165	405	79	43	33	725	89
P	8450	-	-	-	-	-	8450	724
UK	793	2015	1502	316	58	132	4816	513
EUR12	43818	6130	6669	3523	579	2232	62951	5285
%	69.6	9.7	10.6	5.6	0.9	3.5	100	-

*C.I.(Community Initiatives=Κοινοτικές Πρωτοβουλίες)

Πηγή: *European Commission*, “First Report on Economic and Social Cohesion 1996”, Office for official Publications of the European Communities. Luxembourg, 1996, p.145, ανακτήθηκε από https://aei.pitt.edu/42144/1/1st_social_cohesion.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 18/12/2023).

¹⁸⁶ I.Bache & R. Jones, ό.π., 2000, pp.17-19.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Οι αναλήψεις υποχρεώσεων των τριών διαρθρωτικών ταμείων επί % του ΑΕΠ ανά χώρα και για τις περιφέρειες του στόχου 1 (1986-1993)

Κράτη μέλη	1986	1987	1988	1989	1993
B	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
DK	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
D	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
GR	1,5	1,5	1,6	2,3	2,9
E	0,5	0,5	0,5	0,6	0,8
εκ των οποίων στόχος 1	:	0,8	:	1,1	1,2
F	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
εκ των οποίων στόχος 1	:	3,7	:	3,3	4,6
IRL	1,7	2,0	1,5	2,2	2,7
I	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3
εκ των οποίων στόχος 1	:	0,7	:	0,7	0,9
L	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
NL	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
P	2,1	2,6	2,4	2,7	3,7
UK	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
εκ των οποίων στόχος 1	:	1,5	:	1,1	0,9
EUR 12	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
εκ των οποίων στόχος 1	:	1,1	:	1,2	1,6
Άλλες	:	0,1	:	0,1	0,1

Πηγή: *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής), «Οι Περιφέρειες κατά τη δεκαετία του '90», Τέταρτη περιοδική Έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και την ανάπτυξη των περιφερειών της Κοινότητας, Βρυξέλλες-Λουξεμβούργο, 1991, σ.100, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/5f5cb9fe-c0f2-42f6-a41f-5708b2fab17a/language-el/format-PDF/source-303277601>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Επίδραση των Διαρθρωτικών Ταμείων στην Οικονομική Ανάπτυξη 1989-1993 των
«Χωρών Συνοχής» (Προ του Ταμείου Συνοχής)

	Κοινοτικό μέσο (2)	Ελλάδα		Ισπανία		Ιρλανδία		Πορτογαλία	
(1)		χωρίς ΔΤ*	με ΔΤ	χωρίς ΔΤ	με ΔΤ	χωρίς ΔΤ	με ΔΤ	χωρίς ΔΤ	με ΔΤ
Πραγματικό ΑΕΠ	1.7	0.8	1.3	1.7	2.1	4.1	5.0	1.1	2.3
Ιδιωτική κατανάλωση(3)	1.9	1.4	2.1	2.1	2.3	1.5	2.8	2.6	3.7
Ιδιωτικές επενδύσεις (4)	4.0	-0.9	-0.1	-2.5	-1.5	1.9	2.2	-1.0	1.6
Εργασία	0.2	-0.4	0.0	0.3	0.4	0.3	1.0	-0.6	0.0

ΔΤ= Διαρθρωτικά Ταμεία

(1) = Μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης

(2) = Δεν περιλαμβάνονται τα νέα Κρατίδια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας

(3) = Σύμφωνα με τον δείκτη μέσων τιμών καταναλωτή

(4) = Εκτίμηση κατά προσέγγιση του κατάλληλου δείκτη, μη διαθέσιμα στοιχεία

Πηγή: *Commission of the European Communities*, "Fifth Annual Report on the Implementation of the reform of the Structural Funds 1993", Brussels 20.03.1995, COM(95) 30 final , p. 14, ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/4011/1/4011.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023).

2.4. Εξέλιξη της Πολιτικής Συνοχής (1994-1999).

2.4.1. Συνθήκη του Μάαστριχτ

Οι προτάσεις της επιτροπής Delors για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση όπως αναλυτικά παρουσιάστηκαν στην σχετική Έκθεση και εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης τον Ιούνιο του 1989, οδήγησαν κατά τη διετία 1990-1991 στη σύγκλιση δύο Διακυβερνητικών Διασκέψεων για να καθοριστούν οι αλλαγές που θα απαιτούνταν για την αναθεώρηση των Συνθηκών και σχετίζονταν με την

πολιτική και την νομισματική Ένωση¹⁸⁷. Προηγήθηκαν έντονες διαπραγματεύσεις¹⁸⁸ οι οποίες είχαν σαν αποτέλεσμα την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στην πόλη Μάαστριχτ της Ολλανδίας. Η συγκεκριμένη Συνθήκη είχε ως αποτέλεσμα την εισαγωγή ενός «πυλωνικού συστήματος» που συνδύαζε τα στοιχεία της υπερεθνικότητας και της διακυβερνητικής συνεργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούσε ένα οικοδόμημα που αποτελείτο από τρεις πυλώνες, την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, η οποία μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα και είχε ως κύριο στόχο την δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) (πρώτος πυλώνας με υπερεθνικό χαρακτήρα), την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) (δεύτερος πυλώνας διακυβερνητικής συνεργασίας στα θέματα που υποδηλώνει ο τίτλος του) και τον τρίτο πυλώνα επίσης διακυβερνητικής λογικής των Εσωτερικών Υποθέσεων (κυρίως σε επίπεδο αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας)¹⁸⁹.

Στο πλαίσιο της αναθεώρησης των Συνθηκών προέκυψε μεταξύ άλλων και το ζήτημα του προσδιορισμού του εννοιολογικού περιεχομένου της αρχής της συνοχής. Στη δεδομένη χρονική στιγμή η ανάγκη για επίτευξη συμφωνίας σε πολιτικό επίπεδο για την εγκαθίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης υπερέκρασε την σπουδαιότητα της έννοιας της συνοχής στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και οι θεσμικοί δρώντες όπως η Επιτροπή καθώς και κάποια κράτη-μέλη όπως η Γαλλία και η Γερμανία δεν επιθυμούσαν την αναβάθμιση του δημοσιονομικού ρόλου της Κοινότητας μέσω της Πολιτικής Συνοχής. Υπό αυτές τις συνθήκες δημιουργήθηκε μια άτυπη ομάδα κρατών μελών που ενδιαφέρονταν για την καταστατική ισχυροποίηση της συγκεκριμένης πολιτικής και οι οποίες ήταν οι εξής τέσσερις: Ισπανία, Ιρλανδία, Πορτογαλία και Ελλάδα, οι επονομαζόμενες «χώρες συνοχής» (Πίνακας 6) με πρωτοστατούσα την

¹⁸⁷ Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος, ό.π., σ.23.

¹⁸⁸ Η Margaret Thatcher ήταν εναντίον μιας νέας συνθήκης και ο Υπουργός Οικονομικών τότε John Major πρότεινε την παράλληλη χρήση του ECU και των εθνικών νομισμάτων και την ενίσχυσή του, η Γερμανία μέσω του καγκελάριου Helmut Kohl δίσταζε να εγκαταλείψει το ισχυρό μάρκο ενώ η Επιτροπή και ο πρόεδρος της Γαλλίας Fr. Mitterrand πίεζαν για την εφαρμογή του κοινού νομίσματος. Τελικά η πτώση του Τείχους του Βερολίνου σε συνδυασμό με την ιστορική επανένωση της Γερμανίας οδήγησε στην αποδοχή του ενιαίου νομίσματος ως προς το σκέλος της Οικονομικής Ένωσης ενώ ως προς το σκέλος της Πολιτικής Ένωσης οι διαφωνίες και οι αντιρρήσεις ήταν μεγαλύτερες και δυσεπίλυτες. Πιο αναλυτικά Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, ό.π. σσ.142-144.

¹⁸⁹ Δ.Ι.Παπαγιάννης, ό.π., σσ.59-60.

Ισπανία¹⁹⁰, η οποία επιχειρηματολογούσε υπέρ της Νομισματικής και Πολιτικής Ένωσης με την προϋπόθεση της ενίσχυσης της δημοσιονομικής αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών-μελών όπως ορίζεται στη θεωρία των ομοσπονδιακών κρατών¹⁹¹.

Η Συνθήκη του Maastricht δεν μετέβαλλε επί της ουσίας τα σχετικά άρθρα της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης περί των στόχων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της συμμετοχής των διαρθρωτικών Ταμείων στην επίτευξή τους¹⁹². Εμπλούτισε τους τομείς στους οποίους η Ευρωπαϊκή Κοινότητα οφείλει να λάβει μέτρα για την οικονομική και κοινωνική συνοχή συμπεριλαμβάνοντας τους τομείς περιβαλλοντικής βελτίωσης και της ανάπτυξης διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών. Η χρηματοδότηση έργων ανάπτυξης θα γινόταν από ένα νέο Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής¹⁹³, το οποίο ιδρύθηκε με την συγκεκριμένη Συνθήκη και στο οποίο θα αναφερθούμε διεξοδικά παρακάτω. Περαιτέρω, ιδρύθηκε η Επιτροπή των Περιφερειών ως συμβουλευτικό όργανο το οποίο θα συμμετέχει στη διαδικασία υλοποίησης των δράσεων περί της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων. Επιπλέον, εντός της νέας Συνθήκης συσχετίζονται αναλογικά οι στόχοι της σύγκλισης των εθνικών οικονομικών πολιτικών και της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέσω της εξάλειψης των περιφερειακών ανισορροπιών¹⁹⁴. Η συγκεκριμένη συσχέτιση λαμβάνει πιο συγκεκριμένο χαρακτήρα στο προσαρτημένο «Πρωτόκολλο σχετικά με την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή¹⁹⁵».

¹⁹⁰ Η Ισπανία επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την προάσπιση της πολιτικής Συνοχής από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 στο πλαίσιο της αντίληψης περί κοινωνικής δικαιοσύνης και της αντίληψης περί δυνατότητας πολύπλευρης ανάπτυξης μέσω της παροχής στοχευμένης οικονομικής βοήθειας. Λόγω του μεγέθους της ωφέλειας από τη χρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων προκειμένου για την εφαρμογή του στόχου της Συνοχής η Ισπανία συμμετείχε σθεναρά στις όποιες διαπραγματεύσεις για την εξέλιξη, την προστασία και την αναδιοργάνωση της πολιτικής Συνοχής απειλώντας να δημιουργήσει προβλήματα στην εφαρμογή άλλων πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε περίπτωση παραμέλησης ή παράκαμψης της εν λόγω Πολιτικής. *N.Nugent*, «Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιστορία-Θεσμοί-Πολιτικές», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, 2012, σελ. 476.

¹⁹¹ *Γ.Ανδρέου/Ν.Μαραβέγιας*, ό.π., 2007, σ.592.

¹⁹² Συνθήκη του Μαστριχτ, άρ. 130Α, άρ.130Β, άρ.130Γ, άρ.130Ε, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C191, 29 Ιουλίου 1992, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A11992M%2FTXT&qid=1706233430584>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023).

¹⁹³ Της ίδιας Συνθήκης, άρ. 129β, άρ.129Γ & άρ.130Δ.

¹⁹⁴ *Ν.Μαραβέγιας*, ό.π., 2007, σ.460.

¹⁹⁵ Συνθήκη του Μαστριχτ, ό.π., σσ. 93-94.

Η μεταβατική περίοδος για την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης όπως ορίζεται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ ενέχει κινδύνους για τις φτωχότερες χώρες της Κοινότητας δεδομένης της υποχρεωτικής εναρμόνισης των νομισματικών και δημοσιονομικών πολιτικών που εμποδίζουν το επίπεδο ευελιξίας της συναλλαγματικής πολιτικής τους και επομένως και τους ρυθμούς ανάπτυξής τους προκειμένου να μειώσουν τις διαφορές τους από τις κεντρικές περιφέρειες που ήδη απολαμβάνουν υψηλό επίπεδο ανάπτυξης¹⁹⁶. Για τους λόγους αυτούς, στο προαναφερθέν Πρωτόκολλο για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή, το οποίο προσαρτήθηκε στην Συνθήκη του Μάαστριχτ επιβεβαιώθηκε η ανάγκη για επανεξέταση των στόχων και των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και όλων των συναφών χρηματοδοτικών εργαλείων και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων¹⁹⁷ οδηγώντας στη δεύτερη σχετική αναμόρφωσή τους.

2.4.2. Αναμόρφωση των Διαρθρωτικών Ταμείων ως κομβικό στοιχείο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (1993)

Η δύσκολη πορεία επικύρωσης της Συνθήκης του Μάαστριχτ¹⁹⁸ είχε ως αποτέλεσμα την έναρξη ισχύος της την 1^η Νοεμβρίου 1993. Πάραυτα, στο τομέα της Πολιτικής Συνοχής και σύμφωνα με τις επιταγές της Συνθήκης εντός του 1992 προτείνεται από την Επιτροπή η δεύτερη μεταρρύθμιση του κοινοτικού προϋπολογισμού, (ΠΙΝΑΚΑΣ 8) η οποία επικυρώθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου (Δεκέμβριος 1992). Σε πολιτικό επίπεδο στο Εδιμβούργο συμφωνήθηκε:

- η διάρκεια της επόμενης προγραμματικής περιόδου (1994-1999), η οποία επεκτάθηκε κατά έναν χρόνο σε σχέση με την προηγούμενη
- η αύξηση των πόρων της Πολιτικής Συνοχής μέχρι του ποσού των 30 δις. ECU για το έτος 1999 (από περίπου 18,5 δις το 1992: Πίνακας 4)

¹⁹⁶ *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής), «Οι Περιφέρειες κατά τη δεκαετία του '90», Τέταρτη περιοδική Έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και την ανάπτυξη των περιφερειών της Κοινότητας, Βρυξέλλες-Λουξεμβούργο, 1991, ό.π., σ.14.

¹⁹⁷ Συνθήκη του Μάαστριχτ, ό.π. σελ.93-94.

¹⁹⁸ Η νέα Συνθήκη έπρεπε να εγκριθεί μέσω δημοψηφισμάτων στην Ιρλανδία και στη Δανία ενώ στη Γερμανία έπρεπε να εγκριθεί από το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο. Πιο αναλυτικά βλ. *Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, ό.π., σ.24 & *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σσ.149-150.

- ο διπλασιασμός των διαρθρωτικών δαπανών για τις «Χώρες Συνοχής» δηλ. τις χώρες Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία και Πορτογαλία (δικαιούχοι του Ταμείου Συνοχής) για την υπό εξέταση χρονική περίοδο
- η ενδεικτική κατανομή των πόρων του Ταμείου Συνοχής¹⁹⁹

Η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση αποτέλεσε τη βάση για το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Β' ΚΠΣ) και εν συντομία αποκαλείτο «Β' Πακέτο Delors». Στο συγκεκριμένο Πλαίσιο Στήριξης εντάσσεται και η ίδρυση και λειτουργία του Ταμείου Συνοχής²⁰⁰. Η πολιτική απόφαση αποδοχής του συγκεκριμένου «Πακέτου» οδήγησε σε τυπική αναθεώρηση των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων με την οποία διατηρήθηκε επί της ουσίας η λογική της μεταρρύθμισης του 1988(Πλαίσιο 3 & 4).

ΠΛΑΙΣΙΟ 3

Στόχοι Παρέμβασης 1994-1999 και αντιστοιχία διαρθρωτικών Ταμείων

(Διαφορές με περίοδο 1989-1993)

Στόχοι Προτεραιότητας	Αιτία Παρέμβασης	Προέλευση χρηματοδότησης
Στόχος 1	Ανάπτυξη και προσαρμογή των υστερούντων Περιφερειών(το κατά κεφαλή ΑΕΠ μικρότερο ή ίσο του 75% του μέσου κοινοτικού κατά κεφαλή ΑΕΠ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων- Τμήμα Προσανατολισμου Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (Δεν αναφέρεται)

¹⁹⁹ Π.Λιαργκόβας/Γ.Ανδρέου, 2007, ό.π., σ.32.

²⁰⁰ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Από την Ενιαία Πράξη στη μετά το Μάαστριχτ περίοδο. Τα μέσα για την εξυπηρέτηση των φιλοδοξιών μας», «Πακέτο» προτάσεων Επιτροπής, COM (92) 2000 τελικό, Βρυξέλλες, 11 Φεβρουαρίου 1992, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ee4e5003-739d-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023). Ειδικά για το Ταμείο Συνοχής βλ. σ. 27 της ελληνικής μετάφρασης.

Στόχος 2	Μετατροπή(αναπτυξιακή ώθηση) περιφερειών, παραμεθόριων περιφερειών ή τμήματα περιφερειών (περιοχές απασχόλησης και αστικές κοινότητες) υπό καθεστώς σοβαρής βιομηχανικής παρακμής(κριτήρια επιλογής: μέσος όρος ανεργίας και βιομηχανικής απασχόλησης μεγαλύτεροι από τους αντίστοιχους μέσους κοινοτικούς, παρακμή βιομηχανικής απασχόλησης	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (Δεν αναφέρονται)
Στόχος 3	Περιορισμός της μακροχρόνιας ανεργίας (αφορά άτομα άνω των 25 ετών και με ιστορικό ανεργίας μεγαλύτερο των 12 μηνών), διευκόλυνση της επαγγελματικής επανένταξης ατόμων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας (νέα ρύθμιση)	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (Δεν αναφέρονται)
Στόχος 4	Παροχή βοήθειας για την εναρμόνιση των εργαζομένων στις αλλαγές της βιομηχανικής δραστηριότητας και του εκμοντερνισμού των παραγωγικών συστημάτων (νέα ρύθμιση)	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (Δεν αναφέρονται)
Στόχος 5α	1 ^η πτυχή αναθεώρησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής: Υιοθέτηση παραγωγικών, μεταποιητικών και εμπορικών δομών στην γεωργία και δασοκαλλιέργεια Μέτρα διαρθρωτικών	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας της Ευρωπαϊκής Τράπεζας

	αλλαγών της αλιείας λόγω αναθεώρησης της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής (νέα ρύθμιση)	Επενδύσεων (ΧΜΠΑ) (νέο χρηματοδοτικό μέσο)
Στόχος 5β	2 ^η πτυχή αναθεώρησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής: Ανάπτυξη υπανάπτυκτων αγροτικών περιοχών με χαρακτηριστικά: α) συγκριτικά υψηλό επίπεδο αγροτικής απασχόλησης, β) χαμηλό γεωργικό εισόδημα, γ) συγκριτική κοινωνικο-οικονομική υστέρηση περιοχής	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (δεν αναφέρεται) Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (πρόσθετη πηγή χρηματοδότησης)
ΣΤΟΧΟΣ 6 (Μετά το 1995)²⁰¹	Ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των εξαιρετικά αραιοκατοικημένων περιφερειών	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού

Πηγή: Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2081/93 της 20^{ης} Ιουλίου 1993, άρθρο 2, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων , L193, 31 Ιουλίου 1993, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:193:TOC> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023).

²⁰¹ Ο Έκτος Στόχος αφορά τις σκανδιναβικές περιφέρειες με ιδιαίτερη χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα μετά την ένταξη της Σουηδίας και της Φιλανδίας. Βλ. . *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*,ό.π., σ. 237.

ΠΛΑΙΣΙΟ 4

Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων της μεταρρύθμισης 1994-1999

- Κανονισμός-Πλαίσιο: Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2081/93²⁰² της 20^{ης} Ιουλίου 1993 τροποποιητικός του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με τις αρμοδιότητες των Διαρθρωτικών Ταμείων, την αποτελεσματικότητά τους και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων τους όχι μόνο μεταξύ των ιδίων αλλά και με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα λοιπά υφιστάμενα χρηματοδοτικά εργαλεία.
- Κανονισμός Συντονισμού: Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2082/93 της 20^{ης} Ιουλίου 1993 τροποποιητικός του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 4253/88 αναφορικά με την παράθεση διατάξεων για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με συντονισμό των δραστηριοτήτων μεταξύ των Ταμείων καθώς και όλων των Ταμείων με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα λοιπά χρηματοδοτικά εργαλεία
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2083/93 της 20^{ης} Ιουλίου 1993 τροποποιητικός του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 4254/88 σχετικά με διατάξεις εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2084/93 της 20^{ης} Ιουλίου 1993 τροποποιητικός του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 4255/88 αναφορικά με διατάξεις εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2085/93 της 20^{ης} Ιουλίου 1993 τροποποιητικός του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 4256/88 αναφορικά με διατάξεις εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων- Τμήμα Προσανατολισμού.
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2080/93 της 20^{ης} Ιουλίου 1993 αναφορικά με διατάξεις εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ)

Πηγή: *M. Brunazzo* , ό.π. p.25.

²⁰². *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* , L193, 31 Ιουλίου 1993, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:193:TOC> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023). Όλοι οι Κανονισμοί της χρηματοδοτικής περιόδου 1994-1999 εμπεριέχονται στο ίδιο τεύχος της Επίσημης Εφημερίδας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Κατανομή πόρων Διαρθρωτικών Ταμείων επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού

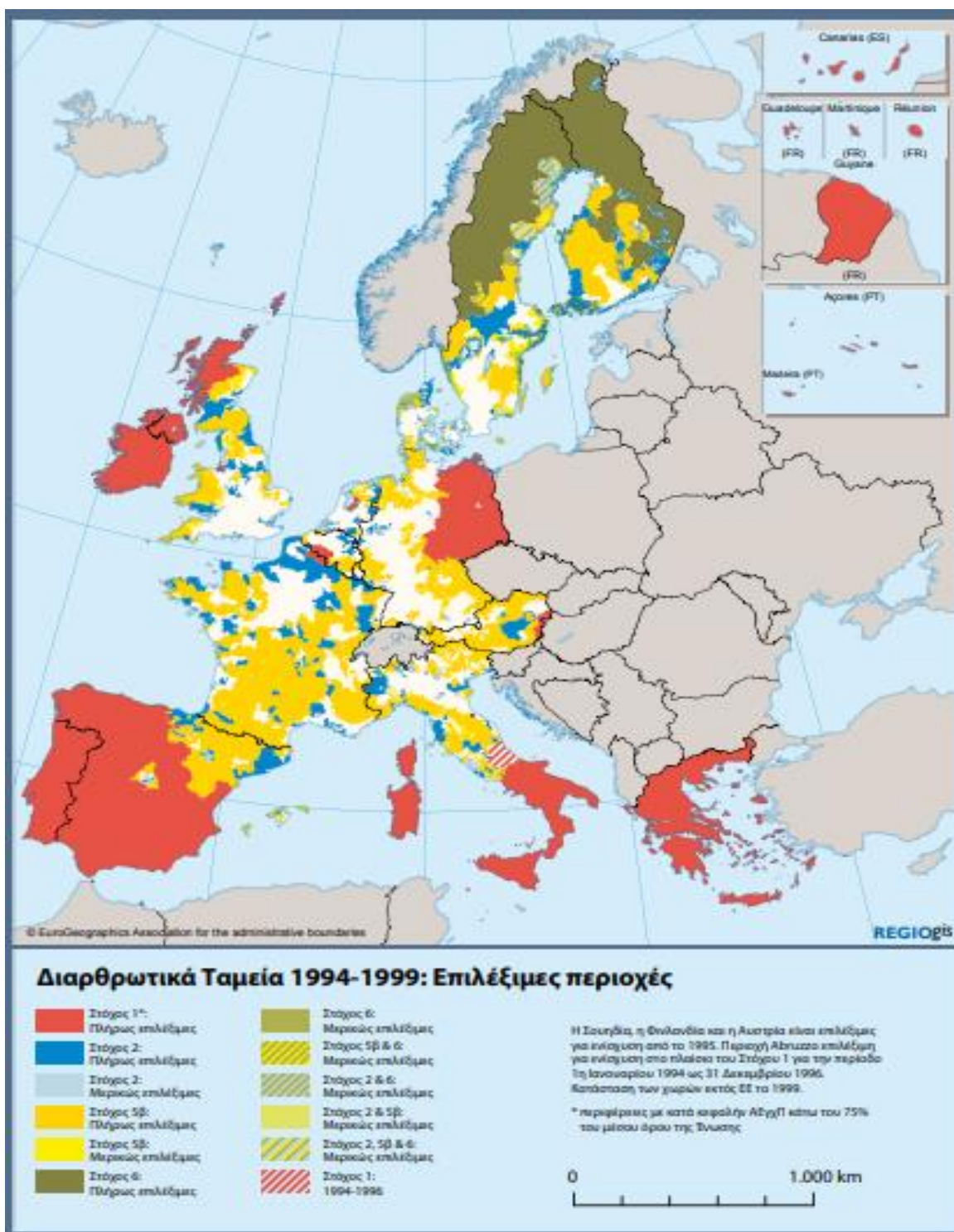
1993-1999

Heading	Financial year						
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
General budget							
EAGGF Guarantee Section	52,4	53,6	50,4	50,0	49,6	47,3	46,5
Structural Funds, of which:	30,7	25,8	28,1	31,3	32,3	34,7	35,8
EAGGF Guidance Section	4,4	4,0	3,7	4,3	4,4	4,3	4,4
ERDF	14,3	10,3	12,2	13,5	14,1	14,3	16,5
EDF	8,1	7,0	6,6	7,7	7,5	9,2	8,5
Cohesion Fund	1,2	1,4	2,5	2,4	2,9	2,9	3,2
FIFG		0,6	0,4	0,5	0,6	0,5	0,7
Research	3,3	4,0	3,6	3,7	3,7	3,6	3,1
External action	4,3	5,0	5,0	4,9	4,7	5,1	5,6
Administration	5,0	5,8	5,7	5,1	5,1	5,1	4,8
Repayments and other	1,4	2,2	4,5	3,0	2,6	2,3	2,6
General budget - Total	97,1	96,4	97,3	98,0	97,9	98,0	98,3
EDF	2,0	2,9	2,3	1,7	1,5	1,7	1,5
ECSC	0,9	0,7	0,4	0,3	0,6	0,2	0,2
Grand total	100	100	100	100	100	100	100

Πηγή: *European Commission, Directorate-General for Budget, The Community budget – The facts in figures – 2000 edition*, Publications Office of the European Union, 2000, p. 36
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/38e3bb0a-8a26-48a1-83a1-2bb7f08151c9/language-en/format-PDF/source-301625299>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023).

ΧΑΡΤΗΣ 3

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ 1994-1999: Επιλέξιμες περιοχές

Πηγή: *Inforegio Panorama*, αριθ.26, ό.π., Ιούνιος 2008, σ. 3 (ελληνική έκδοση).

Η σύσταση του Ταμείου Συνοχής σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 130Δ της Συνθήκης του Μάαστριχτ ολοκληρώθηκε στις 16 Μαΐου 1994 με την έκδοση του σχετικού κανονισμού και θα αναφερθούμε εκτενώς σε αυτό σε μεταγενέστερο κεφάλαιο.

Επιπλέον να αναφερθεί ότι, και στη νέα προγραμματική περίοδο η Επιτροπή εξέδωσε Πράσινη Βίβλο²⁰³ με την οποία δόθηκε σημασία στις λεγόμενες Κοινοτικές Πρωτοβουλίες ως μέσο εφαρμογής της κοινοτικής διάστασης των διαρθρωτικών πολιτικών το οποίο προσφέρει την δυνατότητα συμπλήρωσης των κοινοτικών προτεραιοτήτων, την επίτευξη έμφασης στην επιδίωξη των κοινοτικών στόχων καθώς και την μελλοντική μετουσίωσή τους σε καινοτόμα εργαλεία²⁰⁴. Στη νέα προγραμματική περίοδο διατυπώθηκε η ανάγκη διαμόρφωσης πλαισίου ανάπτυξης των πρωτοβουλιών αυτών οι οποίες αφορούσαν συγκεκριμένες θεματικές ενότητες και καλύφθηκαν από τη δράση δεκατριών (13) εν συνόλω Κοινοτικών Πρωτοβουλιών για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα²⁰⁵(ΠΙΝΑΚΑΣ 9).

Περαιτέρω διευρύνθηκε ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων της οποίας οι πόροι θα στοχεύουν πλέον σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την επίτευξη της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής. Υπό αυτό το πρίσμα ιδρύθηκε το 1994 το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων με πλειοψηφικό μέτοχο την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και συμμετέχει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθώς και άλλα ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Σκοπός του συγκεκριμένου ταμείου είναι η επιδίωξη των

²⁰³ Η ενθάρρυνση των συζητήσεων επί θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση επιτυγχάνεται μέσω της έκδοσης ειδικών εγγράφων που αποκαλούνται Πράσινοι Βίβλοι. Αποτελούν το σημείο εκκίνησης της διαβούλευσης των ενδιαφερομένων μερών βάσει των προτάσεων που διατυπώνονται και πολλές φορές αποτελούν το έναυσμα νομοθετικών ρυθμίσεων οι οποίες αναφέρονται στις λεγόμενες Λευκές Βίβλους. Βλ. *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της ΕΕ, Περιλήψεις νομοθεσίας ΕΕ, Γλωσσάρι Νομοθεσίας, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/green-paper.html> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023).

²⁰⁴ *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Το μέλλον των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών στο πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων», Ανακοίνωση, 16 Ιουνίου 1993, Βρυξέλλες, COM (93) 282 τελικό, σ.2, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A51993DC0282&qid=1706787542950> (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023).

²⁰⁵ *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Το μέλλον των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών στο πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων», Προτάσεις προς το Συμβούλιο, 16 Μαρτίου 1994, Βρυξέλλες, COM (94) 46 τελικό, σσ.33-152 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51994DC0046&qid=1706783941538> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023) & *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ. 122-123 .

Η κοινοτική πρωτοβουλία PEACE σχετιζόταν με την υποστήριξη της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Βόρεια Ιρλανδία, βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σ. 123 & *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*, ό.π., σσ. 244-245

κοινοτικών στόχων η οποία μπορεί να επιτευχθεί μεταξύ άλλων μέσω παροχής επιχειρηματικών κεφαλαίων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και παροχή εγγυήσεων σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για την χρηματοδότηση ίδιου τύπου επιχειρήσεων²⁰⁶.

Ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός ήταν και η ολοκλήρωση της ένταξης της Αυστρίας, της Σουηδίας και της Φιλανδίας ως νέα μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με έναρξη ισχύος την 1^η Ιανουαρίου 1995²⁰⁷. Το αποτέλεσμα ήταν η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η οποία πλέον αριθμούσε 15 μέλη καθώς και η προσαρμογή της Πολιτικής Συνοχής σε αυτήν την διεύρυνση ως προς τη διάθεση των πόρων των διαρθρωτικών Ταμείων με την εισαγωγή του Στόχου 6²⁰⁸.

²⁰⁶ *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*, ό.π., σ. 240 & *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ)», ανακτήθηκε από https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-investment-bank-eib_el (ημερομηνία ανάκτησης 22/12/2023).

²⁰⁷ Η συγκεκριμένη διεύρυνση αφορούσε χώρες με ισχυρές οικονομίες και ανεπτυγμένο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας. Η κάθε μία χώρα προσέφερε διαφορετική προοπτική στις πολιτικές της ΕΕ. Η Σουηδία πρόσφερε γνώση επί θεμάτων περιβάλλοντος και κοινωνικής ασφάλισης, η Αυστρία πρόσφερε πρόσβαση σε ένα ανεπτυγμένο πλαίσιο σχέσεων με τις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης και η Φιλανδία με την Ρωσία. Όσον αφορά την Πολιτική Συνοχής δημιουργήθηκε ο έκτος στόχος όπως προαναφέρθηκε διότι δεν συμβαδίζουν τα κριτήρια των περιφερειών των σκανδιναβικών χωρών με τα ήδη διαμορφωμένα για την ένταξη στους στόχους της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ. Έτσι δημιουργήθηκε ένα στόχος με καθαρά γεωγραφική οπτική προλειαίνοντας το έδαφος για την εισαγωγή της έννοιας της εδαφικής συνοχής. Βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ. 136-137.

²⁰⁸ *Γ.Ανδρέου/Ν.Μαραβέγιας*, ό.π., 2007, σ.504.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Κατανομή των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων ανά Στόχο

1994-1999

1994-99 (ECU mn σε πμές 1994)										
Κράτη	Στόχος 1	Στόχος 2	Στόχος 3	Στόχος 4	Στόχος 5a γεωργία	Στόχος 5b αλιεία	Στόχος 5b	Στόχος 6	Σύνολο	C.I.
B	730	341	396	69	170	25	77	-	1808	288
DK	-	119	263	38	127	140	54	-	741	102
D	13640	1566	1681	260	1070	75	1227	-	19519	2211
GR	13980	-	-	-	-	-	-	-	13980	1154
E	26300	2415	1474	369	326	120	664	-	31668	2781
F	2190	3769	2562	641	1746	190	2236	-	13334	1605
IRL	5620	-	-	-	-	-	-	-	5620	484
I	14860	1462	1316	399	681	134	901	-	19752	1897
L	-	15	21	1	39	1	6	-	83	19
NL	150	650	923	156	118	47	150	-	2194	422
P	13980	-	-	-	-	-	-	-	13980	1061
UK	2360	4580	3377	-	186	89	817	-	11409	1573
A	162	99	329	60	386	2	403	-	1432	144
FIN	-	179	254	83	331	23	190	450	1503	151
S	-	157	342	170	90	39	135	247	1178	126
EUR 15	93991	15352	12938	2246	5270	885	6860	697	138201	14018
%	68,0	11,1	9,4	1,6	3,8	0,6	5,0	0,5	100	-

*C.I.(Community Initiatives=Κοινοτικές Πρωτοβουλίες) Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν το ποσό των 200mn (ECU) (σε τιμές 1995) λόγω αναμόρφωσης των οικονομικών προβλέψεων όπως είχαν αποφασιστεί από το Συμβούλιο για την επιχορήγηση της κοινοτικής πρωτοβουλίας PEACE (έχει όμως εξαιρεθεί το ποσό των περίπου 64mn (ECU) για δίκτυα).

Πηγή: *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Πρώτη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή 1996», Λουξεμβούργο, Υπηρεσία των Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1996, σελ.145, https://aei.pitt.edu/42144/1/1st_social_cohesion.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 22/12/2023).

Τέλος, ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η διατύπωση του άρθρου 10 του αναθεωρημένου Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης²⁰⁹ με την οποία προστέθηκε μια νέα αντίληψη στην έννοια της Συνοχής πέραν της οικονομικής και της κοινωνικής μέσω της εκπόνησης μελετών χωροταξικού

²⁰⁹ Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2083/93 της 20^{ης} Ιουλίου 1993, ό.π., άρθρο 10 παρ.1 εδ. α.

προσανατολισμού ως προς τις επιπτώσεις των περιφερειακών και ενδοκοινοτικών ανισοτήτων που πρέπει να αντιμετωπιστούν για την επίτευξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Έτσι απέκτησαν μεγαλύτερη σπουδαιότητα οι προσπάθειες αντιμετώπισης χωρικών ζητημάτων βιώσιμης ανάπτυξης και οι συντονισμένες ενέργειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Πολιτικής οδήγησαν στη δημοσίευση της έκθεσης «Ευρώπη 2000+»²¹⁰ σύμφωνα με τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την άτυπη συνάντηση των αρμόδιων Υπουργών στη Λειψία της Γερμανίας στις 20 Σεπτεμβρίου 1994. Με τη συγκεκριμένη έκθεση επιβεβαιώθηκε η αδυναμία διαπίστωσης της χωρικής διάστασης των οικονομικών επιπτώσεων της εφαρμογής της ενιαίας αγοράς η οποία πλήττει την διεθνή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης²¹¹ και επομένως αναδύθηκε η ανάγκη για ενδυνάμωση των ευρωπαϊκών πολιτικών υπό το πρίσμα των χωροταξικών επιπτώσεων.

2.4.3. Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997), θεσμικές εξελίξεις και νέα Αναθεώρηση των Διαρθρωτικών Ταμείων (1999).

Η ίδια η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιλάμβανε διατάξεις σχετικές με την αναθεώρησή της και προέβλεπε τη σύγκλιση διάσκεψης για το σκοπό αυτό εντός του έτους 1996²¹². Οι δεκαπεντάμηνες διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης οδήγησαν στην υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ από τους αντίστοιχους Υπουργούς Εξωτερικών στις 2 Οκτωβρίου 1997²¹³. Οι επικυρώσεις από τα 15 κράτη-μέλη ολοκληρώθηκαν εντός του έτους 1998 και η Συνθήκη άρχισε να ισχύει

²¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης, *Ευρώπη 2000+ : Συνεργασία για τη χωροταξία στην Ευρώπη*, Publications Office, 1995, σ.3 ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/a013b868-0e56-433f-98f7-5ae827c7f887/language-el/format-PDF/source-search>, (ημερομηνία ανάκτησης 22/12/2023)

²¹¹ Α. Παπαπετρόπουλος, «Η Κοινοτική Διάσταση της Βιώσιμης Χωρικής Ανάπτυξης», Κείμενο, 5 Μαΐου 2006, ανακτήθηκε από <https://nomosphysis.org.gr/10453/i-koinotiki-diastrasi-tis-biosimis-xorikis-anaptuksis-maios-2006/>, (ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023).

²¹² Συνθήκη του Μάαστριχτ, ό.π., Άρθρο Ν παρ. 2 τίτλου VII, σ.63.

²¹³ *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Συνθήκη του Άμστερνταμ που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις, που υπογράφηκε στο Άμστερνταμ στις 2 Οκτωβρίου 1997» C 340, 10 Νοεμβρίου 1997, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:1997:340:TOC>, (ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023).

από την 1^η Ιανουαρίου 1999²¹⁴. Η συγκεκριμένη Συνθήκη υπογράφηκε στον απόηχο σημαντικών πολιτικών εξελίξεων στην Ευρώπη με άμεσο αντίκτυπο και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Επιγραμματικά αναφέρουμε την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, την διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, της πιθανότητας διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς ανατολάς με την είσοδο των πρόσφατα ανεξαρτητοποιημένων χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ καθώς και την είσοδο των τριών νέων μελών το 1995 σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αυστρία, Φιλανδία, Σουηδία). Επομένως εκ προοιμίου η συγκεκριμένη Συνθήκη θα αποτελούσε τον συνδετικό κρίκο προς την αποδοχή και την μετεξέλιξη του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το σημείο μετάβασης προς τα νέα δεδομένα αυτής (εμβάθυνση και διεύρυνση).

Η συγκεκριμένη Συνθήκη ασχολήθηκε κυρίως με τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής, της εσωτερικής ασφάλειας, της κοινωνικής πολιτικής όσον αφορά θέματα ασύλου και μετανάστευσης καθώς και της θεσμικής ενίσχυσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου²¹⁵ στο πλαίσιο του «δημοκρατικού ελλείμματος» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλα θεσπίστηκε η ευρωπαϊκή στρατηγική για τον τομέα της απασχόλησης ενώ στον τομέα της πολιτικής συνοχής εισάγει τις νησιωτικές περιοχές στην κατάταξη των περιφερειών των οποίων η αναπτυξιακή υστέρηση αποτελεί αντικείμενο αντιμετώπισης και επίλυσης²¹⁶ και γίνεται για πρώτη φορά έμμεση αναφορά στην έννοια της «εδαφικής» συνοχής στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων των υπηρεσιών κοινού οικονομικού ενδιαφέροντος²¹⁷.

Αν και η ίδια η Συνθήκη του Άμστερνταμ υπήρξε περιορισμένης εμβέλειας και διάρκειας²¹⁸, όπως προειπώθηκε, εντούτοις την συγκεκριμένη χρονική περίοδο συντελέστηκαν παράλληλα σημαντικές εξελίξεις που αφορούσαν έμμεσα ή άμεσα την

²¹⁴ Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, ό.π. σσ. 205-209

²¹⁵ A. Moravcsick /C. Nikolaidis: “ Explaining the Treaty of Amsterdam: Interests, Influences, Institutions”, in *Journal of Common Market Studies*, Blackwell Publishers Ltd , March 1999, Vol.37, No 1, p. 60, ανακτήθηκε από <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/amsterdam.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023).

²¹⁶ Συνθήκη του Άμστερνταμ , ό.π., άρθρο 136 (σ.239).

²¹⁷ Συνθήκη του Άμστερνταμ, ό.π., Άρθρο 7Δ (σ.26).

²¹⁸ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο άρθρο των Moravcsick/Nicolaidis: “...The Amsterdam Treaty signed in June 1997 is not likely to be remembered in the history of European Union (EU) as the kind of watershed represented by its predecessors...”, p.60.

Πολιτική Συνοχής όπως η ψήφιση της «Ατζέντας 2000» καθώς και η τρίτη στη σειρά αναμόρφωση των κανονισμών των διαρθρωτικών ταμείων.

Το «Πρόγραμμα Δράσης 2000» αποτέλεσε την ολοκληρωμένη απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα ζητήματα που τέθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης τον Δεκέμβριο του 1995 σχετικά με την διαδικασία των διαπραγματεύσεων με τις υπό ένταξη χώρες (10 στο σύνολο) καθώς και το δημοσιονομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της επικείμενης διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα προκειμένου η Ευρωπαϊκή Ένωση να αντιμετωπίσει τις μελλοντικές προκλήσεις που συνδέονται με τα θέματα της απασχόλησης, της τεχνολογικής εξέλιξης, της παγκοσμιοποίησης των αγορών, της βιώσιμης ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος, της δημογραφικής έκρηξης σε συνδυασμό με τη γήρανση του πληθυσμού καθώς και της διεύρυνσής της διατυπώθηκαν προτάσεις για την προσαρμογή των διαρθρωτικών πολιτικών και της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής με προσήλωση στο στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής καθώς και προτάσεις για την εξέλιξη των εσωτερικών πολιτικών της Ένωσης για την ενδυνάμωση της απασχόλησης, την διάδοση της γνώσης και εν τέλει την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου²¹⁹.

Οι προτάσεις της Επιτροπής σύμφωνα με το προαναφερθέν Πρόγραμμα εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου στις 24-25 Μαρτίου 1999 και συμφωνήθηκε να δοθεί προτεραιότητα σε τρεις προκλήσεις:

- Να επικαιροποιηθεί η Κοινή Γεωργική Πολιτική
- Να μειωθεί το αναπτυξιακό χάσμα μεταξύ των πλούσιων και των φτωχών περιφερειών
- Να υπάρξει ορθή δημοσιονομική διαχείριση με συγκράτηση των εξόδων και σεβασμό στην επίτευξη των στόχων της Ένωσης²²⁰.

²¹⁹ *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Πρόγραμμα Δράσης 2000. Τεύχος Ι: Για μια ισχυρότερη και ευρύτερη Ευρώπη. Τεύχος ΙΙ: Η πρόκληση της διεύρυνσης», COM (97) 2000 τελικό, 15 Ιουλίου 1997, σ. 9 τεύχους I, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51997DC2000&qid=1707282259840>, (ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023).

²²⁰ *European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Europe's Agenda 2000 – Strengthening and widening the European Union*, Publications Office, 2000, σ.5, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e56d8553-0906-427f-b707-1a900c12f3ea/language-en/format-PDF/source-306046162>, (ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023).

Οι ανωτέρω προτεραιότητες αποτέλεσαν την βάση της αναμόρφωσης των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων εντός του 1999 με τους οποίους προσδιορίστηκαν οι στόχοι και οι πόροι της επόμενης χρηματοδοτικής περιόδου 2000-2006.

2.4.4. Αποτίμηση περιόδου 1994-1999.

Σε πολιτικό επίπεδο η δεκαετία του 1990 συνδέεται με την υλοποίηση των τριών σταδίων της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης όπως ορίστηκαν στην σχετική προαναφερθείσα έκθεση Delors με τελικό στόχο την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπό προϋποθέσεις για τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ²²¹ ενώ στην Ευρώπη ολοκληρώνεται η κατάρρευση του κομμουνιστικού οικοδομήματος δημιουργώντας νέες προοπτικές και προκλήσεις για την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της δυνατότητας διεύρυνσής της προς τις χώρες του πρώην σοβιετικού συνασπισμού²²².

Οι πολιτικές συγκυρίες επηρέασαν την διαμόρφωση των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάγοντας την Πολιτική Συνοχής ως εξίσου σημαντική με τους άλλους στόχους της όπως η Ενιαία Αγορά και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση²²³. Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ δημιουργήθηκε η Επιτροπή των Περιφερειών, ιδρύθηκε το Ταμείο Συνοχής το οποίο επικεντρώνεται στους τομείς του περιβάλλοντος και των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών²²⁴ και διαμορφώθηκε το πλαίσιο κανονιστικής αναμόρφωσης των διαρθρωτικών Ταμείων με νέα μεγάλη αύξηση των διαθέσιμων πόρων σε αντιστοιχία με την προηγούμενη περίοδο. Περαιτέρω, η είσοδος των βόρειων χωρών (Φιλανδία, Σουηδία) οδήγησε στη θέσπιση ενός επιπλέον Στόχου (6) ενώ παράλληλα γίνονται και ενέργειες εκ μέρους της Επιτροπής προς την κατεύθυνση της χωρικής αντίληψης των διαρθρωτικών πολιτικών της μέσω της προαναφερθείσας ανακοίνωσης «Ευρώπη 2000+». Πέραν της συγκεκριμένης ανακοίνωσης αξίζει να σημειωθεί η εκπόνηση του

²²¹ Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, ό.π. σσ. 154-155.

²²² Α.ΠΜπαμπαιλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος, ό.π., σ.26.

²²³ Μ.Καμχής, ό.π., σ.83.

²²⁴ Τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) αποτελούν το 80% του κοινοτικού προϋπολογισμού για τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα στη χρηματοδότηση των οποίων συμμετέχει το Ταμείο Συνοχής. Πιο αναλυτικά για την τομεακή πολιτική των Διευρωπαϊκών Δικτύων βλ. *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία ΕΕ, Περίληψεις Νομοθεσίας ΕΕ, ΣΑΚΧ (Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου), ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/esdp.html>, (ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023).

Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) το οποίο παρέμεινε ως μη δεσμευτικό κείμενο²²⁵ για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης περικλείοντας τις αντιλήψεις εκάστου κράτους-μέλους περί βιώσιμης χωροταξικής ανάπτυξης του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επί της ουσίας το συγκεκριμένο Σχέδιο βασίζεται στην ιδέα ότι η οικονομική μεγέθυνση και σύγκλιση δεν επαρκούν ως μοναδικά στοιχεία για την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής αλλά θα πρέπει να υπάρχουν στοχευμένες παρεμβάσεις χωροταξικού χαρακτήρα. Μεταξύ των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με επιπτώσεις χωροταξικές συγκαταλέγεται και η Πολιτική Συνοχής μέσω των επιχορηγήσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων²²⁶. Επιπλέον με τη σύνταξη του συγκεκριμένου Σχεδίου συμφωνήθηκε από τα κράτη μέλη η σύσταση ενός ινστιτούτου αρμόδιου για την εφαρμογή ερευνητικών χωροταξικών προγραμμάτων καθώς και η σχετική επιχορήγηση λειτουργίας του. Το συγκεκριμένο Ινστιτούτο λειτουργεί με την ονομασία European Spatial Planning Observatory Network (ESPON)²²⁷. Οι παραπάνω ενέργειες κινήθηκαν προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης της εδαφικής συνοχής, εμπλουτίζοντας την έννοια της Συνοχής και επομένως και τις προοπτικές της Πολιτικής Συνοχής και φυσικά του Ταμείου Συνοχής λόγω των επενδύσεών του σε έργα υποδομών χωροταξικής σημασίας. Τέλος, σε θεσμικό επίπεδο εισήχθη με την Συνθήκη του Μάαστριχτ (άρθρο 3B) η αρχή της επικουρικότητας (subsidiarity)²²⁸ η οποία αφορά το σύνολο των λειτουργιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και

²²⁵ Για την έγκρισή του δεν ακολουθήθηκε η λεγόμενη «κοινοτική» ή «ενωσιακή» μέθοδος δηλ. η συνήθης νομοθετική διαδικασία της ΕΕ (Η Επιτροπή προτείνει, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συναποφασίζουν και το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία). Πιο αναλυτικά βλ. *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη ιστοσελίδα του Δικαίου της ΕΕ, Νομοθεσία ΕΕ, Περίληψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Κοινοτικές και Διακυβερνητικές μέθοδοι, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/the-community-and-intergovernmental-methods.html>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/12/2023). Πιο αναλυτική παράθεση περί της διαδικασίας βλ., *Ν.Σ.Μούσης*, «Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήση, 12^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα, 2008, σσ.62-67.

²²⁶ *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία ΕΕ, Περίληψεις Νομοθεσίας ΕΕ, ΣΑΚΧ (Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου), ό.π., υποσ.224.

²²⁷ Το συγκεκριμένο πρόγραμμα με την μορφή ινστιτούτου χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και προσφέρει ποιοτικά εξειδικευμένη γνώση επί χωροταξικών θεμάτων προσφέροντας βοήθεια στις αντίστοιχες εθνικές αρχές χωροταξικής ανάπτυξης των κρατών μελών. Περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα και τις δραστηριότητές του βλ. *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα ESPON, ανακτήθηκε από <https://www.espon.eu/>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/12/2023).

²²⁸ Σύμφωνα με την συγκεκριμένη αρχή η ανάληψη δράσης από την ΕΕ σε τομείς που δεν εμπίπτουν της αποκλειστικής της αρμοδιότητας γίνεται μόνο εφόσον μπορεί να αποβεί πιο αποτελεσματική από την αντίστοιχη δράση των εθνικών, τοπικών και περιφερειακών δρώντων. Πιο αναλυτικά βλ. *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα του Δικαίου της ΕΕ, Νομοθεσία ΕΕ, Περίληψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Αρχή της

απέκτησε ιδιαίτερη βαρύτητα στην εφαρμογή της Πολιτικής Συνοχής²²⁹ λόγω της συμμετοχής στις διεργασίες χρηματοδότησης των Διαρθρωτικών Ταμείων διαφόρων επιπέδων δρώντων σε εθνικό, υπερεθνικό και τοπικό επίπεδο.

Σε οικονομικούς όρους η χρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων άγγιξε τα 168 δις ECU (συμπεριλαμβανομένων των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής) καλύπτοντας περίπου το 1/3 του Κοινοτικού Προϋπολογισμού. Σε όρους του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης η αντιστοιχία είναι στο 0,45% του οποίου η αναδιανεμητική απόδοση στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιστοιχεί σε ποσοστό 5% (10 φορές υψηλότερο του αρχικού ποσού των εθνικών επιχορηγήσεων)²³⁰. Ο αρχικός στόχος της Ένωσης είναι μέσω των επενδύσεων να επιτευχθεί οικονομική ανάπτυξη των τροφοδοτούμενων περιφερειών σε συνδυασμό με την διαμόρφωση ενός εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού. Από τον προϋπολογισμό των Διαρθρωτικών Ταμείων το 68% κατευθύνθηκε στις περιφέρειες του Στόχου 1 των οποίων ο πληθυσμός αποτελούσε το 24,6% του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης²³¹ ενώ στις τέσσερις «χώρες συνοχής» υπολογίστηκε ότι η αύξηση του ποσοστού οικονομικής ανάπτυξης ξεπέρασε το κατά μέσο όρο ποσοστό του 0,5% ετησίως (συγκριτικά με την περίοδο 1989-1993).

επικουρικότητας, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/principle-of-subsidiarity.html>, ημερομηνία ανάκτησης 29/12/2023.

²²⁹ Α.Π.Μπαμπαιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος, ό.π.,σ.176.

²³⁰ European Commission, “First Report on Economic and Social Cohesion 1996”, ό.π, p.10.

²³¹ Inforegio Panorama, αριθ.26, ό.π., Ιούνιος 2008, σ.17 (ελληνική έκδοση).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η Πολιτική Συνοχής στον 21^ο Αιώνα.

Διεύρυνση- Μεταρρύθμιση-Προσαρμογή σε νέους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.1. Προγραμματική περίοδος 2000-2006. Αναζήτηση Αποτελεσματικότητας λόγω διεύρυνσης.

Το 1999 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου (Μάρτιος 1999), όπως προαναφέρθηκε, εγκρίθηκε μια μεγάλη νομοθετική μεταρρύθμιση με γνώμονα και την επικείμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία κάλυπτε τέσσερις καίριους τομείς δραστηριότητάς της:

- Την Κοινή Γεωργική Πολιτική
- Την Πολιτική Συνοχής
- Το νέο δημοσιονομικό πλαίσιο
- Την προενταξιακή διαδικασία (δημιουργία προενταξιακών μέσων)²³²

Με τις συγκεκριμένες νομοθετικές προτάσεις κατέστη σαφής η ανάγκη για προσαρμογή των πιο σημαντικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και της Πολιτικής Συνοχής καθώς και της συγκράτησης της δημοσιονομικού πλαισίου της περιόδου 2000-2006 για να μπορέσουν να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις ενός πιθανού σχήματος 28 κρατών μελών καθώς και οι νέες οικονομικές απαιτήσεις που θα προκύψουν υπό το πρίσμα της ενιαίας εσωτερικής αγοράς και της κυκλοφορίας του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος (ευρώ)²³³. Για την προετοιμασία του εδάφους για την είσοδο των νέων κρατών μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποφασίστηκε η παροχή οικονομικής βοήθειας προς τις υπό ένταξη χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης τόσο για την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα όσο και για την προσαρμογή τους στις διαδικασίες υλοποίησης διαρθρωτικών προγραμμάτων καθώς και την σύγκλισή τους με το «κοινοτικό κεκτημένο» ιδιαίτερα στους τομείς ενδιαφέροντος του Ταμείου Συνοχής. Οι αποφάσεις αυτές βασίστηκαν στο ήδη υφιστάμενο πλαίσιο προενταξιακής

²³² Α.Κρητικός, ό.π. σ.140

²³³ European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *Europe's Agenda 2000 – Strengthening and widening the European Union*, ό.π., pp.3-4

στρατηγικής²³⁴ το οποίο περιλαμβάνει τις «ευρωπαϊκές συμφωνίες», τη Λευκή Βίβλο για την ενιαία Αγορά, διμερείς διαπραγματεύσεις με κάθε ένα υποψήφιο μέλος με την Ένωση, το υφιστάμενο πρόγραμμα PHARE το οποίο ενισχύθηκε με το Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο Ταμείου Συνοχής (ISPA)²³⁵ και το Προενταξιακό Γεωργικό Μέσο (SAPARD)²³⁶.

Πέραν της διαμόρφωσης της προενταξιακής διαδικασίας σχετικά με την προσαρμογή στη Πολιτική Συνοχής των υποψηφίων προς ένταξη χωρών (Χώρες Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, Μάλτα και Κύπρος) επετεύχθη το 1999 και η αναθεώρηση των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων για την κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών της περιόδου 2000-2006. Η συγκεκριμένη αναθεώρηση κατέστη επιτακτική όχι μόνο λόγω των νέων συνθηκών που θα ίσχυαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ενιαίο νόμισμα, διεύρυνση) αλλά και λόγω δυσμενούς οικονομικού κλίματος και μη θεσμικής κάλυψης της Πολιτικής Συνοχής από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ²³⁷. Πιο συγκεκριμένα μεταξύ Μαΐου και Ιουλίου 1999 εγκρίθηκαν οι νέοι κανονισμοί για τα Διαρθρωτικά Ταμεία και τα Χρηματοδοτικά Μέσα(Πλαίσιο 5).

²³⁴ *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Πρόγραμμα Δράσης 2000. Τεύχος I: Για μια ισχυρότερη και ευρύτερη Ευρώπη. Τεύχος II: Η πρόκληση της διεύρυνσης», COM (97) 2000 τελικό, 15 Ιουλίου 1997, ό.π., σσ. 67-71.

²³⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1267/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, για τη θέσπιση μέσου προενταξιακών διαρθρωτικών πολιτικών, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, 26 Ιουνίου 1999, για το ISPA (Instrument for Structural Policy for pre-accession) σχετικά με δράσεις και μέτρα προενταξιακής βοήθειας για την εξισορρόπηση των τεχνικών προδιαγραφών των υποδομών μεταφορών με τα κοινοτικά πρότυπα και την παροχή χρηματοδοτικής βοήθειας για την αντίστοιχη σύμπλευση όσον αφορά την περιβαλλοντική διάσταση των δράσεων των υποδομών μεταφορών (τομείς δράσεις αποκλειστικά του Ταμείου Συνοχής) ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1267>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024).

²³⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1268/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, σχετικά με την κοινοτική στήριξη για τα προενταξιακά μέτρα που αφορούν τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη στις υποψήφιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης κατά την προενταξιακή περίοδο, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, ό.π., για το SAPARD (Support for pre-accession period for agricultural and rural development).

²³⁷ Είχε μόλις ξεκινήσει η χρήση του ενιαίου νομίσματος του ευρώ ενώ υπήρχαν και φόβοι για την έκρηξη των επιπέδων ανεργίας. Επιπλέον, σε αυτό το δύσκολο εξωτερικό κλίμα προστέθηκε και το σκάνδαλο της Επιτροπής Σαντέρ με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη αναθεώρηση αφορούσε την μεταβίβαση της ευθύνης για όλα τα στάδια της εξέλιξης των προγραμμάτων στα κράτη-μέλη. Πιο αναλυτικά βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ.142-143.

ΠΛΑΙΣΙΟ 5

Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων της μεταρρύθμισης 2000-2006

- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1260/1999 της 21^{ης} Ιουνίου 1999 σχετικά με τις γενικές αρμοδιότητες και τις δυνατότητες επιχορήγησης των Διαρθρωτικών Ταμείων.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1783/1999 της 12^{ης} Ιουλίου 1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1784/1999 της 12^{ης} Ιουλίου 1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1263/1999 της 21^{ης} Ιουνίου 1999 σχετικά με το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ)
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1257/1999 της 17^{ης} Μαΐου 1999 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων- Τμήμα Προσανατολισμού και την τροποποίηση και κατάργηση συγκεκριμένων Κανονισμών.

Πηγή: M. Brunazzo , ό.π. p.27

Επίσης με το Κανονισμό (ΕΚ) Αρ. 1264/1999²³⁸ του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου 1999 αναθεωρήθηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) Αρ 1164/1994 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής και με τον Κανονισμό (ΕΚ) Αρ. 1265/1994 της ίδιας ημερομηνίας το Παράρτημα II του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1164/1994 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής σχετικά με την ταυτότητα των έργων προς χρηματοδότηση, τον έλεγχο τους και την δημοσιονομική τους αποτύπωση²³⁹.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περιόδου χρηματοδότησης²⁴⁰ είναι η συγκέντρωση, η απλοποίηση και η αποδοτικότητα και η εφαρμογή τους είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των Στόχων από έξι (6) σε τρεις (3), την μείωση των

²³⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1264/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1164/94 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, ό.π.

²³⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1265/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, για την τροποποίηση του παραρτήματος II του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1164/94 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, ό.π.

²⁴⁰ Γ.Ανδρέου/Μ.Παπαδάκης, «Η υλοποίηση της Πολιτικής Συνοχής στην Ελλάδα 2007-2013: Ένας ενδιάμεσος απολογισμός», *Περιφέρεια, Επιστημονική Επιθεώρηση για την Περιφερειακή και την Τοπική Ανάπτυξη*, Άνοιξη 2012, Τεύχος 1, σ.97, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/periphery/article/view/16484> , (ημερομηνία ανάκτησης 25/10/2023).

Κοινοτικών Πρωτοβουλιών από δεκατρείς (13) σε τέσσερις (4) και την αυξημένη αυστηρότητα των κανόνων επιλεξιμότητας η οποία εκφράστηκε και μέσω της εφαρμογής του κανόνα N+2 (χρονική διάρκεια προγραμμάτων) ως χρονικό όριο απορρόφησης των κονδυλίων²⁴¹. Από τα προαναφερθέντα συνάγεται ο περιορισμός του πεδίου δραστηριότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων λόγω του περιορισμού των Στόχων ενώ η αποδοτικότητα προστέθηκε στις αρχές εφαρμογής της Πολιτικής Συνοχής²⁴². Επιπλέον με την συγκεκριμένη μεταρρύθμιση άλλαξε ο συσχετισμός δυνάμεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κρατών μελών υπέρ των περιφερειακών και τοπικών δρώντων ως προς τον σχεδιασμό και την εκτέλεση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Γ' ΚΠΣ) ενώ παράλληλα καθιερώθηκαν ενισχυμένες διαδικασίες αξιολόγησης²⁴³ και η έννοια του αποθεματικού επίδοσης²⁴⁴ (Πλαίσιο 6). Τέλος, λόγω της μείωσης των Στόχων(Χάρτης 4) προβλέφθηκε ένα σύστημα φθίνουσας μεταβατικής υποστήριξης για τις περιφέρειες εκείνες οι οποίες ήταν επιλέξιμες στην προηγούμενη χρηματοδοτική περίοδο και απώλεσαν το συγκεκριμένο προνόμιο στη νέα χρηματοδοτική περίοδο έτσι ώστε να μην υπάρξει απότομη διακοπή των κοινοτικών ενισχύσεων με αντίκτυπο στα αποτελέσματα των προηγούμενων διαρθρωτικών δράσεων²⁴⁵.

²⁴¹ Η συγκεκριμένη ρύθμιση αφορά την κατάθεση εξοφλητικής απόδειξης εντός δύο ετών από την δέσμευση του κονδυλίου διαφορετικά το κονδύλιο χάνεται.Βλ. *Inforegio Panorama*, αριθ.26, ό.π., Ιούνιος 2008, σ.20 (ελληνική έκδοση).

²⁴² *M. Brunazzo* , ό.π. p.26.

²⁴³ Οι αξιολογήσεις των διαρθρωτικών δράσεων περιλαμβάνουν τις εξής κατηγορίες: 1) εκ των προτέρων (ex ante), 2) ενδιάμεση αξιολόγηση (interim evaluation), 3) εκ των υστέρων (ex post), βλ. *Π.Λιαργκόβας/Γ.Ανδρέου*,2007, ό.π., σ.45.

²⁴⁴ Η εισαγωγή του λεγόμενου αποθεματικού απόδοσης αφορούσε την δέσμευση σε ποσοστό 4% της ενδεικτικής κατανομής των πόρων ανά κράτος μέλος στην αρχή της περιόδου για τα προγράμματα εκείνα τα οποία η Επιτροπή βάσει των προτάσεων που κατέθεταν τα κράτη μέλη θεωρούσε ότι θα ήταν επιτυχημένα. Βλ. *M. Brunazzo* , ό.π. p.26 & *Μ.Καμχής*, ό.π. σ.85.

²⁴⁵ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Οι διαρθρωτικές δράσεις 2000-2006 : Παρατηρήσεις και Κανονισμοί , Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, Το Ταμείο Συνοχής, Το προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο» , Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 2000, σ.13, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/80548521-bfdc-4ea7-97e0-7d6987be916e/language-en/format-PDF/source-306149569>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.

ΠΛΑΙΣΙΟ 6

Στόχοι Παρέμβασης 2000-2006 και αντιστοιχία διαρθρωτικών Ταμείων

(Διαφορές με περίοδο 1994-1999)

Στόχοι Προτεραιότητας	Αιτία Παρέμβασης	Προέλευση χρηματοδότησης
Στόχος 1	Ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά υστερούντων Περιφερειών (Στόχοι 1 & 6 προηγούμενης περιόδου 1994-1999)	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων- Τμήμα Προσανατολισμου Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Αλιείας
Στόχος 2	Οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση των περιοχών που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες (Στόχοι 2 & 5β προηγούμενης περιόδου 1994-1999)	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Αλιείας
Στόχος 3	Προσαρμογή και εκσυγχρονισμός των πολιτικών και των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης (Στόχοι 3 & 4 προηγούμενης περιόδου 1994-1999)	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Σημείωση: Ο στόχος 5Α της προηγούμενης περιόδου 1994-1999 εντάχθηκε στον δεύτερο πυλώνα της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ).

Πηγή: *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Οι διαρθρωτικές δράσεις 2000-2006 : Παρατηρήσεις και Κανονισμοί , Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, Το Ταμείο Συνοχής, Το προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο», ό.π., σσ.10-15.

Όσον αφορά τις κοινοτικές πρωτοβουλίες περιορίστηκαν σε τέσσερις (4) με αντίστοιχη μείωση των πόρων τους ως ακολούθως:

- INTERREG III: Αφορά ενέργειες προώθησης αρμονικής και ισόρροπης ανάπτυξης σε διεθνές, διαμεθοριακό καθώς και διαπεριφερειακό επίπεδο με ανάλογη προώθηση της χωροταξίας του ευρωπαϊκού εδάφους
- LEADER +: Επιθυμητός στόχος είναι η ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω αναπτυξιακών προγραμμάτων με προώθηση της συνεργασίας των τοπικών δρώντων.
- EQUAL: Προώθηση της συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο για την καταπολέμηση των διακρίσεων πάσης φύσεως ως προς τη πρόσβαση των ενεργών πολιτών στην αγορά εργασίας
- URBAN: Επίτευξη της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης μέσω προγραμμάτων ανασύστασης των παρακμιακών συνοικιών και πόλεων.

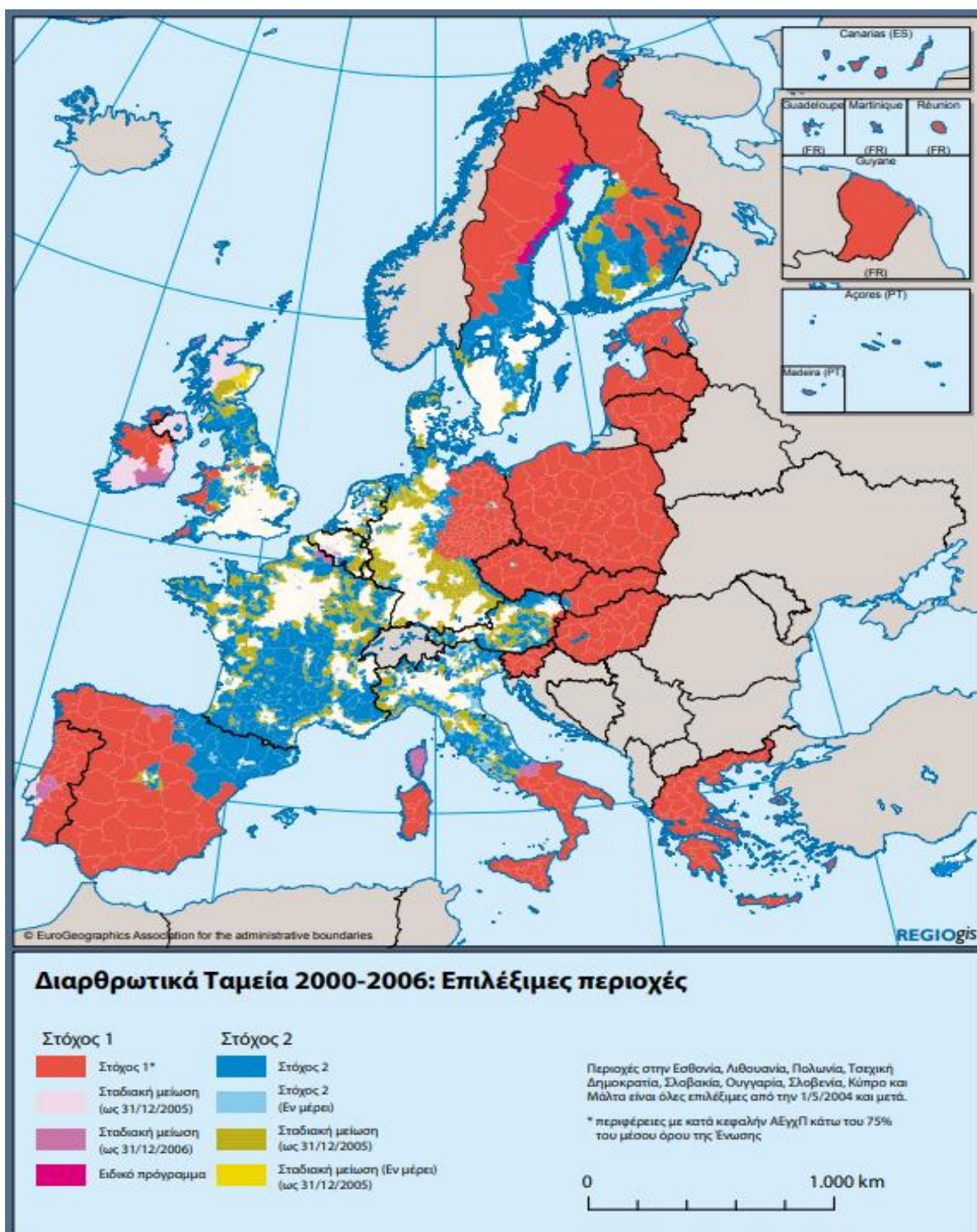
Οι σκοποί των κοινοτικών πρωτοβουλιών που καταργήθηκαν μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν από υποβληθέντα επιλέξιμα προγράμματα των διαμορφωθέντων Στόχων της συγκεκριμένης χρηματοδοτικής περιόδου²⁴⁶. Τα σημαντικά ζητήματα στα οποία περιορίστηκαν οι κοινοτικές πρωτοβουλίες και αποτέλεσαν αντικείμενο κοινοτικής αντιμετώπισης επιβεβαίωσαν την ενίσχυση της αξίας της Πολιτικής Συνοχής καθώς και την ανάγκη χρήσης όλων των διαθέσιμων μέσων για την επίτευξη των στόχων της στη συγκεκριμένη προγραμματική περίοδο²⁴⁷.

²⁴⁶ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Οι διαρθρωτικές δράσεις 2000-2006 : Παρατηρήσεις και Κανονισμοί , Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, Το Ταμείο Συνοχής, Το προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο», ό.π., σ.17. Βλ. επίσης *Ν.Μαραβέγιας*, «Περιφερειακή Πολιτική και Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή» στο Γ.Δημόπουλος/Ν.Μπαλτάς/Ι.Χασσίδ (Επιμ): *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές* , Τόμος Β', Οικονομική Ολοκλήρωση και Πολιτικές. Θεωρία και Εφαρμογές, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, 2007, σ. 472.

²⁴⁷ *Α.Κρητικός*, ό.π. σ.147.

ΧΑΡΤΗΣ 4

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ 2000-2006: Επιλέξιμες περιοχές

Πηγή: *Inforegio Panorama*, αριθ.26, ό.π., Ιούνιος 2008, σ.37 (ελληνική έκδοση).

3.1.1. Η Στρατηγική της Λισαβόνας- Αναπροσαρμογή των στόχων της Πολιτικής Συνοχής.

Στις 23-24 Μαρτίου 2000 στη Λισαβόνα έλαβε χώρα έκτακτη σύνοδος κορυφής των αρχηγών των κυβερνήσεων των κρατών-μελών όπου αποφάσισαν την εφαρμογή ενός νέου στρατηγικού στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την δεκαετία (μέχρι το 2010) να: «...αναδειχθεί ως η πιο ανταγωνιστική και δυναμική- βασισμένη στη γνώση- παγκόσμια οικονομία, ικανή να προσφέρει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με μεγαλύτερη και καλύτερη προσφορά εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή, με σεβασμό προς το περιβάλλον»²⁴⁸. Οι άξονες πάνω στους οποίους θα στηρίζεται η συγκεκριμένη στρατηγική είναι: η εσωτερική αγορά, η έρευνα, η κοινωνία των πληροφοριών, η εκπαίδευση, το σταθερό συνάλλαγμα, οι διαρθρωτικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις, η μακροοικονομική πολιτική βιώσιμης δημοσιονομικής διαχείρισης και ανάπτυξης. Η συγκεκριμένη στρατηγική βασίστηκε στην ανοιχτή μέθοδο συνεργασίας (“open method coordination:OMC”)²⁴⁹ η οποία αποτέλεσε μια υβριδική μορφή συνεργασίας μεταξύ της κοινοτικής μεθόδου και της διακυβερνητικής διαδικασίας διαμόρφωσης πολιτικής και η αρχική εφαρμογή της θα γινόταν μέσω προκαθορισμένων συντονισμένων διαδικασιών. Το ιδεώδες υπόβαθρο της συγκεκριμένης στρατηγικής ήταν να αποτελέσει τον βασικό άξονα στήριξης ώστε τα κράτη μέλη να προσαρμοστούν στις διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες θα ήταν απαραίτητες για την συμμετοχή τους στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) χωρίς να διακυβεύεται η επικουρικότητα και οι εθνικές αρμοδιότητες

²⁴⁸ Η τελευταία φράση με σεβασμό προς το περιβάλλον προστέθηκε ως στόχος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ τον Ιούνιο του 2001. Βλ. *European Council*, “Presidency Conclusions”, Göteborg European Council, 15 and 16 June 2001, Document SN 200/1/01 REV 1, ανακτήθηκε από <https://www.consilium.europa.eu/media/20983/00200-r1en1.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 18/02/2024) & *European Council*, “Presidency Conclusions”, Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000 , European Parliament ανακτήθηκε από https://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#1 , (ημερομηνία ανάκτησης 18/02/2024).

²⁴⁹ Ενώ υφίστανται τα νομικά θεμέλια και οι βάσεις αυστηρών χρονοδιαγραμμάτων και προγραμμάτων οι στόχοι που αφορούν την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση αντιμετωπίζονται σε ένα πλαίσιο πιο ευέλικτων προσεγγίσεων όπως η κατάσταση ετήσιων εκθέσεων, η συγκριτική αξιολόγηση, η εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών , η άσκηση πίεσης μεταξύ όμοιων δρώντων κλπ. Σε αυτή τη περίπτωση δεν υπάρχει νομική δέσμευση σύμφωνα με την κλασική έννοια του όρου και πιθανόν δεν δημιουργεί το αίσθημα της αναγκαιότητας επιβολής για αποφυγή επιπτώσεων. Επί της ουσίας παραμένει ο εθνικός χαρακτήρας των πολιτικών και επιδιώκεται συμφωνία μεταξύ των εθνικών δρώντων για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος.Βλ. *N.Nugent*, 2012, ό.π.,σ. 481.

ειδικά στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής²⁵⁰. Η πρώτη φάση της εφαρμογής αφορούσε τη χρονική περίοδο 2000-2005. Ο απολογισμός της συγκεκριμένης περιόδου δεν ήταν ενθαρρυντικός²⁵¹ δεδομένης και της επίδρασης της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁵² με αποτέλεσμα την αναθεώρησή της για το χρονικό διάστημα 2005-2008²⁵³ και την ανανέωσή της για το χρονικό διάστημα 2008-2010²⁵⁴. Τελικά το 2010 αντικαταστάθηκε από το πρόγραμμα «Ευρώπη 2020» υπό τη σκιά της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, το οποίο περιλάμβανε φιλόδοξους αλλά ταυτόχρονα μετρήσιμους στόχους και επομένως εφικτούς ως προς την επίτευξή τους²⁵⁵.

Η Πολιτική Συνοχής επηρεάστηκε από τη Στρατηγική της Λισαβόνας, ειδικά για την επόμενη προγραμματική περίοδο (2007-2013) η οποία έπεται στην ανάλυσή μας. Ειδικότερα, χρησιμοποιήθηκε ο όρος «Λισαβονοποίηση» της Πολιτικής Συνοχής²⁵⁶

²⁵⁰ G. Andreou , “ The EU New Economic Governance and EU Cohesion Policy: More effectiveness and Less Solidarity?”, Draft Paper for ECPR Annual Conference, Panel: P114 EU Social Policy in the post-crisis era, September 2017, Oslo, p.2 ανακτήθηκε από <https://ikee.lib.auth.gr/record/316049/files/de5f5e73-38c1-403b-9503-dd610456be47.pdf>, (ημερομηνία ανάκτησης 18/02/2024).

²⁵¹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση, Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισαβόνας (ανακοίνωση του Προέδρου Μπαρόσο σε συνεννόηση με τον Αντιπρόεδρο Φερχόγιεν), 02.02.2005, COM(2005)24 τελικό, σ.6 ,ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0024>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024).

²⁵² W.Kok, ‘Enlarging the European Union, Achievements and Challenges’, Report to the European Commission, European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies 26 March 2003,pp. 10-12 , ανακτήθηκε από https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/2515/200303KokReport_EN.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024).

²⁵³ European Parliament , Directorate- General for Internal Policies,Committee on Employment and Social Affairs, “Briefing note for the Meeting of EMPL Committee 5 October 2009 regarding the exchange of views on the Lisbon Strategy and the EU cooperation in the field of social inclusion”, 2009, Brussels, pp. 2-4, ανακτήθηκε από https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empl/dv/lisbonstrategybn_/lisbonstrategybn_en.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024).

²⁵⁴ Council of the European Union, ‘Presidency Conclusions, Brussels European Council, 13-14 March 2008”, Brussels, 20 May 2008, 7652/1/08 REV 1, CONCL 1, pp.2-4, ανακτήθηκε από https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/99410.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024).

²⁵⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ευρώπη 2020. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» Βρυξέλλες, 03.03.2010, COM(2010)2020 τελικό, σσ.2-3, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52010DC2020>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024).

²⁵⁶ G. Andreou , “ The EU New Economic Governance and EU Cohesion Policy: More effectiveness and Less Solidarity?”, Draft Paper for ECPR Annual Conference, Panel: P114 EU Social Policy in the post-crisis era, September 2017, Oslo, p.4, ό.π.

(“Lisbonization of cohesion policy”)²⁵⁷ διότι η συγκεκριμένη πολιτική εμπλουτίστηκε με όρους και διαδικασίες που αφορούσαν την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της Λισαβόνας αντί των πρωταρχικών στόχων της όπως η ενίσχυση της συνοχής και η περιφερειακή ισόρροπη ανάπτυξη με αποτέλεσμα την υπερκέρασή τους στις επόμενες χρηματοδοτικές προγραμματικές περιόδους. Η συγκεκριμένη τάση ενισχύθηκε και από σχετικές μελέτες που τελικά διαμόρφωσαν την αλλαγή αντιμετώπισης της Πολιτικής Συνοχής. Χαρακτηριστικότερη υπήρξε η έκθεση Sapir²⁵⁸ με την οποία αναγνωριζόταν η εξέλιξη της ιδέας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης από την εφαρμογή της ενιαίας αγοράς μέχρι και την διεύρυνση του 2004 όμως ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν ακολούθησε την ίδια επιτυχημένη πορεία και ένας από τους λόγους ήταν το μεγάλο κόστος της Πολιτικής Συνοχής που με τη σειρά του οδηγούσε την ευρωπαϊκή οικονομία σε έλλειμμα ανταγωνιστικότητας²⁵⁹.

3.1.2. Συνθήκη της Νίκαιας (2001) και η μεγάλη διεύρυνση προς τις Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (2004).

Σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ υπογράφηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2001 η Συνθήκη της Νίκαιας με στόχο την προετοιμασία του

²⁵⁷ Η Λισαβονοποίηση της Πολιτικής Συνοχής διαθέτει τρία βασικά χαρακτηριστικά: 1) την κοινή απόδοση της έννοιας των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την συγκεκριμένη πολιτική σε συνδυασμό με την εφαρμογή εθνικών πολιτικών για την διαχείριση της εκτέλεσής τους, β) τη χρήση των Γενικών Προσανατολισμών των οικονομικών πολιτικών (ΓΠΟΠ) ως μέσο για την προώθηση της κατανομής των επενδύσεων σε παρεμβάσεις σχετιζόμενες με την στρατηγική της Λισαβόνας και γ) την εγκαθίδρυση ενός μηχανισμού αναφοράς προς στο Συμβούλιο Υπουργών για την διάχυση της ευθύνης και την αλληλεπίδραση σχετικά με την αποτελεσματικότητα σε υψηλό επίπεδο δρώντων. Πιο αναλυτικά βλ. C.Mendez, “The Lisbonization of EU Cohesion Policy: A successful Case of Experimentalist Governance?”, *European Planning Studies*, Vol. 19, No. 3, March 2011, pp.519-520 ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/09654313.2011.548368>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024) καθώς και Official Website of European Union, Eur-LEX home, Summaries of EU legislation, Broad economic Policy Guidelines (BEPG's), ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:broad_ec_pol_guidelines, (ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024).

²⁵⁸ Η συγκεκριμένη Έκθεση έθεσε για πρώτη φορά υπό αμφισβήτηση την ανάγκη εφαρμογής της πολιτικής της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ενώ προτάθηκε και μια εκ των βάθρων αναμόρφωση των κωδικών του κοινοτικού προϋπολογισμού υπέρ των στόχων της Στρατηγικής της Λισαβόνας με αντίστοιχη μείωση των πόρων της συνοχής και της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Ο πρόεδρος της ομάδας σύνταξης Α. Sapir ήταν υπέρμαχος των υπερφιλελεύθερων αντιλήψεων με αποτέλεσμα μέσα στην Έκθεση να αποτυπώνεται η εικόνα μιας πολιτικής συνοχής ως αναίτιας σπατάλης ή κακής χωρικής διανομής των παραγωγικών συντελεστών. Βλ. Α.Κρητικός, ό.π. σ.158 & Α.Sapir et al, “An Agenda for a Growing Europe. Making the EU Economic System Deliver”, Report of an Independent High-Level Study Group established on the initiative of the President of European Commission, July 2003, pp.2-3, ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/227467942_An_Agenda_for_a_Growing_Europe_The_Sapir_Report, (ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024).

²⁵⁹ Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης ό.π. σ.504.

ευρωπαϊκού οικοδομήματος να αντιμετωπίσει λειτουργικά την είσοδο δέκα νέων κρατών μελών και την αναθεώρηση των διαδικασιών ως προς τέσσερα θεσμικά ζητήματα: τη σύνθεση και το μέγεθος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, την ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ ομάδων κρατών μελών, την εφαρμογή της ειδικής πλειοψηφίας στην διαδικασία των αποφάσεων και φυσικά τη κατανομή των ψήφων στο Συμβούλιο. Η ισχύς της συγκεκριμένης Συνθήκης ξεκίνησε την 1^η Ιανουαρίου 2003 και περιλάμβανε όπως και οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ δύο Συνθήκες: τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση(ΣΕΕ) και τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα(ΣΕΚ)²⁶⁰.

Η προαναφερόμενη Συνθήκη αντιμετώπισε τη μεγάλη διεύρυνση του 2004 προς τις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, την Κύπρο και τη Μάλτα με ποσοτική αντίληψη, χλιαρή προσέγγιση χωρίς επί της ουσίας να προσφέρει ουσιαστική μεταρρύθμιση επί της νέας οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής σύστασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁶¹. Οι υποψήφιες προς ένταξη χώρες αρχικά ήταν δεκατρείς εκ των οποίων στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης διαπιστώθηκε ότι δέκα χώρες κάλυπταν τα κριτήρια για να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες υπέγραψαν τη Συνθήκη προσχώρησής τους στην Αθήνα στις 16 Απριλίου του 2003 και εντάχθηκαν επισήμως την 1^η Μαΐου 2004 μετά τη σχετική διαδικασία κύρωσης²⁶².

Η συγκεκριμένη διεύρυνση δεν συνοδεύτηκε από παραχωρήσεις γενναίας χρηματοδότησης²⁶³ όπως είχε γίνει στο παρελθόν με την ένταξη της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου (ΕΤΠΑ), της Ελλάδας (ΜΟΠ) και της Ισπανίας και της Πορτογαλίας (Ταμείο Συνοχής) δεδομένης της ιδιαίτερα μεγάλης κλίμακας της

²⁶⁰ Ν.Σ.Μούσης, 2008, ό.π., σ.24.

²⁶¹ Α.Κρητικός, ό.π. σ. 151.

²⁶² Οι χώρες της διεύρυνσης του 2004 ήταν: Εσθονία, Λεττονία, Λιθουανία, Σλοβενία, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσέχικη Δημοκρατία, Σλοβακία, Κύπρος και Μάλτα. Πιο αναλυτικά βλ. *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία της ΕΕ, Περίληψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Διεύρυνση του 2004: Η επιτυχής ανταπόκριση στην πρόκληση μιας ΕΕ των 25, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-2004-enlargement-the-challenge-of-a-25-member-eu.html>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024).

²⁶³ Λόγω της μεγάλης διεύρυνσης και προκειμένου να μην φτάσει το ύψος των χρηματοδοτήσεων σε ποσά μη αποδεκτά για τις χώρες καθαρούς «εισφορές» ετέθη ανώτατο όριο(capping) για τις ετήσιες συνολικές αποδοχές των κρατών μελών και η συγκεκριμένη διαδικασία τηρήθηκε και στα επόμενα ΠΔΠ. Βλ. Α.Κρητικός, ό.π. σ. 152, Α.Μητσός (σε συνεργασία με Δ.Κατσίκας), 2021, ό.π.,σ. 339 & European Council, “Presidency Conclusions -Berlin European Council, 24 and 25 March 1999”, D/99/1, ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/43335/>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024).

διεύρυνσης, της θεσμικής κυρίως διαφοροποίησης σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την επανένωση της Γερμανίας και εν τέλει την ανάγκη συγκράτησης ενός σταθερού δημοσιονομικού πλαισίου εντός της Ένωσης.

Όπως προαναφέρθηκε, οι χώρες της συγκεκριμένης διεύρυνσης υποστηρίχθηκαν με προενταξιακά χρηματοδοτικά μέσα (PHARE, ISPA, SAPARD) για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στη διαδικασία ένταξης και ταυτόχρονα όταν θα ολοκληρωνόταν η ένταξή τους να μπορέσουν να απορροφήσουν τα κονδύλια που θα προκύπταν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Για την περίοδο 2000-2003 διατέθηκαν για τα υποψήφια νέα μέλη 13,2 δις ευρώ ενώ για την περίοδο 2004-2006 (δηλ. μέχρι τη λήξη της συγκεκριμένης προγραμματικής περιόδου) διατέθηκαν 40,8 δις ευρώ. Λόγω έλλειψης υποδομών και εμπειρίας σε διαδικασίες διαχείρισης των κονδυλίων των διαρθρωτικών Ταμείων παρά την εφαρμογή της προενταξιακής στρατηγικής τα νέα κράτη-μέλη τουλάχιστον για το χρονικό διάστημα 01.05.2004-31.12.2006 δεν μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν τα προβλεπόμενα κονδύλια στο σύνολό τους περιορίζοντας ταυτόχρονα λόγω της εισφοράς τους στο Κοινοτικό Προϋπολογισμό το δημοσιονομικό κόστος της διεύρυνσης²⁶⁴.

3.1.3. Αποτίμηση της προγραμματικής περιόδου 2000-2006

Η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίστηκε ως μεταβατική ως προς τα μέσα και τους στόχους δεδομένων των αναθεωρήσεων των Συνθηκών, των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων και το πιο σημαντικό της μεγάλης διεύρυνσης , η οποία επηρέασε σημαντικά τη δομή και τον τρόπο λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικά για την Πολιτική Συνοχής η είσοδος δέκα νέων μελών δημιούργησε εξαιρετικές προκλήσεις και αναδιαμόρφωσε την στατιστική βάση για την χρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων. Πιο συγκεκριμένα ενώ η έκταση και ο πληθυσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αυξήθηκαν κατά 34% και 28% αντίστοιχα, το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν) αυξήθηκε μόλις κατά 5%. Πλέον το 1/3 του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης-25 κατοικεί σε κράτη μέλη των οποίων το ΑΕΠ βρίσκεται κάτω από το 90% του

²⁶⁴ *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία της ΕΕ, Περίληψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Διεύρυνση του 2004: Η επιτυχής ανταπόκριση στην πρόκληση μιας ΕΕ των 25, ό.π. & *Α.Κρητικός*, ό.π. σ. 153.

κοινοτικού μέσου όρου και το μέσο ΑΕΠ στις περιφέρειες του Στόχου 1 στην Ευρωπαϊκή Ένωση με τα 15 μέλη ήταν στο 69% ενώ στα νέα κράτη μέλη το μέσο ΑΕΠ αγγίζει το 46%²⁶⁵.

Η αποτίμηση υπήρξε θετική κυρίως για τις χώρες μέλη που επιδοτούνταν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής (Ισπανία, Ιρλανδία, Ελλάδα, Πορτογαλία) ιδίως για τις περιφέρειες του Στόχου 1. Αν και οι πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής αποτελούσαν περίπου το 0,4% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επηρέασαν την θετική αύξηση του ΑΕΠ της Ισπανίας, της Ελλάδας και της Πορτογαλίας ενώ παράλληλα αυξήθηκε και το ποσοστό των επενδύσεων στη Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία καθώς και στην περιοχή του Mezzogiorno στην Ιταλία και στα Νέα Γερμανικά Κρατίδια (πρώην Ανατολική Γερμανία)²⁶⁶. Σε χρηματικούς όρους το ύψος των επιχορηγήσεων για την Πολιτική Συνοχής της συγκεκριμένης προγραμματικής περιόδου άγγιξε τα 213 δις ευρώ για τα 15 κράτη μέλη και τα 21,7 δις ευρώ για τα νέα κράτη μέλη²⁶⁷.

Συμπερασματικά η εμπειρία της συγκεκριμένης περιόδου κατέδειξε υπό το πρίσμα της Στρατηγικής της Λισαβόνας καθώς και της έκθεσης Sapir ότι η αντιμετώπιση των προκλήσεων που συντελούνται λόγω της μεγάλης διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και που αφορούν κυρίως θέματα περιφερειακών ανισοτήτων που άπτονται της Πολιτικής Συνοχής, εντούτοις μια στατική αντιμετώπισή τους (σε όρους προσωπικής και κοινωνικής ευημερίας) και όχι μια δυναμική λόγω των εγγενών αλληλεξαρτήσεων σε ένα ολοκληρωμένο οικονομικό σύστημα υπονομεύει το πραγματικό εισόδημα και την αύξηση του βιοτικού επιπέδου για όλους τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου, για την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο τέθηκε ως βάση η αύξηση της ανταγωνιστικότητας σε περιφερειακό επίπεδο με στόχο την ομοιόμορφη κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για αποφυγή

²⁶⁵ Μ.Καυχής,ό.π., σ.86

²⁶⁶ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Νέα εταιρική σχέση για τη συνοχή. Σύγκλιση,ανταγωνιστικότητα, συνεργασία», Τρίτη Έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2004, σ. XVII, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0107>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024).

²⁶⁷ *Inforegio Panorama*, αριθ.26, ό.π., Ιούνιος 2008, σ. 21 (ελληνική έκδοση).

στενώσεων (bottlenecks) κατά την εξέλιξη της οικονομικής μεγέθυνσης και παράλληλα αποφυγή μείωσής της λόγω πληθωριστικών τάσεων.²⁶⁸

3.2. Προγραμματική περίοδος 2007-2013. Συντονισμός της διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης με την επέκταση των στόχων της.

Τον Φεβρουάριο του 2004 η Επιτροπή προέβη σε ανακοίνωση προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο που εμπεριείχε τις προτάσεις της για τις δημοσιονομικές προοπτικές και το πλαίσιο τους της περιόδου 2007-2013. Οι προτάσεις της αφορούσαν την αναγνώριση της ανάγκης εξορθολογισμού των παραδοσιακών πολιτικών της , μεταξύ των οποίων και η Πολιτική Συνοχής για να μπορεί να είναι δυνατή η επίτευξη των υψηλών της προσδοκιών μέσω των υφιστάμενων δημοσιονομικών πόρων χωρίς ασύμμετρο αντίκτυπο στο κοινοτικό προϋπολογισμό²⁶⁹. Υπό αυτή την οπτική η πρόκληση της μεταρρύθμισης της Πολιτικής Συνοχής αφορά και αλλαγές ως προς τη μορφή και τον τρόπο λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων με στόχους: α) την μεγαλύτερη συγκέντρωση διαρθρωτικών ενεργειών στις περισσότερες μειονεκτικές περιφέρειες όπως προέκυψαν μετά τη διεύρυνση με παράλληλη μεταβατική στήριξη αυτών των οποίων θα σταματούσε η χρηματοδότηση λόγω μη εκπλήρωσης των νέων κριτηρίων επιλεξιμότητας, β) την προσέγγιση των στόχων της Λισαβόνας και του Γκέτεμποργκ καθώς και τους Γενικούς Προσανατολισμούς της Οικονομικής Πολιτικής σε συνδυασμό με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης (ΕΣΑ)²⁷⁰ και γ) την

²⁶⁸ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, Τρίτη Έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, 2004, ό.π., σ. VII

²⁶⁹ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Η οικοδόμηση του κοινού μας μέλλοντος. Προκλήσεις πολιτικής και δημοσιονομικά μέσα της διευρυμένης Ένωσης 2007-2013». Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες, 26.02.2004, COM(2004)101 τελικό/2, σσ. 9-19, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2004:101:FIN>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024).

²⁷⁰ Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης είναι ο δεύτερος τομέας που εφαρμόστηκε αρχικά η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού με την διαμόρφωση κοινών στόχων των κρατών μελών για την πολιτική της απασχόλησης μέσω εκθέσεων , σύνδεσης με εθνικές στρατηγικές κλπ. Πιο αναλυτικά βλ. *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη, πολιτικές και δραστηριότητες, Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης, ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=el>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/02/2024).

ενδυνάμωση της αποτελεσματικότητας, της διαφάνειας και της αποκέντρωσης κατά την εφαρμογή των προγραμμάτων²⁷¹.

Η συγκεκριμένη Ανακοίνωση πήρε τη μορφή πρότασης προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την έγκριση νέων διατάξεων για το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και περιείχε ενδεικτικό προϋπολογισμό για την κάλυψη των διαρθρωτικών ενεργειών της συγκεκριμένης προγραμματικής περιόδου μέσω των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων ύψους 336,194 δις ευρώ που αντιστοιχούσε στο ένα τρίτο περίπου των ενωσιακού προϋπολογισμού (ΠΙΝΑΚΑΣ 10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ

**Ετήσια κατανομή των πιστώσεων ανάληψης υποχρεώσεων για την περίοδο 2007
ως 2013 (που αναφέρεται στο άρθρο 15)**

(Εκατομμύρια ευρώ – τιμές 2004)

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
46.333	47.168	47.879	48.024	48.163	48.923	49.704

Πηγή: *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, « Πρόταση: Κανονισμός του Συμβουλίου περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής», Βρυξέλλες, 14.7.2004 COM(2004) 492 τελικό 2004/0163 (AVC), σ.94, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004PC0492&qid=1708607622278>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/02/2024).

Η ουσία των προτάσεων της Επιτροπής σύμφωνα με την προαναφερόμενη πρόταση δεν μεταβλήθηκε στην έγκριση των Κανονισμών των Ταμείων που

²⁷¹ Γ.Ανδρέου, «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής», στο Ν. Μαραβέγιας (Επιμ.): «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές», 2016, ό.π., σ.345.

ακολούθησε, όμως το Συμβούλιο²⁷² περιόρισε τον αρχικό προϋπολογισμό για τα Διαρθρωτικά Ταμεία όπως προτάθηκε από την Επιτροπή κατά 10% κατόπιν μακρών διαπραγματεύσεων μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών κυβερνήσεων για την διαμόρφωση των δημοσιονομικών προοπτικών²⁷³ της περιόδου 2007-2013²⁷⁴ (ΠΙΝΑΚΑΣ 11).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Έγκριση Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005)

Κατηγορία: Έξοδα

HEADING 1B) – COHESION FOR GROWTH AND EMPLOYMENT

SUB-HEADING 1b)				(Million euros, 2004 prices)		
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
42,840	43,288	43,820	43,801	43,995	44,634	45,241

Πηγή: Council of the European Union, “Financial Perspective 2007-2013”, Proposal, Brussels, 19 December 2005 15915/05 CADREFIN 268, p.8, ανακτήθηκε από <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15915-2005-INIT/en/pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 28/02/2024.

²⁷² Η επικύρωση του ΠΔΠ για την περίοδο 2007-2013 με το έγγραφο 15915/05 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμπεράσματα του Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2005, ό.π., βλ. *European Commision*, “European Council Brussels 15 & 16 December 2005. Presidency Conclusions”, Document D/05/4, p.2, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_05_4 , (ημερομηνία ανάκτησης 28/02/2024).

²⁷³ Η κατανομή των πόρων της Συνοχής γίνονται με την λεγόμενη Μέθοδο του Βερολίνου. Πραγματοποιείται δηλ. μέτρηση της διαφοράς επιπέδου ευημερίας , σύμφωνα με το κριτήριο του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος ανά κάτοικο, μεταξύ των περιφερειών υπαγόμενων στους στόχους της Συνοχής και του κοινοτικού μέσου όρου. Η απόκλιση που προκύπτει μετατρέπεται στο ποσοστό παροχής χρηματοδοτικής βοήθειας ανά κάτοικο των επιλέξιμων περιφερειών. Επίσης λαμβάνεται υπόψη και το ποσοστό ανεργίας εάν οι συνθήκες είναι ιδιαίτερα δύσκολες. Βλ. *Π.Λιαργκόβας/Γ.Ανδρέου*, 2017, ό.π., σσ.103-104. Για το ΠΔΠ της τρέχουσας περιόδου προτάθηκαν από την Επιτροπή συμπληρωματικά κριτήρια εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου. Πιο αναλυτικά: *Α.Μητσός (σε συνεργασία με Δ.Κατσίκας)*, 2021, ό.π.,σσ. 338-339.

²⁷⁴ *M. Brunazzo* , ό.π. p.28.

Οι δύσκολες διαπραγματεύσεις οδήγησαν και σε καθυστέρηση της έγκρισης των νέων Κανονισμών (Πλαίσιο 7) για τα Διαρθρωτικά Ταμεία, η οποία ολοκληρώθηκε εντός του 2006 κατόπιν της απόδοσης του συνολικού ποσού των 307,6 δις ευρώ (σε τιμές 2004) στη Πολιτική Συνοχής. Συγκριτικά ως ποσό ήταν αυξημένο σε σχέση με το παρελθόν όμως ως ποσοστό επί του ΑΕγχΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν μειωμένο σε σχέση με την προγραμματική περίοδο 2000-2006 (0,38% του ΑΕγχΠ έναντι 0,40% προηγούμενης περιόδου).

ΠΛΑΙΣΙΟ 7

Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Προενταξιακού Μέσου της μεταρρύθμισης 2007-2013

- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1083/2006 της 11^{ης} Ιουλίου 2006 σχετικά με τις γενικές αρμοδιότητες και τις δυνατότητες επιχορήγησης του Ευρωπαϊκού Περιφερειακού Ταμείου Ανάπτυξης, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ταμείου Συνοχής και κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1260/1999.
- Κανονισμός της Επιτροπής (ΕΚ) Αρ. 1828/2006²⁷⁵ της 8^{ης} Δεκεμβρίου 2006 διορθωτικός εφαρμογής του Κανονισμού του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1083/2006 καθώς και του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1080/2006 της 5^{ης} Ιουλίου 2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης και κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1783/1999.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1081/2006 της 5^{ης} Ιουλίου 2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1784/1999.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1082/2006 της 5^{ης} Ιουλίου 2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Όμιλο Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ).
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1084/2006 της 11^{ης} Ιουλίου 2006 σχετικά με το Ταμείο

²⁷⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 45, 15 Φεβρουαρίου 2007, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006R1828R%2801%29&qid=1708694290857>, (ημερομηνία ανάκτησης 29/02/2024).

Συνοχής και κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1164/1994. Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1085/2006 της 17^{ης} Ιουλίου 2006 για την θέσπιση Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας (Instrument of Pre-Accession Assistant-IPA)²⁷⁶
--

Πηγή: *M. Brunazzo* , ό.π. p.29.

Η προσαρμογή της Πολιτικής Συνοχής στη στρατηγική της Λισαβόνας εκφράστηκε με την εγκατάλειψη της διαμόρφωσης των στόχων σύμφωνα με τα διαρθρωτικά προβλήματα των περιφερειών και την υιοθέτηση θεματικών ενοτήτων που ανταποκρίνονταν στις προτεραιότητες της στρατηγικής²⁷⁷(Πλαίσιο 8). Πέραν της προαναφερόμενης αλλαγής δημιουργήθηκαν και αιρεσιμότητες ως προς τις χρηματοδοτήσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων. Η εκταμίευση των πόρων τους συνδέθηκε άμεσα με την εκπλήρωση όχι μόνο των στόχων της Λισαβόνας αλλά και των στόχων των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων. Επομένως η Πολιτική Συνοχής αποσπάστηκε από τον αρχικό σκοπό της αμιγούς περιφερειακής ανάπτυξης και συνδέθηκε με την εφαρμογή άλλων πολιτικών που σχετίζονται με την γενικότερη στρατηγική ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου²⁷⁸.

ΠΛΑΙΣΙΟ 8

Στόχοι Παρέμβασης 2007-2013 και αντιστοιχία διαρθρωτικών Ταμείων

Στόχοι Προτεραιότητας	Αιτία Παρέμβασης	Προέλευση χρηματοδότησης
Στόχος 1 : «ΣΥΓΚΛΙΣΗ»	Επιτάχυνση της σύγκλισης των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών-μελών και περιφερειών μέσω της βελτίωσης των συνθηκών απασχόλησης και της οικονομικής μεγέθυνσης.	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Ταμείο Συνοχής Πόροι χρηματοδότησης: 81,54% του συνολικού ποσού των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων
Στόχος 2: « ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ	Ενίσχυση της	Ευρωπαϊκό Ταμείο

²⁷⁶ *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31 Ιουλίου 2006. Το συγκεκριμένο τεύχος περιλαμβάνει όλους τους κανονισμούς Αρ.1080-1085/2006, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2006:210:FULL> , (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024). Το πρόγραμμα IPA (Instrument for Pre-accession Assistance) αντικατέστησε τα προγράμματα PHARE, ISPA, SAPARD και CARDS. Πιο αναλυτικά βλ. *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σ. 272.

²⁷⁷ *Α.Κρητικός*, ό.π. σ. 158.

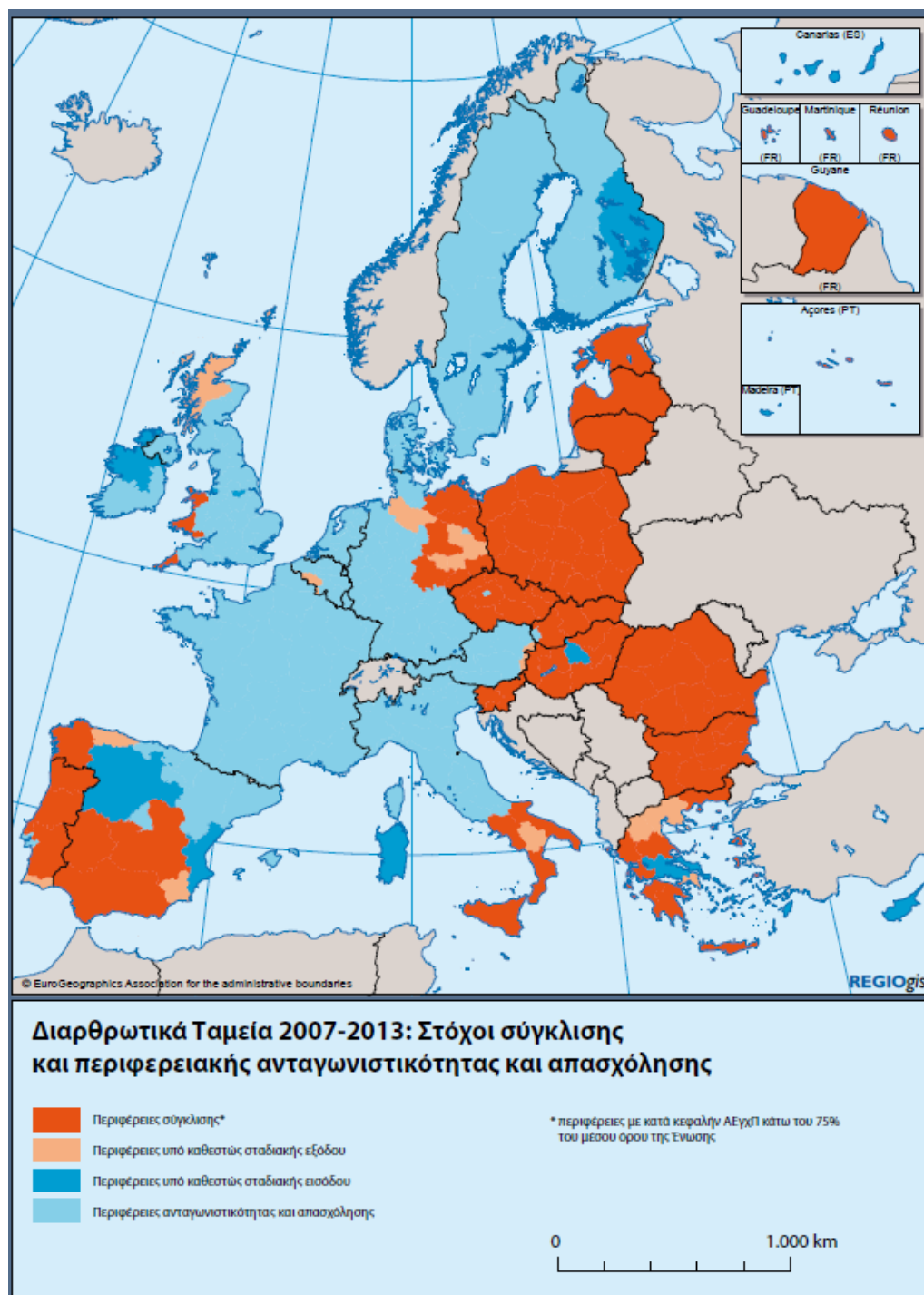
²⁷⁸ *Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης* ό.π. σ.504.

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ»	ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας των περιφερειών και του επιπέδου απασχόλησής της με πρόβλεψη των οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών.	Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Πόροι χρηματοδότησης: 15,95% του συνολικού ποσού των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων
Στόχος 3: «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΛΛΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ»	Ενίσχυση διασυνοριακής και διακρατικής συνεργασίας μέσω δράσεων που ευνοούν την ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη υπό το πρίσμα των κοινοτικών προτεραιοτήτων	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Πόροι χρηματοδότησης: 2,52% του συνολικού ποσού των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων

Πηγή: Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1083/2006 του Συμβουλίου της 11^{ης} Ιουλίου 2006 , περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31.07.2006, σσ. 37-41, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2006:210:FULL>, (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024).

ΧΑΡΤΗΣ 5

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ 2007-2013: Επιλέξιμες περιοχές

Πηγή: *Inforegio Panorama*, αριθ.26, ό.π., Ιούνιος 2008, σ.41 (ελληνική έκδοση).

Οι νέοι Κανονισμοί όπως εγκρίθηκαν διαμόρφωσαν το πλαίσιο λειτουργίας των μέσων συνοχής τα οποία περιορίστηκαν σε τρία από πέντε: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και Ταμείο Συνοχής (ο τομέας της Αλιείας και της Γεωργικής Ανάπτυξης αποσυνδέθηκαν από την Πολιτική Συνοχής) ενώ στους στόχους της συγκεκριμένης περιόδου εντάχθηκαν και τα πεδία δράσης των κοινοτικών πρωτοβουλιών²⁷⁹. Πιο συγκεκριμένα ο Στόχος 3 αποτέλεσε διάδοχη κατάσταση της κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG²⁸⁰ ενώ οι πρωτοβουλίες URBAN και EQUAL ως θεματικά πεδία εντάχθηκαν στο πεδίο ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ). Περαιτέρω, λόγω της στρατηγικής προσέγγισης πλέον της Πολιτικής Συνοχής καθορίζεται μια νέα οργάνωση προγραμματικού σχεδιασμού βασισμένη σε κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές. Οι στόχοι αυτών των κατευθυντήριων γραμμών μετατράπηκαν σε Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς (ΕΣΠΑ)²⁸¹ και Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΕΠ) μέσω των οποίων θα γινόταν η διαμόρφωση εδαφικού πλαισίου επίτευξής τους (σε αντικατάσταση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης-ΚΠΣ)²⁸². Η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση οδήγησε σε απλούστευση της διαχείρισης των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και αποκέντρωσή της λόγω του σαφέστερου καταμερισμού αρμοδιοτήτων μεταξύ των υπερεθνικών, εθνικών και τοπικών δρώντων (κράτη-μέλη, Επιτροπή, περιφέρειες, εθνικοί φορείς υλοποίησης)²⁸³.

Επιπρόσθετα, με τους Νέους Κανονισμούς δημιουργήθηκαν τρία νέα μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής (Financial Engineering Instruments-FEI) δηλ. μέσα χρηματοδοτικής στήριξης μέσω των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων με τη παροχή δανείων, εγγυήσεων και επενδύσεων σε μετοχικό κεφάλαιο και υπό τη μορφή επιστρεπτέας και ανακυκλούμενης ενίσχυσης²⁸⁴. Βασικός στόχος τους είναι η

²⁷⁹ Α.Κρητικός, ό.π. σσ.160-161.

²⁸⁰ Για την υποστήριξη του συγκεκριμένου στόχου δημιουργήθηκαν/ενσωματώθηκαν τρία προγράμματα: 1) INTERACT, 2) URBACT και 3) ESPON (το ινστιτούτο που ιδρύθηκε στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) βλ. Μ. Brunazzo , ό.π. p.29.

²⁸¹ Μ.Καυχής, ό.π., σ.95.

²⁸² Π.Λιαγκόβας/Γ.Ανδρέου, 2007, ό.π., σ.205.

²⁸³ Ν.Μαραβέγιας , 2007, ό.π., σ. 475.

²⁸⁴ European Commission, Directorate General Regional and Urban Policy, Directorate General Employment, Social Affairs and Inclusion, “Summary report on the progress made in financing and implementing financial engineering instruments co-financed by Structural Funds”, Programming period 2007-2013, Situation as at 31 December 2011, pp. 5-6, ανακτήθηκε από

αποτελεσματική διαχείριση των κονδυλίων των διαρθρωτικών ταμείων και η προώθηση της συνεργασίας ανάμεσα στα εθνικά και κοινοτικά όργανα όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) κλπ.²⁸⁵. Για την περίοδο 2007-2013 εφαρμόστηκαν τέσσερις πρωτοβουλίες κυρίως για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης: η JASPERS (Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions), η JEREMIE (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises), η JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) και η JASMINE (Joint Action to Support Micro-Finance Institutions in Europe)²⁸⁶.

3.2.1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 κρατών μελών και η Συνθήκη της Λισαβόνας.

Η μεγάλη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2004 περιλάμβανε οκτώ χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Είχαν εξαιρεθεί η Βουλγαρία και η Ρουμανία των οποίων οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις είχαν ξεκινήσει το 2000 όμως καθυστέρουσαν λόγω αδυναμίας των δύο χωρών αντιμετώπισης των εσωτερικών τους προβλημάτων σε σχέση με τη διαμόρφωση των απαραίτητων διοικητικών και νομικών συστημάτων υιοθέτησης της ευρωπαϊκής κοινοτικής ταυτότητας καθώς και των απαραίτητων οικονομικών μεταρρυθμίσεων²⁸⁷. Τελικά, ως ημερομηνία έναρξης της ένταξής τους κατόπιν και της υπογραφής της σχετικής συνθήκης ορίστηκε η 1^η Ιανουαρίου 2007 με αποτέλεσμα την αύξηση του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά 30 εκατομμύρια περίπου, τα οποία κατοικούσαν σε περιφέρειες του στόχου 1 ενώ παράλληλα μειώθηκε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ένωσης. Επιπρόσθετα, στις συγκεκριμένες χώρες ανήκουν και οι φτωχότερες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα αθροιστικά γεγονότα θα δικαιολογούσαν μια γενναία επιδότηση μέσω των διαρθρωτικών ταμείων. Όμως οι περιορισμοί ως προς το ύψος των επιδοτήσεων έως ενός ορίου του ΑΕΠ μείωσε το

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/funding/financial-instruments/financial_engineering_summary_report.pdf , (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024).

²⁸⁵ Π.Λιαργκόβας/Γ.Ανδρέου, 2007, ό.π., σ.207.

²⁸⁶ Α.Κρητικός, ό.π. σ.165

²⁸⁷ Η Βουλγαρία και η Ρουμανία ανήκαν στην λεγόμενη ομάδα του “Helsinki” ,που αποτελούσε τη δεύτερη ομάδα προς ένταξη κρατών και περιελάμβανε επιπλέον τη Μάλτα, τη Λετονία, τη Λιθουανία και τη Σλοβακία. Το όνομα προέκυψε ως συσχέτιση με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Helsinki το οποίο αποδέχτηκε τη συγκεκριμένη πρόταση προενταξιακών διαπραγματεύσεων με τις συγκεκριμένες χώρες. Βλ. Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, ό.π. σ..268

μέγεθος της χρηματοδότησής τους και έτσι αποφεύχθηκε η αναταραχή στις ισορροπίες μεταξύ των πολιτικών που χρηματοδοτούνταν από τον ενωσιακό προϋπολογισμό, όπως ίσχυσε και στη μεγάλη διεύρυνση του 2004.

Το 2007 επιτελέστηκε και διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εμβάθυνση αυτής λόγω της υπογραφής της Συνθήκης της Λισαβόνας η οποία αποτελεί θεσμικό ορόσημο στην ιστορία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αλλά και της Πολιτικής Συνοχής. Πιο συγκεκριμένα στις 13 Δεκεμβρίου 2007 υπογράφηκε η Συνθήκη της Λισαβόνας²⁸⁸ η οποία περιλάμβανε τις ουσιαστικότερες μεταρρυθμίσεις του θνησιγενούς Συντάγματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁸⁹ όπως, μεταξύ άλλων, την απορρόφηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αρχής γενομένης της ημερομηνίας έναρξης της Συνθήκης την 1^η Δεκεμβρίου 2009, την αύξηση των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, την εγκαθίδρυση ενιαίας νομικής προσωπικότητας και την αναδιοργάνωση της λειτουργίας των ευρωπαϊκών οργάνων²⁹⁰. Προς υπενθύμιση η συγκεκριμένη Συνθήκη περιλαμβάνει δύο κείμενα τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση(ΣΕΕ) και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) (σε αντικατάσταση της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας -ΣΕΚ).

²⁸⁸ Επίσης με τη Συνθήκη της Λισαβόνας αντικαταστάθηκε η δομή των πυλώνων της Συνθήκης του Μάαστριχτ με τομείς δραστηριοτήτων ανάλογα με το είδος της αρμοδιότητας που ασκεί η ΕΕ και διακρίνονται σε αποκλειστικές, συντρέχουσες και υποστηρικτικές. Επίσης με τη Συνθήκη της Λισαβόνας εισήχθη διαδικασία για ενδεχόμενη αποχώρηση μέλους όπως και έπραξε το Ηνωμένο Βασίλειο ενώ η δημοκρατία και η ισοτιμία αποτελούν τους βασικούς όρους λειτουργίας της ΕΕ. Πιο αναλυτικά: *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία ΕΕ, Περίληψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Η Συνθήκη της Λισαβόνας, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-treaty-of-lisbon.html>, (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024). Επίσημο Κείμενο Συνθήκης, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, C 306, 17 Δεκεμβρίου 2007, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>, (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024).

²⁸⁹ Όταν υπογράφηκε η Συνθήκη της Νίκαιας στην ίδια συνάντηση κορυφής εκφράστηκε η ανάγκη να αντιμετωπιστούν μέσω ενός νέου κειμένου τα προβλήματα της διαφάνειας, του δημοκρατικού ελλείμματος και της αποτελεσματικότητας. Στην Σύνοδο Κορυφής του Laeken έγινε ανάθεση σε μια «συνέλευση» εκπροσώπων για την σύνταξη κειμένου με στόχο την αποτελεσματικότερη λειτουργία του οργανισμού των 27 κρατών μελών και πιο κοντά στο πολίτη. Η συγκεκριμένη πρόταση υποβλήθηκε τον Ιούνιο του 2003 στη Σύνοδο Κορυφής της Θεσσαλονίκης με τον τίτλο «Συνθήκη για το Σύνταγμα της Ευρώπης» και υπογράφηκε από όλα τα κράτη μέλη στη Σύνοδο Κορυφής των Βρυξελλών στις 17-18 Ιουνίου 2004. Όμως τα εσωτερικά εθνικά δημοψηφίσματα για την επικύρωσή του απέβησαν αρνητικά, η πορεία επικύρωσής του εγκαταλείφθηκε και οι βασικές ιδέες περιλήφθηκαν εν τέλει στη Συνθήκη της Λισαβόνας. Βλ. *Δ.Ι. Παπαγιάννης*, ό.π., σσ.62-64.

²⁹⁰ Χαρακτηριστικά η Συνθήκη της Λισαβόνας αναφέρεται ως ένα Σύνταγμα χωρίς τίτλο. Βλ. *Ν.Σ. Μούσης*, ό.π., 2018, σ.24.

Η νέα Συνθήκη πρόσθεσε στην έννοια της Συνοχής και την εδαφική της διάσταση²⁹¹ χωρίς όμως να υπάρξει και σαφής ορισμός αυτής. Πάραυτα επί αυτής της βάσης αναπτύχθηκαν πρωτοβουλίες χωρικού τύπου όπως οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις²⁹² οι οποίες ενσωματώθηκαν στις επόμενες προγραμματικές περιόδους καθώς και μια προσπάθεια επηρεασμού της Πολιτικής Συνοχής υπό την έννοια του προγραμματισμού της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης σε άρρηκτη σύνδεση με τον χωροταξικό σχεδιασμό²⁹³. Περαιτέρω η Συνθήκη αυτή προσέθεσε στις κατηγορίες των περιοχών που πρέπει να αντιμετωπιστούν με ιδιαίτερη προσοχή τις ορεινές και παραμεθόριες ζώνες καθώς και τις περιφέρειες που βρίσκονται σε καθεστώς βιομηχανικής μετάβασης²⁹⁴. Η συγκεκριμένη Συνθήκη ισχύει μέχρι και σήμερα και δεν υπήρξε καμία περαιτέρω αναθεώρηση σε θεσμικό επίπεδο του οικοδομήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.2.2. Προς την «Ευρώπη 2020». Η Ευρωπαϊκή Ένωση στη δίνη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Ένταξη της Κροατίας.

Η στεγαστική κρίση των Η.Π.Α κατά τα έτη 2007-2008 οδήγησε στην έναρξη μιας παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης που έπληξε και την Ευρωπαϊκή Ένωση και κυρίως τα πιο αδύναμα δημοσιονομικά κράτη-μέλη της λόγω έλλειψης ενιαίας μακροοικονομικής πολιτικής εντός της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Η

²⁹¹ Άρθρο 2Γ της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ ως προς τις συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, C 306, 17 Δεκεμβρίου 2007, document 3, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>, (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024) καθώς και άρθρα 174-178 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, C 202, 7 Ιουνίου 2016, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>, (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024).

²⁹² Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις είναι ένα εργαλείο εφαρμογής χωρικών στρατηγικών για την αντιμετώπιση προβλημάτων διαφόρων περιοχών με συνεκτικό τρόπο συνδυάζοντας αρκετές προτεραιότητες διαφορετικών επιχειρησιακών προγραμμάτων ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε τόπου. Πιο αναλυτικά, *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα URBACT, Εργαλεία για την Εφαρμογή Έργων Χωρικής Ανάπτυξης, ανακτήθηκε από <https://urbact.eu/articles/ergaleia-gia-tin-efarmogi-ergon-horikis-anaptyxis>, (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024).

²⁹³ Πρόκειται για προσέγγιση της σύνδεσης του προγραμματισμού και της χωροταξικής ανάπτυξης σύμφωνα με το γαλλικό πρότυπο, βλ. *Α.Κ.Βάσενχοβεν*, «Εθνικός Χωροταξικός Σχεδιασμός: Περιεχόμενο, διαδικασία και προγράμματα», Κείμενο, 19 Φεβρουαρίου 2008, ανακτήθηκε από <https://nomosphysis.org.gr/11276/ethnikos-xorotaksikos-sxediasmos-periexomeno-diadikasia-sxedia-kai-programmata-febrouarios-2008/>, (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024).

²⁹⁴ Οι προηγούμενες χρονολογικά Συνθήκες μερίμνησαν επίσης για την εισαγωγή περιοχών ιδιαίτερης σημασίας για την πολιτική Συνοχής: Η ΕΕΠ τις «μειονεκτικές περιφέρειες», η Συνθήκη του Μάαστριχτ τις αγροτικές ζώνες, η Συνθήκη του Άμστερνταμ τις νήσους. Βλ. *Α.Κρητικός*, ό.π. σ.176.

ένταση της συγκεκριμένης κρίσης οδήγησε το 2010 στη παροχή χρηματοδοτικής βοήθειας προς πέντε κράτη-μέλη μέσω της μνημονιακής πολιτικής²⁹⁵. Υπό αυτές τις συνθήκες ούτε η πορεία σύγκλισης των περιφερειών και των κρατών παρέμεινε αλώβητη. Ενδεικτικά στο σύνολο των ευρωπαϊκών περιφερειών στο 70% παρατηρήθηκε ετήσια μείωση του ΑΕΠ από το 2007 έως το 2010 κατά -6% ενώ στο 50% των περιφερειών παρατηρήθηκε παράλληλα μείωση της απασχόλησης. Κατά τη χρονική περίοδο 2007-2010 τα ποσοστά ανεργίας στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αυξήθηκαν από 7% σε 10%²⁹⁶.

Την ίδια χρονική περίοδο και στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής εμφανίζεται μια διαφορετική αντίληψη για την αντιμετώπιση του οργανωτικού πλαισίου των περιφερειακών ενισχύσεων. Η αντίληψη αυτή βρίσκει ιδεολογικό υπόβαθρο στην έκθεση Barca (2009), η οποία εισάγει την έννοια της *κατά τόπο προσέγγισης* (place based approach). Σύμφωνα με την συγκεκριμένη μέθοδο η επιλογή λύσεων μέσω των προγραμμάτων ενίσχυσης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της εκάστοτε περιφέρειας. Σε θεωρητικό επίπεδο μέσω της μεθόδου αυτής ενισχύεται η αντιμετώπιση των περιφερειακών προβλημάτων με την χρήση στρατηγικών ανάπτυξης «από κάτω προς τα πάνω» που μπορούν να κινητοποιήσουν όλους τους παράγοντες διαμόρφωσης της ενδογενούς ανάπτυξης²⁹⁷. Στόχος της συγκεκριμένης έκθεσης είναι μέσω της μεθόδου της *κατά τόπο προσέγγισης* να γίνει σαφής διαχωρισμός μεταξύ δύο βασικών σκοπών της Πολιτικής Συνοχής, της αποδοτικότητας και της

²⁹⁵ Τα κράτη που δέχθηκαν χρηματοδοτική στήριξη μέσω της διαδικασίας των μνημονίων ήταν η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Κύπρος, η Πορτογαλία και η Ισπανία. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ήταν: α) η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας-ΕΜΣ (European Stability Mechanism-ESM) ως μόνιμος μηχανισμός εντός της ΕΕ για την παροχή δανείων σε χώρες της Ευρωζώνης για την αντιμετώπιση χρηματοοικονομικών δυσχερειών προκειμένου για την εξασφάλιση της ισορροπίας του ευρωσυστήματος και β) το Ευρωπαϊκό Δημοσιονομικό Σύμφωνο (fiscal Compact) που αποτελεί διακρατική συμφωνία μεταξύ των μελών της ΕΕ (δεν το υπέγραψε η Τσεχία και η Βρετανία) για την ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας εντός της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Βλ. *Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, ό.π.,σ.30-31 & *Α.Μητσός* (σε συνεργασία με *Δ.Κατσίκας*), 2021, ό.π.,σ. 97-98.

²⁹⁶ *Ό.Γιώτη- Παπαδάκη*, «Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε περίοδο κρίσης» στο Σ.Βέρνυ/Α.Κόντης (επιμ.), «*Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος. Τιμητικός τόμος για τον Π.Κ. Ιωακείμδη*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2017,σ. 481.

²⁹⁷ *Α.Κουρτέσης/Β.Αυδίκος*, «Η νέα πολιτική οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής 2014-2020: Μια πρώτη ανάλυση και κριτική», σε *Εξαμηνιαία έκδοση επιστημών του χώρου «ΓΕΩΓΡΑΦΙΕΣ*», Άνοιξη 2013, τεύχος 21, σ.141, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/geographies/article/view/33208/25321>, (ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024).

ισότητας και να αναζητηθεί ο τρόπος επίτευξής τους μέσω διακριτά ξεχωριστών παρεμβάσεων²⁹⁸. Πολλές από τις διατυπώσεις της οδήγησαν σε αλλαγή των κανόνων και του θεσμικού περιβάλλοντος της Πολιτικής Συνοχής της επόμενης προγραμματικής περιόδου (2014-2020).

Στον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης τη θέση της στρατηγικής της Λισαβόνας κατέλαβε η νέα δεκαετής στρατηγική «Ευρώπη 2020» η οποία στόχευε στον επαναπροσδιορισμό της αναπτυξιακής πορείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της με απώτερο στόχο την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Το συγκεκριμένο όραμα ανάπτυξης θα έχει τα εξής χαρακτηριστικά: θα είναι βιώσιμο(αποδοτική χρήση πόρων, «πράσινη» ανταγωνιστική οικονομία), έξυπνο(οικονομία βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία) και χωρίς περιορισμούς (υψηλό επίπεδο απασχόλησης των παραγωγικών συντελεστών με διασφάλιση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής συνοχής)²⁹⁹. Η συγκεκριμένη στρατηγική υλοποιείται μέσω των κατευθυντήριων συστάσεων οικονομικής πολιτικής του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου³⁰⁰ ενώ επηρέασε σημαντικά και την διαμόρφωση της Πολιτικής Συνοχής για τις επόμενες προγραμματικές περιόδους δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τόνισε την ανάγκη να καταστεί η Πολιτική Συνοχής ως ο βασικός μοχλός επίτευξης των στόχων της³⁰¹.

²⁹⁸ F.Barca, "An agenda for a reformed Cohesion Policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations", independent Report prepared at the request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy, April 2009, pp.13-17 , ανακτήθηκε από https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/agenda-reformed-cohesion-policy-place-based-approach-meeting-european-union_en, (ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024).

²⁹⁹ Η συγκεκριμένη στρατηγική έχει ως φιλοδοξία την επίτευξη των εξής στόχων: 1) το 75% του πληθυσμού ηλικίας 20-64 να απασχολείται, 2) το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ να αφορά επενδύσεις E&A, 3) να μειωθεί ο αριθμός των ανθρώπων που είναι στα όρια της φτώχειας κατά 20 εκ., 4) 40% των νέων να είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και το ποσοστό των πρόωρα αποχωρούντων από την εκπαίδευση να είναι κάτω από 10%, 5) να επιτευχθούν οι στόχοι 20/20/20 για το κλίμα και την ενέργεια. Οι προαναφερόμενοι στόχοι θα υλοποιηθούν μέσω εμβληματικών πρωτοβουλιών. Πιο αναλυτικά: *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», Ανακοίνωση, 03.03.2010, COM(2010)2020 τελικό, σσ. 5-6, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/europe-2020-the-european-union-strategy-for-growth-and-employment.html>, (ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024).

³⁰⁰ Κάθε εξάμηνο κάθε έτους πριν την κατάρτιση των εθνικών προϋπολογισμών διαμορφώνεται ένα πλαίσιο συντονισμού δημοσιονομικών και οικονομικών πολιτικών για την ολοκλήρωση των σκοπών της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» Βλ. *Α.Μητσός (σε συνεργασία με Δ.Κατσίκας)*, 2021, ό.π., σ. 96 & *Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου*, ό.π. σσ. 292.

³⁰¹ *Α.Κρητικός*, ό.π. σ.177.

Εντός του συγκεκριμένου κλίματος και μετά από δέκα χρόνια που υπέβαλλε επίσημη αίτηση ένταξης η Κροατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση (21 Φεβρουαρίου 2003) αποτέλεσε το 28^ο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1^η Ιουλίου 2013). Η συγκεκριμένη ένταξη καθυστέρησε αρχικά για πολιτικούς λόγους³⁰² ενώ στη συνέχεια προέκυψε αναστολή των ενταξιακών διαπραγματεύσεων λόγω των διευρύνσεων του 2004 και του 2007, το αρνητικό κλίμα για θεσμικές αλλαγές στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η διασυννοριακή διένεξη της χώρας με τη Σλοβενία για το θέρετρο Piran στην Αδριατική. Όσον αφορά τη Πολιτική Συνοχής η Κροατία επωφελήθηκε από προενταξιακά προγράμματα της περιόδου 2000-2006 ενώ μετά το 2007 εντάχθηκε στο προενταξιακό μέσο (IPA) και οι ενισχύσεις που έλαβε μέχρι την είσοδό της ως πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έφτασε το 1 δις ευρώ. Σύμφωνα με το ΑΕΠ της χώρας το σύνολό της ήταν επιλέξιμο στο στόχο «Σύγκλιση» για την περίοδο 2007-2013 και ακολούθησε νέα χρηματοδότηση μέσω των επόμενων προγραμματικών περιόδων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία όπως και όλα τα νέα κράτη-μέλη των τελευταίων διευρύνσεων³⁰³.

3.2.3. Αποτίμηση προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

Για την χρονική περίοδο 2007-2013 η Πολιτική Συνοχής κάλυψε το 35,7% του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο αντιστοιχούσε στο χρηματικό ποσό των 347 δις ευρώ, όμως οι πόροι που διατέθηκαν δεν επαρκούσαν για να αναστρέψουν το αρνητικό κλίμα που δημιούργησε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Σε αυτόν τον περιορισμό συνετέλεσαν και οι επιλογές της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω της εφαρμογής αυστηρής δημοσιονομικής εξυγίανσης, την διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα και την εξισορρόπηση της μακροοικονομικής αστάθειας. Λαμβάνοντας υπόψη αυτή τη λογική σε συνδυασμό με την προσαρμογή της Πολιτικής Συνοχής στους στόχους της στρατηγικής της Λισαβόνας και μετέπειτα της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» παρατηρείται η στροφή της λειτουργίας της προς την αυξημένη αποδοτικότητα των πόρων παρά της επίτευξης ισορροπίας και ίσων συνθηκών μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁰⁴. Αν και τα διαρθρωτικά ταμεία δεν είχαν

³⁰² Π.Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, ό.π. σσ. 319-320

³⁰³ Α.Κρητικός, ό.π. σ.193

³⁰⁴ Ο.Γιώτη- Παπαδάκη, ό.π., 2017, σσ. 486-489.

σχεδιασθεί για να αντιμετωπίσουν τέτοιας εμβέλειας οικονομικά γεγονότα ενδεχομένως η απόδοσή τους στον μετριασμό των επιπτώσεων της κρίσης να ήταν μεγαλύτερη εάν δεν είχαν προσδεθεί σε στόχους οικονομικής ανάπτυξης όπως διατυπώθηκαν στις σχετικές στρατηγικές που ακολούθησε η Ευρωπαϊκή Ένωση και διατηρούσαν τον αρχικό χαρακτήρα της παροχής ενίσχυσης για την μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών³⁰⁵.

Σε διαχειριστικό επίπεδο έγινε προσπάθεια εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ταχύτερη αποδέσμευση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων προς ενίσχυση της ευελιξίας τους ιδίως προς τα κράτη μέλη που είχαν πληγεί περισσότερο από την κρίση. Περαιτέρω, δόθηκε στήριξη στα κράτη μέλη για επαναπρογραμματισμό των προτεραιοτήτων χρηματοδότησης μέσω της σύστασης επιχειρησιακών ομάδων ή ομάδων δράσης. Η ενίσχυση των θέσεων εργασίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων επιδιώχθηκε με την έκτακτη χορήγηση ή ανακατανομή κονδυλίων ύψους 17 δις ευρώ μέχρι το 2013. Επίσης η Επιτροπή στα κράτη μέλη που πλήττονταν περισσότερο από τη κρίση και επομένως υπήρχαν μειώσεις στην εθνική χρηματοδότηση ενέκρινε την προσωρινή αύξηση του ποσοστού της κοινοτικής χρηματοδότησης κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες, γεγονός που οδήγησε σε συμπληρωματική καταβολή ποσού 2,1 δις ευρώ³⁰⁶. Εντούτοις η αναγκαία συνθήκη της παροχής διαρθρωτικής ενίσχυσης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες σε συνδυασμό με την πολιτική αντιμετώπιση της παγκόσμιας κρίσης με θεσμικούς όρους δημοσιονομικής πειθαρχίας και αύξησης της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας απέδειξε την έλλειψη ικανότητάς της Πολιτικής Συνοχής για την προώθηση και την μεγέθυνση των αναπτυξιακών προοπτικών των προαναφερθέντων υποανάπτυκτων περιφερειών.

³⁰⁵ Α.Κρητικός, ό.π. σσ.168-171.

³⁰⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επενδύσεις για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη. Προώθηση της ανάπτυξης και της καλής διακυβέρνησης στις περιφέρειες και πόλεις της ΕΕ», Έκτη Έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Ιούλιος 2014, σσ. 207-210 ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion6/6cr_el.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024).

3.3. Προγραμματική περίοδος 2014-2020. Εφαρμογή της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» , η δυσάρεστη εξέλιξη του Brexit και η παγκόσμια υγειονομική κρίση του COVID-19.

Στη συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 7-8 Φεβρουαρίου 2013³⁰⁷ αποφασίστηκε το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΑΠ) για την επταετία 2014-2020 όπου επιβεβαιώθηκε ακόμα περισσότερο η στενή σύνδεση της Πολιτικής Συνοχής με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» λόγω της διαμόρφωσης 11 θεματικών στόχων (Πλαίσιο 9) προς προώθηση και επίτευξη, οι οποίοι ανταποκρίνονταν στο τρίπτυχο του ορισμού της ανάπτυξης (έξυπνη, βιώσιμη, χωρίς αποκλεισμούς) όπως διατυπώθηκε στους σκοπούς της³⁰⁸. Οι διαπραγματεύσεις του συγκεκριμένου δημοσιονομικού πλαισίου λόγω της οικονομικής κρίσης υπήρξαν ιδιαίτερα δύσκολες μεταξύ των επικριτών της δαπάνης της Πολιτικής Συνοχής που επιθυμούσαν την μείωσή της και των αποδεκτών των χρηματοδοτήσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων και ειδικά των περιφερειών εκείνων που ανήκαν σε κράτη μέλη που δυσκολευόντουσαν να ακολουθήσουν τους κανόνες δημοσιονομικής διαχείρισης και χρέους³⁰⁹. Σύμφωνα με τις προτάσεις του Συμβουλίου το ποσό που αντιστοιχούσε στην Πολιτική Συνοχής αντιστοιχούσε σε 325 δις ευρώ (τιμές 2011) και οι σχετικές διαδικασίες μεταξύ των κοινοτικών οργάνων για την διατύπωση των σχετικών Κανονισμών (Πλαίσιο 8) ολοκληρώθηκαν στην εκπνοή του χρόνου για την έναρξη της νέας επταετίας (Δεκέμβριος 2013)³¹⁰.

³⁰⁷ *European Council*, “Conclusions (Multiannual Financial Framework)”, European Council 7-8 February 2013, Brussels 8 February 2013, EUCO 37/13, CO EUR 5, CONCL 3, pp.1-2, ανακτήθηκε από <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-37-2013-INIT/en/pdf>, (ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024).

³⁰⁸ Γ. Ανδρέου, «Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Μια πολιτική σε αναζήτηση ταυτότητας» στο Σ.Βέρνυ/Α.Κόντης (επιμ.), «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος. Τιμητικός τόμος για τον Π.Κ. Ιωακειμίδη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2017, σ.506.

³⁰⁹ M. Brunazzo , ό.π. p.31.

³¹⁰ *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 347, 20 Δεκεμβρίου 2013, περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο τεύχος όλοι οι κανονισμοί των ΕΔΕΤ αρ.1299-1305/2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2013:347:TOC>, (ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024).

ΠΛΑΙΣΙΟ 9

Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων 2014-2020

- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΕ) Αρ. 1300/2013 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με σχετικά με το Ταμείο Συνοχής και κατάργηση του Κανονισμού του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1084/2006
- Κανονισμός (ΕΕ) Αρ. 1299/2013 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με διατάξεις για την υποστήριξη από το Ευρωπαϊκό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης του στόχου της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας
- Κανονισμός (ΕΕ) Αρ. 1301/2013 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης, ειδικές προβλέψεις σχετικά με τον στόχο των Επενδύσεων για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη και κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1080/2006.
- Κανονισμός (ΕΕ) Αρ. 1302/2013 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1082/2006 σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Όμιλο Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) όσον αφορά την απλούστευση, την διαφάνεια και την βελτίωση της ίδρυσης και λειτουργίας τέτοιων σχημάτων.
- Κανονισμός(ΕΕ) Αρ. 1303/2013 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διατάξεις αλλά για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας καθώς και γενικές διατάξεις για έκαστο Ταμείο και κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) Αρ., 1083/2006
- Κανονισμός(ΕΕ) Αρ. 1304/2013 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και κατάργηση του Κανονισμού του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1081/2006
- Κανονισμός(ΕΕ) Αρ. 1305/2013 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την υποστήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και κατάργηση του Κανονισμού του Συμβουλίου (ΕΚ) Αρ. 1698/2005

Πηγή: *M. Brunazzo* , ό.π., p.32.

Σε αυτή τη προγραμματική περίοδο διαμορφώθηκε ένα ενιαίο πλαίσιο λειτουργίας των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)³¹¹ όπως τα γνωρίζουμε

³¹¹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο

μέχρι σήμερα: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).

ΠΛΑΙΣΙΟ 10

Στόχοι Πολιτικής Συνοχής 2014-2020

1. Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας.
2. Βελτίωση της πρόσβασης, χρήσης και ποιότητας των υπηρεσιών των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ).
3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ.
4. Στήριξη μετάβασης σε οικονομία μειωμένης χρήσης άνθρακα.
5. Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων.
6. Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της βέλτιστης χρήσης πόρων.
7. Προώθηση βιώσιμων μεταφορών και βελτίωση των υποδομών δικτύων.
8. Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξης της κινητικότητας των εργαζομένων.
9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμησης της φτώχειας και όλων των διακρίσεων.
10. Επενδύσεις στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση.
11. Βελτίωση της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης.

ΕΤΠΑ: Στόχοι 1-4 ως βασικές του προτεραιότητες, στηρίζει όμως και όλους τους Στόχους.

ΕΚΤ: Στόχοι 8-11 ως βασικές προτεραιότητες, στηρίζει όμως και τους στόχους 1-4.

Ταμείο Συνοχής: Στηρίζει τους στόχους 4-7 και τον στόχο 11.

Πηγή: Γ. Ανδρέου, «Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Μια πολιτική σε αναζήτηση ταυτότητας», ό.π., 2017, σ. 506.

Περαιτέρω, για πρώτη φορά μετά την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη όπου καθιερώθηκε η Συνοχή ως πρωτεύων στοιχείο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης η Ευρωπαϊκή Ένωση μείωσε τους πόρους χρηματοδότησης μέσω των διαρθρωτικών Ταμείων σε σύγκριση με

Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006, Άρθρο 1 , σ.337, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303>, (ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024).

τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους (ΠΙΝΑΚΑΣ 12). Αν και το ποσοστό μείωσης δεν ξεπερνά το 6,2% (347 δις της περιόδου 2007-2013 έναντι 325 δις της περιόδου 2014-2020) εντούτοις οι συμβολισμοί είναι έντονοι αν ληφθεί υπόψη ότι οι αρχικές βασικές χώρες Συνοχής (σύμφωνα με τους όρους του Ταμείου Συνοχής) και στο σύνολο 15 κρατών μελών που δικαιούνται τη χρηματοδότησή του (Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία) αντιμετώπιζαν πρωτόγνωρη δημοσιονομική κρίση³¹². Η μείωση των πόρων και η κατανομή τους βασίστηκε όχι μόνο στη σύμπλευση των στόχων της Συνοχής με τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» αλλά και στη ενίσχυση δεσμών με τα Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων ως στοιχείο του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου»³¹³.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2014-2020

Έγκριση Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κατηγορία: Έξοδα

SUB-HEADING 1b: Economic, social and territorial cohesion (Million euros, 2011 prices)						
2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
44 678	45 404	46 045	46 545	47 038	47 514	47 925

Πηγή: *European Council*, “Conclusions (Multiannual Financial Framework)”, European Council 7-8 February 2013, Brussels 8 February 2013, EUCO 37/13, CO EUR 5, CONCL 3, ό.π., p.11

Μεταξύ των αλλαγών που επιλέχθηκαν για την περίοδο 2014-2020 είναι και η αλλαγή της τυπολογίας των περιφερειών με την οποία επανήλθε ως συντελεστής επιλογής το επίπεδο ανάπτυξης σε αντίθεση με την προηγούμενη περίοδο (περιφέρειες «σύγκλισης», «ανταγωνιστικότητας», σταδιακής εξόδου και εισόδου). Διαμορφώθηκαν επομένως οι εξής κατηγορίες περιφερειών:

³¹² *A.Κουρτέσης/Β.Αυδίκος*, Άνοιξη 2013, ό.π., σ.141.

³¹³ *P.Graziano/L.Polverari*, 2020, ό.π., p.170.

- Οι «λιγότερο ανεπτυγμένες» με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο του 75% του μέσου όρου της Ε.Ε.
- Οι «περιφέρειες μετάβασης» με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των ποσοστών 75%-90% του μέσου όρου της Ε.Ε
- Οι «περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες» με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο του 90% του μέσου όρου της Ε.Ε

Τέλος, στο Ταμείο Συνοχής στο οποίο εντάσσονταν δεκαπέντε κράτη μέλη (ανατολική και νότια Ευρώπη) τα στοιχεία επιλογής αφορούσαν το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (ΑΕΕ) το οποίο θα έπρεπε να είναι μικρότερο του 90% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΕ της ΕΕ³¹⁴.

Σε λειτουργικό επίπεδο υιοθετήθηκε από την Επιτροπή το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο το οποίο αντικατέστησε τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές και προωθήθηκε η σύνταξη και έγκριση για κάθε κράτος μέλος με την Επιτροπή του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ) που αφορούσε το σύνολο των διαθέσιμων πόρων από όλα τα ΕΔΕΤ για το συγκεκριμένο κράτος-μέλος και αντικατέστησε τα Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς ενώ σε εκτελεστικό επίπεδο εισήχθησαν για πρώτη φορά α) η υποχρέωση των κρατών μελών για τήρηση των συστάσεων δημοσιονομικής-μακροοικονομικής πολιτικής του Συμβουλίου προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή ροή της αποδέσμευσης κοινοτικών κονδυλίων υπέρ τους και β) η «εκ των προτέρων αιρεσιμότητα» δηλ. η δέσμευση για τήρηση συγκεκριμένων προϋποθέσεων προκειμένου για την έναρξη εφαρμογής συγκεκριμένων προγραμμάτων (στο παράρτημα του Κανονισμού των γενικών διατάξεων για τα ΕΔΕΤ αναφέρονται σαράντα (40) περίπου τέτοιους είδους υποχρεώσεις θεσμικού και κανονιστικού περιεχομένου)³¹⁵.

Στα θετικά επίσης στοιχεία των διαμόρφωσης των νέων Κανονισμών υπήρξε η μεγαλύτερη έμφαση στη χωρική ανάπτυξη με μέσα παρέμβασης π.χ. τις Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις, ενισχύθηκε ο ρόλος των μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής με

³¹⁴ Α.Κρητικός, ό.π. σσ.180-181.

³¹⁵ Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), «Οι Πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό και η Ελληνική Οικονομία», Μελέτη κατ'ανάθεση από την Τράπεζα της Ελλάδος, Διευθ. Α.Μητσός, Τελική Έκθεση: Δεκέμβριος 2013-Μάρτιος 2014, Απρίλιος 2014,ό.π., σσ.31-32.

απώτερο σκοπό την προσέλκυση πρόσθετων ιδιωτικών κεφαλαίων σε δράσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα με αποτέλεσμα την ενίσχυση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων σε βάθος χρόνου ενώ προτάθηκε επιπλέον η επανεισαγωγή πολυταμειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων προκειμένου για την ενίσχυση της διαμόρφωσης ολοκληρωμένων παρεμβάσεων³¹⁶.

3.3.1 Η επίδραση της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και η κρίση του COVID-19 στην Πολιτική Συνοχής.

Στις 29 Μαρτίου 2017 το Ηνωμένο Βασίλειο ενεργοποίησε το άρθρο 50 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την αποχώρησή του από το ευρωπαϊκό οικοδόμημα κατόπιν του αποτελέσματος του εθνικού δημοψηφίσματος για παραμονή ή όχι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο έλαβε χώρα στις 23 Ιουνίου 2016 με αρνητικό αποτέλεσμα. Η αποχώρηση ολοκληρώθηκε στις 31 Ιανουαρίου 2020 με την υπογραφή συμφωνίας εμπορίου και συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ηνωμένου Βασιλείου³¹⁷ κατόπιν σκληρών διαπραγματεύσεων και υπό το φόβο μιας εξόδου χωρίς συμφωνία (no deal) με ασύμμετρες αρνητικές επιπτώσεις και για τα δύο μέρη. Η συγκεκριμένη αποχώρηση είχε κυρίως αρνητικό οικονομικό αποτέλεσμα για την Βρετανία ενώ για την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτέλεσε μεγάλη απώλεια σε επίπεδο γεωπολιτικό, οικονομικό, πληθυσμιακό και γεωγραφικό. Πιο αναλυτικά μειώθηκε ο πληθυσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά 13%, το ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά 15% ενώ αποτελούσε τη μία από τις δύο πυρηνικές δυνάμεις της. Σε δημοσιονομικό επίπεδο η επιβάρυνση για τα κράτη μέλη καθαρών εισφορών θα ήταν για την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο (2021-2027) περίπου 15,7 δις ευρώ σύμφωνα με τις εκτιμήσεις με αποτέλεσμα την μείωση των πόρων της Πολιτικής Συνοχής και φυσικά της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Η συμμετοχή της Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αν και χαρακτηρίστηκε από «ευσυνείδητη» άρνηση για συμμετοχή σε πολλές διαδικασίες όπως

³¹⁶ Α.Κουρτέσης/Β.Αυδίκος, Άνοιξη 2013, ό.π., σ.150.

³¹⁷ *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, « Συμφωνία για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας », L 29, 31 Ιανουαρίου 2020, ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2020.029.01.0007.01.ELL, (ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024).

π.χ. το ενιαίο νόμισμα και η Συνθήκη του Σένγκεν³¹⁸ καθώς και μόνιμες αντιρρήσεις επί ευρωπαϊκών θεμάτων εντούτοις αποτέλεσε εξαιρετικό πεδίο εφαρμογής προγραμμάτων περιφερειακής αναδιάρθρωσης και φυσικά συνετέλεσε η είσοδός της στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες στην εγκαθίδρυση του πρώτου Διαρθρωτικού Ταμείου, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Πολιτικής δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την ύπαρξη του συνόλου αυτών³¹⁹.

Η πανδημία του COVID-19 είχε για τη Πολιτική Συνοχής και πιο συγκεκριμένα της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 στην οποία αναφερόμαστε μία εξαιρετικά σημαντική επίδραση: την ελαστική εφαρμογή ορισμένων περιοριστικών διατάξεων που αφορούσαν τους Κανονισμούς των διαρθρωτικών ταμείων της αναφερόμενης περιόδου μεταξύ των οποίων και του Ταμείου Συνοχής. Με πρόταση της Επιτροπής ύστερα από πιέσεις που ασκήθηκαν από τα κράτη μέλη και την οποία δέχθηκε το Συμβούλιο έγιναν δεκτές παρεκκλίσεις από διατάξεις οι οποίες θεωρούνταν απαράβατες στο παρελθόν και για τις οποίες η έλλειψη ευελιξίας τους είχε οδηγήσει σε τρομερή καθυστέρηση την υλοποίηση των ΕΣΠΑ και συνεπακόλουθα στην απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων(για το α' εξάμηνο του 2020 η απορρόφηση ανερχόταν στο ποσοστό του 40% της περιόδου 2014-2020). Η συγκεκριμένη αναθεώρηση λόγω των έκτακτων συνθηκών περιλάμβανε και άλλα υποστηρικτικά μέτρα όπως την αύξηση της συγχρηματοδότησης μέχρι και σε ποσοστό 100% και τη μεγαλύτερη ευχέρεια στη μεταφορά πόρων μεταξύ ταμείων, κατηγοριών περιφερειών και στόχων επίτευξης αν και πρακτικά πολλά από αυτά τα μέτρα ήταν δύσκολο να εφαρμοστούν λόγω των αγκυλώσεων του εκτελεστικού συστήματος των επιχειρησιακών προγραμμάτων³²⁰.

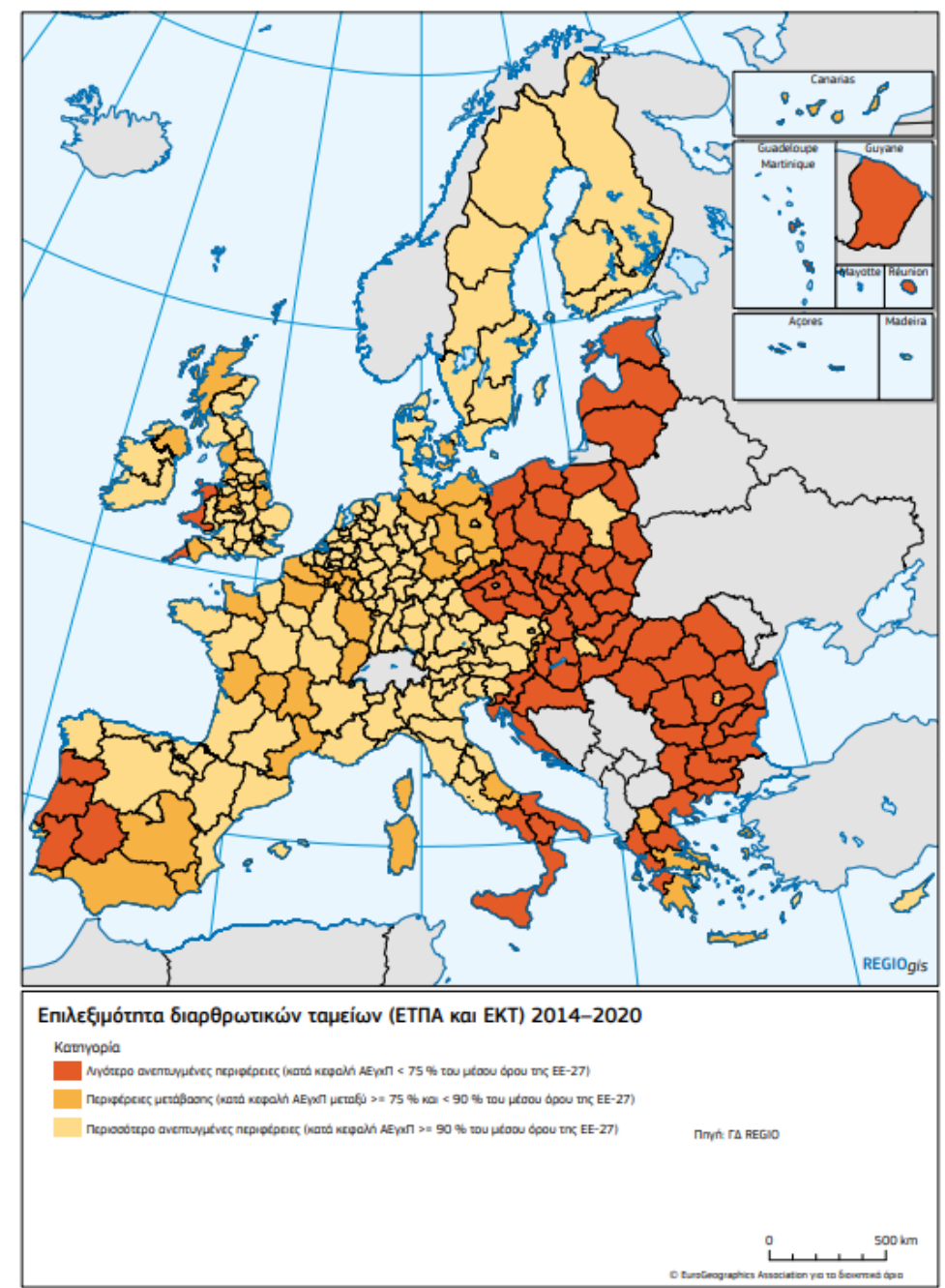
³¹⁸ L.Tsoukalis, “ The EU is surely weaker as a result of Brexit, but perhaps more governable”, Analysis in UK in a Changing Europe, 10 February 2021 ανακτήθηκε από <https://ukandeu.ac.uk/the-eu-after-brexite/>, ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.

³¹⁹ Α.Κρητικός, ό.π. σ.195-196.

³²⁰ Α. Κρητικός, «Πολιτική Συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η επόμενη μέρα μετά την πανδημία», Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Κείμενα Πολιτικής 65/2021, Απρίλιος 2021, σ. 6 ανακτήθηκε από <https://www.eliamep.gr/publication/%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b9%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%cf%83%cf%85%ce%bd%ce%bf%cf%87%ce%ae%cf%82-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b5%cf%85%cf%81%cf%89%cf%80%ce%b1%cf%8a%ce%ba%ce%ae-%ce%ad%ce%bd%cf%89%cf%83/>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024).

ΧΑΡΤΗΣ 6

Επιλέξιμες περιοχές χρηματοδότησης Πολιτικής Συνοχής 2014-2020

Πηγή: *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Η Περιφέρειά μου, η Ευρώπη μου, το μέλλον μας», Η έβδομη Έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Σεπτέμβριος 2017, σ. ix, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion7/7cr_el.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024).

3.3.2 Διαπιστώσεις περί της προγραμματικής περιόδου 2014-2020

Οι προγραμματικές περίοδοι αλληλοκαλύπτονται και επομένως δεν είναι δυνατή η απόλυτα μεμονωμένη αποτίμησή τους και δεδομένου ότι ο αντίκτυπος των ενεργειών χρηματοδότησης της Πολιτικής Συνοχής της συγκεκριμένης περιόδου δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί, παρατίθενται συγκεκριμένα στοιχεία επίδοσης και γενικές παρατηρήσεις για το εν λόγω χρονικό διάστημα. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία το ποσό της χρηματοδότησης μέσω των διαρθρωτικών ταμείων για την Πολιτική Συνοχής ανέρχεται στα 350 περίπου δις ευρώ (τιμές 2017) και με την προσθήκη του ποσού των 131,20 δις ευρώ των εθνικών χρηματοδοτήσεων αγγίζει στο σύνολο τα 481 περίπου δις ευρώ. Προβλέφθηκαν επίσης αρκετά μέτρα βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των επιλεγμένων προγραμμάτων όπως είναι οι εκ των προτέρων αιρεσιμότητες για την διευκόλυνση της διοικητικής διαχείρισης και την προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η προώθηση στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης προκειμένου για την ανάδυση των τοπικών ικανοτήτων και την απόδοση προτεραιότητας σε τομείς ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και η εστίαση στα αποτελέσματα λόγω επιλογής προγραμμάτων με σαφείς στόχους και μετρήσιμους δείκτες επίτευξης³²¹.

Η προσauξητική διαδικασία εισαγωγής νέων στόχων, εργαλείων και διαδικασιών σε όλες τις προγραμματικές περιόδους είχε ως αποτέλεσμα στη συγκεκριμένη προγραμματική περίοδο να διαπιστωθεί μια ασφυκτική συγκέντρωση σε επίπεδο στόχων και ένα λαβυρινθώδες πλαίσιο σε επίπεδο μέσων γεγονός που αποδεικνύεται και από το χαμηλό ποσοστό απορρόφησης των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων και μάλιστα κατά τον τελευταίο χρόνο της περιόδου (2020), όπως προαναφέρθηκε. Επιπλέον οι νέοι στόχοι που διαμορφώθηκαν ανταποκρίνονταν περισσότερο στις ανάγκες της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου ενώ απομακρύνονται σταδιακά από την αρχική φιλοσοφία της Πολιτικής Συνοχής και παράλληλα η επιχειρησιακή εξειδίκευση

³²¹ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Η Περιφέρειά μου, η Ευρώπη μου, το μέλλον μας», Η έβδομη Έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Σεπτέμβριος 2017, ό.π., σσ.175-178.

των στόχων οδήγησε στην ενίσχυση του ρόλου των ευρωπαϊκών οργάνων και τον περιορισμό της ευελιξίας των περιφερειακών δρώντων. Η δέσμευση για την επίτευξη της συνολικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω της διάθεσης των πόρων συνοχής οδήγησε εν τέλει στην μεγαλύτερη συμμετοχή των πλουσιότερων κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διανεμητική λογική της Πολιτικής Συνοχής³²².

3.4. Προγραμματική Περίοδος 2021-2027. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά την Πανδημία.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε στις 2 Μαΐου 2018 την πρότασή της για το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο της επταετίας 2021-2027, η οποία βασιζόταν στις πολιτικές προτεραιότητες όπως διατυπώθηκαν από τους ευρωπαίους ηγέτες στη διακήρυξη της Ρώμης στις 25 Μαρτίου 2017 ενώ ταυτόχρονα έπρεπε να αντιμετωπιστούν η αποχώρηση της Βρετανίας από την χρηματοδότηση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού καθώς και οι επείγουσες προτεραιότητες που προέκυψαν λόγω του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος για την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης³²³. Στο χρονικό διάστημα που ακολούθησε μέχρι αρχές του 2020 η Επιτροπή επικουρούσε τις διαδοχικές προεδρίες του Συμβουλίου σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προκειμένου να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις. Όμως η έναρξη της πανδημίας οδήγησε σε νέα αναθεωρημένη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το ΠΔΠ 2021-2027 σχετικά με το προσωρινό μέσο ανάκαμψης το Next Generation EU συνολικού ποσού 750 δις ευρώ για την αντιμετώπιση της κρίσης του κορωνοϊού στην οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και στοχευμένες ενισχύσεις τομεακών πολιτικών³²⁴. Ειδικότερα για την Πολιτική

³²² Γ.Ανδρέου, «Η πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά το 2020: Περισσότεροι στόχοι, λιγότεροι πόροι», Επιστημονική Επιθεώρηση για την Περιφερειακή και Τοπική Ανάπτυξη -Περιφέρεια, Άνοιξη 2019, Τεύχος 8, σ. 62, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/periphery/article/view/21153>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024).

³²³ Ο.Παπαδάκη, « Το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027 της Ε.Ε.», Έκθεση, Εξαμηνιαία Επιστημονική Επιθεώρηση, Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη, Τόμος 13, Τεύχος 2, 2018, σ. 159, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/SCAD/article/view/25848>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024).

³²⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Προϋπολογισμός της ΕΕ: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαιρετίζει τη σύναψη συμφωνίας σχετικά με δέσμη ύψους 1,8 τρις. Ευρώ, για την οικοδόμηση μιας πιο πράσινης, πιο ψηφιακής

Συνοχής οι πόροι της παρέμειναν ανεπηρέαστοι από τις συγκεκριμένες διεργασίες και ανέρχονταν στο ποσό των 330,2 δις ευρώ³²⁵.

Αποδεκτές έγιναν στην αυτούσια μορφή τους και οι προτάσεις της Επιτροπής για τους Κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων (Πλαίσιο 11) όσον αφορά θέματα κατανομής πόρων, επιλεξιμότητας περιφερειών , το επίπεδο συγχρηματοδότησης κλπ. Από τις σχετικές προτάσεις προέκυψε μείωση των στόχων(Πλαίσιο 12) σε σύγκριση με την περίοδο 2014-2020 αλλά πλέον δημιουργήθηκαν πιο πολλά μέσα για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της πανδημίας.

ΠΛΑΙΣΙΟ 11

Κανονισμοί λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων 2021-2027

- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΕ) Αρ. 2093/2020 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2020 σχετικά με τον καθορισμό του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου 2021-2027
- Κανονισμός (ΕΕ) Αρ. 1056/2021 της 24^{ης} Ιουνίου 2021 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ίδρυση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης (ΔΤΜ)
- Κανονισμός (ΕΕ) Αρ. 1057/2021 της 24^{ης} Ιουνίου 2021 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου + (ΕΚΤ+) και κατάργησης του Κανονισμού (ΕΕ) Αρ. 1296/2013
- Κανονισμός (ΕΕ) Αρ. 1058/2021 της 24^{ης} Ιουνίου 2021 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής
- Κανονισμός (ΕΕ) Αρ. 1059/2021 της 24^{ης} Ιουνίου 2021 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ειδικές διατάξεις του στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» (INTERREG) που υποστηρίζεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και μηχανισμούς εξωτερικής χρηματοδότησης.
- Κανονισμός(ΕΕ) Αρ. 1060/2021 της 24^{ης} Ιουνίου 2021 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διατάξεις για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας και δημοσιονομικών κανόνων για τα

και πιο ανθεκτικής Ευρώπης», Δελτίο Τύπου, Βρυξέλλες, 10 Νοεμβρίου 2020, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_2073 , (ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024).

³²⁵ Κανονισμός (ΕΕ, ΕΥΡΑΤΟΜ) 2020/2093 του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2020 για τον καθορισμό του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για τα έτη 2021 έως 2027, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 433, 22 Δεκεμβρίου 2020, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/2093/oj> , (ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024).

προαναφερόμενα Ταμεία καθώς και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME), το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας (TEA) καθώς και για το Μέσο Χρηματοδοτικής Στήριξης της Διαχείρισης των Συνόρων και της Πολιτικής των Θεωρήσεων.

Πηγή: Γ.Μ.Ασπρίδης./Α.Π.Μπαμπαλιούτας, « Η σημασία της πολιτικής συνοχής και ο ρόλος της Περιφέρειας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που προέκυψαν από την πανδημία του COVID-19», 22^ο Επιστημονικό Συνέδριο Συνδέσμου Ελλήνων Περιφερειολόγων: «Η Περιφέρεια ως Οικονομικό Διακύβευμα. Η μετατόπιση ισχύος από το τοπικό στο υπερεθνικό», 14-15 Οκτωβρίου 2022. Γρεβενά, σελ.3.

ΠΛΑΙΣΙΟ 12

Στόχοι Πολιτικής 2021-2027

1. Μια Ευρώπη πιο ανταγωνιστική και πιο έξυπνη (smarter Europe)
2. Μια Ευρώπη πιο πράσινη και ανθεκτική με χαμηλότερες εκπομπές άνθρακα (Greener Europe)
3. Μία Ευρώπη πιο συνδεδεμένη με την ενίσχυση της κινητικότητας (Connected Europe)
4. Μία Ευρώπη πιο κοινωνική και χωρίς αποκλεισμούς (Social Europe)
5. Μία Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες (Europe closer to citizens)

Οι προαναφερόμενοι πέντε στόχοι στηρίζονται από τα Ταμεία:

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Ταμείο Συνοχής (ΤΣ)

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο + (ΕΚΤ +)

Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ)

Ειδικός Στόχος: Αντιμετώπιση κοινωνικών, εργασιακών, οικονομικών, περιβαλλοντικών επιπτώσεων προσαρμογής στους στόχους της Ένωσης για το κλίμα και την ενέργεια μέχρι το 2030 και σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία μέχρι το 2050 (Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης-ΤΔΜ)

Στόχοι ενίσχυσης οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής:

1. Επενδύσεις στην απασχόληση και την ανάπτυξη (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ+, Ταμείο Συνοχής, ΤΔΜ)
2. Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (Interreg με στήριξη του ΕΤΠΑ)

Πηγή: Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό

Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 231, 30 Ιουνίου 2021, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj/ell>, (ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024).

Για άλλη μια φορά επιλέχθηκε το δαιδαλώδες διαδικαστικό και αναχρονιστικό σύστημα εφαρμογής των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων³²⁶ ενώ παρέμεινε η αιρεσιμότητα του μακροοικονομικού συντονισμού με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο. Σε επίπεδο στρατηγικής δεν υπήρξε παρέκκλιση ως προς τους στόχους αυτής της περιόδου σε σύγκριση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Προκρίθηκαν οι στόχοι της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» ενώ ο στόχος της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων έπεται, οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι οι οποιεσδήποτε μεταβολές αναπτυξιακής φύσεως των μειονεκτούντων περιφερειών δεν θα προκύψουν ως αποτέλεσμα της προσήλωσης στην επίτευξη του αρχικού στόχου της Πολιτικής Συνοχής αλλά λόγω συστοιχίας και συντονισμού πληθώρας άλλων παραγόντων.

Στη τρέχουσα προγραμματική περίοδο η Πολιτική Συνοχής θα έχει στη διάθεσή της τους πόρους που αντιστοιχούν στο τομέα 2 του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου 2021-2027 όπως ανακοινώθηκε από το Συμβούλιο κατόπιν εγκρίσεως του Κοινοβουλίου (ΠΙΝΑΚΑΣ 13) σε έναν προϋπολογισμό συνολικής χρηματοδοτικής δυνατότητας 1,8 τρις ευρώ (ύψος πιστώσεων αναλήψεων υποχρεώσεων + 750 δις ευρώ του Next Generation EU³²⁷ ενώ παραμένουν επιλέξιμες όλες οι περιφέρειες και η

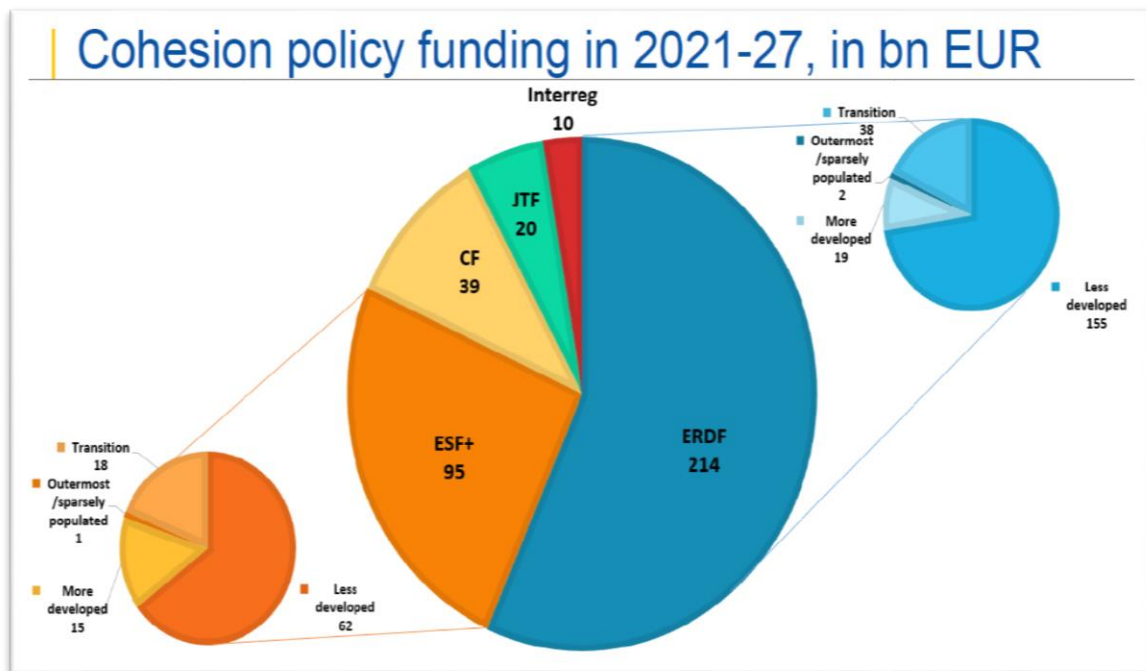
³²⁶ *Α.Κρητικός*, ό.π. σσ.218-219. Πολύ εύστοχα ο ίδιος συγγραφέας στο άρθρο του «Ο ποταμός Κβάι και οι Βρυξέλλες» αναφέρεται στην εμμονική προσύλωση των διοικητικών θεσμών των Βρυξελλών στο τυπολογικό μόρφωμα της χρηματοδότησης των Διαρθρωτικών Ταμείων προβάλλοντας σθεναρή αντίσταση στην αναγκαία εξέλιξη των διαδικασιών για να καλυφθεί η απαίτηση προσαρμογής στα νέα δεδομένα και τις συνθήκες. Πιο αναλυτικά βλ. *Α.Κρητικός*, «Η γέφυρα του ποταμού Κβάι και οι Βρυξέλλες», άρθρο, ΤΑ ΝΕΑ, 30 Νοεμβρίου 2021, ανακτήθηκε από <https://www.eliamep.gr/media/%ce%bf-%cf%80%ce%bf%cf%84%ce%b1%ce%bc%cf%8c%cf%82-%ce%ba%ce%b2%ce%ac%ce%b9-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%bf%ce%b9-%ce%b2%cf%81%cf%85%ce%be%ce%ad%ce%bb%ce%bb%ce%b5%cf%82-%ce%b1%ce%bb%ce%ad%ce%ba%ce%bf%cf%82/>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³²⁷ *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, «Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο», Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Απρίλιος 2023, ανακτήθηκε από <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/29/multiannual-financial-framework>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/03/2024).

κατανομή τους γίνεται σε τρεις κατηγορίες: λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, περιφέρειες μετάβασης και περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες³²⁸ (ΧΑΡΤΗΣ 7).

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Ποσά χρηματοδότησης Πολιτικής Συνοχής 2021-2027

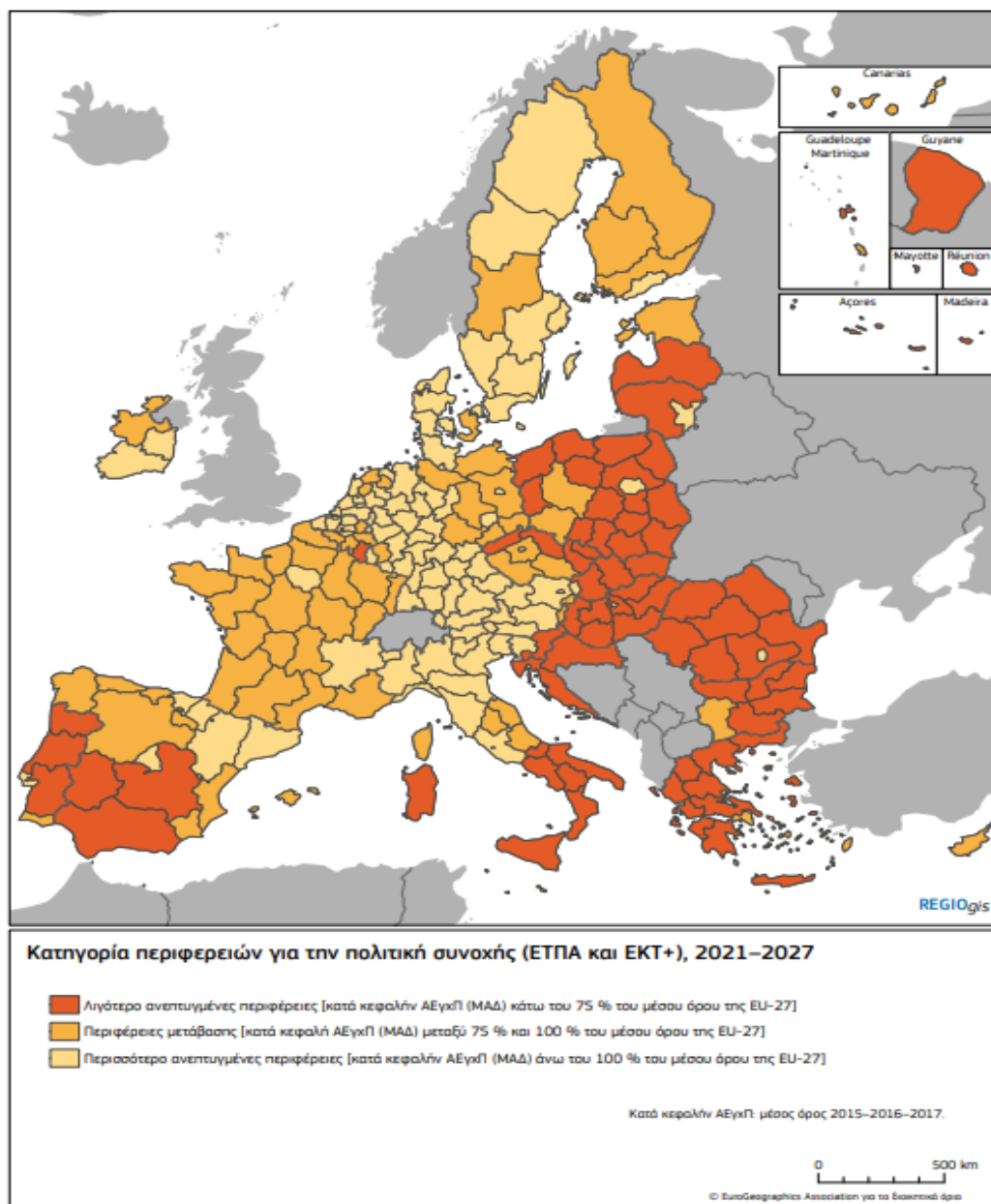
Πηγή : M.Tchavdarova, Team Leader in Coordination of Programmes Unit, DG REGIO, “2021-2027 cohesion policy programming outcome and current issues”, Seminar: “New Structural Fund Programmes and the New Regulations 2021-2027”, European Institute of Public Administration (EIPA) , 28-29 November 2023, p.17.³²⁹

³²⁸ Σύμφωνα με την επικαιροποιημένη «μέθοδο του Βερολίνου». Βλ. *Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης/ΚΕΔΕ*, «Τοπική Αυτοδιοίκηση & Πολιτική Συνοχής. Η συμμετοχή και ο ρόλος των Δήμων στο νέο ΕΣΠΑ 2021-2027», Αθήνα, Μάιος 2021, σσ.68-69, ανακτήθηκε από https://www.ita.org.gr/el/images/meletes_ita/symmetoxi-kai-rolos-dimon-neo-espa-ITA-meleti.pdf , (ημερομηνία ανάκτησης 28/04/2024).

³²⁹ Η Πολιτική Συνοχής μέσω των Ταμείων της και των άλλων χρηματοδοτικών μέσων θα διοχετεύσει στην οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ποσό των 378 δις ευρώ (τιμές 2018) , το οποίο προστιθέμενο στα ποσά των ιδιωτικών και εθνικών επενδύσεων θα αγγίζει το ποσό των 545 δις ευρώ. Βλ. *European Commission*, “EU Cohesion Policy: 2021-2027 programmes expected to create 1.3 million jobs in the EU”, Newsroom, 2 May 2023, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/05-02-2023-eu-cohesion-policy-2021-2027-programmes-expected-to-create-1-3-million-jobs-in-the-eu_en, (ημερομηνία ανάκτησης 15/03/2024).

ΧΑΡΤΗΣ 7

Επιλέξιμες περιοχές χρηματοδότησης Πολιτικής Συνοχής 2021-2027

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Συνοχή στην Ευρώπη με ορίζοντα το 2050», Όγδοη έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Δεκέμβριος 2021, σ.χ, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/reports/2022/eighth-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion_el, (ημερομηνία ανάκτησης 15/03/2024).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Ταμείο Συνοχής

Ίδρυση-Λειτουργία-Επίδραση στην εφαρμογή της Πολιτικής Συνοχής

4.1. Διαμόρφωση συνθηκών σε διακυβερνητικό επίπεδο για την ίδρυση ενός νέου Ταμείου εν όψει της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Στη Διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Στουτγάρδης στις 17-19 Ιουνίου 1983 έγινε αναφορά για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των υπαρχόντων τότε Διαρθρωτικών Ταμείων (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού) καθώς και την καλύτερη δημοσιονομική διαχείριση των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού³³⁰. Μεταξύ των προτάσεων που τέθηκαν έγινε και μία πρόταση εκ μέρους της Δανίας για την δημιουργία ενός Ταμείου, το οποίο θα είχε ως σκοπό την ισοσκέλιση της διαφοράς που προκύπτει από την κατανομή των κοινοτικών δαπανών. Ο δείκτης μέτρησης της συγκεκριμένης διαφοράς θα βασιζόταν στην απόκλιση των εισροών της κάθε χώρας μέλους σε ποσοστό του ΑΕΠ της από το σύνολο των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού ως ποσοστό του κοινοτικού ΑΕΠ. Η διαφορά του ελλείμματος λόγω της ισχύουσας κατανομής των κοινοτικών δαπανών θα μειωνόταν λόγω της κατανομής εκ μέρους της Κοινότητας επιπλέον πόρων σε ειδικά προγράμματα. Αν και η συγκεκριμένη απορριφθείσα πρόταση διατυπώθηκε για να υποστηρίξει τα συμφέροντα των κρατών μελών που ήταν καθαροί εισφορείς στον κοινοτικό προϋπολογισμό εντούτοις αρκετά χρόνια αργότερα και βασιζόμενη σε εντελώς διαφορετικά δεδομένα θα αποτελέσει το έναυσμα για την δημιουργία του Ταμείου Συνοχής³³¹.

Πιο συγκεκριμένα στο πλαίσιο των Διακυβερνητικών Διασκέψεων (μία για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και μία για την Πολιτική Ένωση) που έλαβαν χώρα

³³⁰ *European Council*, “Conclusions of the Stuttgart European Council”, Stuttgart 17-19 June 1983, Bulletin of the European Communities No. 6/1983, p.20, ανακτήθηκε από https://aei.pitt.edu/1396/1/Stuttgart_jun_1983.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³³¹ *Α.Κρητικός*, ό.π. σ. 57.

τρία χρόνια μετά την έναρξη της ισχύος της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (1990) στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την Πολιτική Ένωση μία άτυπη συμμαχία των κυβερνήσεων της Ισπανίας, της Ιρλανδίας της Ελλάδας και της Πορτογαλίας ανέλαβε την πρωτοβουλία για την καταστατική ενίσχυση της συνοχής με πρωτοστατούσα την κυβέρνηση της Ισπανίας η οποία πρόβαλλε ως απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη συμφωνίας σχετικά με την αναθεώρηση των Συνθηκών την διαμόρφωση θετικών ρυθμίσεων για την επίτευξη της συνοχής υπό τη μορφή δημοσιονομικής αλληλεγγύης μεταξύ των μερών κατά το πρότυπο ομοσπονδιακού κράτους, όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Τα επιχειρήματά της μετουσιώθηκαν σε πρόταση για σύσταση ενός Ταμείου Διακρατικών Αποζημιώσεων (Interstate Compensation Fund)³³² με στόχο την επίτευξη συνοχής μέσω της δημιουργίας των απαραίτητων πόρων και το οποίο θα απευθυνόταν στα κράτη μέλη που θα πληρούσαν τις εξής προϋποθέσεις: α) κατά κεφαλήν εισόδημα μικρότερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου και β) τήρηση των προϋποθέσεων σύγκλισης όπως αυτές ορίζονταν στο σχέδιο Συνθήκης για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Τελικά, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συμπεριλήφθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ η ίδρυση του Ταμείου Συνοχής με περιορισμένο όμως αντικείμενο εργασιών που αφορά την χρηματοδότηση έργων υποδομών στους τομείς των διευρωπαϊκών δικτύων και του περιβάλλοντος. Το συγκεκριμένο Ταμείο εκ γενέσεως απευθυνόταν σε κράτη και όχι σε περιφέρειες ενδυναμώνοντας την διακυβερνητική διάσταση της Πολιτικής Συνοχής³³³ ενώ σε οικονομικούς όρους έδινε την δυνατότητα σε κράτη μέλη τα οποία είχαν ανάγκη να προβούν σε μεγάλες επενδύσεις, προκειμένου να επιτευχθεί η απαραίτητη αναπτυξιακή σύγκλιση εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να τις πραγματοποιήσουν χωρίς να ξεπεράσει το δημοσιονομικό τους έλλειμα το ποσοστό του 3% προκειμένου για την είσοδό τους στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση³³⁴.

³³² Π.Κ. Ιωακειμίδης, «Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση. Θεωρία-Διαπραγμάτευση-Θεσμοί και Πολιτικές», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1993, σ.203.

³³³ Γ.Ανδρέου/Ν.Μαραβέγιας, «Η Διαρθρωτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης», 2007,ό.π., σσ.592-593

³³⁴ W.Heijman/T.Koch , “ The allocation of financial resources of the EU Structural Funds and Cohesion Fund during the period 2007-2013”, *Agricultural Economics*, Vol.57, issue 2, p. 52 https://agricecon.agriculturejournals.cz/artkey/age-201102-0001_the-allocation-of-financial-resources-of-the-eu-structural-funds-and-cohesion-fund-during-the-period-2007-2013.php, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024) .

4.2. Θεσμικό πλαίσιο και επενδυτικές δραστηριότητες του Ταμείου Συνοχής (1993-μέχρι και σήμερα).

Η πρώτη αναφορά για το Ταμείο Συνοχής σε επίσημο θεσμικό κείμενο γίνεται στο άρθρο 129Γ παρ.1 εδ.3 της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης σχετικά με τα διευρωπαϊκά δίκτυα και αφορά τη χρηματοδότηση συγκεκριμένων σχεδίων έργων σε θέματα υποδομών μεταφορών των κρατών μελών με την προϋπόθεση της ίδρυσής του με καταληκτική ημερομηνία την 31^η Δεκεμβρίου 1993 σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 130Δ της συγκεκριμένης Πράξης³³⁵. Τα συγκεκριμένα άρθρα παρέμειναν αυτούσια στη Συνθήκη του Μάαστριχτ³³⁶ επιβεβαιώνοντας εκ νέου τη πρόθεση για την ολοκλήρωση της διαδικασίας για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής. Επίσημως το Ταμείο Συνοχής ξεκίνησε τις εργασίες του στις 27 Μαΐου 1994³³⁷ λόγω καθυστέρησης της επικύρωσης της Συνθήκης του Μάαστριχτ ενώ για το χρονικό διάστημα μεταξύ 1^{ης} Απριλίου 1993 μέχρι 26 Μαΐου 1994 λειτούργησε ως χρηματοδοτικό μέσο συνοχής³³⁸.

Τα κράτη μέλη τα οποία θα υπάγονταν στην οικονομική συνεισφορά του εν λόγω Ταμείου θα έπρεπε να πληρούν δύο όρους: α) το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό προϊόν τους (ΑΕΠ) να είναι χαμηλότερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου και β) να εφαρμόζουν εθνικό πρόγραμμα σύγκλισης με τους απαραίτητους όρους οικονομικής σύγκλισης σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 104Γ της Συνθήκης του Μάαστριχτ περί ύψους δημοσιονομικού ελλείμματος (μακροοικονομική αιρεσιμότητα). Ήδη στον πρώτο κανονισμό και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 2 παρ. 2 ορίζεται ότι μέχρι και το τέλος του 1999 τα κράτη μέλη τα οποία μπορούν να ανταποκριθούν στο πρώτο κριτήριο επιλεξιμότητας χρηματοδότησης από το ταμείο είναι τέσσερα: η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα. Το συγκεκριμένο Ταμείο εξαρχής παρουσίαζε ιδιαιτερότητες

³³⁵ Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 169, 29 Ιουνίου 1987, ό.π.,σσ.9-10.

³³⁶ Συνθήκη του Μαστριχτ, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C191, 29 Ιουλίου 1992, ό.π.,σ.25.

³³⁷ Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1164/94 του Συμβουλίου της 16^{ης} Μαΐου 1994 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής, Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 130, 25 Μαΐου 1994, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31994R1164&qid=1710266181734>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³³⁸ *European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy*, «Ετήσια έκθεση του ταμείου συνοχής 1995», Publications Office, 1997, σ.3, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/48293ca2-19b3-4ba6-ae6b-c33fc5341943/language-el/format-PDF/source-309527799>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

όχι μόνο γιατί τα επιλέξιμα προς χρηματοδότηση κράτη ήταν τέσσερα σε σύνολο 15 (περίοδος 1994-1999) και λειτουργεί με κριτήριο μακροοικονομικής αιρεσιμότητας αλλά και σε σύγκριση με το σύστημα εφαρμογής και στόχων των υπόλοιπων διαρθρωτικών Ταμείων. Πιο αναλυτικά:

- Η χρηματοδότηση αφορά χρηματοδότηση εθνικών έργων(όχι προγραμμάτων) των κρατών μελών χωρίς εθνική περιφερειακή διάσταση.
- Αφορά υλοποίηση έργων που σχετίζονται με την υλοποίηση των προγραμμάτων δράσης σε δύο τομείς: α) το περιβάλλον, β) τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών.
- Η κατανομή των ενισχύσεων θα είναι ισόποσα μοιρασμένη στους προαναφερόμενους τομείς σύμφωνα με πρόταση της Επιτροπής(50:50)³³⁹.
- Η επιχορήγηση προκύπτει κατόπιν αιτήσεως του κράτους μέλους προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η επιλέξιμη δαπάνη για έργο ή ομάδα έργων να ανέρχεται στο ποσό των 10 εκατ. Ευρώ κατ' ελάχιστον³⁴⁰.

Όσον αφορά την επιλογή του είδους των έργων για τον μεν τομέα της υποδομής των μεταφορών πρέπει όλα τα προτεινόμενα έργα να σχετίζονται με το Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) ή να παρέχουν πρόσβαση σε αυτό και για τον δε τομέα του περιβάλλοντος τα προς χρηματοδότηση έργα να βασίζονται στις σχετικές οδηγίες για τα δίκτυα πόσιμου νερού, τα δίκτυα λυμάτων και την επεξεργασία των στερεών αποβλήτων ενώ λαμβάνονται υπόψη και προτεινόμενα έργα σχετιζόμενα με αναδάσωση, έλεγχο της διάβρωσης και της προστασίας των ενδιαιτημάτων³⁴¹. Επιπλέον, τα προς χρηματοδότηση έργα εξετάζονται ενδελεχώς ως προς την εναρμόνισή τους με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»³⁴².

³³⁹Ibid., σ.3.Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρονσα η κατανομή δεδομένου ότι πρόκειται για δύο τομείς με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως ότι τα έργα υποδομών συνήθως είναι μεγάλης κλίμακας και αριθμητικά περιορισμένα ενώ τα έργα σχετιζόμενα με το περιβάλλον είναι περιορισμένης κλίμακας και πολλά αριθμητικά. Βλ. S.Borrás, ό.π., p.213.

³⁴⁰ European Commission, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Το Ταμείο Συνοχής ενισχύει την Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη», Info regio Panorama, No 14, September 2004, p.4, ελληνική έκδοση, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3667fdd3-f161-4a46-a33e-f47ea6ce0c91/language-en/format-PDF/source-309621882> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁴¹ European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Ετήσια έκθεση του ταμείου συνοχής 1995», 1997, ό.π., σ.15.

³⁴² European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Ετήσια έκθεση του Ταμείου Συνοχής 1996», Publications Office, 1997, σ.3, ανακτήθηκε από

Οι κανόνες του Ταμείου Συνοχής παρέμειναν σταθεροί για την προγραμματική περίοδο 1994-1999 όμως η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης σε συνδυασμό με την εμπειρία που προέκυψε από την πάροδο του χρόνου είχε ως αποτέλεσμα την βελτίωση των πολιτικών αλλά και των διαδικασιών διαχείρισης των χρηματοδοτούμενων έργων. Με την είσοδο των νέων μελών το 2004 και το 2006 ήδη οι νέοι κανόνες εφαρμόζονταν στο πλαίσιο του Μέσου Προενταξιακών Διαρθρωτικών Πολιτικών (ISPA)³⁴³ ενώ ο τροποποιημένος Κανονισμός του 1999 για το Ταμείο Συνοχής και ο οποίος αφορούσε την προγραμματική περίοδο 2000-2006 επισήμανε την ανάγκη μιας στρατηγικής προσέγγισης των στόχων του Ταμείου σε συνδυασμό με την συσχέτιση των χρηματοδοτούμενων έργων του Ταμείου με τη γενικότερη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους τομείς του περιβάλλοντος και των υποδομών μεταφορών σε διοικητικό ή τομεακό επίπεδο. Σε αυτή τη περίοδο ξεκίνησε η διαδικασία για την σύγκλιση του καθεστώτος εφαρμογής του Ταμείου Συνοχής με των υπόλοιπων ταμείων.

Στη προγραμματική περίοδο 2007-2013 (Πλαίσιο 6) άλλαξαν ριζικά οι διαδικασίες εφαρμογής του Ταμείου Συνοχής οδηγώντας στη διατύπωση Κανονισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής (Κανονισμός Αρ. 1083/2006) μέσω του οποίου διατηρούνται μεν οι ειδικοί όροι χρηματοδότησης του Ταμείου Συνοχής (μακροοικονομική αιρεσιμότητα, όριο επιλεξιμότητας μικρότερο του 90% του ΑΕΠ και τομείς περιβάλλοντος και υποδομών μεταφορών) όμως γίνεται σαφής μετάβαση από έργα σε προγράμματα και ισχύουν κοινές διατάξεις με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα:

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/48165ee0-ced1-47ee-a72b-952262b05050/language-el/format-PDF/source-search>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁴³ Στην Έκθεση για το Ταμείο Συνοχής 1997 αναφέρεται η πρόταση της Επιτροπής για την δημιουργία ενός διαρθρωτικού μέσου προπαρασκευής της ένταξης (ISPA) μετά το 2000 για την υποστήριξη των υπό εξέταση νέων κρατών μελών προκειμένου να προχωρήσουν στα απαραίτητα έργα στους τομείς ενδιαφέροντος του Ταμείου Συνοχής για να υπάρχει μια αντιστοιχία επιπέδων υποδομών με την Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι την ολοκλήρωση της ένταξής τους. Ο κανονισμός του συγκεκριμένου μέσου είχε ως πρότυπο τον αντίστοιχο κανονισμό του Ταμείου Συνοχής. Βλ. *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, « Ετήσια έκθεση του Ταμείου Συνοχής 1997», Publications Office, 1999, σ. 8, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b9070290-2248-4462-8d4a-b44ac6c168b6/language-el/format-PDF/source-search>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

- Σε εθνικό επίπεδο προγραμματισμού καθορίστηκαν κοινές προτεραιότητες Ταμείου Συνοχής και ΕΤΠΑ καθώς και σε επίπεδο εξεταζόμενων προγραμμάτων.
- Εφαρμόστηκαν κοινά συστήματα αξιολόγησης και παρακολούθησης των προγραμμάτων.
- Οι ειδικοί κανονισμοί για το κάθε Ταμείο(Πλαίσιο 6) περιλάμβαναν συγκεκριμένους περιορισμούς διαχείρισης ενώ ο γενικός κανονισμός όλες τους κανόνες επιλεξιμότητας.
- Υπήρξαν ενιαία κριτήρια διαχείρισης και δημοσιονομικού ελέγχου.
- Η επιλογή των προγραμμάτων προς χρηματοδότηση αποτελεί ευθύνη των κρατών μελών εφόσον τηρούνται οι τομεακοί στόχοι του Ταμείου και συγκεκριμένοι κανόνες περί επιλεξιμότητας χωρίς την έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής παρά μόνο για το ποσοστό χρηματοδότησης σε μεγάλης εμβέλειας έργα³⁴⁴.

Επίσης με τον Κανονισμό 1084/2006 σχετικά με την ίδρυση Ταμείου Συνοχής και την κατάργηση του αρχικού κανονισμού 1164/1994 τερματίστηκε και η υποβολή ετήσιων εκθέσεων του εν λόγω Ταμείου από την προγραμματική περίοδο 2007-2013 και εφεξής³⁴⁵.

Για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 υπήρξε εκ νέου ένας Γενικός Κανονισμός (1303/2013) ο οποίος διαμόρφωσε κοινό θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας για όλα τα Διαρθρωτικά Ταμεία συμπεριλαμβανομένου και του Ταμείου Συνοχής με στόχο την προώθηση συνεργιών και της συμπληρωματικότητας των χρηματοδοτήσεων εξασφαλίζοντας ότι οι επιδοτήσεις υποδομών που συγχρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής εναρμονίζονται με παρόμοιου τύπου επιδοτήσεις που προέρχονται από τα υπόλοιπα διαρθρωτικά Ταμεία ενώ η μακροοικονομική αιρεσιμότητα του Ταμείου

³⁴⁴ *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Το Ταμείο Συνοχής ενισχύει την Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη», Inforegio Panorama, No 14, September 2004, ό.π., pp.4-6, ελληνική έκδοση καθώς και *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Η πολιτική συνοχής 2007-2013 – Παρατηρήσεις και επίσημα κείμενα Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Ταμείο Συνοχής, Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας, Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας», Publications Office, 2007, σσ.6-7, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/debf5b93-194a-4fe2-8bcb-fb630a0d12d2/language-el/format-PDF/source-309749332>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁴⁵ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Έκθεση της Επιτροπής. Ετήσια Έκθεση για το Ταμείο Συνοχής (2010)», Βρυξέλλες 14.11.2011, COM(2011) 741 τελικό, σ.1, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0741&qid=1710388430048> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

Συνοχής αφορούσε πλέον τη λειτουργία όλων των διαρθρωτικών Ταμείων. Πέραν της προώθησης της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής το πεδίο εφαρμογής της συνδρομής του Ταμείου αφορούσε:

- Επενδύσεις σχετιζόμενες με το περιβάλλον και ιδιαίτερα με την βιώσιμη ανάπτυξη και την ενέργεια ιδιαίτερα την ενεργειακή πληρότητα και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
- Επενδύσεις σχετιζόμενες με το Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ).
- Δράσεις σχετιζόμενες με τεχνική βοήθεια.
- Επενδύσεις σχετιζόμενες με σιδηροδρομικά δίκτυα, ποτάμια δίκτυα, θαλάσσια δίκτυα, τη διαλειτουργικότητα των διατροφικών μεταφορών, διαχείριση θαλάσσιων, οδικών και εναέριων μεταφορών, καθαρές αστικές και δημόσιες μεταφορές³⁴⁶.

Περαιτέρω, οι επενδυτικές προτεραιότητες του Ταμείου σε σχέση με τους 11 θεματικούς στόχους της περιόδου 2014-2020 (Πλαίσιο 8) κατανεμήθηκαν ως εξής:

- Στήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία με χαμηλούς ρύπους άνθρακα (ΘΣ4).
- Ενίσχυση της κλιματικής προσαρμογής και της πρόληψης και διαχείρισης κλιματικών κινδύνων (ΘΣ5).
- Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της επάρκειας των πόρων (ΘΣ6).
- Υποστήριξη των βιώσιμων μεταφορών και εξάλειψη των στενωπών συμφόρησης σε καίριους κυκλοφοριακούς άξονες (ΘΣ7).
- Ενδυνάμωση των θεσμικών ικανοτήτων των δημοσίων φορέων και των ενδιαφερομένων φορέων³⁴⁷.

Τέλος, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθμ.1316/2013³⁴⁸ που αφορά τη σύσταση της διευκόλυνσης «Συνδέοντας την Ευρώπη» (ΔΣΕ) μεταφέρεται τμήμα των πόρων του

³⁴⁶M.Sapala , “How the Eu Budget is spent: Cohesion Fund”, European Parliament Think Tank Briefing, 14 September 2016, p.5, ανακτήθηκε από [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2016\)586678](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2016)586678), (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁴⁷E. Medeiros /J.L.Zézere /N.Costa, “The EU Cohesion Fund and Spatial Planning Strategies in Transport and Risk Prevention: Portugal (1995-2013)”, in *European Structural and Investment Funds Journal*, Issue 2, Vol. 4, 2016, p.88, ανακτήθηκε από <https://estif.lexxion.eu/issue/ESTIF/2016/2>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

Ταμείου για την χρηματοδότηση έργων υποδομών μεταφορών αποκλειστικά για τα κράτη μέλη που είναι επιλέξιμα από το Ταμείο Συνοχής με γνώμονα ότι τα έργα αυτά προσφέρουν ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία.

Για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο (2021-2027) εγκρίθηκε κοινός κανονισμός λειτουργίας για το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης περιορίζοντας ακόμα περισσότερο την αυτονομία του παρά το γεγονός ότι διατηρήθηκε αυτούσιο το πεδίο χρηματοδότησής του σε επενδύσεις για το περιβάλλον και τις μεταφορές καθώς και το πεδίο επιλεξιμότητας σε επίπεδο κράτους. Σε αντικατάσταση των έντεκα θεματικών στόχων της προηγούμενης περιόδου προέκυψαν πέντε νέοι Στόχοι Πολιτικής και η πλειονότητα των επενδύσεων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και του Ταμείου Συνοχής θα επικεντρωθούν στον Στόχο Πολιτικής 1:Μια εξυπνότερη Ευρώπη και στον Στόχο Πολιτικής 2: Μια πιο «πράσινη» Ευρώπη³⁴⁹. Το γενικό πλαίσιο λειτουργίας των Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων και αυτής της περιόδου διαμορφώθηκε με έναν κοινό Γενικό Κανονισμό (Common Provisions Regulation-CPR).

4.3. Προϋπολογισμός και κατανομή πόρων του Ταμείου Συνοχής (1993-μέχρι και σήμερα).

Ο συμβιβασμός που προέκυψε από τις διαπραγματεύσεις στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου στις 11-12 Δεκεμβρίου 1992 καθόρισε τη κατανομή των πόρων των τότε Διαρθρωτικών Ταμείων στο ύψος των 153 δις ECU ενώ προβλέφθηκε

³⁴⁸ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1316/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 για τη σύσταση της διευκόλυνσης «Συνδέοντας την Ευρώπη», την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 913/2010 και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 680/2007 και (ΕΚ) αριθ. 67/2010, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 348, 20 Δεκεμβρίου 2013, σ. 129, παρ.6, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1316> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁴⁹ Γ.Ανδρέου, «Η πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά το 2020: Περισσότεροι στόχοι, λιγότεροι πόροι», Επιστημονική Επιθεώρηση για την Περιφερειακή και Τοπική Ανάπτυξη -Περιφέρεια, Άνοιξη 2019, Τεύχος 8, ό.π., σ.68.

και το ποσό των 15 δις ECU ως πόροι του Ταμείου Συνοχής το οποίο εγκρίθηκε και με τον ιδρυτικό του Κανονισμό το 1994. Η κατανομή του ποσού αυτού αφορούσε τις τέσσερις αρχικά δικαιούχες χώρες (Ισπανία, Ιρλανδία, Ελλάδα, Πορτογαλία) και οι πόροι του Ταμείου θα μπορούσαν να καλύψουν το 85% του κόστους έργων υποδομών μεταφορών και περιβάλλοντος με προϋπολογισμό άνω των 10 εκ.ECU. Με τη συνδρομή και των πόρων του Ταμείου Συνοχής συγκεκριμένα για την προγραμματική περίοδο 1993-1999 κατασκευάστηκαν εμβληματικά έργα όπως η γέφυρα Βάσκο ντα Γκάμα στην Λισαβόνα της Πορτογαλίας, η μεγαλύτερη γέφυρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μήκους 12,3 χλμ. καθώς και το φράγμα Αλκέβα στον ποταμό Γκουαντιάνα στη νότια Πορτογαλία στρατηγικής σημασίας υδατικό απόθεμα της Ευρώπης³⁵⁰ ενώ οι επενδύσεις στις σιδηροδρομικές υποδομές οδήγησαν σε μείωση της διάρκειας μετάβασης σε βασικές διαδρομές που συνδέουν πόλεις με λιμάνια και συνοριακούς σταθμούς όπως π.χ. η διαδρομή Αθήνα-Θεσσαλονίκη-Ειδομένη (μείωση κατά 1 ώρα και 30 λεπτά) ή Λισαβόνα- Faro (1 ώρα και 35 λεπτά) κλπ.³⁵¹.

Την προγραμματική περίοδο 2000-2006 άλλαξαν οι δικαιούχες χώρες και αυξήθηκε σημαντικά ο προϋπολογισμός του Ταμείου Συνοχής. Κατά την περίοδο 2000-2002 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ιρλανδίας αντιστοιχούσε στο 101% του κοινοτικού μέσου όρου της Ένωσης των δεκαπέντε μελών με αποτέλεσμα την εξαίρεσή της από τη χρηματοδότηση του Ταμείου από το έτος 2004 και την ένδειξη της μείωσης της σημασίας του Ταμείου. Όμως η κατάσταση αυτή αναιρέθηκε με την είσοδο των δέκα νέων κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004, τα οποία ήταν όλα επιλέξιμα για την χρηματοδότησή τους από το Ταμείο Συνοχής. Επομένως, στη συγκεκριμένη περίοδο η δράση του Ταμείου αφορά περισσότερα από τα μισά μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης(25)³⁵² και το ποσό της επιχορήγησης άγγιξε τα 32 δις ευρώ (ΠΙΝΑΚΑΣ 14).

³⁵⁰ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «30ή επέτειος του Ταμείου Συνοχής: 179 δις. ευρώ για τη σύγκλιση και τη βιώσιμη ανάπτυξη», ειδησεογραφικό άρθρο, 3 Απριλίου 2023, ανακτήθηκε από https://greece.representation.ec.europa.eu/news/30i-epeteios-toy-tameioy-synohis-179-dis-eyro-gia-ti-sygklisi-kai-ti-biosimi-anaptyxi-2023-04-03_el, ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.

³⁵¹ *Inforegio Panorama*, αριθ.26, ό.π., Ιούνιος 2008, σ.18 (ελληνική έκδοση).

³⁵² *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Το Ταμείο Συνοχής ενισχύει την Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη», *Inforegio Panorama*, No 14, September 2004, ό.π., pp.5-6, ελληνική έκδοση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΑ ΤΑΜΕΙΟ 1989-2020

Δισεκατομμύρια EUR σε τιμές του 2011	ΕΚΤ	ΕΤΠΑ	ΤΣ	ΕΓΤΑΑ	ΕΤΘΑ	Σύνολο
1989–1993	24	39	2,2	10		75
1994–1999	67	119	20	35	4,1	245
2000–2006	79	150	32	45	4,6	311
2007–2013	78	205	71	102	4,4	460
2014–2020	71	181	56	85	6,6	400

Τα ταμεία αναφέρονται με την τρέχουσα ονομασία τους. Το ΕΓΤΑΑ και το ΕΤΘΑ είχαν διαφορετική ονομασία τις προηγούμενες περιόδους. Το Ταμείο Συνοχής ιδρύθηκε το 1992 και άρχισε να λειτουργεί το 1993.

Πηγή: *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Επενδύσεις για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη. Προώθηση της ανάπτυξης και της καλής διακυβέρνησης στις περιφέρειες και πόλεις της ΕΕ», Έκτη Έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Ιούλιος 2014, ό.π., σ.188.

Η επόμενη προγραμματική περίοδος (2007-2013) σήμανε και την ένταξη της Ισπανίας στο μεταβατικό καθεστώς χρηματοδότησης του Ταμείου Συνοχής (phasing out)³⁵³ ενώ προστέθηκαν άλλες δύο χώρες στις επιλέξιμες των πόρων του εν λόγω Ταμείου: η Βουλγαρία και η Ρουμανία λόγω της ένταξής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2007. Ο συνολικός προϋπολογισμός του Ταμείου άγγιζε τα 70 δις ευρώ (σε τιμές 2007) και αποτελούσαν το ένα τρίτο των πιστώσεων που κατανεμήθηκαν στα νέα κράτη μέλη με αντιστοιχία κάλυψης στον πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ποσοστό 34,4%³⁵⁴. Επιπρόσθετα οι πόροι του Ταμείου Συνοχής αφορούσαν κυρίως τον Στόχο «Σύγκλιση»

³⁵³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου της 11ης Ιουλίου 2006 περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31 Ιουλίου 2006, σ. 75, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006R1083>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁵⁴ *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Η πολιτική συνοχής 2007-2013 – Παρατηρήσεις και επίσημα κείμενα Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Ταμείο Συνοχής. Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας. Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας», Publications Office, 2007, σ.120, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/debf5b93-194a-4fe2-8bcb-fb630a0d12d2/language-el/format-PDF/source-309749332>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

και συμπεριλαμβάνονται ως ποσό σε κοινή αξιολόγηση με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΠΙΝΑΚΑΣ 15)

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΕ ΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΑΝΑ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟ

2007-2013 (σε δις ευρώ)

	Convergence	Competitiveness	ETC	Total
Structural Funds + Cohesion Fund	283.7	54.9	8.0	346.5
of which:				
ESF	52.7	23.9		76.6
ERDF	161.1	30.9	8.0	200.0
Cohesion Fund	*69.9	*0.0		69.9
ERDF + Cohesion Fund	231.0	30.9	8.0	269.9

** Eligibility for the Cohesion Fund is determined at a national level – there is not a 1-to-1 correspondence with convergence regions and some of the investment goes to Convergence regions*

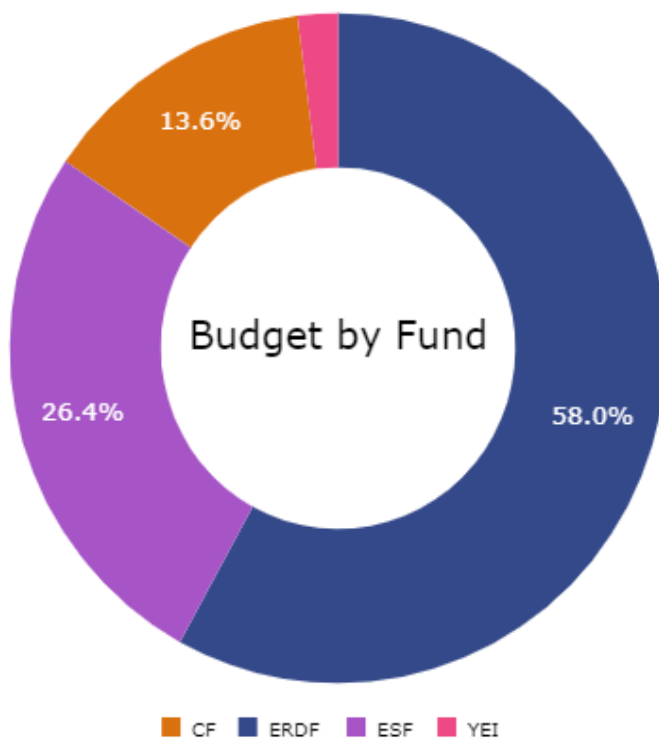
Πηγή: *European Commission*, “Commission Staff Working Document. Ex post Evaluation of the ERDF and Cohesion Fund 2007-2013”, Brussels 19.9.2016, SWD(2016) 318 final, p.10, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/key-achievements/2007-2013_en, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

Η ενίσχυση των κρατών μελών των οποίων το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα(ΑΕΕ) είναι μικρότερο του 90% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα συνεχιστεί και στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 (ΠΙΝΑΚΑΣ 16) και αφορά κυρίως τα κράτη της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης (Τσέχικη Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Σλοβενία, Σλοβακία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Κροατία) καθώς και τη Κύπρο, τη Μάλτα, την Ελλάδα και την Πορτογαλία. Οι πόροι του ταμείου μειώνονται στα 66,4 δις ευρώ και πέραν των προγραμμάτων στους τομείς των υποδομών μεταφορών και του περιβάλλοντος θα μπορούν να χρηματοδοτηθούν και προγράμματα που αφορούν τον τομέα της ενέργειας με θετικό αντίκτυπο στο περιβάλλον. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε το ποσό των 10 δις ευρώ των

πόρων του Ταμείου ήταν δεσμευμένο στη διευκόλυνση «Συνδέοντας την Ευρώπη»(ring fenced)³⁵⁵.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

2014-2020: Προϋπολογισμός Πολιτικής Συνοχής ανά Ταμείο (σε δις ευρώ)

Σημειώσεις: CF= Cohesion Fund (Ταμείο Συνοχής), ERDF= European Regional Development Fund (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης), ESF= European Social Fund (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο), YEI=Youth Employment Initiative (Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων-ΠΑΝ).

ΤΣ= 13,6% (72.380.951.516 δις), ΕΤΠΑ=58% (308.107.364.182 δις), ΕΚΤ= 26,4% (140.382.988.877 δις), ΠΑΝ=2,0% (10.465.423.879 δις), ΣΥΝΟΛΟ=531.336.728.454 δις.

Πηγή: *European Commission*, Cohesion Data Open Platform, 2014-2020 Cohesion Policy Overview, ανακτήθηκε από https://cohesiondata.ec.europa.eu/cohesion_overview/14-20 , (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

³⁵⁵ Α.Κουρτέσης/Β.Αυδίκος , Άνοιξη 2013, ό.π., σ.143.

Το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο της τρέχουσας περιόδου (2021-2027) όπως εγκρίθηκε διαμόρφωσε τον Προϋπολογισμό της Πολιτικής Συνοχής σε κατώτερο από την προηγούμενη περίοδο οικονομικό επίπεδο³⁵⁶ και ειδικά για το Ταμείο Συνοχής η μείωση του προϋπολογισμού του άγγιξε το -45%³⁵⁷.

4.4. Τομείς χρηματοδότησης Ταμείου Συνοχής.

4.4.1. Δίκτυο Υποδομών Μεταφορών.

Οι συνέπειες της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς είναι η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών, προσώπων και κεφαλαίου. Για την καλύτερη δυνατή επίτευξη των προαναφερόμενων ελευθεριών με αντίστοιχη επίδραση στην οικονομική μεγέθυνση των οικονομιών αγοράς η διαμόρφωση ενός αποδοτικού δικτύου υποδομών μεταφορών είναι στρατηγικής σημασίας διότι επιτρέπει τη σύνδεση μεταξύ των περιοχών, την κυκλοφορία των εμπορευμάτων και τον διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Υπό αυτό το πρίσμα επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος τομέας ως χρηματοδοτικό αντικείμενο του Ταμείου Συνοχής προκειμένου να εξυπηρετήσει με τους πόρους του τη δυνατότητα σύγκλισης των επιλέξιμων χωρών με τις συνθήκες των ανεπτυγμένων οικονομιών αγοράς. Μέσω της ανάπτυξης του δικτύου μεταφορών διευρύνονται οι ζώνες διάθεσης των προϊόντων παραγωγής επιτρέποντας τις αυξήσεις στην παραγωγή τους και στη μείωση του κόστους τους και επομένως σε αυξητική οικονομική εξέλιξη λαμβάνοντας υπόψη και τα εμπειρικά δεδομένα σύμφωνα με τα οποία τα κέντρα παραγωγής και κατανάλωσης

³⁵⁶ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Πρόταση: Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Διαχείριση των Συνόρων και των Θεωρήσεων», Στρασβούργο 29.05.2018, COM(2018) 375 final, 2018/0196 (COD), σ. 6, ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:26b02a36-6376-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0005.03/DOC_1&format=PDF, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024) & Κανονισμός (ΕΕ, ΕΥΡΑΤΟΜ) 2020/2093 του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2020 για τον καθορισμό του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για τα έτη 2021 έως 2027, L 433, 22.12.2020, σ.21, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R2093>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

³⁵⁷ *European Parliament*, Directorate-General for Parliamentary Research Services, M.Parry, M.Sapała, “2021-2027 multiannual financial framework and new own resources – Analysis of the Commission's proposal – In-depth analysis”, European Parliament, 2018, p.5, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2861/663213>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

τήνουν να βρίσκονται στις πλησιέστερες αποτελεσματικές υποδομές για λόγους ευκολίας πρόσβασης³⁵⁸.

Αρχικά οι επενδύσεις στο δίκτυο υποδομών μεταφορών αφορούσαν τέσσερις μόνο χώρες μέλη (Ισπανία, Ιρλανδία, Ελλάδα και Πορτογαλία) εκ των οποίων οι τρεις χώρες (Ισπανία, Ελλάδα και Πορτογαλία) παρουσίαζαν στοιχεία γεωγραφικής και περιφερειακής απομόνωσης σε σχέση με το δίκτυο μεταφορών της Κεντρικής Ευρώπης με αποτέλεσμα αυτές ακριβώς οι επενδύσεις της πρώτης προγραμματικής περιόδου (1994-1999) να αφορούν κυρίως αναβάθμιση και βελτιστοποίηση των εθνικών δικτύων και όχι τόσο τη διασύνδεση με το δίκτυο μεταφορών των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μετά την προσχώρηση των κρατών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης η ανάγκη για την ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Αγοράς ενίσχυσε την ανάγκη μιας ευρωπαϊκής πολιτικής μεταφορών και ανέδειξε ως εξαιρετικά σημαντική προτεραιότητα την εξέλιξη του δικτύου των διευρωπαϊκών μεταφορών³⁵⁹ (ΔΕΔ-Μ) με στόχο την διασύνδεση όλων των περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁶⁰. Πολλά έργα που

³⁵⁸ Στις οικονομίες αγοράς η ανάπτυξη βασίζεται στην τεχνολογική πρόοδο, στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας αλλά και στον διεθνή καταμερισμό εργασίας. Η ενίσχυση της επικοινωνίας μεταξύ περιοχών παραγωγής με διαφορετικό κόστος παραγωγής έχει συλλογικό όφελος για τις αγορές. Η συγκεκριμένη διαπίστωση οδήγησε στη διατύπωση του περίφημου θεωρήματος «HOS» (Heckscher, Ohlin, Samuelson): Η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών και υπηρεσιών εξισορροπεί ικανοποιητικά τις αρνητικές επιπτώσεις της άνισης κατανομής των συντελεστών παραγωγής μεταξύ διαφορετικών περιοχών. Η διάθεση π.χ. τροπικών φρούτων στις αγορές της Ευρώπης οφείλεται ακριβώς στον διεθνή καταμερισμό εργασίας και υπό αυτή τη λογική οι υποδομές μεταφορών αποκτούν θεμελιώδη αξία. Βλ. Y. Crozet, “Υποδομές μεταφορών: συνδυασμός της οικονομικής μεγέθυνσης και της συνοχής στην Ευρώπη», στο *European Commission, Directorate General for Regional and Urban Policy*, «Οι μεταφορές, κινητήρια δύναμη της περιφερειακής ανάπτυξης», *Inforegio Panorama*, No 18, December 2005, σσ.3-4, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/363e541c-d0aa-4e17-9ec4-9fc45ae47088/language-en/format-PDF/source-310762575>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

³⁵⁹ Τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα περιλαμβάνουν τους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας με στόχο την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ενιαίας Αγοράς, την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, τη σύνδεση απομακρυσμένων, περικλειστών και νησιωτικών περιοχών με τις κεντρικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και την διευκόλυνση πρόσβασης στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις συνορεύουσες χώρες. Το ΔΕΔ-Μ αποτελεί τμήμα της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας, βελτιστοποιήθηκε στη πάροδο του χρόνου ιδιαίτερα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1315/2013 και της σχετικής αναθεώρησης του το 2021. Βλ. σχετ. *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, «Διευρωπαϊκά Δίκτυα-κατευθυντήριες γραμμές», Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Συνοχή, ανακτήθηκε από <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/135/%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CF%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%B8%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%B5%CF%82-%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B5%CF%82>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

³⁶⁰ J.A.Faiña/J.López-Rodriguez/P.Montes-Solla, “Cohesion Policy and transportation” in S.Piattoni/L.Polverari (ed.), “*Handbook on Cohesion Policy in the EU*”, Edward Elgar Publishing,

υπάγονται στο συγκεκριμένο δίκτυο χρηματοδοτήθηκαν κατά τη διάρκεια των χρηματοδοτικών περιόδων και από το Ταμείο Συνοχής ειδικά από το 2000 και μετά.

Η ανάπτυξη της στρατηγικής της Λισαβόνας προσέθεσε ως νέα διάσταση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης την αειφορία του περιβάλλοντος η οποία οδήγησε στην ανάγκη διαμόρφωσης ενός βιώσιμου συστήματος μεταφορών με επενδύσεις σε νέες υποδομές αλλά και αποκατάσταση των παλαιών υποδομών μεταφορών έτσι ώστε να είναι φιλικότερες προς το περιβάλλον. Ειδικότερα για την προγραμματική περίοδο 2000-2006 έπρεπε να διαμορφωθούν μελέτες έργων που να περιλαμβάνουν και τρόπους μείωσης των δυσμενών επιπτώσεων των μεταφορών καθώς και να προωθηθεί η χρήση βιώσιμότερων μεταφορικών μέσων³⁶¹. Για την περίοδο 2007-2013 δεσμεύθηκαν 82,24 δις ευρώ για τον τομέα των μεταφορών και περιλάμβαναν έργα και προγράμματα σχετιζόμενα με αεροδρόμια, λιμάνια και εσωτερικές πλωτές οδούς, αστικές μεταφορές, πολυτροπικά³⁶² συστήματα μεταφορών και πληροφοριών, σιδηροδρόμους (περιλαμβάνονται τα ΔΕΔ-Μ αλλά και άλλα έργα) καθώς και εθνικούς, περιφερειακούς και τοπικούς δρόμους (που εντάσσονται και στα ΔΕΔ-Μ) με υποστήριξη χρηματοδότησης από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής³⁶³. Η προώθηση επενδύσεων σε υποδομές μεταφορών με χαμηλές εκπομπές

Cheltenham UK-Northampton, MA, USA, 2016, pp. 339-340 & Ε. Ανδρικοπούλου/Γρ.Κανκαλάς, «Η Ελλάδα στο μεταβαλλόμενο τοπίο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: οι χωρικές διαστάσεις μιας μακροχρόνιας συμβίωσης», *Επιστημονική Επιθεώρηση για την περιφερειακή και την τοπική ανάπτυξη «Περιφέρεια»*, Φθινόπωρο 2021, Τεύχος 12, σ.24 , ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.12681/rp.28886> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁶¹ European Commission, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Οι μεταφορές, κινητήρια δύναμη της περιφερειακής ανάπτυξης», *Inforegio Panorama*, No 18, December 2005, σ.9.

³⁶² Οι πολυτροπικές μεταφορές (multimodal transport) ή αλλιώς συνδυασμένες μεταφορές είναι η μεταφορά αντικειμένων υπό μία σύμβαση όμως για την εκτέλεσή της απαιτούνται τουλάχιστον δύο διαφορετικά είδη μεταφορικών μέσων ενώ διατροπικές μεταφορές (intermodal transport) είναι οι μεταφορές εμπορευμάτων από τουλάχιστον δύο μέσα μεταφοράς όπου το κύριο μέσο μεταφοράς είναι το οδικό μέσο και μπορεί στην διάρκεια της διαδρομής η μεταφορά να εξυπηρετηθεί και με άλλου τύπου μέσο όπως οι σιδηρόδρομοι. Αυτός ο τύπος μεταφοράς αφορά κυρίως εμπορευματοκιβώτια. Πιο αναλυτικά, βλ. Α.Π.Σταματέλλος, «Γεωπολιτική και πολυτροπικές μεταφορές. Η περίπτωση των Βαλκανίων», Διπλωματική Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Σχεδιασμός, οργάνωση και διαχείριση των συστημάτων μεταφορών», Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2013, σ.15, ανακτήθηκε από <https://ikee.lib.auth.gr/record/134134/files/GRI-2014-12160.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁶³ European Commission, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Συνδέσεις για την Ευρώπη. Μεταφορές και Περιφερειακή Πολιτική», *Inforegio Panorama*, No 38, Summer 2011, ελληνική έκδοση, σ.6, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/panorama-magazine/2011/panorama-38-connecting-europe-transport-and-regional-policy , (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

άνθρακα εντός και εκτός του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) καθώς και σε αστικές μεταφορές από το Ταμείο Συνοχής συνεχίστηκε και στη προγραμματική περίοδο 2014-2020 όπου μέρος των διαθέσιμων πόρων του διατέθηκε στη διευκόλυνση «Συνδέοντας την Ευρώπη»³⁶⁴ καθώς και σε μια λίστα 30 προγραμμάτων προτεραιότητας ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος με στόχο την βελτίωση της αποδοτικότητας του ευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών και την ικανοποίηση των αναγκών των ευρωπαίων πολιτών³⁶⁵.

Τέλος για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2021-2027 οι πόροι του Ταμείου Συνοχής όπως προαναφέρθηκε διαμορφώθηκαν στα 49,175 δις (περιορισμένοι κατά - 45% σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο) και η κατανομή τους αφορά τον Στόχο Πολιτικής 2 μία «πιο πράσινη Ευρώπη» με 24.568 δις ευρώ και τον Στόχο Πολιτικής 3 μία «πιο συνδεδεμένη Ευρώπη» με 23.608 δις ευρώ (ΠΙΝΑΚΑΣ 17).

³⁶⁴Official Website of European Commission, Regional Policy, Funding, Cohesion Fund, 2014-2020 , ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/cohesion-fund/2014-2020_en, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

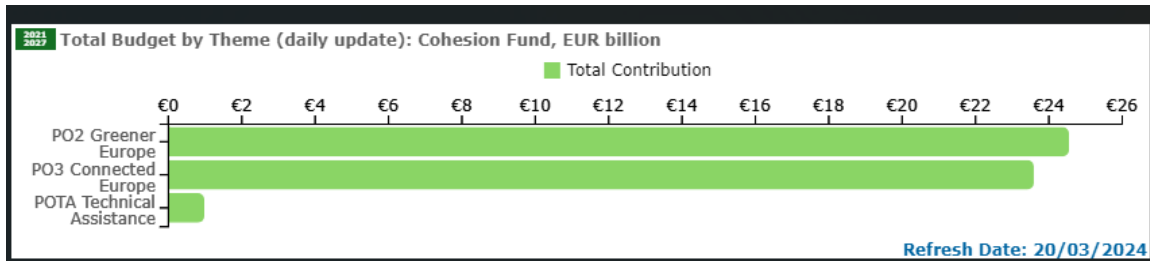
³⁶⁵Official Website of European Commission, TEN-T, TEN-T Projects, 30 Priority Projects, ανακτήθηκε από <https://wayback.archive-it.org/12090/20221208085852/https://ec.europa.eu/inea/ten-t/ten-t-projects/projects-by-priority-project>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Ταμείο Συνοχής 2021-2027

Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός περιόδου

€49 175 819 178

Πηγή: *European Commission*, Cohesion Data Open Platform, Cohesion Policy Funds, Cohesion Fund, Funding Period: 2021-2027, ανακτήθηκε από <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cf/21-27>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.

4.4.2. Περιβάλλον.

Σύμφωνα με αποτελέσματα ερευνών έχει αποδειχθεί ότι η εφαρμογή περιβαλλοντικών προγραμμάτων μεγάλης εμβέλειας συνεισφέρει στην επίτευξη των βασικών στόχων της Πολιτικής Συνοχής όπως η ενίσχυση της οικονομικής μεγέθυνσης και της ανταγωνιστικότητας καθώς και η βελτίωση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Επίσης τα συγκεκριμένα έργα προωθούν την συμμόρφωση με το περιβαλλοντικό *acquis*³⁶⁶ της Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁶⁷. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του Ταμείου Συνοχής υπήρχε μια παραδοξότητα όσον αφορά την χρηματοδότηση των περιβαλλοντικών έργων με την έννοια ότι σε εκείνη την περίοδο τα συγκεκριμένα έργα εξυπηρετούσαν περισσότερο την ανάγκη των τεσσάρων επιλέξιμων κρατών για κάλυψη

³⁶⁶ The European Union *acquis* ή αλλιώς το «ευρωπαϊκό κεκτημένο» είναι το σύνολο κοινών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που συνθέτουν το σώμα της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενσωματώνονται και στο εσωτερικό νομοθετικό σύστημα των κρατών μελών. Πιο αναλυτικά βλ. *Official website of European Union*, Eur-lex Home, Summaries of EU legislation, *Acquis*, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.

³⁶⁷ *European Commission*, “Ex post evaluation of major projects supported by the European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund between 2000 and 2013, Contract: No CCI 2018CE16BAT044, Lot Environment, Final Report, August 2019, p.5, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/evaluation/ex_post_env_2000_2013_en.pdf, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

του κόστους που προέκυψε προκειμένου να μπορέσουν να συμβαδίσουν με το περιβαλλοντικό κεκτημένο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ενώ αγνοήθηκε παντελώς η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Μετά την έγκριση των σχετικών Κανονισμών το 1994 και κατόπιν πίεσεως μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανισμών ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ενισχύθηκε διότι είχε την δυνατότητα πλέον να αξιώσει επιστροφή πόρων του Ταμείου Συνοχής σε περίπτωση που αποδεδειγμένα η εφαρμογή προγραμμάτων παραβίαζε το περιβαλλοντικό δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόλα αυτά για την περίοδο 1994-1999 αν και οι διαθέσιμοι πόροι για την εφαρμογή περιβαλλοντικών έργων ήταν καθοριστικής σημασίας εντούτοις η σύνδεσή τους με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης και την αφομοίωση της περιβαλλοντικής πολιτικής ήταν εξαιρετικά επιφανειακή και τυπική. Η συγκεκριμένη αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων οφειλόταν στο πολιτικό υπόβαθρο και τον θεσμικό τύπο εγκαθίδρυσης του εν λόγω Ταμείου³⁶⁸. Στον παρακάτω Πίνακα (ΠΙΝΑΚΑΣ 18) παρουσιάζονται οι τομείς χρηματοδότησης περιβαλλοντικών έργων που διατέθηκαν από το Ταμείο Συνοχής για τις τέσσερις επιλέξιμες χώρες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

Χρηματοδότηση Ταμείου Συνοχής 1993-1999

Επενδύσεις προτεραιότητας 1993–1999 (%)					
	Ελλάδα	Ισπανία	Ιρλανδία	Πορτογαλία	Σύνολο
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	48,8	50,3	50,0	51,9	50,3
Υδρευση	20,5	13,1	16,8	16,9	15,4
Αποχέτευση/Λύματα	23,7	22,4	32,1	18,4	22,8
Στερεά απόβλητα	0,7	5,2	0,6	14,6	5,7
Διάφορα	4,0	9,7	0,4	2,1	6,4

Πηγή: *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Το Ταμείο Συνοχής ενισχύει την Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη», *Info regio Panorama*, No 14, September 2004, ό.π., σ.7, ελληνική έκδοση.

³⁶⁸ *A.Lenshow/J.Baudner*, “Cohesion Policy and the green economy” in *S.Piattoni/L.Polverari* (ed.), “*Handbook on Cohesion Policy in the EU*”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK-Northampton, MA, USA, 2016, pp. 371-372.

Η αναμόρφωση των κανονισμών το 1999 και η είσοδος των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, της Κύπρου και της Μάλτας στην Ευρωπαϊκή Ένωση με συνεπακόλουθο την επιλέξιμότητά τους από το Ταμείο Συνοχής (ΠΙΝΑΚΑΣ 19) για την προγραμματική περίοδο 2000-2006 είχε ως αποτέλεσμα την εισαγωγή του κριτηρίου της κάλυψης των περιβαλλοντικών αναγκών ως προαπαιτούμενο για την χρηματοδότηση έργων ενώ επιβεβαιώθηκε περαιτέρω η ανάγκη για κατασκευή μονάδων αποβλήτων καθώς και μονάδων διαχείρισης υδάτων³⁶⁹. Υπό αυτή την οπτική γωνία το Μέσο Προενταξιακών Διαρθρωτικών Πολιτικών (ISPA) που λειτούργησε για να εξυπηρετήσει τις υποψήφιες για ένταξη χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χρηματοδότησε περισσότερα από 200 περιβαλλοντικά έργα τα οποία ακολούθησαν την λογική της διαχείρισης των αντίστοιχων έργων του Ταμείου Συνοχής για να είναι δυνατή η ήπια μετάβαση σε νομοθετικό και διοικητικό επίπεδο στην χρηματοδότησή του. Τα συγκεκριμένα έργα αφορούσαν κατά κύριο λόγο την ύδρευση, τα αποχετευτικά δίκτυα, την επεξεργασία των λυμάτων και την διαχείριση των αποβλήτων³⁷⁰. Επίσης παρείχε κίνητρα για την εφαρμογή σχετικών περιβαλλοντικών οδηγιών κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης των προαπαιτούμενων διαδικασιών επιδότησης και αφορούσε ζητήματα σχετιζόμενα με την εδαφική συνιστώσα της περιβαλλοντικής προστασίας όπως η διάσωση και η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, η διαχείριση λυμάτων και αποβλήτων καθώς και η εκτίμηση περιβαλλοντικών συνεπειών των χρηματοδοτούμενων έργων³⁷¹.

³⁶⁹ *ibid.*, p. 373

³⁷⁰ *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Το Ταμείο Συνοχής ενισχύει την Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη», *Inforegio Panorama*, No 14, September 2004, ό.π., σ.9, ελληνική έκδοση.

³⁷¹ *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, *Annual report of the cohesion fund 2006*, Publications Office, 2008, p. 13, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2776/16156>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Σχετικό μερίδιο του Ταμείου Συνοχής στα νέα κράτη μέλη για την περίοδο 2004–2006

Εκατ. EUR	Συνολικοί πόροι	Ταμείο Συνοχής	Μερίδιο (σε %)
Εσθονία	695,1	309,0	44
Κύπρος	113,4	53,9	48
Λεττονία	1 164,3	515,4	44
Λιθουανία	1 537,7	608,2	40
Μάλτα	88,7	21,9	25
Ουγγαρία	3 207,4	1 112,7	35
Πολωνία	12 809,7	4 178,6	33
Σλοβακία	1 757,4	570,5	32
Σλοβενία	456,3	188,7	41
Τσεχική Δημοκρατία	2 621,2	936,1	36
Σύνολο	24 451,2	8 495,0	35

Πηγή: : *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Το Ταμείο Συνοχής ενισχύει την Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη», *Inforegio Panorama*, No 14, September 2004, ό.π., σ.6, ελληνική έκδοση.

Η ανάγκη για την προώθηση επενδύσεων στο τομέα των υδάτων και ειδικά για έργα σχετιζόμενα με την παροχή ποιοτικού πόσιμου νερού καθώς και για έργα συλλογής και διαχείρισης λυμάτων για την εναρμόνιση με τα αντίστοιχα ποιοτικά κριτήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνεχίστηκε και στην επόμενη χρηματοδοτική περίοδο 2007-2013. Χώρες αποδέκτες των εν λόγω επενδύσεων ήταν κυρίως οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης καθώς και του Ευρωπαϊκού Νότου. Σε χρηματικούς όρους η διάθεση πόρων στο περιβάλλον για τη συγκεκριμένη περίοδο ξεπεράστηκε από τον τομέα των μεταφορών. Πιο συγκεκριμένα το ποσό που διατέθηκε για τον τομέα των υδάτων και της διαχείρισης λυμάτων ήταν 27,3 δις ευρώ εκ των οποίων τα δύο τρίτα (2/3) κατευθύνθηκαν στις χώρες που εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά το 2004 (EU13). Έτσι μέχρι το κλείσιμο της περιόδου βελτιώθηκε η παροχή πόσιμου νερού για περίπου 4 εκ. κατοίκους και βελτιώθηκε η διαχείριση λυμάτων που αφορούσε 7 εκ. κατοίκους. Τα ίδια δεδομένα ίσχυαν και για τον τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων

με αποδέκτες των επενδύσεων τις ίδιες χώρες που αντιμετώπιζαν προβλήματα διαχείρισης λυμάτων και βελτίωσης της ποιότητας των πόσιμων υδάτων³⁷².

Στο σύνολο των 11 θεματικών Στόχων της περιόδου 2014-2020 τρεις (3) ανταποκρίνονταν σε καθαρά περιβαλλοντικά κριτήρια:

- Θεματικός Στόχος 4: «Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα».
- Θεματικός Στόχος 5: «Ενίσχυση της προσαρμογής στην αλλαγή του κλίματος, αντιμετώπιση και διαχείριση κινδύνων».
- Θεματικός Στόχος 6: «Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της ενεργειακής απόδοσης»³⁷³.

Ο προϋπολογισμός του Ταμείου Συνοχής για την εν λόγω περίοδο ανερχόταν στα 72.308 δις ευρώ και οι πόροι του διοχετεύτηκαν για τον τομέα του περιβάλλοντος και στους τρεις προαναφερόμενους Θεματικούς Στόχους (ΠΙΝΑΚΑΣ 20) ενώ για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο (2021-2027) οι πόροι για τον τομέα του περιβάλλοντος δείχνουν να ξεπερνούν την δέσμευση των πόρων του Ταμείου για τον τομέα των υποδομών μεταφορών (βλ.ΠΙΝΑΚΑ 17).

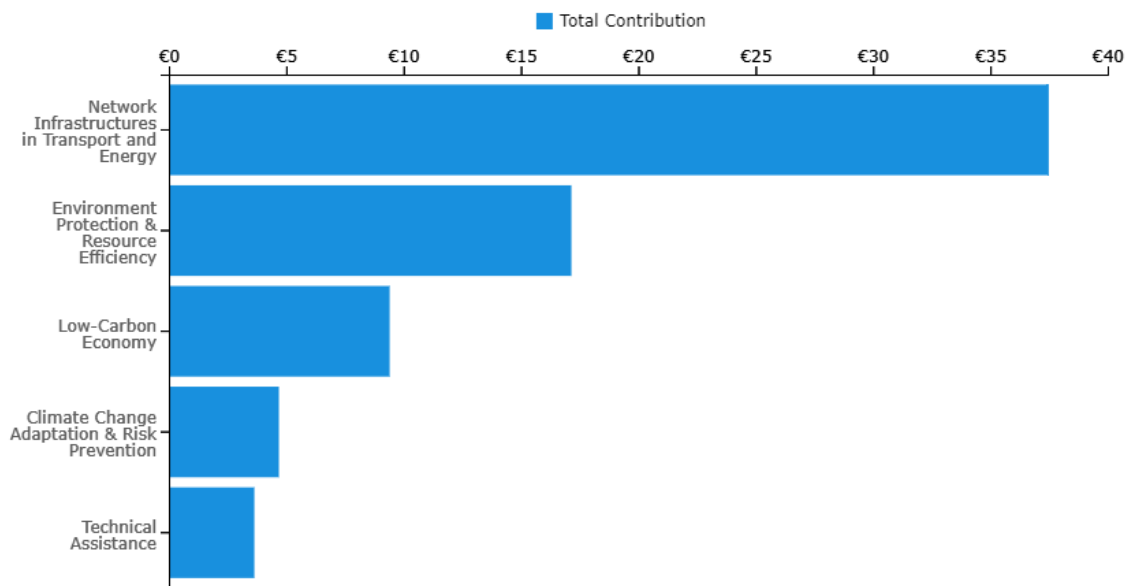
³⁷² *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, Martens, B., Markowska, A., Zamparutti, T. et al., “Ex post evaluation of cohesion policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund (CF) – Work package 6, environment – Final report”, Publications Office, 2016, pp.9-10, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2776/973044>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁷³ *A.Lenshow/J.Baudner*, ό.π., p. 376.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

Κατανομή πόρων ταμείου συνοχής 2014-2020

ESIF 2014-2020: Total Budget by Theme (daily update): Cohesion Fund, EUR billion

Refresh Date: 21/03/2024

Σημείωση: Συνολικά για τους τρεις στόχους περιβαλλοντικής κατεύθυνσης αντιστοιχούσε το ποσό των 31.248 δις ευρώ το οποίο ποσοστιαία αποτελούσε περίπου το 44% των πόρων του Ταμείου.

Πηγή: *European Commission*, Cohesion Data Open Platform, Cohesion Policy Funds, Cohesion Fund, Funding Period: 2014-2020, ανακτήθηκε από <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cf/14-20>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

4.5. Πολιτικό πλαίσιο λειτουργίας του Ταμείου Συνοχής και εμπόδια στην αυτονομία του.

Η πορεία του Ταμείου Συνοχής από την ίδρυσή του μέχρι και την τρέχουσα προγραμματική περίοδο παρουσιάζει μια θεσμική αφομοίωση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και μια χρηματοδοτική συρρίκνωση ως προς τους τομείς χρηματοδότησής του παρά το γεγονός ότι τα επιλέξιμα κράτη μέλη του αποτελούν σημαντικό ποσοστό (15) επί του συνόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (27). Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Ταμείου Συνοχής και ο λόγος ίδρυσής του αποτέλεσαν στοιχεία έντονης κριτικής σχετικά με την λειτουργία του. Όπως προαναφέρθηκε η ίδρυσή του

αποτελέσεσ αντάλλαγμα(trade-off) σχετικά με το κόστος της εφαρμογής της Νομισματικής και Οικονομικής Ένωσης στην αυγή της Συνθήκης του Μάαστριχτ για εκείνα τα κράτη μέλη που αντιμετώπιζαν μακροοικονομική ανισορροπία. Επιπλέον ως Ταμείο δεν ακολουθούσε αρχικά το πρότυπο της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης των άλλων Ταμείων και η αρχή της προσθετικότητας λειτουργούσε ως αντίβαρο στην εθνική αυτονομία ως προς την υλοποίηση των έργων³⁷⁴.

Η αρχική διαμόρφωση του Ταμείου Συνοχής ήταν αποτέλεσμα πολιτικών διεργασιών και καταστάσεων σε επίπεδο Κοινότητας και σε επίπεδο κρατών μελών. Πιο συγκεκριμένα:

- Η αποκλειστική επιχορήγηση έργων υποδομών μεταφορών και περιβάλλοντος του Ταμείου Συνοχής οφειλόταν στη μεταβίβαση των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Πολιτικής προς τον τομέα των παραγωγικών επενδύσεων όπως διαφαινόταν και από τους σχετικούς Κανονισμούς του εν λόγω Ταμείου στις αναμορφώσεις του 1984 και του 1988.
- Οι δύσκολες διαπραγματεύσεις για το Ταμείο Συνοχής οφείλονταν στην έντονη αντιπαράθεση και αμφισβήτηση της ίδρυσής του από την Βρετανία και την Γερμανία ως καθαροί εισφορείς, οι οποίες θεωρούσαν υπερβολικό το ύψος των πόρων του και αντιδρούσαν και ως προς τον πιθανό αντίκτυπο της διανομής των πόρων του μεταξύ των επιλέξιμων κρατών μελών. Σε αυτή τη περίπτωση ως προς τους πόρους το μεγαλύτερο ποσοστό αποδόθηκε στην Ισπανία λόγω μεγέθους του πληθυσμού της ενώ και ο χρηματοδοτικός χαρακτήρας του Ταμείου (κρατικός προσανατολισμός) οφείλεται στις πολιτικές πιέσεις της.
- Η ίδρυσή του κάλυπτε ένα αίσθημα ανταποδοτικότητας των πλούσιων κρατών μελών προς τα ασθενέστερα κράτη μέλη τα οποία λόγω μακροοικονομικών δυσκολιών δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στο μεγάλο κόστος των περιβαλλοντικών έργων ενώ αποτελούσε και ένα μέσο διόρθωσης των υπόλοιπων πολιτικών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων μέσω των οποίων τα συμφέροντα των πλούσιων κρατών μελών επιβάλλονταν στα υπόλοιπα κράτη μέλη (Κοινή Γεωργική Πολιτική). Η συγκεκριμένη αντίληψη απέκτησε μεγαλύτερη βαρύτητα

³⁷⁴ S.Borrás, ό.π., pp.212-214.

και λόγω του κρατοκεντρικού χαρακτήρα του (αντί περιφερειακού με πιθανότητα να περιλαμβάνονται και υπανάπτυκτες περιφέρειες πλουσίων κρατών μελών)

- Η επανένωση της Γερμανίας οδήγησε στην ισχυρή χρηματοδότηση των νέων Länder της ως περιφέρειες υπαγόμενες στο Στόχο 1 που σε οικονομικούς όρους μεταφράστηκε στην απολαβή του μεγαλύτερου ποσοστού των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων για το έτος 1993 ενώ και η εξωτερική βοήθεια των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προς τρίτες χώρες εκείνη τη περίοδο(1992-1993) αντιστοιχούσε σε ποσοστό 14% των διαθέσιμων ποσών έναντι 19% για την οικονομική και κοινωνική συνοχή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων³⁷⁵.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του Ταμείου Συνοχής την εποχή δημιουργίας του, όπως προαναφέρθηκαν, επιγραμματικά ήταν:

- Στόχος: Η μείωση των οικονομικών ανισορροπιών σε επίπεδο κρατών μελών.
- Συμβαλλόμενη μέρη: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη.
- Συνθήκες εφαρμογής: Μακροοικονομική αιρεσιμότητα για την εφαρμογή επιχορήγησης.
- Γεωγραφικό εύρος: Ο εθνικά καθοριζόμενος γεωγραφικός χώρος των τεσσάρων κρατών μελών, ήτοι: Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ιρλανδία.
- Τομείς επιχορήγησης: Δίκτυο υποδομών μεταφορών και περιβάλλον.
- Διαδικασία εφαρμογής; Χρηματοδότηση έργων.

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά επιβεβαιώνουν την αρχική σύλληψή του ως ένα περιορισμένο, ευέλικτο και πολιτικά διαχειρίσιμο λόγω περιορισμένων οικονομικών όρων μέσο πολιτικής³⁷⁶. Εν όψει της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης και προκειμένου να αποφευχθούν οι διαδικασίες των μακρόχρονων διαπραγματεύσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων και να είναι εφικτή η χρηματοδότηση μεγάλων και κοστοβόρων έργων με άμεσα αποτελέσματα για την εφαρμογή των ευρωπαϊκών πολιτικών επιλέχθηκε η λύση της δημιουργίας του εν λόγω Ταμείου. Επιπλέον σε

³⁷⁵ S.Rodokanakis , “ The Political Dimension of the Cohesion Fund”, *Current Politics and Economics of Europe*, Vol. 13, No 1, Nova Science Publishers Inc, 2004, pp 51-52 , ανακτήθηκε από https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1931238 , (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

³⁷⁶ S.Borrás, ό.π., p.215.

επίπεδο χρηματοδότησης η επιλογή της εθνικής αντί της περιφερειακής οπτικής προσέφερε εκείνη την εποχή μεγαλύτερο ποσοστό επιτυχίας λόγω της ανάληψης της ευθύνης από κρατικούς φορείς (όχι περιφερειακούς) ενώ και το ποσοστό λειτουργικής ευελιξίας καθώς και η αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών ήταν πιο εφικτή και άμεση στους εθνικούς φορείς (αντί των περιφερειακών)³⁷⁷.

Εντούτοις η κριτική για το συγκεκριμένο Ταμείο υπήρξε έντονη για πολλούς λόγους:

- Οι οικονομικοί πόροι χρηματοδότησης του Ταμείου είναι εξαιρετικά περιορισμένοι για να μπορούν να αντιμετωπίσουν τις πραγματικές ανάγκες των ληπτριών χωρών³⁷⁸.
- Ως Ταμείο κάλυπτε και καλύπτει δύο πολύ συγκεκριμένους τομείς δραστηριότητας ενώ δεν απέκτησε ποτέ κοινωνική διάσταση (η οποία καλύπτεται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) επομένως απουσιάζει ο κανόνας της ισορροπίας. Περαιτέρω εξαιρέθηκαν από το συγκεκριμένο Ταμείο οι τομείς της ενέργειας (ΔΕΔ-E) και των τηλεπικοινωνιών που επίσης αφορούν τα διευρωπαϊκά δίκτυα.
- Η χρηματοδότηση έργων τα οποία μπορούσαν να ολοκληρωθούν μακροπρόθεσμα και όχι η επιλογή προγραμμάτων³⁷⁹ όπως ορίστηκε ως αντικείμενο χρηματοδότησης στα υπόλοιπα διαρθρωτικά Ταμεία, δημιουργούσε θέματα ελέγχου, ολοκλήρωσης και εκ των υστέρων αξιολόγησή τους³⁸⁰. Η συγκεκριμένη

³⁷⁷ *ibid.*, p.216.

³⁷⁸ Π.χ. η για την Πορτογαλία η οποία ήταν μεταξύ των τεσσάρων χωρών που χρηματοδοτήθηκαν εξ αρχής από το Ταμείο Συνοχής και παρέμεινε στις λήπτριες χώρες για το χρονικό διάστημα 1986-2013 οι πόροι του Ταμείου Συνοχής στη χώρα αποτελούσαν το 10.7% της συνολικής χρηματοδότησης της Πολιτικής Συνοχής στη χώρα, βλ. E. Medeiros /J.L.Zézere /N.Costa, *ό.π.*, p.88.

³⁷⁹ Η επανομαζόμενη «προγραμματική διάσταση» της απόδοσης των πόρων των Ταμείων η οποία εισήχθη με την αναθεώρηση του 1988. Στόχος της συγκεκριμένης προσέγγισης είναι η επίτευξη της συνάφειας των εθνικά προσδιορισμένων μέτρων εφαρμογής και εκτέλεσης και της εγκαθίδρυσης συνεργατικού πλαισίου μεταξύ των διαφορετικών εμπλεκόμενων φορέων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε εθνικό επίπεδο και σε περιφερειακό-τοπικό επίπεδο. Βλ. *M.Reiner*, “The Impact of the EU’s Structural and Cohesion Funds on Real Convergence in the EU”, NBP Conference “Potential Output and Barriers to Growth”, Poland, Zalesie Górne 27-28 November 2003, p.7 ανακτήθηκε από <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/01/martin.pdf> , (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁸⁰ *S.Rodokanakis*, *ό.π.*, p. 51. Μεταξύ των βασικών προβλημάτων της χρηματοδότησης έργων και όχι προγραμμάτων ήταν, τουλάχιστον κατά την πρώτη χρηματοδοτική περίοδο η έλλειψη προσαρμογής και εφαρμογής των κανόνων σχετικά με τις αρχές της Ανάλυσης Κόστους-Ωφέλους (CBA) όπως η διαμόρφωση χρονοδιαγράμματος, ανάλυση κινδύνων, τις σκιώδεις τιμές κλπ. Πιο αναλυτικά βλ. *M.Florio/S.Vignetti*, “Cost Benefit Analysis, Development Planning and the EU Cohesion Fund: Learning from experience”, Working Paper n.31, November 2004, pp.6-7, ανακτήθηκε από

διαδικασία έπαψε να υφίσταται με την λειτουργική αφομοίωση του Ταμείου Συνοχής την προγραμματική περίοδο 2007-2013 από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και εφεξής.

- Η δυνατότητα επιλογής έργων από τα ίδια τα κράτη μέλη με σχετική κατάθεση των προτάσεων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή³⁸¹ χωρίς να υπάρχει αντίστοιχος μηχανισμός ελέγχου και εκτίμησης των έργων ανάλογος με αυτόν που υπήρχε στα υπόλοιπα διαρθρωτικά ταμεία είχε ως αποτέλεσμα να υποστηρίζεται και εκ μέρους των κρατών μελών οι απαιτήσεις των πελατειακών ομάδων, η εφαρμογή πατερναλιστικών δομών και η διόγκωση της γραφειοκρατίας³⁸².
- Το επίπεδο χρηματοδότησης των έργων του Ταμείου Συνοχής είναι αρκετά υψηλό (μέχρι 85%) με αποτέλεσμα να δημιουργείται αρνητικό κλίμα διαμόρφωσης πρωτοβουλιών εκ μέρους των κρατών μελών διότι αντιμετωπίζουν τους πόρους του Ταμείου σαν εξωτερική παροχή βοήθειας και όχι ως στοιχείο διαμόρφωσης επιπέδου ευθύνης και ανάληψης κινδύνου σε επίπεδο εθνικών επενδύσεων³⁸³.

Το Ταμείο Συνοχής δημιουργήθηκε ως μέσο διευκόλυνσης των ασθενέστερων οικονομικά χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να μπορέσουν να ενταχθούν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά λόγω της φύσης της ύπαρξής του αποτέλεσαν σημείο αντιπαράθεσης και κριτικής τόσο σε πολιτικό

https://www.researchgate.net/publication/327394863_COST_BENEFIT_ANALYSIS_DEVELOPMENT_PLANNING_AND_THE_EU_COHESION_FUND_LEARNING_FROM_EXPERIENCE, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁸¹ Αρχικά η διαχείριση του Ταμείου αφορούσε την Γενική Διεύθυνση του Προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία δεν είχε εμπειρία αλλά και δεν ενδιαφερόταν να αποκτήσει διαχειριστική επάρκεια και διοίκηση. Μετά το 1995 η διαχείριση του Ταμείου μεταβιβάστηκε στη Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG REGIO) η οποία άσκησε πιέσεις για να δοθεί στη διαχείριση του Ταμείου μια περιφερειακή προοπτική και να υπάρξει συντονισμός των δραστηριοτήτων μεταξύ του Ταμείου Συνοχής και των υπόλοιπων διαρθρωτικών Ταμείων βλ. *A.Lenshow/J.Baudner*, ό.π., p. 373.

³⁸² Π.Λιαργκόβας/Α. Χουλιάρας, «Η ελληνική εμπειρία των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οι αγνοημένες επιπτώσεις», *Επιστημονική Επιθεώρηση για την περιφερειακή και την τοπική ανάπτυξη «Περιφέρεια»*, Άνοιξη 2016, Τεύχος 5, σ. 18, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/periphery/article/view/18473/16371>, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

³⁸³ *B.Dicharry/P.Nguyen-Van/T.Kim Cuong Pham*, “The winner takes it all” or a story of the optimal allocation of the European Cohesion Fund”, *European Journal of Political Economy*, Vol. 59, 2019 ,p.387, ανακτήθηκε από <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0176268018305123>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

όσο και σε ακαδημαϊκό επίπεδο δεδομένου ότι αρχικά προσομοίαζε σε Διαρθρωτικό Ταμείο αλλά δεν λειτουργούσε με τον ίδιο τρόπο και όχι με τα ίδια κριτήρια. Εντούτοις συνεχίζει να λειτουργεί αδιάκοπα παρά τον περιορισμένο στόχο του, οι διαδικασίες λειτουργίας του προσαρμόστηκαν στις αντίστοιχες των διαρθρωτικών Ταμείων και οι επιπτώσεις της κατανομής των πόρων του σε έργα σχετιζόμενα με το περιβάλλον και τις υποδομές του δικτύου μεταφορών έχουν χαρακτηριστεί ως θετικές σύμφωνα με αντίστοιχες μελέτες ιδιαίτερα σε έργα που απαιτούν υψηλό επίπεδο δημοσίων επενδύσεων για την ενίσχυση των υποανάπτυκτων δομών των επιλέξιμων κρατών μελών που πιθανόν να μην ήταν εφικτές λόγω υψηλού κόστους τους χωρίς τη σύμπραξη του εν λόγω Ταμείου³⁸⁴.

³⁸⁴ *M.Sapala* , 2016, ό.π., pp.7-9.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Πολιτική Συνοχής και Ταμείο Συνοχής

Συμπερασματικές Διατυπώσεις

Η γοητεία της Πολιτικής Συνοχής αντικατοπτρίζεται στο αχανές μέγεθος της σχετικής βιβλιογραφίας για τις επιπτώσεις της και τα αποτελέσματά της ενώ τα συμπεράσματα ποικίλλουν σε τέτοιο βαθμό ώστε μετά από 30 και επιπλέον χρόνια που εφαρμόζεται συστηματικά, θεωρώντας ως σημείο εκκίνησης τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, τα αποδεικτικά στοιχεία για την χρησιμότητά της είναι ασαφή, συγκεχυμένα και αντιφατικά³⁸⁵. Η συγκεκριμένη διαπίστωση ενισχύεται ακόμα περισσότερο από τα ιδιαίτερα συστατικά της τα οποία διαμορφώνουν ένα πολύπλοκο και ταυτόχρονα δυναμικό πεδίο έρευνας. Πιο συγκεκριμένα:

- Η έννοια της συνοχής παραμένει νεφελώδης χωρίς συγκεκριμένο ορισμό. Η αναφορά της στη Συνθήκη του Μάαστριχτ δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην οικονομική διάσταση του όρου και αποτέλεσε τη γενεσιουργό αιτία της Πολιτικής Συνοχής. Οι βασικές ιδέες της Πολιτικής Συνοχής διαμορφώθηκαν όμως ως αποτέλεσμα του αφηγήματος της συνοχής όπως διατυπώθηκε ήδη στο Προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης όπου μέσω ενός συνόλου ιδεών και αντιλήψεων διαμορφώθηκε μία αιτιολογική υπόθεση επεξήγησης φαινομένων και ενεργειών με συγκεκριμένη διάσταση³⁸⁶. Υπό αυτή την οπτική η συνοχή γίνεται κατανοητή ως το ανεκτό οικονομικά και πολιτικά επίπεδο διαφοροποιήσεων της κοινωνικής και οικονομικής πρόνοιας μεταξύ των διαφορετικών περιφερειών και ομάδων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώ η Πολιτική Συνοχής έχει ως στόχο ακριβώς τη σύγκλιση των διαφορετικών επιπέδων οικονομικής και κοινωνικής πρόνοιας σε ένα κοινό μέσο ευρωπαϊκό όρο κατόπιν πολιτικής συμφωνίας³⁸⁷.

³⁸⁵ P.Graziano/L.Polverari , 2020, ό.π., p.173.

³⁸⁶ H.Heinelt/W.Petzold, “ The structural funds and EU cohesion policy” in H.Heinelt/S.Münch (eds): “ Handbook of European Policies. Interpretive Approaches to the EU”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton, MA, USA, 2018, Chapter 7, pp.134-135.

³⁸⁷ W.Molle, 2006,ό.π., p. 287. Ο συγγραφέας επίσης διατυπώνει την άποψη ότι υπάρχει σχετική σύγκλιση και ως προς την ακρίβεια και άλλων λέξεων όπως «σύγκλιση»(convergence), «περιφερειακή» (regional), «ανακατανομή» (redistribution) και «διαρθρωτικά» (structural).

- Η Πολιτική Συνοχής αποτελεί σήμερα μία από τις δύο μεγάλες κατηγορίες εξόδων του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλύπτοντας περίπου το 45% από 11% που της αντιστοιχούσε την δεκαετία του 1980 ενώ η Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) καταλαμβάνει το 30% πλέον από 70% την αντίστοιχη δεκαετία. Οι δύο συγκεκριμένες πολιτικές αποτελούν σήμερα πάνω από το 75% των εξόδων ενώ το υπόλοιπο ποσοστό ανήκει στις εσωτερικές πολιτικές της έρευνας και ανάπτυξης, των λειτουργικών εξόδων των διοικητικών μονάδων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της παροχής διεθνούς ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας³⁸⁸.
- Συνδέθηκε με την κανονιστική αντίληψη της ανάπτυξης των δημοσίων δαπανών μέσω της θεωρίας του δημοσιονομικού φεντεραλισμού (fiscal federalism) για την εκπλήρωση της ισότητας. Σύμφωνα με την συγκεκριμένη θεωρία ο περιορισμός της ανάληψης μέτρων εκ μέρους των εθνικών κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση των κρίσεων της δημόσιας ζήτησης λόγω της κεντρικής (ευρωπαϊκής) μακροοικονομικής διαχείρισης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής έχει ως αποτέλεσμα την μεταβίβαση της ευθύνης αυτής στη κεντρική(φεντεραλιστική) εξουσία. Περαιτέρω προτείνεται οι τοπικές αρχές εξουσίας να είναι εξίσου υπεύθυνες για την παροχή τοπικών δημοσίων αγαθών και τις διαδικασίες ανακατανομής της ευημερίας³⁸⁹ ανάλογα με τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού και τις προτιμήσεις τους λόγω της εγγύτητας στον πληθυσμό και τις ανάγκες των περιοχών δημιουργώντας τις κατάλληλες πολιτικές για την συγκεκριμένη περιοχή και τον πληθυσμό τους (tailor-made policies). Όμως οι αρνητικές εξωτερικότητες (negative externalities) της δημοσιονομικής αποκέντρωσης έχουν επίδραση στην

³⁸⁸ S.Hix /Bj.Høyland , “The Political System of the European Union”, Bloomsbury Academic, London-UK, New York-USA, Dublin-Ireland, 2022, 4th edition, Chapter 9: “Expenditure policies”, p. 245.

³⁸⁹ Ειδικά για την πολιτική Συνοχής εξετάζεται το επίπεδο των Ευρωπαϊκών Επενδύσεων με το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης των κρατών μελών καθώς και με την θετική τους επίδραση στο επίπεδο των δημοσίων επενδύσεων. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της συγκεκριμένης αλληλεπίδρασης μεταξύ ευρωπαϊκών επενδύσεων, δημοσίων εθνικών επενδύσεων και οικονομικής ανάπτυξης είναι η αρχή της προσθετικότητας. Πιο αναλυτικά βλ. Y.Psycharis/V.Tselios/P.Pantazis, “The contribution of Cohesion Funds and nationally funded public investment to regional growth: evidence from Greece”, in *Regional Studies*, Vol.54, No.1, 2020, pp.95-96, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1525696>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024) & P.Wostner/S.Slander, “The effectiveness of EU Cohesion Policy Revisited: Are EU Funds really additional?”, University of Strathclyde, European Policies Research Centre, Number 69, November 2009, pp.19-20, ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/228427571_The_effectiveness_of_EU_cohesion_policy_revisited_are_EU_funds_really_additional, (ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024).

ανισομερή παροχή δημοσίων αγαθών ειδικότερα στις φτωχότερες περιφέρειες-τοπικές κοινωνίες με αποτέλεσμα η χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό της κεντρικής διοίκησης (Ευρωπαϊκή Ένωση) να καθίσταται απαραίτητη για να αντιμετωπιστεί η περιφερειακή ανισότητα καθώς και η ατομική εισοδηματική ανισότητα³⁹⁰.

- Το βασικό εργαλείο επίτευξης του στόχου της Πολιτικής Συνοχής είναι η ανακατανομή των οικονομικών πόρων το οποίο επιδιώκεται μέσω της λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων. Αποκαλούνται δε διαρθρωτικά διότι με τους πόρους τους ενισχύουν την βελτίωση των οικονομικών δομών των υπανάπτυκτων περιφερειών και κρατών με αποτέλεσμα την μείωση της διαφοράς της οικονομικής ευμάρειας τους και την προώθηση της εισοδηματικής σύγκλισης³⁹¹ σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον ο ρόλος των διαρθρωτικών ταμείων υπήρξε και εξακολουθεί να είναι καθοριστικής σημασίας για την προώθηση της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης διότι μέσω των οικονομικής φύσεως συμφωνιών «πακέτο» (package deals) που παρείχαν και παρέχουν και των «εξαγορών» (side payments) καθίσταται δυνατή η διεύρυνση αλλά και η εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω πολιτικής συναίνεσης³⁹². Στο πλαίσιο της φιλελεύθερης διακυβερνητικής θεωρίας οι διαπραγματεύσεις για το ύψος των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων και τον τρόπο διανομής και εφαρμογής τους στα κράτη μέλη αποτελούν απτά παραδείγματα της προσαρμογής των ιεραρχικών δομών κρατικής οργάνωσης στις δικτυακές δομές αλληλεπίδρασης των σύγχρονων αγορών³⁹³.
- Σε επίπεδο οργάνωσης και λειτουργίας των διαρθρωτικών ταμείων δημιουργήθηκε με την αναμόρφωση της Πολιτικής Συνοχής του 1988 το σύστημα της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και εδραιώθηκε ως βασικό στοιχείο εκδήλωσής της. Η εξαγγελία για αντιμετώπιση της ανισότητας των περιφερειών ως άμεσος στόχος λειτούργησε και λειτουργεί υπέρ της ενίσχυσης του ρυθμιστικού

³⁹⁰ *ibid.*, p. 242.

³⁹¹ *W.Molle*, 2006,ό.π., p. 287.

³⁹² *H.Heinelt/W.Petzold* ,ό.π., p.134.

³⁹³ *Fritz W. Scharpf*, “ Games Real Actors Could Play: The Problem of Connectedness”, MPIfG Discussion Paper, Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung, Köln, No. 90/8, 1990, p.54, ανακτήθηκε από <https://www.econstor.eu/handle/10419/125900/>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

καπιταλισμού δίνοντας τη δυνατότητα να ευδοκιμήσει η οικονομική ανάπτυξη τους μέσω της προόδου των σχετικών δομών τους και της συγκρότησης συνεργατικών δικτύων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Έτσι μέσω της συγκεκριμένης πολιτικής αντικαθίστανται στο μέσο επίπεδο του συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι ιεραρχικές δομές από δίκτυα αλληλεπίδρασης κρατικών και ιδιωτικών δρώντων μη ιεραρχικού χαρακτήρα. Σε αυτό το πλαίσιο οι Ευρωπαϊκές, εθνικές και υποεθνικές αρχές και θεσμοί δεσμεύονται να συνεργαστούν όχι μόνο μεταξύ τους αλλά και με τους ιδιωτικούς θεσμούς για την σύσταση των περιφερειακών σχεδίων ανάπτυξης διαμορφώνοντας μία αλυσίδα δρώντων εκτός του ελέγχου των εθνικών κυβερνήσεων³⁹⁴.

Η διαμόρφωση της μεγάλης εικόνας της Πολιτικής Συνοχής σχετίζεται με τον σχεδιασμό της ως μια πολιτική που συνδυάζει την ενσυνείδητη μεταφορά πόρων από τις αναπτυγμένες στις υπανάπτυκτες περιφέρειες της Ευρώπης με την εφαρμογή στρατηγικών επενδύσεων για την ενίσχυση της αποδοτικότητας της Ενιαίας Αγοράς. Η ιδιαιτερότητα της έγκειται ότι σύμφωνα με την θεωρία του δημοσιονομικού φεντεραλισμού η ανακατανομή των πόρων αφορά περιφέρειες και όχι τα ίδια τα κράτη-μέλη με εξαίρεση το Ταμείο Συνοχής το οποίο ανταποκρίνεται πλήρως στα δεδομένα της εν λόγω θεωρίας. Επιπλέον, η συγκεκριμένη πολιτική δεν αποτελεί πολιτική πρόνοιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης διότι τα κεφάλαιά της διοχετεύονται σε έργα υποδομών που αφορούν τις μεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες, εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις και την υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την ενίσχυση της ζήτησης των παραγωγικών πόρων (γη, εργασία, κεφάλαιο) με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και του συγκριτικού πλεονεκτήματος των επιδοτούμενων περιφερειών ώστε να συντελεστεί σύγκλιση των περιφερειακών οικονομιών και όχι των ονομαστικών εισοδημάτων των πολιτών³⁹⁵.

Επιπρόσθετα η ανακατανομή των πόρων εκφράζει σε θεωρητικό επίπεδο και τις θεμελιώδεις αρχές της ισότητας και της δικαιοσύνης ανεξάρτητα από το γεγονός ότι παρουσιάζεται ως «αντάλλαγμα» (trade-off) στη συγκεκριμένη περίπτωση για την επιτυχή λειτουργία της ενιαίας αγοράς δεδομένου ότι η μεγάλη οικονομική και

³⁹⁴ L.Hooghe/G.Marks, 2001, ό.π., pp.106-107.

³⁹⁵ S.Hix /Bj.Høyland ,ό.π., p. 257.

κοινωνική ανισότητα είναι μη αποδεκτή εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώ παράλληλα η χωρική τους διάσταση προσδίδει μοναδικό χαρακτηριστικό στην ίδια την πολιτική ως την μοναδική με σαφή γεωγραφικό χωροταξικό χαρακτήρα. Επομένως βρισκόμαστε ενώπιον μιας πολιτικής η οποία αποφασίζεται με πολιτικά κριτήρια λαμβάνοντας όμως υπόψη τις έννοιες της δημοκρατίας, της αλληλεγγύης, της ισότητας και της δικαιοσύνης και περιβάλλεται με δημοσιονομικό οικονομικό ορθολογισμό αιτιολόγησης³⁹⁶.

Ο τρόπος λειτουργίας των διαρθρωτικών ταμείων με τον οποίο διαμορφώνεται και ο βαθμός παρέμβασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη χρήση των πόρων βασίστηκε περισσότερο στη μέθοδο που ακολουθήθηκε στις περισσότερες ομοσπονδίες με επικρατούσα τη μέθοδο της *Länderfinanzausgleich* της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας σύμφωνα με την οποία η άμεση μεταφορά πόρων γίνεται αυτομάτως βάση συγκεκριμένων αποφάσεων και κανονισμών σύνδεσης των διατιθέμενων πόσων με τα γεωγραφικά/χωρικά επίπεδα ανάπτυξης στοχεύοντας στη μείωση της απόκλισης του εισοδήματος των πολιτών (έμμεση επίδραση) και όχι σε νέα κατανομή εισοδήματος ή του επιπέδου ευημερίας είτε σε εθνικό είτε σε περιφερειακό επίπεδο (άμεση επίδραση)³⁹⁷.

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και η εσπευσμένη ημιτελής (half-backed) εισαγωγή της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης με ελλιπείς κανόνες δημοσιονομικής πολιτικής, με απουσία σχεδίου πορείας προς την Πολιτική Ένωση και χωρίς την εδραίωση καθεστώτος ενίσχυσης των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών οδήγησε στην διαμόρφωση της εικόνας ως παροχή αποζημίωσης των επονομαζόμενων «χωρών Συνοχής» με τη δημιουργία του Ταμείου Συνοχής προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ασύμμετρες καταστάσεις που θα προκαλούσε η ενιαία αγορά για να στηριχθεί η ανταγωνιστικότητα των αγορών τους³⁹⁸. Τα ιδιαίτερα στοιχεία του συγκεκριμένου Ταμείου (περιορισμένοι τομείς χρηματοδότησης, μακροοικονομική αιρεσιμότητα, αποδέκτες των πόρων κράτη-μέλη και όχι περιφέρειες) όπως αναλύθηκαν παραπάνω αποδεικνύουν τον συγκυριακό χαρακτήρα

³⁹⁶ Α.Μητσός, Ιούνιος 2020, ό.π.,σ.4.

³⁹⁷ Α.Μητσός (σε συνεργασία με Δ.Κατσίκας), 2021, ό.π.,σ. 232.

³⁹⁸ Του ιδίου, σ.239.

του. Η απώλεια της λειτουργικής αυτονομίας του Ταμείου Συνοχής από την προγραμματική περίοδο 2007-2013, η σύνδεσή του με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, η θεσμική ενσωμάτωσή του στους Κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων αλλά και ο κλιμακούμενος περιορισμός των πόρων του επιβεβαιώνουν την εχθρικότητα³⁹⁹ των χωρών καθαρών εισφορέων προς ένα Ταμείο που θα στηρίζει κράτη μέλη που συμμετέχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση σε συνδυασμό με όλη την αρνητική κριτική σχετικά με τη λειτουργία, τη διαχείριση και την αποτίμησή του⁴⁰⁰.

Στην αντίπερα όχθη η συμβολή του Ταμείου Συνοχής παρουσιάζεται σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές πηγές αλλά και την ακαδημαϊκή βιβλιογραφία εν πολλοίς θετική στην επίτευξη οικονομικής σύγκλισης των χρηματοδοτούμενων κρατών- μελών της αρχικής περιόδου λειτουργίας του Ταμείου (Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία)⁴⁰¹ ενώ και στις επόμενες προγραμματικές περιόδους με την ένταξη νέων μελών και ιδίως των χωρών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, την πρόσδεση στη στρατηγική της Λισαβόνας και κατόπιν στη στρατηγική «Ευρώπη 2020» καθώς και το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης αλλά και του COVID-19 το Ταμείο Συνοχής συνδέθηκε με την αναπτυξιακή εξέλιξη των δικαιούχων

³⁹⁹ Οι σκληρές διαπραγματεύσεις για την είσοδο των ασθενέστερων οικονομικά χωρών κατά τη δεκαετία του 1990 οδήγησε στη διαμόρφωση του ακρωνύμιου PIIGS (Portugal, Italy, Ireland, Greece, Spain) το οποίο παρέμεινε ως στοιχείο προκατάληψης και κατά την εκδήλωση της νομισματικής κρίσης αλλά και σε επίπεδο διαπραγματεύσεων σχετικά με τους πόρους της Πολιτικής Συνοχής μεταξύ του κοινοτικού υποστηρικτικού νότου και του επιφυλακτικού βορρά. Σχετικά με το ακρωνύμιο PIIGS βλ. A.Küsters/E.Garrido, “Mining PIIGS: A structural topic model analysis of Southern Europe based on the German newspaper DIE ZEIT (1946-2009)”, *Journal of Contemporary European Studies*, Vol.28, Iss.4, 2020, pp.477-481, ανακτήθηκε από <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14782804.2020.1784112>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024). Επίσης αντίστοιχα υπάρχει και το γκρουπ των “Frugal 4”, των «4 φειδωλών» (Αυστρία, Σουηδία, Δανία, Ολλανδία) αντιδρούσαν στη διαμόρφωση των ΠΔΠ. Βλ. Α.Κρητικός, ό.π. σ. 137.

⁴⁰⁰ S.Rodokanakis, ό.π., p. 51.

⁴⁰¹ Όσον αφορά τις οικονομικές επιδόσεις την δεκαετία του 1990 επιτεύχθηκε σχετική οικονομική σύγκλιση μεταξύ των τριών λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ισπανία, Ελλάδα και Πορτογαλία) και των υπόλοιπων χωρών λαμβάνοντας υπόψη την αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης από 68% του μέσου όρου το 1988 σε 79% το 1999. Βλ. P.Getimis, “Improving European Union Regional Policy by Learning from the Past in View of Enlargement”, *European Planning Studies*, Vol.11, No. 1, 2003, pp. 78-79, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/09654310303662>, (ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024).

κρατών μελών χρηματοδοτώντας (και συνεχίζει να χρηματοδοτεί)⁴⁰² εμβληματικά έργα υποδομής σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για την διατήρηση του Ταμείου Συνοχής παρά τον περιορισμό των πόρων του σε βάθος χρόνου είναι το γεγονός ότι αν και υιοθετήθηκε η κατά τόπους προσέγγιση (place-based approach) όπως διεξοδικά αναλύθηκε στην έκθεση Barca και η οποία περιλάμβανε αρκετές δυσχέρειες καθώς και την από κάτω προς τα πάνω προσέγγιση (bottom-up approach) για την εφαρμογή των προγραμμάτων δεν απώλεσε η κατεύθυνση λειτουργίας του (κρατοκεντρική και όχι περιφερειακή) την σπουδαιότητά της. Αυτό ισχύει διότι αν και η κατά τόπο προσέγγιση ενίσχυσε την ανεξαρτησία και την ευελιξία των μεμονωμένων περιφερειών ως προς την επιλογή των εργαλείων και την εκτέλεση της πολιτικής δεν ισχύει το ίδιο για τα κράτη μέλη τα οποία έπρεπε να ακολουθήσουν κοινούς κανόνες και τρόπους και τους καθιερωμένους μηχανισμούς εκτέλεσης (π.χ. δημοσιονομικούς κανόνες, πιστοποιήσεις, διαδικασίες συγχρηματοδότησης κλπ.) οι οποίοι παραμετροποιούνταν ανάλογα με την περιφέρεια και τα εφαρμοζόμενα προγράμματα. Επομένως σε οικονομικούς καθαρά όρους λαμβάνοντας υπόψη τις μακροοικονομικές συνθήκες και τα μοντέλα παρέμβασης προκειμένου για την επίτευξη των στόχων της Πολιτικής Συνοχής οι οποίοι δημιουργούν τις όποιες εξελίξεις σε επίπεδο ανώτερο της διαφορετικότητας των τοπικών συνθηκών πιθανόν να απαιτείται μια εθνική προσέγγιση (nation-based approach) ως συμπληρωματική της υπάρχουσας για την καλύτερη προσαρμογή στους στόχους και τις προσδοκίες της Πολιτικής Συνοχής σε χωροταξικό επίπεδο ως δημόσιο αγαθό στη μετά Brexit εποχή⁴⁰³. Στη συγκεκριμένη διαπίστωση συνηγορεί και η δημιουργία του Ταμείου Ανάκαμψης που αν και αποτελεί πειραματικό στοιχείο όσον αφορά τις πρακτικές που θα ακολουθήσει στο μέλλον η Πολιτική Συνοχής παρόλα αυτά και για το

⁴⁰²Τρέχοντα έργα που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής είναι π.χ. η τέταρτη γραμμή του Αττικού Μετρό και η επέκταση του δικτύου Μετρό της Λισαβόνας. Βλ. *European Commission, Official Website, Kohesio: Discover EU projects in your region*, ανακτήθηκε από [https://kohesio.ec.europa.eu/en/projects?policyObjective=Greener,-carbon-free-Europe&sort=Total-Budget-\(descending\)&fund=CF---Cohesion-Fund&page=3](https://kohesio.ec.europa.eu/en/projects?policyObjective=Greener,-carbon-free-Europe&sort=Total-Budget-(descending)&fund=CF---Cohesion-Fund&page=3), (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024).

⁴⁰³R.Crescenzi/M.Giua, “ One or many Cohesion Policies of the European Union? On the differential economic impacts of Cohesion Policy across member states”, *Regional Studies*, 2020, Vol. 54, No. 1, pp. 17-18, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1665174> , (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024).

συγκεκριμένο Ταμείο επιλέχθηκε η λογική της εθνικής προσέγγισης για την κατανομή των πόρων και όχι η κατά τόπο προσέγγιση που ακολουθείται από τα διαρθρωτικά Ταμεία ενώ και η επενδυτική του δραστηριότητα κατευθύνεται όπως ίσχυε αρχικά για το Ταμείο Συνοχής σε έργα και όχι σε προγράμματα λόγω της πολυπλοκότητας των διαδικασιών και εν τέλει την μειωμένη αποδοτικότητά τους⁴⁰⁴.

Η δραστηριότητα των Διαρθρωτικών Ταμείων και εν γένει της Πολιτικής Συνοχής μέσω της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης δημιούργησε ένα συνεκτικό σύστημα δραστηριοτήτων και συμπεριφορών μεταξύ των διαφόρων δρώντων σε επίπεδο εθνικό, τοπικό και Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο διακρίνεται για την αλληλουχία των αποφάσεων, τη διανομή των αρμοδιοτήτων και επομένως την διαμόρφωση του επιπέδου ευθύνης κατά τη λήψη των αποφάσεων καθώς και κατά την εκτέλεση των προγραμμάτων. Η διαμόρφωση αυτών των δόμων στο πέρας των χρόνων εφαρμογής της Πολιτικής Συνοχής μέσω των Ταμείων και επομένως και του Ταμείου Συνοχής ανεξαρτήτως της προσέγγισής του (nation based approach) έχει ως αποτέλεσμα την εδραίωση μιας υβριδικής πολιτικής κοινότητας που χωρίζεται σε υπο-ομάδες που λειτουργούν υπό ένα συμπαγές σύστημα κοινής ορολογίας καθώς και κοινά αποδεκτούς κανόνες και πεποιθήσεις όπως διαμορφώθηκαν σε βάθος χρόνου λόγω της συνδιαλλαγής και της αλληλεπίδρασης επί συγκεκριμένων ιδεών⁴⁰⁵. Έτσι εντός της Πολιτικής Συνοχής δημιουργήθηκε ως δράση ανατροφοδότησης ένα υποστηρικτικό δίκτυο δρώντων σε όλα τα επίπεδα και κυρίως μεταξύ των Ταμείων και των διαμορφωμένων εθνικών διοικητικών φορέων διαχείρισης με αποτέλεσμα από το 1988 οι ουσιώδεις επιλογές που έγιναν για τα Ταμεία να μην έχουν υποστεί ρηξικέλευθες αναθεωρήσεις⁴⁰⁶.

Η Πολιτική Συνοχής αποτελεί παγκοσμίως τη μεγαλύτερη και πιο ολοκληρωμένη αναπτυξιακή και χωροταξική πολιτική όχι μόνο θεσμικά και λειτουργικά αλλά και σε

⁴⁰⁴ Δ.Καλλιώρας/Α.Κρητικός, « Η Μετεξέλιξη της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ μετά τη σύσταση του Ταμείου Ανάκαμψης», Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης διαΝΕΟσις, Αρθρογραφία, Ιούλιος 2023, σσ.9-15, ανακτήθηκε από <https://www.dianeosis.org/2023/07/i-metekselsiksi-tis-politikis-synoxis-stin-ee-meta-ti-systasi-tou-tameiou-anakampsis/>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024).

⁴⁰⁵ H.Heinelt/W.Petzold ,ό.π., pp.149-150.

⁴⁰⁶ St.De Rynck/P.McAleavey, “The cohesion deficit in Structural Fund Policy”, *Journal of European Public Policy*, Vol 8, No 4, August 2001, pp.545-546, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/13501760110064384>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024).

επίπεδο προϋπολογισμού και πόρων προκειμένου για την αντιμετώπιση των αναπτυξιακών ανισοτήτων μεταξύ περιφερειών⁴⁰⁷. Στην ιστορική διαδρομή της από την αναμόρφωση του 1988 των Διαρθρωτικών Ταμείων μέχρι και σήμερα έχουν επενδυθεί 1.040 δις ευρώ για την επίτευξη των στόχων της ενώ μέχρι και την ολοκλήρωση της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου αναμένεται να επενδυθούν επιπλέον 392 δις. Η Πολιτική Συνοχής πραγματοποιείται μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και επομένως τα εξωτερικά ή εσωτερικά γεγονότα που επηρεάζουν την πορεία της και την πραγμάτωσή της συνδέονται με την πορεία και εξέλιξη των ίδιων των Διαρθρωτικών Ταμείων μη εξαιρουμένου του Ταμείου Συνοχής λαμβάνοντας υπόψη και τον συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ τους.

Εν αναμονή μιας νέας διεύρυνσης προς τις χώρες των Βαλκανίων (Αλβανία, Μαυροβούνιο, Βοσνία- Ερζεγοβίνη, Σερβία, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας) και προς την Ανατολή (Μολδαβία, Ουκρανία και Γεωργία) είναι σαφής η σπουδαιότητα των Διαρθρωτικών Ταμείων και δη του Ταμείου Συνοχής για την επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης που έχει μεγάλη ανάγκη η ευρωπαϊκή οικονομία αλλά και την ενίσχυση του κοινωνικού οικονομικού μοντέλου από το οποίο αναδύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο συγκεκριμένος στόχος μπορεί να επιτευχθεί μέσω προσεγγίσεων που να αντιστοιχούν πραγματικά στις ιδιαίτερες ανάγκες των περιφερειών(place-based approach) και των πολιτών(people-based approach) και όχι σε ένα κοινό πρότυπο προσέγγισης που να εφαρμόζεται σε όλες τις περιφέρειες (one size fits all). Επομένως η ανάπτυξη πρέπει να συνδυάσει τόσο τις επενδύσεις στις υποδομές (συνδυασμός με την κρατοκεντρική προσέγγιση-nation based approach- Ταμείο Συνοχής) όσο και τις επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο, στο παραγωγικό

⁴⁰⁷ Όπως χαρακτηριστικά είχε δηλώσει ο ίδιος ο J. Delors στην εισαγωγή της Έκθεσης Cecchini ο αντίκτυπος της Πολιτικής Συνοχής μέσω των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων (και ειδικά εκείνης της περιόδου που ιδρύθηκε το Ταμείο Συνοχής) θα είναι αντιστοίχως ανάλογος με το Σχέδιο Marshall για την οικονομική ανάκαμψη της Ευρώπης. Η συγκεκριμένη διάσταση της Πολιτικής Συνοχής την έθεσε και στο θεωρητικό υπόβαθρο της Διεθνούς Αναπτυξιακής Βοήθειας. Βλ. P.Cecchini ,ό.π., σ. 13 & N.Μαραβέγιας, ό.π., 2007,σ.456 & Χ.Τσαρδανίδης, «Ευρωπαϊκή Ενοποίηση στην πρώτη μεταπολεμική δεκαετία», στο Ν. Μαραβέγιας (Επιμ.): «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2016, σελ.34 & Μ.Τσινισιζέλης, ό.π.1999, σ.27 & Π.Λιαργκόβας/Α. Χουλιάρας, 2016, ό.π.,σ.18.

κεφάλαιο, στη καινοτομία, στη βελτίωση των θεσμών και την αναβάθμιση της διακυβέρνησης⁴⁰⁸.

Η οικονομική κρίση και η υγειονομική κρίση του COVID-19 επιβεβαίωσαν όχι τον ομοσπονδιακό χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά μάλλον μια νέα μορφή διακυβερνητισμού όπου οι σημαντικές αποφάσεις λαμβάνονται σε επίπεδο κρατών και όχι με την «κοινοτική μέθοδο». Επιπλέον και ιδίως μετά την δημοσιονομική κρίση η νέα μορφή διακυβερνητισμού ενίσχυσε τον συνεκτικό δεσμό μεταξύ των κυβερνήσεων και των τεχνοκρατικών ελίτ δημιουργώντας ένα μοντέλο ευρωπαϊκής διακυβέρνησης το οποίο ο J. Habermas αποκάλεσε «εκτελεστικό φεντεραλισμό»⁴⁰⁹. Ο ρόλος της Πολιτικής Συνοχής μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και φυσικά και του Ταμείου Συνοχής μπορεί να αποβεί καθοριστικός για την απαλοιφή του λεγόμενου «δημοκρατικού ελλείμματος» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συγκεκριμένη προοπτική μπορεί να επιτευχθεί μέσω του προαναφερόμενου μοντέλου ανάπτυξης το οποίο θα εμποδίσει τη μετατροπή των κοινωνικών ανισοτήτων σε μόνιμες διαρθρωτικές διαφορές μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών κρατών και θα αναδείξει μια πανευρωπαϊκή αστική αλληλεγγύη⁴¹⁰ η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει στην ενδυνάμωση του ρόλου των πολιτών και την ισχυροποίηση των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω δημοκρατικών διαδικασιών⁴¹¹ με απώτερο στόχο την μετατροπή του μοντέλου της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης στο σύστημα του «δημοκρατικού φεντεραλισμού» δηλ. μιας οικονομικής διακυβέρνησης με αληθινά δημοκρατικό υπόβαθρο που θα αφορά όλο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα και θα κατέχει και την πολιτική ευθύνη των οικονομικών μέτρων και των αποτελεσμάτων αυτών⁴¹². Ο συνδυασμός των προαναφερόμενων

⁴⁰⁸ *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, “Forging a sustainable future together – Cohesion for a competitive and inclusive Europe”, Report of the High-Level Group on the Future of Cohesion Policy, February 2024, Publications Office of the European Union, 2024, p.6, p. 43, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2776/974536>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024).

⁴⁰⁹ *Α.Μητσός (σε συνεργασία με Δ.Κατσίκας)*, 2021, ό.π., σσ. 113-115.

⁴¹⁰ *J.Habermas*, “Europe’s post-democratic era”, *The Guardian*, 10 November 2011, ανακτήθηκε από <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/nov/10/jurgen-habermas-europe-post-democratic>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024).

⁴¹¹ *I.Pernice*, “Πολυεπίπεδος Συνταγματισμός και η κρίση της Δημοκρατίας στην Ευρώπη», Ομιλία στο ΑΠΘ, Δεκέμβριος 2014, σ.26, ανακτήθηκε από <https://www.constitutionalism.gr/pernice-polyepipedos-syntagmatismos/>, (ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024).

⁴¹² *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)/Α.Φασιανός*, «Η Ανέφικτη Τριάδα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Πολιτικής», Άρθρο, Μάιος 2016, σ.20, ανακτήθηκε από

προσεγγίσεων μπορεί να προσφέρει το κατάλληλο πλαίσιο διαμόρφωσης ρόλων όλων των εμπλεκόμενων δρώντων (κράτος, περιφέρειες-τοπικοί θεσμοί-ιδιωτικοί φορείς, πολίτες) και την επίτευξη του ζητούμενου μοντέλου ευρωπαϊκής διακυβέρνησης.

Η παγκοσμιοποίηση, η κλιματική αλλαγή, ο διεθνής ανταγωνισμός, οι δημογραφικές αλλαγές, η ψηφιακή επανάσταση αποτελούν προκλήσεις που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν σε εθνικό επίπεδο ενώ επηρεάζουν και το ατομικό επίπεδο διαβίωσης του παγκόσμιου πληθυσμού. Περαιτέρω, οι πρόσφατες παγκόσμιες κρίσεις σε οικονομικό και υγειονομικό επίπεδο προκάλεσαν σοβαρότατες κρίσεις ταυτότητας, αντιλήψεων, πεποιθήσεων και θεσμών. Σε αυτό το πλαίσιο η ισχυροποίηση της Πολιτικής Συνοχής ως αναδιανεμητικής πολιτικής με ηθικό υπόβαθρο μέσω της χρηματοδότησης των Διαρθρωτικών Ταμείων που επηρεάζει την καθημερινότητα και την ευζωία των ευρωπαίων πολιτών καθίσταται μονόδρομος στην εξελικτική πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Λαμβάνοντας υπόψη τον καθοριστικό ρόλο του θεσμού του Κράτους για την αποδοχή και διανομή της χρηματοδότησης των Διαρθρωτικών Ταμείων στο εσωτερικό των χωρών και ειδικά των πόρων του Ταμείου Συνοχής λόγω της σύστασής του και του αντικειμένου του (προγράμματα περιβάλλοντος και υποδομών με εθνική προσέγγιση-nation based approach) δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την εξυπηρέτηση των αναγκών του κρατικού μορφώματος από την μία αλλά και των εμπλεκόμενων υποεθνικών και τοπικών δρώντων (ιδιώτες-δημόσιοι θεσμοί) από την άλλη σε συνδυασμό με την διάχυση των θετικών επιπτώσεων των επενδύσεών του (δημιουργία θέσεων εργασίας, βελτίωση βιοτικού επιπέδου, διευκόλυνση μετακίνησης παραγωγικών συντελεστών και εμπορευμάτων) προλειαίνοντας το έδαφος για την διαμόρφωση του προαναφερθέντος υποδείγματος ευρωπαϊκής διακυβέρνησης.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ΕΛΛΗΝΙΚΗ)

- Γ.Ανδρέου, «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής», στο Ν. Μαραβέγιας (Επιμ.): «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2016.
- Γ.Ανδρέου/Ν.Μαραβέγιας, «Η Διαρθρωτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο Ν.Μαραβέγιας/Μ.Τσινισιζέλης, «Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση. Οργάνωση και Πολιτικές. 50 χρόνια», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 2007.
- Γ. Ανδρέου, «Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Μια πολιτική σε αναζήτηση ταυτότητας» στο Σ.Βέρνυ/Α.Κόντης (επιμ.), «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος. Τιμητικός τόμος για τον Π.Κ. Ιωακειμίδη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2017.
- Γ.Μ.Ασπρίδης./Α.Π.Μπαμπαλιούτας, « Η σημασία της πολιτικής συνοχής και ο ρόλος της Περιφέρειας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που προέκυψαν από την πανδημία του COVID-19», 22^ο Επιστημονικό Συνέδριο Συνδέσμου Ελλήνων Περιφερειολόγων: «Η Περιφέρεια ως Οικονομικό Διακύβευμα. Η μετατόπιση ισχύος από το τοπικό στο υπερεθνικό», 14-15 Οκτωβρίου 2022. Γρεβενά.
- Π.Δ. Δάγτογλου, «Βασικά στοιχεία της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Μια κριτική ανάλυση», (συμπλήρωμα του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου), Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1993.
- Π.Κ. Ιωακειμίδης, «Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση. Θεωρία-Διαπραγμάτευση-Θεσμοί και Πολιτικές», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1993.
- Μ.Καμχής, «Η Ενοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου 1986-2006. Ένα σχεδιαστικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2007.
- Α.Κρητικός, «Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εξέλιξή της στις μεγάλες στιγμές της ευρωπαϊκής ενοποίησης», Εκδόσεις Επίμετρο, Αθήνα, 2021.
- Π. Λιαργκόβας/Χρ.Παπαγεωργίου, «Το ευρωπαϊκό φαινόμενο. Ιστορία, θεσμοί, πολιτικές», Εκδόσεις Τζιόλα, 3^η έκδοση, 2021.
- Μ. Λύκος: «Η ανάπτυξη των ελληνικών περιφερειών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», στο Ν.Μαραβέγιας /Θ.Σακελλαρόπουλος (επιμ.): «Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση : Η ιστορία μιας πολυκύμαντης σχέσης. 1962-2018» , Εκδόσεις Διόνικος , Αθήνα 2018.
- Ν.Μαραβέγιας/Γ.Ανδρέου, «Τα Διαρθρωτικά Ταμεία» στο Κ.Στεφάνου (επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές. Οικονομική Ολοκλήρωση και Πολιτικές. Το ρυθμιστικό πλαίσιο» , Τόμος Γ', Ι.Σίδερης, Αθήνα, 2006.
- Ν.Μαραβέγιας, «Η Περιφερειακή Πολιτική», στο Ν.Μαραβέγιας/Μ.Τσινισιζέλης, «Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές Εξελίξεις», Εκδόσεις Θεμέλιο, 2^η ανατύπωση 1999.

- *N.Μαραβέγιας*, «Περιφερειακή Πολιτική και Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή», στο Γ.Δημόπουλος/Ν.Μπάλας/Ι.Χασσίδ (Επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές. Οικονομική Ολοκλήρωση και Πολιτικές. Θεωρία και Εφαρμογές», Τόμος Β', Εκδόσεις Ι. Σίδερης, 2007.
- *Α.Π.Μπαμπαλιούτας/Κ.Σπ.Μητσόπουλος*, «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε.», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014.
- *Ν.Σ.Μούσης*, «Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήση, 12^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα, 2008.
- *Ν.Σ.Μούσης*, «Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήση, 16^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα, 2018.
- *Δ.Ι.Παπαγιάννης*, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», 5^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016.
- *Ο.Γιώτη-Παπαδάκη*, «Ευρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωσης και Πολιτικές Αλληλεγγύης», Αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Κριτική, 2010.
- *Ο.Γιώτη- Παπαδάκη*, «Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε περίοδο κρίσης» στο Σ.Βέρνυ/Α.Κόντης (επιμ.), «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος. Τιμητικός τόμος για τον Π.Κ. Ιωακειμίδη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2017.
- *Γ.Πετράκος/Γ.Ψυχάρης*, «Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα», Εκδόσεις Κριτική, 2^η έκδοση, 2016.
- *Π.Β.Ρουμελιώτης*, «Η ενοποίηση της ΕΟΚ. Προβλήματα και Προοπτικές», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1987.
- *Χ.Τσαρδανίδης*, «Ευρωπαϊκή Ενοποίηση στην πρώτη μεταπολεμική δεκαετία», στο Ν. Μαραβέγιας (Επιμ.): «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2016.
- *Μ.Τσινισιζέλης*, «Θεωρία της Διεθνούς Πολιτικής Ενοποίησης», στο Ν. Μαραβέγιας/Μ.Τσινισιζέλης (Επιμ.): «Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές», Εκδόσεις Θεμέλιο, 2^η ανατύπωση, 1999.
- *Μ.Ι.Τσινισιζέλης/Δ.Ν.Χρυσόχου*, «Θεωρίες της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης: Αναγνώσεις μιας «πολλαπλότητας», στο Ν. Μαραβέγιας (Επιμ.): «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2016.
- *R.Baldwin/ Ch.Wyplosz*, «Τα οικονομικά της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», Εκδόσεις Τζιόλα, Αθήνα, 2017.
- *P.Cecchini*, «Η Πρόκληση του 1992, Ευρώπη Χωρίς Σύνορα», Έκθεση σχετικά με το ερευνητικό πρόγραμμα «Το κόστος της μη Ευρώπης» που χρηματοδότησε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Πρόλογος Jacques Delors, Αθήνα, Εκδόσεις Καλοφωλιά, 1988.
- *N.Nugent*, «Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιστορία-Θεσμοί-Πολιτικές», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, 2012.

- J.L.Quermonne, «Το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Από τις οικονομικές Κοινότητες στην πολιτική Ένωση», 5^η γαλλική έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2005.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ΞΕΝΗ)

- M. Brunazzo, “The history and evolution of Cohesion Policy”, in S. Piattoni/L.Polverari (ed.), “*Handbook on Cohesion Policy in the EU*”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK-Northampton, MA, USA, 2016.
- J.A.Faiña/J.López-Rodriquez/P.Montes-Solla, “Cohesion Policy and transportation” in S.Piattoni/L.Polverari (ed.), “*Handbook on Cohesion Policy in the EU*”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK-Northampton, MA, USA, 2016.
- H.Heinelt/W.Petzold, “The structural funds and EU cohesion policy” in H.Heinelt/S.Münch (eds): “*Handbook of European Policies. Interpretive Approaches to the EU*”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK-Northampton, MA, USA, 2018.
- S.Hix /Bj.Høyland , “The Political System of the European Union”, Bloomsbury Academic, London-UK, New York-USA, Dublin-Ireland, 4th edition, 2022.
- L.Hooghe/G.Marks, “Multi-level Governance and European Integration”, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lanham, Boulder, New York, Oxford, 2001.
- A.Lenshow/J.Baudner , “Cohesion Policy and the green economy” in S.Piattoni/L.Polverari (ed.), “*Handbook on Cohesion Policy in the EU*”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK-Northampton, MA, USA, 2016.
- W.Molle, “The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy”, Ashgate Publishing, Aldershot England-Burlington USA, 2006.
- S.Piattoni/L.Polverari, “Introduction”, in S. Piattoni/L.Polverari (ed.), “*Handbook on Cohesion Policy in the EU*”, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK-Northampton, MA, USA, 2016.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Α. ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ-ΜΕΛΕΤΕΣ-ΚΕΙΜΕΝΑ-ΟΜΙΛΙΕΣ (ΕΛΛΗΝΙΚΑ)

- Γ.Ανδρέου, «Η πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά το 2020: Περισσότεροι στόχοι, λιγότεροι πόροι», *Περιφέρεια, Επιστημονική Επιθεώρηση για την Περιφερειακή και Τοπική Ανάπτυξη* , Άνοιξη 2019, Τεύχος 8, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/periphery/article/view/21153> 1 ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.

- Γ.Ανδρέου/Μ.Παπαδάκης, «Η υλοποίηση της Πολιτικής Συνοχής στην Ελλάδα 2007-2013: Ένας ενδιάμεσος απολογισμός», *Περιφέρεια, Επιστημονική Επιθεώρηση για την Περιφερειακή και την Τοπική Ανάπτυξη*, Άνοιξη 2012, Τεύχος 1, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/periphery/article/view/16484>, ημερομηνία ανάκτησης 25/10/2023.
- Ε.Ανδρικοπούλου/Γρ.Καυκαλάς, «Η Ελλάδα στο μεταβαλλόμενο τοπίο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: οι χωρικές διαστάσεις μιας μακροχρόνιας συμβίωσης», *Περιφέρεια, Επιστημονική Επιθεώρηση για την περιφερειακή και την τοπική ανάπτυξη*, Φθινόπωρο 2021, Τεύχος 12, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.12681/rp.28886>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
- Α.Κ.Βάσενχοβεν, «Εθνικός Χωροταξικός Σχεδιασμός: Περιεχόμενο, διαδικασία, σχέδια και προγράμματα», Κείμενο, 19 Φεβρουαρίου 2008, ανακτήθηκε από <https://nomosphysis.org.gr/11276/ethnikos-xorotaksikos-sxediasmos-periexomeno-diadikasia-sxedia-kai-programmata-febrouarios-2008/>, ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
- Ε.Δρακάκη, «Η Ελληνική Εμπειρία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής: Τριάντα Χρόνια μετά», *Εξαμηνιαία Έκδοση Επιστημών του Χώρου, Γεωγραφίες, Χειμώνας* 2019, Τεύχος 34, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/geographies/issue/view/1923>, (ημερομηνία ανάκτησης 21/09/2023)
- *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)*, «Οι Πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό και η Ελληνική Οικονομία», Μελέτη κατ' ανάθεση από την Τράπεζα της Ελλάδος, Διευθ. Α.Μητσός, Τελική Έκθεση: Δεκέμβριος 2013-Μάρτιος 2014, Απρίλιος 2014, ανακτήθηκε από <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2012/10/ELIAMEP-vivlio-teliko-g.pdf>, ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023.
- *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)/Α.Φασιανός*, «Η Ανέφικτη Τριάδα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Πολιτικής», Άρθρο, Μάιος 2016, ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/323081966_E_Anephikte_Triada_tes_E_uropaikes_Oikonomikes_Politikes, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
- *Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης/ΚΕΔΕ*, «Τοπική Αυτοδιοίκηση & Πολιτική Συνοχής. Η συμμετοχή και ο ρόλος των Δήμων στο νέο ΕΣΠΑ 2021-2027», Αθήνα, Μάιος 2021, σσ.68-69, ανακτήθηκε από https://www.ita.org.gr/el/images/meletes_ita/symmetoxi-kai-rolos-dimon-neo-espa-ITA-meleti.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 28/04/2024.
- Δ.Καλλιώρας/Α.Κρητικός, «Η Μετεξέλιξη της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ μετά τη σύσταση του Ταμείου Ανάκαμψης», *Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης διαΝΕΟσις*, Άρθρογραφία, Ιούλιος 2023, ανακτήθηκε από

- <https://www.dianeosis.org/2023/07/i-metekseliksi-tis-politikis-synoxis-stin-ee-meta-ti-systasi-tou-tameioly-anakampsis/> , ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
- Α. Κρητικός, «Πολιτική Συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η επόμενη μέρα μετά την πανδημία», *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)*, Κείμενα Πολιτικής 65/2021, Απρίλιος 2021, ανακτήθηκε από <https://www.eliamep.gr/publication/%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b9%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%cf%83%cf%85%ce%bd%ce%bf%cf%87%ce%ae%cf%82-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b5%cf%85%cf%81%cf%89%cf%80%ce%b1%cf%8a%ce%ba%ce%ae-%ce%ad%ce%bd%cf%89%cf%83/>, ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
 - Α.Κρητικός, «Η γέφυρα του ποταμού Κβάι και οι Βρυξέλλες», άρθρο, *ΤΑ ΝΕΑ*, 30 Νοεμβρίου 2021, ανακτήθηκε από <https://www.eliamep.gr/media/%ce%bf-%cf%80%ce%bf%cf%84%ce%b1%ce%bc%cf%8c%cf%82-%ce%ba%ce%b2%ce%ac%ce%b9-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%bf%ce%b9-%ce%b2%cf%81%cf%85%ce%be%ce%ad%ce%bb%ce%bb%ce%b5%cf%82-%ce%b1%ce%bb%ce%ad%ce%ba%ce%bf%cf%82/>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - Α.Κουρτέσης/Β.Αυδίκος , « Η νέα πολιτική οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής 2014-2020: Μια πρώτη ανάλυση και κριτική», σε *Εξαμηνιαία Έκδοση Επιστημών του Χώρου, Γεωγραφίες, Άνοιξη 2013*, τεύχος 21, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/geographies/article/view/33208/25321>, ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
 - Π.Λιαργκόβας/Α. Χουλιάρας ,«Η ελληνική εμπειρία των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οι αγνοημένες επιπτώσεις», *Περιφέρεια, Επιστημονική Επιθεώρηση για την περιφερειακή και την τοπική ανάπτυξη* , Άνοιξη 2016, Τεύχος 5, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/periphery/article/view/18473/16371> , ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - Α.Μητσός, «Πολιτική Συνοχής: Σκεπτικό, κίνητρα, αρχές και στόχοι», Κείμενα Πολιτικής, *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)*, Αρ. 32/2020, Ιούνιος 2020, ανακτήθηκε από <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2020/06/Policy-paper-32-%CE%91%CF%87%CE%B9%CE%BB%CE%BB%CE%AD%CE%B1%CF%82-%CE%9C%CE%B7%CF%84%CF%83%CF%8C%CF%82.pdf>, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
 - Α.Μητσός (σε συνεργασία με Δ.Κατσίκας): « Από την ακινησία στο άλμα προς τη δημοσιονομική Ένωση: Στόχοι, Λειτουργία, Όρια και Φιλοδοξία του Προϋπολογισμού της ΕΕ» , Μελέτη, *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)-Τράπεζα της Ελλάδος*, Αθήνα, Ιανουάριος 2021, ανακτήθηκε από https://www.bankofgreece.gr/Publications/%CE%91%CF%87_%CE%9C%CE%B7%CF%84%CF%83%CF%8C%CF%82_%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE

- [%BA%CE%AE %CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7.pdf](#) ,
 ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
- *Ο.Παπαδάκη*, « Το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027 της Ε.Ε.», Έκθεση, *Εξαμηνιαία Επιστημονική Επιθεώρηση, Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, Τόμος 13, Τεύχος 2, 2018, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/SCAD/article/view/25848>, ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
 - *Α. Παπαπετρόπουλος*, «Η Κοινοτική Διάσταση της Βιώσιμης Χωρικής Ανάπτυξης», Κείμενο, 5 Μαΐου 2006, ανακτήθηκε από <https://nomosphysis.org.gr/10453/i-koinotiki-diastasi-tis-biosimis-xorikis-anaptuksis-maios-2006/> , ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023.
 - *Α.Π.Σταματέλλος*, «Γεωπολιτική και πολυτροπικές μεταφορές. Η περίπτωση των Βαλκανίων», Διπλωματική Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Σχεδιασμός, οργάνωση και διαχείριση των συστημάτων μεταφορών», Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2013, ανακτήθηκε από <https://ikee.lib.auth.gr/record/134134/files/GRI-2014-12160.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *Χ.Χρυσομαλλίδης* , «Αποτίμηση των επιπτώσεων της πολιτικής συνοχής της ΕΕ στην ευρωπαϊκή και στην ελληνική οικονομία: επισκόπηση εμπειρικών μελετών», *Αειχώρος: Κείμενα Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Ανάπτυξης*, τεύχος 34, 2022, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.aei.2022.1254> , ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023
 - *I.Pernice*, “ Πολυεπίπεδος Συνταγματισμός και η κρίσης της Δημοκρατίας στην Ευρώπη», Ομιλία στο ΑΠΘ, Δεκέμβριος 2014, ανακτήθηκε από <https://www.constitutionalism.gr/pernice-polyepipedos-syntagmatismos/>, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.

B. ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ-ΜΕΛΕΤΕΣ-ΚΕΙΜΕΝΑ (ΞΕΝΗ)

- *A.Awesti*, “The Myth of Eurosclerosis: European Integration in the 1970s”, *L’Europe en formation*, vol.3, automne-hiver 2009, ανακτήθηκε από <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2009-3-page-39.htm> , ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023.
- *G. Andreou* , “ The EU New Economic Governance and EU Cohesion Policy: More effectiveness and Less Solidarity?”, *Draft Paper for ECPR Annual Conference*, Panel: P114 EU Social Policy in the post-crisis era, September 2017, Oslo, ανακτήθηκε από <https://ikee.lib.auth.gr/record/316049/files/de5f5e73-38c1-403b-9503-dd610456be47.pdf>, ημερομηνία ανάκτησης 18/02/2024.
- *I.Bache & R. Jones*, “ Has Eu regional policy empowered the regions? A study of Spain and the United Kingdom”, *Regional and Federal Studies*, Vol. 10, Iss.3, 2000, ανακτήθηκε από

- <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13597560008421129>, ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.
- D.Bailey /L. de Propriis, “ The 1988 reform of the European structural funds: entitlement or empowerment?” *Journal of European public policy*, Vol.9, Iss.3, 2002, ανακτήθηκε από <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501760210139696>, ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.
 - S.Borrás, “EU multi-level governance patterns and the cohesion fund”, *European Planning Studies*, 1998, Vol.6, No. 2, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/09654319808720455> , ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023.
 - L. Buonanno/N.Nugent, “Explaining the EU’s Policy Portfolio: Applying a Federal Integration Approach to EU Cohesion Policy”, *College of Europe, Bruges Political Research Papers*, No 20, December 2011, ανακτήθηκε από <https://www.coleurope.eu/study/european-political-and-governance-studies/research-publications/bruges-political-research#archive> , ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023.
 - *Centre Virtuel de la Connaissance sur l’ Europe* (cvce.eu), “The Messina Conference”, Αρχείο ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης, Τελευταία ενημέρωση 2016, ανακτήθηκε από <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/41ec71a6-2eb5-43c7-97e2-75ca5547217e>), ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023.
 - *Centre Virtuel de la Connaissance sur l’ Europe* (cvce.eu), “Report of the Heads of Delegation to the Foreign Ministers- Brussels 21 April 1956”, Αρχείο ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης, Τελευταία ενημέρωση 2017, ανακτήθηκε από https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/22ee1520-b285-4dd4-b69d-a8d807fb4669/Resources#4dd69921-433b-4bc0-acec-808f72fec9ae_en&overlay, ημερομηνία ανάκτησης 15/10/2023.
 - *Centre Virtuel de la Connaissance sur l’ Europe* (cvce.eu), “The Tindemans Report” , Information, τελευταία ενημέρωση 2016, ανακτήθηκε από https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/63f5fca7-54ec-4792-8723-1e626324f9e3/Resources#03f0d181-4838-4a86-a1b5-f143bb34cbd0_en&overlay , ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023.
 - R.Crescenzi/M.Giua, “ One or many Cohesion Policies of the European Union? On the differential economic impacts of Cohesion Policy across member states”, *Regional Studies*, 2020, Vol. 54, No, 1, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1665174> , ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
 - E.R.Danescu, “ Le sommet de La Haye (1er- 2 décembre 1969): achèvement, élargissement, approfondissement”, *Centre Virtuel de la Connaissance sur l’ Europe* (cvce.eu), translation, Αρχείο ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης, Τελευταία ενημέρωση 2016, ανακτήθηκε από <https://www.cvce.eu/en/education/unit->

- content/-/unit/d1cfaf4d-8b5c-4334-ac1d-0438f4a0d617/01b8a864-db8b-422c-915e-a47d5e86593e/Resources#f64c8548-d19a-4322-af70-709cb5c1e426_en&overlay , ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023.
- St.De Rynck/P.McAleavey, “The cohesion deficit in Structural Fund Policy”, *Journal of European Public Policy*, Vol 8, No 4, August 2001, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/13501760110064384> , ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
 - B.Dicharry/P.Nguyen-Van/T.Kim Cuong Pham, “The winner takes it all” or a story of the optimal allocation of the European Cohesion Fund”, *European Journal of Political Economy*, Vol. 59, 2019 , ανακτήθηκε από <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0176268018305123> , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - H. Enderlein/E.Rubio, “25 years after the Delors Report: Which Lessons for Economic and Monetary Union”, Policy Paper, 109, 30 April 2014, *Notre Europe-Jacques Delors Institute*, ανακτήθηκε από <https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/25yearsdelorsreport-enderlein-rubio-ne-jdi-apr14-1.pdf> ημερομηνία ανάκτησης 17/12/2023.
 - Federal Ministry of Finance, “Financial relations between the Federation and Länder on the basis of Constitutional financial provisions”, 2022, ανακτήθηκε από https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Press_Room/Publications/Brochures/financial-realations-federation-2022.html , ημερομηνία ανάκτησης 21/09/2023.
 - M.Florio/S.Vignetti, “Cost Benefit Analysis, Development Planning and the EU Cohesion Fund: Learning from experience”, *Working Paper* n.31, November 2004, ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/327394863_COST_BENEFIT_ANALYSIS_DEVELOPMENT_PLANNING_AND_THE_EU_COHESION_FUND_LEARNING_FROM_EXPERIENCE, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - P.Getimis , “ Improving European Union Regional Policy by Learning from the Past in View of Enlargement”, *European Planning Studies*, Vol.11, No. 1, 2003, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/09654310303662> , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - H.Giersch, “Eurosclerosis”, Kieler Diskussionsbeiträge, No 112, *Institut für Weltwirtschaft (ifW)*, Kiel, 1985, ανακτήθηκε από <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/48070/1/025296167.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023).
 - L. Graefe, “Oil shock of 1978-79” , Essay, *Federal Reserve History*, 22 November 2013, ανακτήθηκε από <https://www.federalreservehistory.org/essays/oil-shock-of-1978-79> , ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023.
 - P.Graziano/L.Polverari “The social impact of EU cohesion policy”, in B.Vanhercke, D. Ghailani and S. Spasova with P. Pochet (eds.), “ *Social policy in*

- the European Union 1999-2019: the long and winding road*”, Brussels, European Trade Union Institute (ETUI) and European Social Observatory (OSE), 2020, Chapter 8, ανακτήθηκε από <https://www.etui.org/sites/default/files/2020-12/20%20Social%20policy%20European%20Union%201999-2019%20WEB%20version.pdf> ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023.
- J.Habermas, “Europe’s post-democratic era”, *The Guardian*, 10 November 2011, ανακτήθηκε από <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/nov/10/jurgen-habermas-europe-post-democratic>, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
 - W.Heijman/T.Koch, “The allocation of financial resources of the EU Structural Funds and Cohesion Fund during the period 2007-2013”, *Agricultural Economics*, Vol.57, issue 2, ανακτήθηκε από https://agricecon.agriculturejournals.cz/artkey/age-201102-0001_the-allocation-of-financial-resources-of-the-eu-structural-funds-and-cohesion-fund-during-the-period-2007-2013.php, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - L.Hooghe/G.Marks, “Types of Multi-Level Governance”, *European Integration online Papers* (EIoP), 12 October 2001, Vol.5, No.11, ανακτήθηκε από https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=302786, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
 - M. Jouen, “The Single Market and Cohesion Policy Dyad: Battered by the crisis and Globalisation”, Policy Paper 108, 28 April 2014, *Notre Europe-Jacques Delors Institute*, ανακτήθηκε από <https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/singlemarketandcohesionpolicy-jouen-ne-jdi-apr14-1.pdf>, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
 - W.Kok, “Enlarging the European Union, Achievements and Challenges”, Report to the European Commission, *European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies*, 26 March 2003, ανακτήθηκε από https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/2515/200303KokReport_EN.pdf?sequence=1&isAllowed=y, ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024.
 - C. Krieger-Boden, “What direction Should EU Cohesion Policy should take?”, *CESifo Forum*, ISSN 2190-717X, ifo Institut-Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, Vol.19, Iss.1, ανακτήθηκε από <https://hdl.handle.net/10419/181196>, (ημερομηνία ανάκτησης 21/09/2023).
 - A.Küsters/E.Garrido, “Mining PIGS: A structural topic model analysis of Southern Europe based on the German newspaper DIE ZEIT (1946-2009)”, *Journal of Contemporary European Studies*, Vol.28, Iss.4, 2020, ανακτήθηκε από <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14782804.2020.1784112>, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
 - G.P.Manzella/C.Mendez, “The turning points of EU Cohesion policy”, *Working Paper Report to Barca Report*, European Commission, Brussels, 2009, ανακτήθηκε από <https://strathprints.strath.ac.uk/38743/>, (ημερομηνία ανάκτησης 15/10/2023).

- L.Maynou/ M.Saez/A.Kyriacou & J.Bacaria, “ The Impact of structural and cohesion funds on eurozone convergence 1990-2010 “, *Regional Studies*, Vol.50, No.7, 2016 , ανακτήθηκε από <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00343404.2014.965137> , ημερομηνία ανάκτησης 17/12/2023 , DOI: 10.1080/00343404.2014.965137.
- P. McAleavey, “The politics of European regional development policy: Additionality in the Scottish Coalfields”, *Regional Politics and Policy*, Vol.3, Iss.2,1993, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/13597569308420873> , ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023.
- E. Medeiros /J.L.Zézere /N.Costa, “The EU Cohesion Fund and Spatial Planning Strategies in Transport and Risk Prevention: Portugal (1995-2013)”, in *European Structural and Investment Funds Journal*, Issue 2, Vol. 4, 2016, ανακτήθηκε από <https://estif.lexxion.eu/issue/ESTIF/2016/2>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
- C.Mendez, “The Lisbonization of EU Cohesion Policy: A successful Case of Experimentalist Governance?”, *European Planning Studies*, Vol. 19, No. 3, March 2011, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1080/09654313.2011.548368> , ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024.
- A. Moravcsick /C. Nikolaidis: “ Explaining the Treaty of Amsterdam: Interests, Influences, Institutions”, in *Journal of Common Market Studies*, Blackwell Publishers Ltd , March 1999, Vol.37, No 1, ανακτήθηκε από <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/amsterdam.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023.
- M.Mrak/S.Richter/T.Szemlér, “Cohesion Policy as a Function of the EU Budget. A perspective from CEE Member States, Research Report 400, *Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche*, May 2015, ανακτήθηκε από <https://wiiw.ac.at/cohesion-policy-as-a-function-of-the-eu-budget-a-perspective-from-the-ceemember-states-dlp-3625.pdf>, ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.
- W.E.Oates, “An Essay on Fiscal Federalism”, in M.Baimbridge/P.Whyman (ed.), “*Fiscal Federalism and European Economic Integration*”, Routledge, Taylor & Francis Group, London-New York, 2004, ανακτήθηκε από http://www.untagsmd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/FEDERALISM%20Fiscal%20federalism%20and%20European%20economic%20integration.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023.
- T.Padoa-Schioppa Group, “Completing the Euro. A road map towards fiscal union in Europe”, Report, *Notre Europe-Jacques Delors Institute*, June 2012, ανακτήθηκε από https://europe-solidarity.eu/documents/ES_CompletingTheEuro_Report_June2012_01.pdf ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023.
- Y.Psycharis/V.Tselios/P.Pantazis, “The contribution of Cohesion Funds and nationally funded public investment to regional growth: evidence from Greece”, in *Regional Studies*, Vol.54, No.1, 2020, ανακτήθηκε από

- <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1525696>, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
- M.Reiner, “The Impact of the EU’s Structural and Cohesion Funds on Real Convergence in the EU”, *NBP Conference “Potential Output and Barriers to Growth”*, Poland, Zalesie Górne 27-28 November 2003, ανακτήθηκε από <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/01/martin.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - S.Rodokanakis , “ The Political Dimension of the Cohesion Fund”, *Current Politics and Economics of Europe*, Vol. 13, No 1, Nova Science Publishers Inc, 2004, ανακτήθηκε από https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1931238 , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - W. W. Rostow, “The Stages of Economic Growth”, *The Economic History Review*, Vol.12, Iss.1, 1959, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1111/j.1468-0289.1959.tb01829.x> , ημερομηνία ανάκτησης 15/10/2023.
 - Fritz W. Scharpf, “ Games Real Actors Could Play: The Problem of Connectedness”, MPIfG Discussion Paper, *Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung*, Köln, No. 90/8, 1990, ανακτήθηκε από <https://www.econstor.eu/handle/10419/125900/>, ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - M.E. Smyrl, “When (and How) Do the Commission’s Preferences Matter?”, *Journal of Common Market Studies*, vol.36,Iss.1, March 1998, ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00098> , (ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023).
 - L.Tsoukalis, “ The EU is surely weaker as a result of Brexit, but perhaps more governable”, *Analysis in UK in a Changing Europe*, 10 February 2021 ανακτήθηκε από <https://ukandeu.ac.uk/the-eu-after-brexit/>, ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
 - P.Wostner/S.Šlander, “The effectiveness of EU Cohesion Policy Revisited: Are EU Funds really additional?”, *University of Strathclyde, European Policies Research Centre*, Number 69, November 2009, ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/228427571_The_effectiveness_of_EU_cohesion_policy_revisited_are_EU_funds_really_additional , ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.

Γ. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ)

- «Συνθήκη για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, Συνθήκη ΕΚΑΧ», (1951), *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Περιλήψεις Νομοθεσίας ΕΕ και κείμενο Συνθήκης, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0022> , ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023.
- «Συνθήκη Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας», (1957), *Ευρωπαϊκή Ένωση* , Επίσημη ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

- κείμενο Συνθήκης, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11957E/TXT> , ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023.
- «Συνθήκη Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας», (1957), *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κείμενο Συνθήκης, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016A/TXT> , ημερομηνία ανάκτησης 10/10/2023.
 - «Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη» (1986), *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 169, 29 Ιουνίου 1987, ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.1987.169.01.0001.01.ELL&toc=OJ%3AL%3A1987%3A169%3ATOC , ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
 - «Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992», *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C191, 29 Ιουλίου 1992, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A11992M%2FTXT&qid=1706233430584> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
 - «Συνθήκη του Άμστερνταμ που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις, που υπογράφηκε στο Άμστερνταμ στις 2 Οκτωβρίου 1997», *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C 340, 10 Νοεμβρίου 1997, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:1997:340:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023.
 - «Συνθήκη της Λισσαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, υπογράφηκε στη Λισσαβόνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007», *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, C 306, 17 Δεκεμβρίου 2007, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT> , ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.

Δ. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ- ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ (ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ)

- Regulation (EEC) No 724/75 of the Council of 18 March 1975 establishing a European Regional Development Fund, *Official Journal of the European Communities*, Vol.18, No L 73, 21 March 1975. English Edition, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1975:073:FULL> , ημερομηνία ανάκτησης 05/11/2023.
- Κανονισμός (ΕΟΚ) 214/79 του Συμβουλίου της 6^{ης} Φεβρουαρίου 1979 περί τροποποίησης του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθμ.724/75 περί δημιουργίας Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Αναπτύξεως, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Ειδική Έκδοση 1980, 14 Περιφερειακή Πολιτική,

- Τόμος 01, 31 Δεκεμβρίου 1980, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=DD:14:001:TOC:EL> , ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023
- Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 3325/80 του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 1980 περί τροποποιήσεως του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 724/75 «περί δημιουργίας Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Αναπτύξεως», *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 349, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:31980R3325> ,ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023.
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1787/84 του Συμβουλίου της 19ης Ιουνίου 1984 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 169, 28 Ιουνίου 1984, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31984R1787> , ημερομηνία ανάκτησης 06/12/2023.
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 2088/85 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1985 για τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 197, 27/07/1985, ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.1985.197.01.0001.01.ELL&toc=OJ%3AL%3A1985%3A197%3ATOC , ημερομηνία ανάκτησης 06/12/2023.
 - Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 της 24^{ης} Ιουνίου 1988 για την αποστολή των διαρθρωτικών ταμείων, την αποτελεσματικότητά τους και τον συντονισμό των παρεμβάσεών τους μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων υφιστάμενων χρηματοδοτικών εργαλείων ,*Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 185, 15 Ιουλίου 1988, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31988R2052&qid=1705312347295>, ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 4253/88 του Συμβουλίου της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1988 αναφορικά με την παράθεση διατάξεων για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με τον μεταξύ των Ταμείων συντονισμό των δραστηριοτήτων τους καθώς και όλων των Ταμείων με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα λοιπά χρηματοδοτικά εργαλεία. *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 374, 31 Δεκεμβρίου 1988, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=OJ:L:1988:374:TOC> ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 4254/88 του Συμβουλίου της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1988 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού Αρ. 2052/88 όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 374, 31 Δεκεμβρίου 1988, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=OJ:L:1988:374:TOC> ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 4255/88 του Συμβουλίου της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1988 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού Αρ. 2052/88 όσον αφορά το Ευρωπαϊκό

- Κοινωνικό Ταμείο , *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 374, 31 Δεκεμβρίου 1988, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=OJ:L:1988:374:TOC> ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023
- Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 4256/88 του Συμβουλίου της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1988 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού Αρ. 2052/88 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, τμήμα Προσανατολισμού, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 374, 31 Δεκεμβρίου 1988, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=OJ:L:1988:374:TOC> ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 2080/93 του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουλίου 1993 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 όσον αφορά το χρηματοδοτικό μέσο προσανατολισμού της αλιείας, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 193, 31 Ιουλίου 1993, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:193:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 2081/93 του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουλίου 1993 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 για την αποστολή των διαρθρωτικών ταμείων, την αποτελεσματικότητά τους και τον συντονισμό των παρεμβάσεών τους μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των λοιπών υφιστάμενων χρηματοδοτικών εργαλείων, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* , L193, 31 Ιουλίου 1993, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:193:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 2082/93 του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουλίου 1993 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 4253/88 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 όσον αφορά τον συντονισμό των παρεμβάσεων των διαφόρων διαρθρωτικών ταμείων μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των λοιπών υφιστάμενων χρηματοδοτικών εργαλείων, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* , L193, 31 Ιουλίου 1993, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:193:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 2083/93 του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουλίου 1993 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 4254/88 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* , L193, 31 Ιουλίου 1993, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:193:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
 - Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 2084/93 του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουλίου 1993 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 4255/88 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* , L193, 31 Ιουλίου 1993, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:193:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.

- Κανονισμός (ΕΟΚ) Αρ. 2085/93 του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουλίου 1993 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 4256/88 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) Αρ. 2052/88 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), τμήμα «Προσανατολισμού», *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L193, 31 Ιουλίου 1993, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:193:TOC>, ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1164/94 του Συμβουλίου της 16^{ης} Μαΐου 1994 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 130, 25 Μαΐου 1994, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31994R1164&qid=1710266181734>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1257/1999 του Συμβουλίου, της 17^{ης} Μαΐου 1999, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 160, 26 Ιουνίου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1999:160:TOC>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1260/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, περί γενικών διατάξεων για τα διαρθρωτικά Ταμεία, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, 26 Ιουνίου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1999:161:TOC>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1263/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, για το χρηματοδοτικό μέσο προσανατολισμού της αλιείας, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, 26 Ιουνίου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1999:161:TOC>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1264/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1164/94 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, 26 Ιουνίου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1267>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1265/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, για την τροποποίηση του παραρτήματος II του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1164/94 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, 26 Ιουνίου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1267>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1267/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, για τη θέσπιση μέσου προενταξιακών διαρθρωτικών πολιτικών, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, 26 Ιουνίου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1267>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.

- [lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1267](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1267), ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1268/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, σχετικά με την κοινοτική στήριξη για τα προενταξιακά μέτρα που αφορούν τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη στις υποψήφιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης κατά την προενταξιακή περίοδο, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 161, 26 Ιουνίου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1267>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
 - Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1783/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Ιουλίου 1999, σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 213, 13 Αυγούστου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1999:213:TOC>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
 - Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1784/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Ιουλίου 1999, σχετικά με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 213, 13 Αυγούστου 1999, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1999:213:TOC>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
 - Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5^{ης} Ιουλίου 2006, για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1783/1999, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31 Ιουλίου 2006, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2006:210:FULL>, ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1081/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5^{ης} Ιουλίου 2006, για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1784/1999, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31 Ιουλίου 2006, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2006:210:FULL>, ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1082/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5^{ης} Ιουλίου 2006, για τον ευρωπαϊκό όμιλο εδαφικής συνεργασίας (ΕΟΕΣ), *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31 Ιουλίου 2006, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2006:210:FULL>, ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1083/2006 του Συμβουλίου της 11^{ης} Ιουλίου 2006, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31.07.2006, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2006:210:FULL>, ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.

- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1084/2006 του Συμβουλίου, της 11^{ης} Ιουλίου 2006 , για την ίδρυση Ταμείου Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1164/94, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31 Ιουλίου 2006, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2006:210:FULL>, ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΚ) Αρ. 1085/2006 του Συμβουλίου, της 17^{ης} Ιουλίου 2006 , για τη θέσπιση μηχανισμού προενταξιακής βοήθειας (IPA), *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 210, 31 Ιουλίου 2006, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2006:210:FULL>, ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1299/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί καθορισμού ειδικών διατάξεων για την υποστήριξη του στόχου της Ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 347, 20 Δεκεμβρίου 2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2013:347:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1300/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1084/2006, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 347, 20 Δεκεμβρίου 2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2013:347:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση» και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1080/2006, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 347, 20 Δεκεμβρίου 2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2013:347:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1302/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1082/2006 για τον ευρωπαϊκό όμιλο εδαφικής συνεργασίας (ΕΟΕΣ) όσον αφορά την αποσαφήνιση, την απλούστευση και τη βελτίωση της διαδικασίας ίδρυσης και λειτουργίας αυτών των ομίλων, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 347, 20 Δεκεμβρίου 2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2013:347:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί

- καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 347, 20 Δεκεμβρίου 2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2013:347:TOC>, ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1081/2006, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 347, 20 Δεκεμβρίου 2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2013:347:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1305/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) Αρ. 1698/2005 του Συμβουλίου, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 347, 20 Δεκεμβρίου 2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2013:347:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1316/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 για τη σύσταση της διευκόλυνσης «Συνδέοντας την Ευρώπη», την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 913/2010 και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 680/2007 και (ΕΚ) αριθ. 67/2010, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 348, 20 Δεκεμβρίου 2013, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1316> , ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - Συμφωνία για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας , *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 29, 31 Ιανουαρίου 2020, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L .2020.029.01.0007.01.ELL>, ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΕ, ΕΥΡΑΤΟΜ) Αρ.2020/2093 του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2020, για τον καθορισμό του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για τα έτη 2021 έως 2027, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* , L 433, 22 Δεκεμβρίου 2020, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/2093/oj> , ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1056 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24^{ης} Ιουνίου 2021, για τη θέσπιση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* , L 231, 30 Ιουνίου 2021, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2021:231:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1057 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24^{ης} Ιουνίου 2021, περί ιδρύσεως του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού

- Ταμείου+ (ΕΚΤ+) και καταργήσεως του κανονισμού (ΕΕ) Αρ.1296/2013, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* , L 231, 30 Ιουνίου 2021, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2021:231:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
- Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1058 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24^{ης} Ιουνίου 2021, για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* , L 231, 30 Ιουνίου 2021, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2021:231:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
 - Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1059 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24^{ης} Ιουνίου 2021, για τις ειδικές διατάξεις που διέπουν τον στόχο «Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία» (Interreg) ο οποίος υποστηρίζεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τους μηχανισμούς εξωτερικής χρηματοδότησης, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* , L 231, 30 Ιουνίου 2021, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2021:231:TOC> , ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024
 - Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* , L 231, 30 Ιουνίου 2021, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj/ell>, ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.

Ε. ΕΚΘΕΣΕΙΣ-ΚΕΙΜΕΝΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ ΕΕ (ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ & ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ)

- *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Η Ελλάδα μέσα στην Κοινότητα. Εκτιμήσεις και προτάσεις», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, COM(83)134 τελικό, Βρυξέλλες 29 Μαρτίου 1983, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51983DC0134&qid=1704001430421> , ημερομηνία ανάκτησης, 06/12/2023.
- *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Η ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς», «Λευκό Βιβλίο» που υποβάλλει η Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Μιλάνο 28-29 Ιουνίου 1985), COM(85) 310 τελικό, Βρυξέλλες 14 Ιουνίου 1985, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51985DC0310&qid=1704145034999>, ημερομηνία ανάκτησης 06/12/2023.

- *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Η Μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων ως στοιχείο της ώθησης για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας», Έγγραφο εργασίας της Επιτροπής, SEC(86) 2186 τελικό, Βρυξέλλες 9 Ιανουαρίου 1987, Παράρτημα II ελληνική έκδοση, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7d6c8730-cb99-11e9-992f-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
- *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής), «Οι Περιφέρειες κατά τη δεκαετία του '90», Τέταρτη περιοδική Έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και την ανάπτυξη των περιφερειών της Κοινότητας, Βρυξέλλες-Λουξεμβούργο, 1991, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/5f5cb9fe-c0f2-42f6-a41f-5708b2fab17a/language-el/format-PDF/source-303277601>, ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
- *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Από την Ενιαία Πράξη στη μετά το Μάαστριχτ περίοδο. Τα μέσα για την εξυπηρέτηση των φιλοδοξιών μας», «Πακέτο» προτάσεων Επιτροπής, COM (92) 2000 τελικό, Βρυξέλλες, 11 Φεβρουαρίου 1992, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ee4e5003-739d-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>, ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
- *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Το μέλλον των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών στο πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων», Ανακοίνωση, 16 Ιουνίου 1993, Βρυξέλλες, COM (93) 282 τελικό, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A51993DC0282&qid=1706787542950> ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Πρόγραμμα Δράσης 2000. Τεύχος I: Για μια ισχυρότερη και ευρύτερη Ευρώπη. Τεύχος II: Η πρόκληση της διεύρυνσης», COM (97) 2000 τελικό, 15 Ιουλίου 1997, τεύχος I, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51997DC2000&qid=1707282259840>, ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023.
- *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Πρόταση: Κανονισμός του Συμβουλίου περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής», Βρυξέλλες, 14.7.2004 COM(2004) 492 τελικό 2004/0163 (AVC), ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004PC0492&qid=1708607622278>, ημερομηνία ανάκτησης 28/02/2024.
- *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, «Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση, Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισαβόνας (ανακοίνωση του Προέδρου Μπαρόσο σε συνεννόηση με τον Αντιπρόεδρο Φερχόγιεν), 02.02.2005,

- COM(2005)24 τελικό, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0024>, ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024.
- *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Περιλήψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Λεξικό περιλήψεων, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/white-paper.html> , ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Περιλήψεις νομοθεσίας ΕΕ, Γλωσσάρι Νομοθεσίας, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/green-paper.html> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ)», ανακτήθηκε από https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-investment-bank-eib_el , ημερομηνία ανάκτησης 22/12/2023.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία ΕΕ, Περιλήψεις Νομοθεσίας ΕΕ, ΣΑΚΧ (Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου), ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/esdp.html> , ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία ΕΕ, Περιλήψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Κοινοτικές και Διακυβερνητικές μέθοδοι, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/the-community-and-intergovernmental-methods.html> , ημερομηνία ανάκτησης 28/12/2023.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα ESPON, ανακτήθηκε από <https://www.espon.eu/>, ημερομηνία ανάκτησης 28/12/2023.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία ΕΕ, Περιλήψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Αρχή της επικουρικότητας, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/principle-of-subsidiarity.html> , ημερομηνία ανάκτησης 29/12/2023.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία της ΕΕ, Περιλήψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Διεύρυνση του 2004: Η επιτυχής ανταπόκριση στην πρόκληση μιας ΕΕ των 25, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-2004-enlargement-the-challenge-of-a-25-member-eu.html>, ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ιστοσελίδα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομοθεσία ΕΕ, Περιλήψεις Νομοθεσίας ΕΕ, Η Συνθήκη της Λισσαβώνας , ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-treaty-of-lisbon.html> , ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
 - *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη Ιστοσελίδα URBACT, Εργαλεία για την Εφαρμογή Έργων Χωρικής Ανάπτυξης, ανακτήθηκε από <https://urbact.eu/articles/ergaleia-gia-tin-efarmogi-ergon-horikis-anaptyxis> , ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.

- *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Διακήρυξη Σουμάν- Μάϊος 1950», , κείμενο διακήρυξης, ανακτήθηκε από https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_el , ημερομηνία ανάκτησης 12/10/2023.
- *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Περιφερειακή Πολιτική, «Πολιτική Συνοχής της ΕΕ 1988-2008. Επένδυση στο μέλλον της Ευρώπης.», *Inforegio Panorama*, αριθ.26. Ιούνιος 2008, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5cfc6d57-8430-432a-8dc3-e33919c6b969>, ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη, Πολιτικές και δραστηριότητες, Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης, ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=el> , ημερομηνία ανάκτησης 28/02/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Προϋπολογισμός της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027 και NextGenerationEU: Έσοδα: Ίδιοι Πόροι», Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ενημέρωση, ανακτήθηκε από https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/revenue/own-resources_el , ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή (H.Christophersen)*: « Οδηγός για τη μεταρρύθμιση των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων», Έγγραφο, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1989, ελληνική έκδοση, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/80ad8eda-9206-4a51-9814-be85d4da4886>, ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης, «Ευρώπη 2000+ : Συνεργασία για τη χωροταξία στην Ευρώπη», Publications Office, 1995, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/a013b868-0e56-433f-98f7-5ae827c7f887/language-el/format-PDF/source-search> , ημερομηνία ανάκτησης 22/12/2023.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, « Πρώτη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή 1996», Λουξεμβούργο, Υπηρεσία των Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,1996, https://aei.pitt.edu/42144/1/1st_social_cohesion.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 22/12/2023.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Οι διαρθρωτικές δράσεις 2000-2006 : Παρατηρήσεις και Κανονισμοί , Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, Το Ταμείο Συνοχής, Το προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο» , Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 2000, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/80548521-bfdc-4ea7-97e0-7d6987be916e/language-en/format-PDF/source-306149569>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.

- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Νέα εταιρική σχέση για τη συνοχή. Σύγκλιση, ανταγωνιστικότητα, συνεργασία», Τρίτη Έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2004, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0107>, ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Η οικοδόμηση του κοινού μας μέλλοντος. Προκλήσεις πολιτικής και δημοσιονομικά μέσα της διευρυμένης Ένωσης 2007-2013». Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες, 26.02.2004, COM(2004)101 τελικό/2, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2004:101:FIN>, ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ευρώπη 2020. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» Βρυξέλλες, 03.03.2010, COM(2010)2020 τελικό, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52010DC2020>, ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», Ανακοίνωση, 03.03.2010, COM(2010)2020 τελικό, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/europe-2020-the-european-union-strategy-for-growth-and-employment.html>, ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Έκθεση της Επιτροπής. Ετήσια Έκθεση για το Ταμείο Συνοχής (2010)», Βρυξέλλες 14.11.2011, COM(2011) 741 τελικό, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0741&qid=1710388430048>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Επενδύσεις για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη. Προώθηση της ανάπτυξης και της καλής διακυβέρνησης στις περιφέρειες και πόλεις της ΕΕ», Έκτη Έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Ιούλιος 2014, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion6/6cr_el.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Η Περιφέρειά μου, η Ευρώπη μου, το μέλλον μας», Η έβδομη Έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Σεπτέμβριος 2017, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion7/7cr_el.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Πρόταση: Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης,

- το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Διαχείριση των Συνόρων και των Θεωρήσεων», Στρασβούργο 29.05.2018, COM(2018) 375 final, 2018/0196 (COD), ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:26b02a36-6376-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0005.03/DOC_1&format=PDF , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Προϋπολογισμός της ΕΕ: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαιρετίζει τη σύναψη συμφωνίας σχετικά με δέσμη ύψους 1,8 τρις. Ευρώ, για την οικοδόμηση μιας πιο πράσινης, πιο ψηφιακής και πιο ανθεκτικής Ευρώπης», Δελτίο Τύπου, Βρυξέλλες, 10 Νοεμβρίου 2020, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_2073 , ημερομηνία ανάκτησης 10/03/2024.
 - *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Συνοχή στην Ευρώπη με ορίζοντα το 2050», Όγδοη έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Δεκέμβριος 2021, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/reports/2022/eighth-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion_el, ημερομηνία ανάκτησης 15/03/2024.
 - *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «30ή επέτειος του Ταμείου Συνοχής: 179 δισ. ευρώ για τη σύγκλιση και τη βιώσιμη ανάπτυξη», ειδησεογραφικό άρθρο, 3 Απριλίου 2023, ανακτήθηκε από https://greece.representation.ec.europa.eu/news/30i-epeteios-toy-tameioy-synohis-179-dis-eyro-gia-ti-syngklisi-kai-ti-biosimi-anaptyxi-2023-04-03_el, ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, “Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο», Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Απρίλιος 2023, ανακτήθηκε από <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/29/multiannual-financial-framework>, ημερομηνία ανάκτησης 15/03/2024.
 - *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, «Διευρωπαϊκά Δίκτυα-κατευθυντήριες γραμμές», Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Συνοχή, ανακτήθηκε από <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/135/%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%B8%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%B5%CF%82-%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B5%CF%82> , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - *Y.Crozet*, “Υποδομές μεταφορών: συνδυασμός της οικονομικής μεγέθυνσης και της συνοχής στην Ευρώπη», στο European Commission, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Οι μεταφορές, κινητήρια δύναμη της περιφερειακής ανάπτυξης», *Inforegio Panorama*, No 18, December 2005, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/363e541c-d0aa-4e17-9ec4-9fc45ae47088/language-en/format-PDF/source-310762575> , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Ετήσια έκθεση του ταμείου συνοχής 1995», Publications Office, 1997,

- ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/48293ca2-19b3-4ba6-ae6b-c33fc5341943/language-el/format-PDF/source-309527799>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
- *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Ετήσια έκθεση του Ταμείου Συνοχής 1996», Publications Office, 1997, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/48165ee0-ced1-47ee-a72b-952262b05050/language-el/format-PDF/source-search>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Ετήσια έκθεση του Ταμείου Συνοχής 1997», Publications Office, 1999, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b9070290-2248-4462-8d4a-b44ac6c168b6/language-el/format-PDF/source-search>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Το Ταμείο Συνοχής ενισχύει την Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη», *Inforegio Panorama*, No 14, September 2004, ελληνική έκδοση, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3667fdd3-f161-4a46-a33e-f47ea6ce0c91/language-en/format-PDF/source-309621882>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Η πολιτική συνοχής 2007-2013 – Παρατηρήσεις και επίσημα κείμενα Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Ταμείο Συνοχής. Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας. Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας», Publications Office, 2007, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/debf5b93-194a-4fe2-8bcb-fb630a0d12d2/language-el/format-PDF/source-309749332>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *Ad hoc Committee for Institutional Affairs*, “Report to the European Council, (Brussels, 29-30 March 1985), Brussels- Luxembourg 1985, ανακτήθηκε από http://aei.pitt.edu/997/1/Dooge_final_report.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
 - *F.Barca*, “An agenda for a reformed Cohesion Policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations”, Independent Report prepared at the request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy, April 2009, ανακτήθηκε από https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/agenda-reformed-cohesion-policy-place-based-approach-meeting-european-union_en, ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
 - *Commission of the European Communities*, “A regional policy for the Community”, COM(69) 950 final, 15 October 1969, ανακτήθηκε από <http://aei.pitt.edu/id/eprint/5325>, ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023.
 - *Commission of the European Communities*, “Report to the Council and the Commission on the realization by stages of Economic and Monetary Union in the

- Community-Werner Report(definitive text)”, *Bulletin of the European Communities*, Vol.3, No.11, November 1970, ανακτήθηκε από <http://aei.pitt.edu/64720/1/BUL224.pdf> & https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication6142_en.pdf , ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023.
- *Commission of the European Communities*, “The First Summit Conference of the Enlarged Community”, *Bulletin of the European Communities* , Vol.5, 10/1972, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c53e91b-28e4-11ed-8fa0-01aa75ed71a1/language-en> , ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023.
 - *Commission of the European Communities*, “ Report on the regional problems in the enlarged community”, COM(73), 550 final, Brussels, 3 May 1973, ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/5888/> , ημερομηνία ανάκτησης 03/11/2023.
 - *Commission of the European Communities*, “European Union. Report by Mr Leo Tindemans to the European Council”, *Bulletin of the European Communities* , Supplement 1/1976, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/86474a24-ccae-462b-8de4-00aacde62c65> , ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023.
 - *Commission of the European Communities*, “Report of the Study Group on the role of public finance in European integration”, vol.1, General Report, Brussels, April 1977, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/archives/emu_history/documentation/chapter8/19770401en73macdougallrepvol1.pdf , ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023.
 - *Commission of the European Communities*, “European Regional Development Fund. Fifth Annual Report (1979)”, COM(80)460, 29 July 1980, Brussels-Luxembourg, ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/5147/1/5147.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023.
 - *Commission of the European Communities*, “The Commission Mandate of 30 May 1980”, SEC(80)1883, Item 11 on the Agenda for 584th Meeting of the Commission, 10 December 1980, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/56451e4c-cf34-11e9-b4bf-01aa75ed71a1/language-en> , ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023.
 - *Commission of the European Communities*, “A new impetus for the common policies. Follow up to the mandate of 30 May 1980”, *Bulletin of the European Communities*, Supplement 04/81, 1982, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bb15ed01-1d9b-44e9-8141-dbf723438797/language-en/format-PDF/source-300102600> , ημερομηνία ανάκτησης 05/12/2023.
 - *Commission of the European Communities*, “Programme of the Commission for 1985”, *Bulletin of the European Communities*, Supplement 4/85, Strasbourg 12 March 1985, ανακτήθηκε από http://aei.pitt.edu/7630/1/31735055261907_1.pdf , ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.

- *Commission of the European Communities*, "The Single Act: A new frontier for Europe. Communication from the Commission to the Council COM(87) 100. Programme of the Commission for 1987", *Bulletin of the European Communities*, Supplement 1/87, Brussels, 1987, ανακτήθηκε από <http://aei.pitt.edu/8592/1/8592.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
- *Commission of the European Communities*, "Research on the cost of "non-Europe", Basic Findings, Vol.1" , Basic Studies, Executive Summaries, Εισαγωγικό Σημείωμα, 1988, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2fc6c602-fc35-48b8-9e8b-d2429d6f453f> , ημερομηνία ανάκτησης 15/12/2023.
- *Commission of the European Communities*, "Fifth Annual Report on the Implementation of the reform of the Structural Funds 1993", Brussels 20.03.1995, COM(95) 30 final , ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/4011/1/4011.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
- *Committee for the Study of Economic and Monetary Union*, "Report on economic and monetary Union in the European Community", presented 17 April 1989, ανακτήθηκε από <http://aei.pitt.edu/1007/> & από https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication6161_en.pdf , ημερομηνία ανάκτησης 17/12/2023.
- *Council of the European Union*, "Financial Perspective 2007-2013", Proposal, Brussels 19 December 2005, 15915/05 CADREFIN 268, ανακτήθηκε από <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15915-2005-INIT/en/pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 28/02/2024.
- *Council of the European Union*, 'Presidency Conclusions, Brussels European Council, 13-14 March 2008", Brussels, 20 May 2008, 7652/1/08 REV 1, CONCL 1, ανακτήθηκε από https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/99410.pdf , ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024.
- *European Commission*, DG X-Information, Communication, Culture and Audiovisual Media, "The Integrated Mediterranean Programmes", European File 1/1986, January 1986, ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/14712/1/EUR-FILE-1-86.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 06/12/2023.
- *European Commission*, "ERDF in figures 1986/1975-1986", Publications Office, 1987 , ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/02712c13-d2a4-478f-bacb-25887037c225/language-en/format-PDF/source-search> , ημερομηνία ανάκτησης 10/11/2023.
- *European Commission*, Directorate-General for Budget, "The Community budget – The facts in figures 2000", Publications Office of the European Union, 2000, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/38e3bb0a-8a26-48a1-83a1-2bb7f08151c9/language-en/format-PDF/source-301625299> , ημερομηνία ανάκτησης 20/12/2023.
- *European Commission*, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, "Europe's Agenda 2000 – Strengthening and widening the European Union", Publications Office, 2000, ανακτήθηκε από

- <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e56d8553-0906-427f-b707-1a900c12f3ea/language-en/format-PDF/source-306046162>, ημερομηνία ανάκτησης 27/12/2023.
- *European Commission*, “European Council Brussels 15 & 16 December 2005. Presidency Conclusions”, Document D/05/4, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_05_4 , ημερομηνία ανάκτησης 28/02/2024.
 - *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, “Annual report of the cohesion fund 2006”, Publications Office, 2008, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2776/16156>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *European Commission*, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Συνδέσεις για την Ευρώπη. Μεταφορές και Περιφερειακή Πολιτική», *Inforegio Panorama*, No 38, Summer 2011, ελληνική έκδοση, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/panorama-magazine/2011/panorama-38-connecting-europe-transport-and-regional-policy , ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *European Commission*, Directorate General Regional and Urban Policy, Directorate General Employment, Social Affairs and Inclusion, “Summary report on the progress made in financing and implementing financial engineering instruments co-financed by Structural Funds”, Programming period 2007-2013, Situation as at 31 December 2011, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/funding/financial-instruments/financial_engineering_summary_report.pdf , ημερομηνία ανάκτησης 01/03/2024.
 - *European Commission*, “Commission Staff Working Document. Ex post Evaluation of the ERDF and Cohesion Fund 2007-2013”, Brussels 19.9.2016, SWD(2016) 318 final, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/key-achievements/2007-2013_en , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, Martens, B., Markowska, A., Zamparutti, T. et al., “Ex post evaluation of cohesion policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund (CF) – Work package 6, environment – Final report”, Publications Office, 2016, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2776/973044> , ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *European Commission*, “ Ex post evaluation of major projects supported by the European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund between 2000 and 2013”, Contract: No CCI 2018CE16BAT044 , Lot Environment, Final Report, August 2019, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/evaluation/ex_post_env_2000_2013_en.pdf , ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.

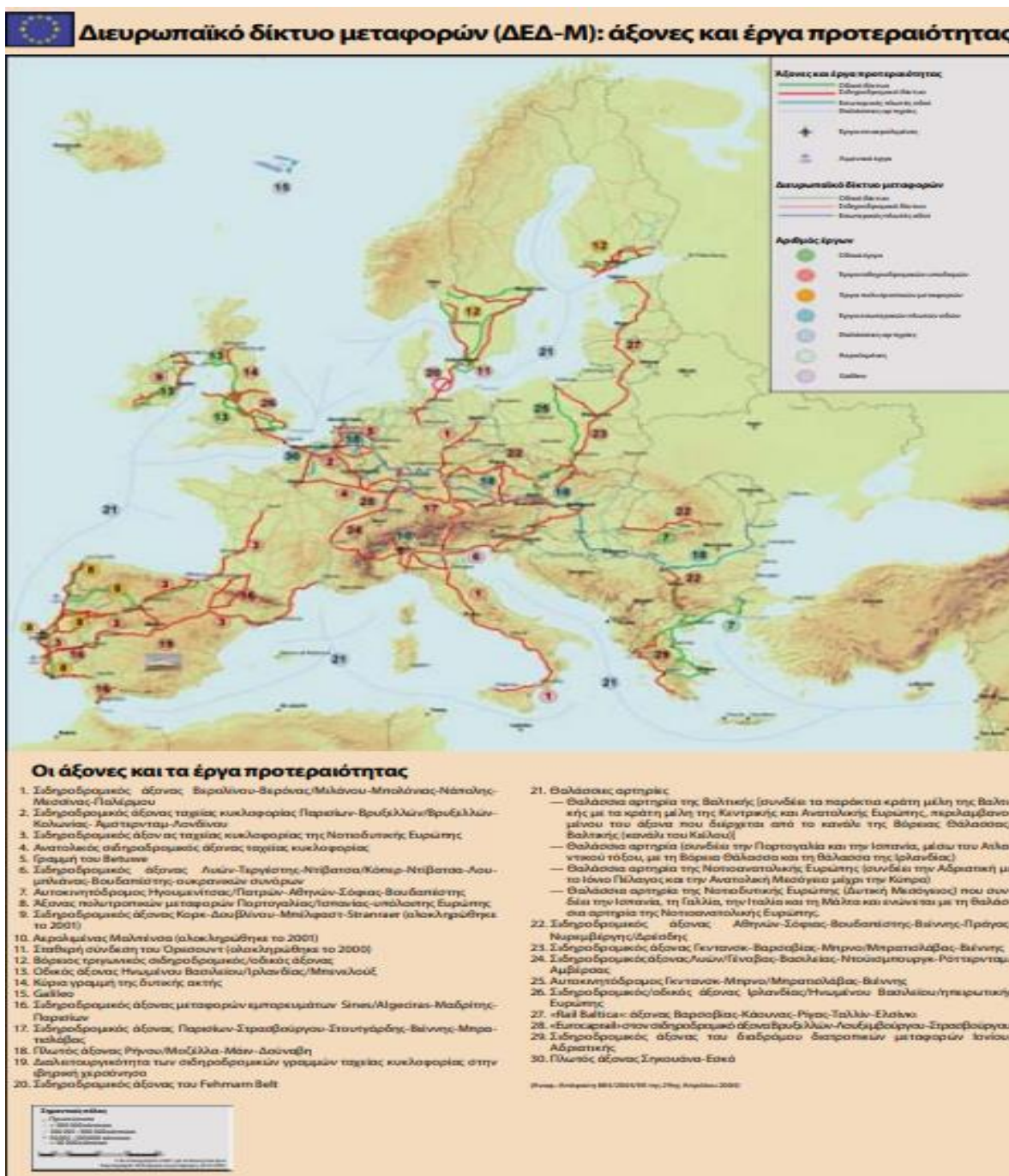
- *European Commission*, “Altiero Spinelli: an unrelenting federalist”, Ενημέρωση, Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021, ανακτήθηκε από https://european-union.europa.eu/system/files/2021-07/eu-pioneers-altiero-spinelli_en.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
- *European Commission*, “EU Cohesion Policy: 2021-2027 programmes expected to create 1.3 million jobs in the EU”, Newsroom, 2 May 2023, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/05-02-2023-eu-cohesion-policy-2021-2027-programmes-expected-to-create-1-3-million-jobs-in-the-eu_en, ημερομηνία ανάκτησης 15/03/2024.
- *European Commission*, Cohesion Data Open Platform, 2014-2020 Cohesion Policy Overview, ανακτήθηκε από https://cohesiondata.ec.europa.eu/cohesion_overview/14-20, ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
- *European Commission*, Cohesion Data Open Platform, Cohesion Policy Funds, Cohesion Fund, Funding Period: 2014-2020, ανακτήθηκε από <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cf/14-20>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
- *European Commission*, Cohesion Data Open Platform, Cohesion Policy Funds, Cohesion Fund, Funding Period: 2021-2027, ανακτήθηκε από <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cf/21-27>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
- *European Commission*, Official Website, Kohesio: Discover EU projects in your region, ανακτήθηκε από [https://kohesio.ec.europa.eu/en/projects?policyObjective=Greener,-carbon-free-Europe&sort=Total-Budget-\(descending\)&fund=CF---Cohesion-Fund&page=3](https://kohesio.ec.europa.eu/en/projects?policyObjective=Greener,-carbon-free-Europe&sort=Total-Budget-(descending)&fund=CF---Cohesion-Fund&page=3), ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
- *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, “Forging a sustainable future together – Cohesion for a competitive and inclusive Europe – Report of the High-Level Group on the Future of Cohesion Policy, February 2024”, Publications Office of the European Union, 2024, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2776/974536>, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.
- *European Council*, “Conclusions of the Stuttgart European Council”, Stuttgart 17-19 June 1983, *Bulletin of the European Communities* No. 6/1983, ανακτήθηκε από https://aei.pitt.edu/1396/1/Stuttgart_jun_1983.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
- *European Council*, “Brussels European Council. 11-13 February 1988”, *Bulletin of the European Communities*, No 2/1988, MEMO 17/88, Brussels, 13 February 1988, ανακτήθηκε από http://aei.pitt.edu/1426/1/Brussels_Feb_1988.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
- *European Council*, “Special Meeting of the European Council”, *Bulletin of the European Communities*, No. 4/1990, Dublin 28 April 1990, ανακτήθηκε από

- http://aei.pitt.edu/1397/1/Dublin_april_1990.pdf , ημερομηνία ανάκτησης 17/12/2023.
- *European Council*, “Presidency Conclusions -Berlin European Council, 24 and 25 March 1999”, D/99/1, ανακτήθηκε από <https://aei.pitt.edu/43335/> ,ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024.
 - *European Council*, “Presidency Conclusions”, Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000 , European Parliament ανακτήθηκε από https://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#1 , ημερομηνία ανάκτησης 18/02/2024.
 - *European Council*, “Presidency Conclusions”, Göteborg European Council, 15 and 16 June 2001, Document SN 200/1/01 REV 1, ανακτήθηκε από <https://www.consilium.europa.eu/media/20983/00200-r1en1.pdf> , ημερομηνία ανάκτησης 18/02/2024.
 - *European Council*, “Conclusions (Multiannual Financial Framework)”, European Council 7-8 February 2013,Brussels 8 February 2013, EUCO 37/13, CO EUR 5, CONCL 3, ανακτήθηκε από <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-37-2013-INIT/en/pdf>, ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.
 - *European Parliament*, “Draft Treaty establishing the European Union”, Brussels, February 1984, (Περιφερειακή Πολιτική) ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/52f9545f-202d-40c6-96a6-5a896a46ad70>, ημερομηνία ανάκτησης 10/12/2023.
 - *European Parliament*. Directorate General for Internal Policies. Policy Department B: Structural and Cohesion Policies. “An analysis of the Added Value of European Structural Funding”, Study, June 2009, ανακτήθηκε από [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2009/419107/IPOL-REGI_ET\(2009\)419107_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2009/419107/IPOL-REGI_ET(2009)419107_EN.pdf) , ημερομηνία ανάκτησης 02/12/2023.
 - *European Parliament* , Directorate- General for Internal Policies, Committee on Employment and Social Affairs, “Briefing note for the Meeting of EMPL Committee 5 October 2009 regarding the exchange of views on the Lisbon Strategy and the EU cooperation in the field of social inclusion”, 2009, Brussels, ανακτήθηκε από https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empl/dv/lisbons_strategybn /lisbonstrategybn_en.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 20/02/2024.
 - *European Parliament*, Directorate-General for Parliamentary Research Services, M.Parry, M.Sapała, “ 2021-2027 multiannual financial framework and new own resources – Analysis of the Commission's proposal – In-depth analysis”, European Parliament, 2018, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2861/663213>, ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.
 - *Eurostat*, “Glossary: European Currency Unit (ECU)”, Publications, Collections: “Statistics Explained”, Επίσημη ιστοσελίδα της Eurostat, τελευταία ενημέρωση 2016, ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

- [explained/index.php?title=Glossary:European currency unit \(ECU\)](https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview), ημερομηνία ανάκτησης 06/12/2023.
- *Eurostat*, “NUTS-Nomenclature of Territorial Units for Statistics-Overview”, Data, Metadata, Classifications, Επίσημη ιστοσελίδα της Eurostat, ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>, ημερομηνία ανάκτησης 10/01/2024.
 - *Official Website of European Commission*, Regional Policy, Funding, Cohesion Fund, 2014-2020, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/cohesion-fund/2014-2020_en, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *Official Website of European Commission*, TEN-T, TEN-T Projects, 30 Priority Projects, ανακτήθηκε από <https://wayback.archive-it.org/12090/20221208085852/https://ec.europa.eu/inea/ten-t/ten-t-projects/projects-by-priority-project>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *Official website of European Union*, Eur-lex Home, Summaries of EU legislation, Acquis, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *Official Website of European Union*, Eur-LEX home, Summaries of EU legislation, Broad economic Policy Guidelines (BEPG's), ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:broad_ec_pol_guidelines, ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024.
 - *T.Padoa-Schioppa et al.*, “Efficiency, Stability and Equity. A Strategy for the Evolution of the Economic System of the European Union”, Report, Commission of the European Communities, April 1987
 - *M.Sapala*, “How the Eu Budget is spent: Cohesion Fund”, European Parliament Think Tank Briefing, 14 September 2016, ανακτήθηκε από [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2016\)586678](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2016)586678), ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.
 - *A.Sapir et al*, “An Agenda for a Growing Europe. Making the EU Economic System Deliver”, Report of an Independent High-Level Study Group established on the initiative of the President of European Commission, July 2003, ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/227467942_An_Agenda_for_a_Growing_Europe_The_Sapir_Report, ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2024.
 - *M.Tchavdarova*, Team Leader in Coordination of Programmes Unit, DG REGIO, “2021-2027 cohesion policy programming outcome and current issues”, Seminar: “New Structural Fund Programmes and the New Regulations 2021-2027”, European Institute of Public Administration (EIPA), 28-29 November 2023.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΧΑΡΤΗΣ 1. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΕΡΓΩΝ ΔΕΔ-Μ

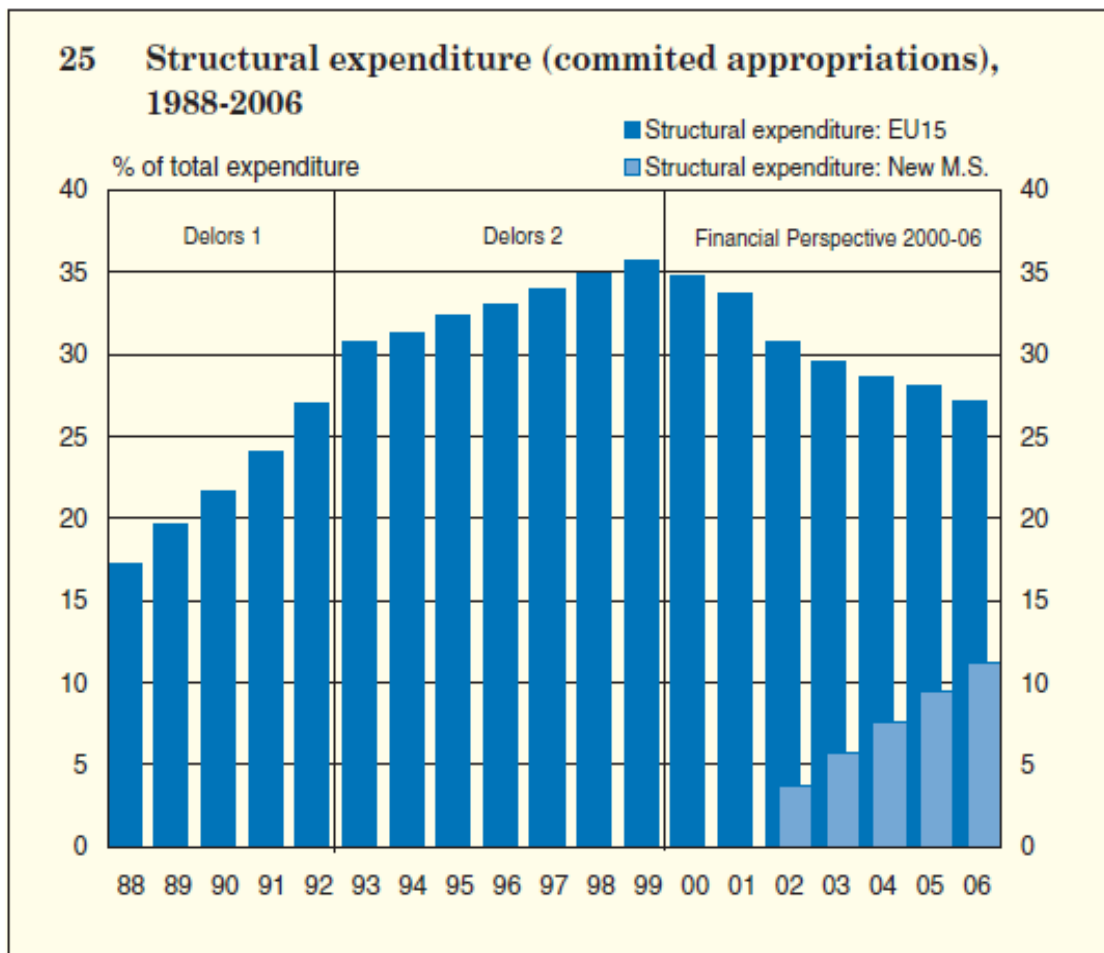

Πηγή : European Commission, Directorate General for Regional and Urban Policy, «Οι μεταφορές, κινητήρια δύναμη της περιφερειακής ανάπτυξης», Inforegio Panorama, No 18, December 2005, σ.7,

ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/363e541c-d0aa-4e17-9ec4-9fc45ae47088/language-en/format-PDF/source-310762575>, ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΔΙΑΦΟΡΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

1988-2006

Πηγή: *Commission of the European Communities*, “Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions”, Second Report on Economic and Social Cohesion, Brussels 31.01.2001, COM (2001) 24 final, p.119, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52001DC0024>, ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΟΡΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ

2000-2006

Α4.1 Κατανομή των κονδυλίων των Διαρθρωτικών Ταμείων κατά στόχο και χώρα, 2000-2006																
	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK	EE15
Χρηματοδότηση 2000-2006 (εκστ. ΕΥΡ σε τμς 1999)																
Στόχ. 1	0	0	19229	20961	37744	3254	1315	21935	0	0	261	16124	913	722	5085	127544
σταθμική έξοδος	625	0	729	0	352	551	1773	187	0	123	0	2905	0	0	1167	8411
Στόχ. 2	368	156	2984	0	2553	5439	0	2145	34	676	578	0	459	354	3989	19735
σταθμική έξοδος	65	27	525	0	98	612	0	377	6	119	102	0	30	52	706	2718
Στόχ. 3	737	365	4581	0	2140	4540	0	3744	38	1686	528	0	403	720	4568	24050
Άλλα*	245	274	1748	858	2250	1273	159	1247	15	620	379	733	316	375	1061	11552
Σύνολο Διαρθρωτικών Ταμείων	2038	822	29797	21620	45137	15669	3247	29636	92	3223	1848	19762	2120	2223	16576	194010
Ταμείο Συνοχής				3060	11160	556						3060				17836
Σύνολο	2038	822	29797	24680	56297	15669	3803	29636	92	3223	1848	22822	2120	2223	16576	212010
Σύνολο (% ΑΕΠ το 2000 σε τμς 1999)	0,1	0,1	0,2	2,9	1,4	0,2	0,6	0,4	0,1	0,1	0,1	2,9	0,2	0,1	0,2	0,0
Κάλυψη πληθυσμού (% συνόλου)																
Στόχ. 1	0,0	0,0	17,3	100,0	58,5	2,7	26,6	33,6	0,0	0,0	3,4	66,6	21,0	10,6	8,6	22,3
σταθμική έξοδος	12,6	0,0	1,6	0,0	1,3	1,9	73,4	0,6	0,0	1,8	0,0	33,4	0,0	0,0	3,5	3,4
Στόχ. 2	12,5	10,2	12,6	0,0	22,2	31,3	0,0	12,9	28,3	15,0	24,8	0,0	30,9	13,0	23,4	18,1
Στόχ. 3	87,4	100,0	81,1	0,0	40,2	95,4	0,0	65,6	100,0	98,2	96,6	0,0	79,0	89,4	87,9	74,3
Ετήσια χρηματοδότηση ανά κάτοικο (ΕΥΡ)																
Στόχ. 1	:	:	194,1	285,8	232,2	282,7	194,7	162,3	:	:	135,3	348,2	121,1	104,1	143,0	217,4
σταθμική έξοδος	69,5	:	80,2	:	95,3	70,7	95,2	80,7	:	63,2	:	125,3	:	:	81,9	93,6
Στόχ. 2	41,4	41,4	41,4	:	41,4	41,4	:	41,4	41,4	41,4	41,4	:	41,4	41,4	41,4	41,4
Στόχ. 3	11,9	9,9	9,8	:	19,2	11,3	:	14,2	13,0	15,8	9,7	:	14,2	12,3	12,6	12,3

* Κοινοτικές Γραμμοβουλίες, εκτός Στοιχ. 1 ΧΜΠΑ (Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Ακτίνας), PEACE
Πηγή: ΓΔ REGIO

Πηγή: European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, *A new partnership for cohesion – Convergence, competitiveness, cooperation – Third report on economic and social cohesion*, Publications Office, 2004, p.180 (ελληνική έκδοση), ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4d47a6ba-9800-4d09-b2f1-b4557bbf1354>, ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 3.ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΟΡΩΝ ΣΥΝΟΧΗΣ ΑΝΑ ΣΤΟΧΟ ΣΤΑ
ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ
2007-2013**

Ενδεικτική κατανομή ανά κράτος μέλος 2007-2013 (τρέχουσες τιμές, σε εκατ. ευρώ)							
	Σύγκλιση			Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση		Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία	Σύνολο
	Ταμείο Συνοχής	Σύγκλιση	Σταδιακή έξοδος	Σταδιακή ένταξη	Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση		
Βέλγιο			638		1 425	194	2 258
Βουλγαρία	2 283	4 391				179	6 853
Τσεχική Δημοκρατία	8 819	17 064			419	389	26 692
Δανία					510	103	613
Γερμανία		11 864	4 215		9 409	851	26 340
Εσθονία	1 152	2 252				52	3 456
Είρε-Ιρλανδία				458	293	151	901
Ελλάδα	3 697	9 420	6 458	635		210	20 420
Ισπανία	3 543	21 054	1 583	4 955	3 522	559	35 217
Γαλλία		3 191			10 257	872	14 319
Ιταλία		21 211	430	972	5 353	846	28 812
Κύπρος	213			399		28	640
Λεττονία	1 540	2 991				90	4 620
Λιθουανία	2 305	4 470				109	6 885
Λουξεμβούργο					50	15	65
Ουγγαρία	8 642	14 248		2 031		386	25 307
Μάλτα	284	556				15	855
Κάτω Χώρες					1 660	247	1 907
Αυστρία			177		1 027	257	1 461
Πολωνία	22 176	44 377				731	67 284
Πορτογαλία	3 060	17 133	280	448	490	99	21 511
Ρουμανία	6 552	12 661				455	19 668
Σλοβενία	1 412	2 689				104	4 205
Σλοβακία	3 899	7 013			449	227	11 588
Φινλανδία				545	1 051	120	1 716
Σουηδία					1 626	265	1 891
Ηνωμένο Βασίλειο		2 738	174	965	6 014	722	10 613
Διαπεριφερειακή συνεργασία/ δίκτυα						445	445
Τεχνική βοήθεια							868
Σύνολο	69 578	199 322	13 955	11 409	43 556	8 723	347 410

Πηγή: European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, *Η πολιτική συνοχής 2007-2013 – Παρατηρήσεις και επίσημα κείμενα Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Ταμείο Συνοχής, Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας, Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας*, Publications Office, 2007, σ.25, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/debf5b93-194a-4fe2-8bcb-fb630a0d12d2/language-el/format-PDF/source-309749332>, ημερομηνία ανάκτησης 20/03/2024.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ
ΤΑΜΕΙΩΝ**

1989-2006

Table 21 Programming of Structural Funds: the experience			
Process	Phase 1 (1989-93)	Phase 2 (1994-99)	Phase 3 (2000-06)
Preparation of plans	Exclusive	Reactive	Interactive
Strategic guidance	Passive	Embryonic	More active
Management	Split by Fund and organisation	Integration/fragmentation	Responsabilities/transparency
Partnership	Exclusive	Semi-exclusive	Inclusive
Monitoring and evaluation	Non-systematic	Systematic	Integral

Πηγή: *Commission of the European Communities*, “Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions”, Second Report on Economic and Social Cohesion, Brussels 31.01.2001, COM (2001) 24 final, p.152, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52001DC0024> , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΝΑ ΕΤΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΑ
ΤΩΝ ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΩΝ ΜΕΣΩΝ
2000-2006

Table 22 Annual breakdown of pre-accession funding, 2000-2006						
EUR mn at 1999 prices						
	PHARE	SAPARD	ISPA		Total	
			Minimum	Maximum	Minimum	Maximum
Bulgaria	100.0	52.1	83.2	124.8	235.3	276.9
Czech Rep.	79.0	22.1	57.2	83.2	158.3	184.3
Estonia	24.0	12.1	20.8	36.4	56.9	72.5
Hungary	96.0	38.1	72.8	104.0	206.9	238.1
Latvia	30.0	21.8	36.4	57.2	88.2	109.0
Lithuania	42.0	29.8	41.6	62.4	113.4	134.2
Poland	398.0	168.7	312.0	384.8	878.7	951.5
Romania	242.0	150.6	208.0	270.4	600.6	663.0
Slovakia	49.0	18.3	36.4	57.2	103.7	124.5
Slovenia	25.0	6.3	10.4	20.8	41.7	52.1
Total	1085.0	520.0	1040.0		2645.0	
PHARE total annual budget is EUR 1,577 million						
Source: European Commission						

Πηγή: *Commission of the European Communities*, “Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions”, Second Report on Economic and Social Cohesion, Brussels 31.01.2001, COM (2001) 24 final, p.155, ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52001DC0024> , ημερομηνία ανάκτησης 25/03/2024.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΩΝ

ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

1989-2020

Προγραμματική Περίοδος	ΚΡΑΤΗ - ΜΕΛΗ	Πόροι που διατίθενται στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες* (%)	Πόροι που διατίθενται μέσω του Ταμείου Συνοχής (%)	Ετήσια ένταση ενίσχυσης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (ευρώ κατά κεφαλήν)	Σύνολο διαθέσιμων πόρων στην ΕΕ (δισ. ευρώ σε σταθερές τιμές 2011)
1989-1993	ΕΕ-12	73,2	3,1	110	75
1994-1999	ΕΕ-15	61,6	10,8	210	245
2000-2006	ΕΕ-15	63,6	9,4	259	311
2004-2006	ΕΕ-25	63,2	15,7	179	-
2007-2013	ΕΕ-27	59,0	20,7	188	460
2014-2020	ΕΕ-28	53,5	19,2	180	400

Πηγή: *Ε.Δρακάκη* , «Η Ελληνική Εμπειρία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής: Τριάντα Χρόνια μετά», *Εξαμηνιαία Έκδοση Επιστημών του Χώρου, Γεωγραφίες*, Χειμώνας 2019, Τεύχος 34, σ.64, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/geographies/issue/view/1923> , (ημερομηνία ανάκτησης 21/09/2023).

ΣΧΗΜΑ 1

Η πολιτική συνοχής στο μείγμα οικονομικών πολιτικών της ΕΕ

Πηγή : *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Επενδύσεις για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη. Προώθηση της ανάπτυξης και της καλής διακυβέρνησης στις περιφέρειες και πόλεις της ΕΕ», Έκτη Έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Ιούλιος 2014, σ.235, ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion6/6cr_el.pdf, ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2024.

ΠΛΑΙΣΙΟ 1. Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ 1989-1993

	Περιεχόμενο της πολιτικής (επίπεδο αφαίρεσης)		
Εστίαση της πολιτικής (στόχοι/μέσα)	<i>Γενικοί στόχοι:</i> διαπεριφερειακή σύγκλιση, κοινωνική συνοχή (αδιευκρίνιστη), μεγιστοποίηση των πλεονεκτημάτων της εσωτερικής αγοράς	<i>Επιχειρησιακοί στόχοι:</i> σύγκλιση περιφερειών υπό αναπτυξιακή υστέρηση, καταπολέμηση της βιομηχανικής παρακμής, διαρθρωτική προσαρμογή αγροτικών περιοχών, προώθηση της απασχόλησης	<i>Ειδικοί όροι:</i> αναβάθμιση υποδομών, κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού, καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού, ενίσχυση της επιχειρηματικότητας
	<i>Οργανωτικές αρχές:</i> προγραμματισμός, συγκέντρωση, εταιρική σχέση, προσθετικότητα	<i>Μηχανισμοί:</i> Διαρθρωτικά Ταμεία, δάνεια ΕΤΕ (εθνικές), δημόσιες επενδύσεις ιδιωτικές, επενδύσεις	<i>Παραμετροποιήσεις:</i> Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, Επιχειρησιακά Προγράμματα, Μεγάλα έργα, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Πηγή: Γ. Ανδρέου, «Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Μια πολιτική σε αναζήτηση ταυτότητας» στο Σ.Βέρνυ/Α.Κόντης (επιμ.), «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος. Τιμητικός τόμος για τον Π.Κ. Ιωακειμίδη», σ. 504, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2017.

ΠΛΑΙΣΙΟ 2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ 2014-2020

	Περιεχόμενο της πολιτικής (επίπεδο αφαίρεσης)		
Εστίαση της πολιτικής (στόχοι/μέσα)	Γενικοί στόχοι: Διαπεριφερειακή σύγκλιση, κοινωνική συνοχή, εδαφική συνοχή, ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, αναβάθμιση ανταγωνιστικότητας της Ε.Ε., αειφόρος ανάπτυξη	Επιχειρησιακοί στόχοι: Σύγκλιση περιφερειών υπό αναπτυξιακή υστέρηση, σύγκλιση χωρών υπό αναπτυξιακή υστέρηση, εδαφική συνεργασία, δημιουργία Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών, 5 στόχοι «Ευρώπης 2020», 11 θεματικοί στόχοι, 3 οριζόντιοι= στόχοι	Ειδικοί όροι: Αναβάθμιση υποδομών, κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού, καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού, ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, θεματική συγκέντρωση των πόρων των ΕΔΕΤ, χρηστή οικονομική διακυβέρνηση
	Οργανωτικές αρχές: Προγραμματισμός, συγκέντρωση, εταιρική σχέση, προσθετικότητα, αποτελεσματική διαχείριση	Μηχανισμοί: ΕΔΕΤ, (εθνικές) δημόσιες επενδύσεις, χρηματοδοτικά μέσα, ιδιωτικές επενδύσεις, συντονισμός με: Εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές, διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις	Παραμετροποιήσεις: Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο, Εταιρικές Σύμφωνιες, Επιχειρησιακά Προγράμματα, Μεγάλα έργα, εκ των προτέρων αιρεσιμότητες, Ειδικές Συστάσεις ανά Χώρα, Εθνικές Στρατηγικές (RIS3, Εθνικές Στρατηγικές RIS3, ολοκληρωμένη εδαφική προσέγγιση κ.ά.)

Πηγή: Γ. Ανδρέου, «Η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Μια πολιτική σε αναζήτηση ταυτότητας» στο Σ.Βέρνυ/Α.Κόντης (επιμ.), «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος. Τιμητικός τόμος για τον Π.Κ. Ιωακείμδη», σ. 508, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2017.

ΣΧΗΜΑ 2

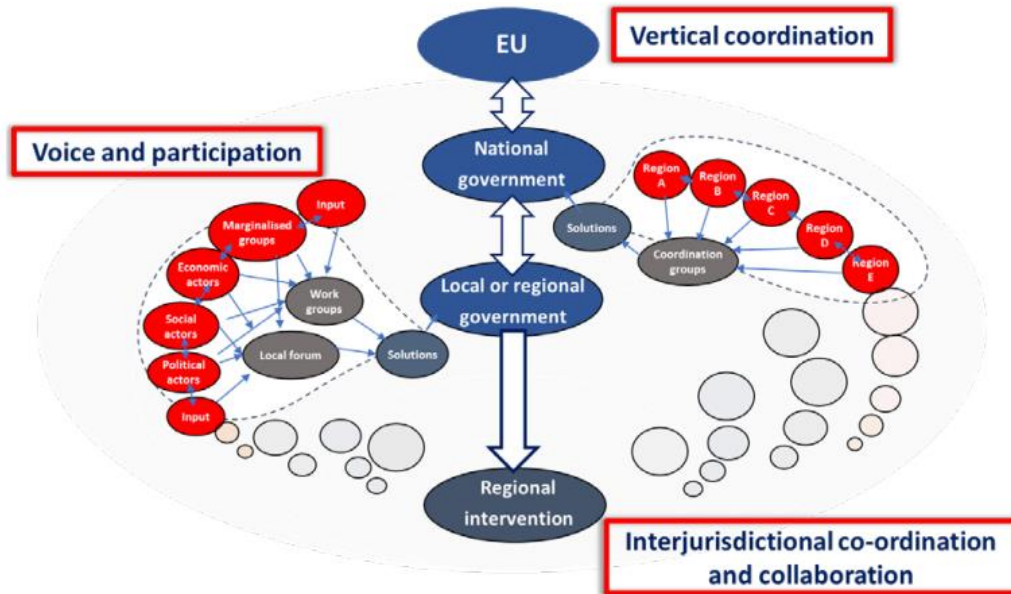
Η ΤΡΙΑΔΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ ΜΙΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Πηγή: D.Rodrik , “The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy”, 1st ed., 2011, Oxford University Press, λήφθηκε από *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)/Α.Φασιανός* , «Η Ανέφικτη Τριάδα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Πολιτικής» , Άρθρο, Μάϊος 2016, σ.7, ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/323081966_E_Anephikte_Triada_tes_Europaikes_Oikonomikes_Politikes, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.

ΣΧΗΜΑ 3

ΤΟ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ ΠΟΛΥΕΠΙΠΕΔΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

Πηγή: *European Commission*, Directorate-General for Regional and Urban Policy, “Forging a sustainable future together – Cohesion for a competitive and inclusive Europe”, Report of the High-Level Group on the Future of Cohesion Policy, February 2024, Publications Office of the European Union, 2024, p.36, ανακτήθηκε από <https://data.europa.eu/doi/10.2776/974536>, ημερομηνία ανάκτησης 28/03/2024.